

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ PROGRAMI

**FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ'NİN
SÜLEYMANNÂME YAZMASININ
(81. cilt. 7a-54b yk.) BİLİMSEL YAYINI VE
ÜZERİNDE DİL İNCELEMELERİ**

147277

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:

20016063 İbrahim KÖZ

Danışman:

Prof. Dr. Halil ERSOYLU

İstanbul, 2004

1427
147277

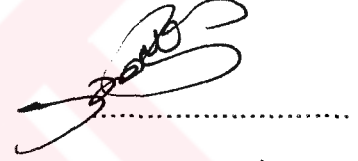
İbrahim KÖZ tarafından hazırlanan Firdevsi-i Rûmi'nin Süleymânâme yazmasının (81.Cilt) (70-54b yk.) Bilimsel Yayını ve Üzerinde Dil İncelemeleri adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 23 / 09 / 2004

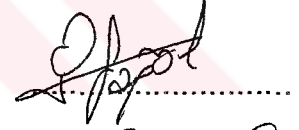
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

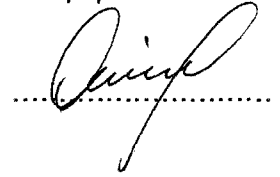
Jüri Üyesi : Prof.Dr.Halil ERSOYLU (Danışman)

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Gülden SAĞOL (M.Ü.Öğr.Üy.)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Hanife KONCU

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
ÖN SÖZ.....	V
ÖZET.....	VII
SUMMARY.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	X
I.I. Firdevsî-i Rûmî, Hayatı ve Eserleri.....	X
I.II. Metinle İlgili Bazı Açıklamalar.....	XIV
METİN.....	I
DİL İNCELEMESİ.....	86
YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI.....	86
I. ÜNLÜLER İÇİN KULLANILAN YAZI İŞARETLERİ.....	86
1. Med.....	86
2. Dik üstün, dik med.....	87
3. Üstün (eğik üstün).....	88
4. Elif-i maksure işareti.....	88
5. Dik esre.....	89
6. Eğik esre.....	89
7. Ötre.....	90
8. Hemze.....	91
II. ÜNSÜZLER İÇİN KULLANILAN YAZI İŞARETLERİ.....	92
1. Şedde.....	92
2. Sükûn.....	92
3. Kef üstünde üç nokta.....	94
4. Cim çengeli.....	94
5. Sin işareti.....	94
ESERLERİN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ	
A. DİLDEKİ SESLERİN YAZIDA HARFLERLE KARŞILANIŞI BAKIMINDAN	
YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ.....	95
I. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI.....	95
1. Türkçe kelime ve eklerde.....	95
a. a ünsüzü.....	95

b. Diğer ünlüler.....	97
2. Yabancı kelime ve şekillerde.....	98
a. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdeki ünlülerin yazılışı.....	98
b. Türkiye'deki dil kalıntıları ve Batı kökenli kelimelerdeki ünlerin yazılışı.....	100
3. Görevli seslerde.....	100
a. Türk dili kuralı ile olan kullanışlarda görevli sesler.....	100
b. Yabancı dil kuralı ile olan kullanışlarda görevli sesler.....	101
II. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI.....	102
a. İmlâ tutumundan kaynaklananlar.....	102
1. Geleneksel Türk imlâsının etkileri.....	102
2. Arap ve Fars imlâlarının etkileri.....	103
3. Aruza uydurmak için kelime yapısındaki ünsüzün düşürülmesi.....	104
a. Yapısındaki ikiz ünsüzünden biri düşürülen kelimeler.....	104
b. Yapısındaki tek ünsüzü düşürülen kelimeler.....	105
c. Yapısındaki tek ünsüzü değiştirilen kelimeler.....	106
B. HARFLERİN YAZIDAKİ DİZİLİŞİ BAKIMINDAN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ.....	106
I. YAZILIŞI BİTİŞİK OLAN KELİMELER.....	107
1. İmlâ yapısını ilgilendirenler.....	107
2. Ses yapısını ilgilendirenler.....	108
a. i- fiilinin kalın sıralı oluşu.....	108
b. ile edatının kalın sıralı oluşu.....	109
c. için edatının kalın sıralı oluşu.....	109
ç. Bazı tonsuz seslerin tonlulaşması.....	110
II. YAZILIŞI AYRI OLAN KELİME VE DİĞER DİL UNSURLARI.....	111
ESERDEKİ BAZI SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ.....	111
I. ÜNLÜLER.....	111
A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	111
1. i-e durumu.....	111
2. e-i durumu.....	112
B. ÜNLÜ UYUMU.....	113
1. Kalınlık-incelik uyumu.....	113
2. Düzlük- yuvarlaklık uyumu.....	114
C. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	116
Ç. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ.....	118

a. Kalıcı tipteki ünlü birleşmesi.....	118
b. Geçici tipteki ünlü birleşmesi.....	118
D. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	119
a. Türkçe isim ve fiillerde ünlü düşmesi.....	119
b. Edatlarda ünlü düşmesi.....	119
c. i- fiili ve eklerde ünlü düşmesi.....	120
ç. Yabancı kelimelerde ünlü düşmesi.....	120
II. ÜNSÜZLER.....	121
A. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	121
1. Tonlulaşma.....	121
2. Tonsuzlaşma.....	125
3. Sızıcılaşma.....	125
4. Süreksiz ünsüzün yerini sürekli olanın alması.....	126
5. Arapça kelimelerdeki iç ses hemzesinin y ünsüzüne dönüşmesi.....	126
B. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	127
C. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	127
Ç. HECE DÜŞMESİ.....	127
ESERDEKİ BAZI YAPI BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ.....	127
I. YAPIM EKLERİ.....	
a. Düz ünlü taşıyanlar.....	128
b. Yuvarlak ünlü taşıyanlar.....	129
c. Çok şekilli, fakat bazısı karışık kullanılmış durumda bulunanlar.....	129
II. İŞLETME EKLERİ.....	130
a. Düz ünlü taşıyanlar.....	130
b. Yuvarlak ünlü taşıyanlar.....	131
c. Çok şekilli, fakat bazısı karışık kullanılmış durumda bulunanlar.....	131
III. İSİM-FİİL EKLERİ.....	131
IV. ZARF-FİİL EKLERİ.....	131
METNİN SÖZLÜĞÜ.....	133
KAYNAKLAR.....	245
ÖZGEÇMİŞ.....	246
TIPKIBASIM.....	247

ÖNSÖZ

Süleymân-nâme-i Kebîr manzum ve mensur karışık olarak yazılmış ansiklopedik bir eserdir. Manzum kısımlarında Arapça , Farsça kelime ve tamlamaların çokça kullanıldığı eserin mensur kısımlarında ise çok sade bir anlatım tercih edilmiş, Türkçe kelimeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. 15. yüzyılın sonlarıyla 16. yüzyılın başlarına rastlayan bir dönemin ürünü olan eser, yazıldığı dönemin dil özelliklerini yansıtması açısından önemli bir eserdir.

Hız. Süleyman'ın menkabevi hayatını anlatan eserde ilm-i nücum, ilm-i hendese, tıp ve felsefeye ait bilgiler de bulunmaktadır.

Tamamı 81 cilt olan Süleymân-nâme-i Kebîr üzerinde daha önce yapılmış bilimsel çalışmalar bulunmaktadır. Bunların ilki eserin 72. cildini konu edinen ve Ata Çatıkkaş tarafından hazırlanmış doktora tezidir. İkincisi Asuman Akay'ın 44. cilt üzerinde hazırlanmış olduğu doktora tezidir. Üçüncüsü 42. cilt üzerinde Hamdi Güleç tarafından hazırlanan doktora tezidir. Dördüncüsü Gülnaz Genç'in 25. ve 26. ciltleri konu edinen doktora tezidir. Beşincisi ise Halil İbrahim Usta tarafından 43. ve 46. ciltler üzerinde hazırlanan doktora tezidir.

Benim bu tez çalışmam eserin son cildi olan Süleymaniye Kütüphanesi Tarih bölümü 316'da kayıtlı bulunan 81. cildi üzerindedir. Bu cilt üzerinde daha önceleri Sezer Özyaşamış Şafak (1b-33b yaprakları arası) ve İlham Caferova (54b-82a yaprakları arası) tarafından hazırlanmış yüksek lisans tezleri bulunmaktadır. Benim tez çalışmam ise eserin çalışılmamış 7a-11b, 34a-54b yaprakları arasını konu edinmiştir.

Bu tez çalışması girişten sonra metin, dil incelemesi ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde eserin yazarı Firdevsî-i Rûmî'nin hayatı, eserleri, Süleymân-nâme-i Kebîr'in nüshaları hakkında bilgi verilmiştir.

Metin bölümünde, eserin orijinalindeki sayfa numaralarının yazılması ve satır numaralarının belirtilmesiyle eser transkripsiyonlu olarak Lâtin harflerine aktarılmıştır. Metinle ilgili bazı düzeltmeler dip notlarla belirtilerek, eserde geçen bazı Arapça ayet, söz ve beyitler, yine metinde orijinal şekli olan Arap harfleriyle verilmiştir.

Dil incelemesi, sırasıyla "Yazı işaretlerinin kullanılışı", "Eserin yazılış özellikleri", "Eserdeki yapı bilgisi özellikleri" bölümleri adı altında yapılmıştır.

Yazma eserlerin okunmasında yol gösterici nitelikte olan çeşitli işaretlerin eserdeki durumunun ele alındığı "Yazı işaretlerinin kullanılışı" bölümünde bu işaretler "Ünlüler için

kullanılan yazı işaretleri” ve “Ünsüzler için kullanılan yazı işaretleri” başlıkları altında incelenmiştir.

“Eserin yazılış özellikleri” bölümünde” “Dildeki seslerin yazıda harflerle karşılanması bakımından yazılış özellikleri” ve “Harflerin yazıdaki dizilişi bakımından yazılış özellikleri” diye iki bölükte eserde görülen bir takım yazılış özellikleri incelenmiştir. Birinci bölükteki “Ünlülerin yazılışı” konusu “Türkçe kelime ve eklerde”, “Yabancı kelime ve şekillerde”, “Görevli seslerde” adı altında ayrı ayrı ve türlü ara başlıklar olarak işlenmiştir. İkinci bölükte ele alınan “Ünsüzlerin yazılışı” konusu ise “İmlâ tutumundan kaynaklananlar” ana başlığı altında yer alan ara başlıklarla incelenmiştir. İkinci bölükteki “Harflerin yazıdaki dizilişi bakımından yazılış özellikleri”, birinci olarak “Yazılışı bitişik olan kelimeler” olarak iki başlıkta incelenirken, ikinci olarak da “Yazılışı ayrı olan kelime ve diğer dil unsurları” ele alınmıştır.

Yapım ve çekim ekleri, her biri, kendi grubunda ayrı ayrı olmak suretiyle, düzlük yuvarlaklık uyumu açısından “Düz ünlü taşıyanlar”, “Yuvarlak ünlü taşıyanlar”, “Çok şekilli, fakat bazısı karışık durumda kullanılmış durumda bulunanlar” biçiminde sınıflandırılarak “Eserdeki bazı yapı bilgisi özellikleri” bölümünde ele alınmıştır.

Süleymân-nâme-i Kebîr’in bütün kelime ve şekilleri, metnin sözlüğü bölümünde madde başı olarak ele alınmış, birleşik kelimeler, deyimler ve kalıp sözler madde içinde belirtilmiştir. Türk dilindeki kullanımları sırasında değişime uğrayan kelime ve şekillerin yanında yay ayıraç işareti içinde aslı ve edbî dildeki karşılıkları yazılarak bunların kaynağı gösterilmiştir. Kelime ve unsurlara verilen ve her karşılıktan sonra bunun geçtiği örneğin, nesir bölümünden ise köşeli parantez içerisinde önce varak numarası, sonra da yay ayıraç işareti içinde satır numarası verilerek; nazım bölümünden ise yine köşeli parantez içerisinde önce varak numarası sonra da “/” işaretiyle ayrılmış olarak beyit numarası verilmek suretiyle yeri belirtilmiş, dörtlükler de kendi içinde ikişer mısralı gruplar hâlinde numaralandırıldığından bunlardaki örnekleri belirtmede de aynı yöntem uygulanmıştır.

Transkripsiyonla ilgili olarak, teknik yetersizliklerden dolayı uzun i’yi belirtmek için “i” işareti kullanılmıştır.

Bu çalışmayı hazırlarken yardımlarını, yol göstericiliğini, desteğini benden esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Halil ERSOYLU’ya ve metin bölümünün transkripsiyonunda yardımlarını gördüğüm sayın Yard. Doç. Dr. Hanife KONCU hocama sonsuz minnet duyar ve teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim KÖZ

ÖZET

Süleymân-nâme adıyla hazırlanmış olan eserler, Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatını veya Süleyman Peygamber'in menkabelerini konu edinen eserlerdir. Firdevsî-i Rûmî'nin 16. yüzyılın başlarında yazmış olduğu Süleymân-nâme-i Kebir de Süleyman Peygamber'in menkabevi hayatını Seba melikesi olan Belkis ile aralarında geçmiş kıssayı anlatan manzûm ve mensûr karışık yazılmış bir eserdir.

Süleymân-nâme-i Kebir'in bu teze konu olan 81. cildi Fatih Millet Kütüphanesi, Tarih, 317 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Bu cildin 26 yapraklık bölümü üzerinde yapılan bu çalışma, transkripsiyonlu olarak metnin Lâtin alfabesine aktarılması, dil incelemesinin yapılması ve sözlüğünün hazırlanması şeklindedir.

Bu tez çalışmasında, eserin eldeki mevcut son cildi, yani 81. cildi üzerinde, bu cildin 26 yapraklık bölümünde dil incelemesi yapılmak suretiyle metnin imlâ ve fonetik özellikleri meydana çıkarılmış, böylece üzerinde daha önce çalışılmamış olan bu eserde de Süleymân-nâme-i Kebir'in yazıldığı dönem olan 16. yüzyılın dil özelliklerinin bir nebze de olsa belirtilmesi, incelenilmesi amaçlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Süleymân-nâme, Süleyman Peygamber, Firdevsî-i Rûmî, Belkis, dil incelemesi.

SUMMARY

The Works of art prepared with the name of Süleymân-nâme are the ones whose topics are the reign of Süleyman the Magnificent or the life or epics of Süleyman the Prophet. On the other hand, Süleymân-nâme-i Kebîr written by Firdevsî-i Rûmî at the beginning of the 16 th century is a mixture of both prose and verse, which tells the epical life of Süleymân the Prophet and the parable that takesplace between him and Belkıs, the queen of Seba .

The 81 st volume of Süleymân-nâme, which is the main subject of this thesis, is registered with the number of 317 in the History section of the Public Library of Fatih. The study done over 26 sheets of this volume includes the transfer of the text to Latin alphabet with trancription, language analysis and the prepeation of the dictionary.

In this study, the օrthographic and phonetic characters of the text are come out by carrying out a language analysis on the the lest volume of Süleymân-nâme which is on the 26 sheet of the 81 st volume. Doing so, it has been aimed to define and analyse the language characters of the 16 the century, which was written in the 16 th century and has not been studied up to date.

Key Words: Süleymân-nâme, Firdevsî-i Rûmî, Belkıs, Süleymân the Prophet, language analysis.

KISALTMALAR

A. : Arapça.

c. : cilt

F. : Farsça.

k.a. : kişi adı.

mec. : mecazi, mecaz olarak.

s. : sayfa

Tas. : Tasavvufu.

Yun. : Yunanca.

GİRİŞ

Hz. Süleyman'ın kıssaları mucizevî hayatı Süleymanname adı altında Türk edebiyatında önceleri sözlü olarak, 15. yüzyıldan itibaren Batı Türkçesinde aynı adla çeşitli eserler kaleme alınarak işlenmiştir. Hz. Süleyman' a nispet edilen, aslı araştırılmadan, doğruluğu saptanmadan anlatılan kıssalar ve efsanelerden oluşan Süleymannamelerin en derli toplusu ve en hacimlişi Firdevsî-i Rûmî'nin "Süleyman-nâme-i Kebîr"i olmuştur.

I.I. Firdevsî-i Rûmî, Hayatı ve Eserleri

Uzun Firdevsî, Firdevsî-i Tavîl olarak da tanınan Firdevsî-i Rûmî 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın başlarında yaşamış olan Osmanlı şair ve yazarıdır. 857 (M. 1453) yılında Aydıncık (Edincik)'te doğduğu bilinen Firdevsî-i Rûmî'nin asıl adı Şerafeddin İsa veya İlyas'tır. Şairin babası, İstanbul'un fethinde bulunmuş olan Hacı Genek Beydir. Süleyman-nâme-i Kebîr'in 75. cüzünün mukaddimesinde belirtildiğinde göre köklü bir ailesi olan Firdevsî-i Rûmî'nin soy kütüğü III. Alaaddin Keykubad dönemine kadar çıkar. Firdevsî'nin ataları, dedesine gelinceye dek Osmanlıların bir çok fetih hareketlerinde yer almış, onlarla birlikte savaşmış ve böylece dirlik olarak sancak beyliği yapmış kimselerdir. Dedesinin de Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'in ordusunda yer aldığı bilinmektedir.¹

Öğrenimini Bursa'da yapan Firdevsî, şair Melihî'den aruz öğrenmiş, Şeyh İlahî'den el alarak tarikata girmiştir. Kendisinin yazmış olduğu "Kutb-nâme" adlı eserinde Firdevsî, tam bir eğitim alamadığını, daha çok marifet yolunda olduğunu belirtir.

Hayatı boyunca bir çok yer gezmiş olan Firdevsî, Edincik, Bursa, Manisa, Balıkesir ve İstanbul'da yaşamıştır. En önemli eseri olan Süleyman-nâme-i Kebîr'i Balıkesir'de yazmaya başlamıştır. Fatih Sultan Mehmed'in ölümüne kadar 7 cildi bitirilebilen eserin yazılmasına bundan sonra da devam edilmiş ve eser büyük bir bölümü İstanbul'da yazılmış olarak II.

¹ Bkz. İslâm Ansiklopedisi, c.:4, s.:649, Eskişehir, 1997.

Bayezid'e sunulmuştur.² Kaynakların vermiş olduğu çeşitli rakamlarla 330-380 cilt arasında olduğu sanılan eseri yaygın rivayetlere göre padişah hem çok hacimli bulmuş hem de beğenmemiştir. Bunun üzerine eserin büyük bir kısmının ya padişah tarafından ortadan kaldırıldığı ya da Firdevsî'nin kendisinin eseri kısaltmak zorunda kaldığı tahmin edilir. Yine rivayetlere göre, eseri padişah tarafından beğenilmeyince Balıkesir'e dönen Firdevsî, burada padişahı hicveden şiirler yazmış, İran'a veya Horasan'a kaçıp yurt dışında bu yerlerden birinde 918 (M. 1512)'de ölmüştür.³ Ancak rivayetlerin aksine onun yurt dışında ölmediği, kendisinin "Hayat u Memat" adlı eseri ve Süleyman-nâme-i Kebîr'in 81. cildindeki ifadelerinden 1512'de İstanbul'da olduğu anlaşılır. Eserin bu 81. cildine Firdevsî'nin Yavuz Sultan Selim'e övgüyle başladığı görülür ki, bu da onun, eserin yazımına Yavuz Sultan Selim zamanında İstanbul'da da devam ettiğini gösterir. Böylelikle Firdevsî'nin öldüğü yıl ve yerin tam olarak saptanamadığı ve karanlık kaldığı görülür.

Yaşadığı devirde ve daha sonraları şairliği pek önemli bulunmayan Firdevsî-i Rûmî verimli bir yazar olarak karşımıza çıkar. Vermiş olduğu bir çok eserden onun daha çok yazar olduğu görülmektedir. Kendisinin ifade ettiğine göre kırk kadar manzum ve mensur eser kaleme almış olan Firdevsî'nin günümüzde bilinen eserleri şunlardır:

Firâset-nâme

1481'den önce Balıkesir'de yazıldığı Firdevsî'nin "Munazara-i Seyf ü Kalem" adlı eserinden öğrenilen eserin nüshası bilinmemektedir.⁴

Kıssaname-i Süleymân Aleyhisselâm

Süleymân-nâme-i Kebîr'den önce Bursa'da yazılan eser tamamen düz yazıdır. 357 yapraklı nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde Hazine 1231'de kayıtlı olarak bulunmaktadır.⁵

Da'vet-nâme

İlm-i nücum ve ulûm-ı garibeye dair olan bu mensur eser, mukaddimesinde belirtildiğine göre 1488'de Balıkesir'de Arapça ve Farsça bazı eserlerden tercüme edilerek hazırlanmıştır. II. Bayezid'e sunulan eserde, ayrıca çoğu burçlarla ilgili yüz kırk beş resim ve şekil yer almaktadır. Eserin bilinen tek nüshası altı bölümden oluşmuş olan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde Ty. nr. 208 olarak kayıtlı olan nüshadır.⁶

Münazara-i Seyf ü Kalem

² Bkz. Büyük Türk Klasikleri, c.:2, s.:293, İstanbul, 1985.

³ Bkz. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.:3, s.:240, İstanbul, 1988.

⁴ Bkz. İslâm Ansiklopedisi, c.:4, s.:650, Eskişehir, 1997.

⁵ Bkz. A.g.e.

⁶ Bkz. A.g.e.

1485'te Balıkesir'de kaleme alınan eserin bir nüshası Millet Kütüphanesinde Ali Emiri Manzum 576 olarak kayıtlı bulunmaktadır.⁷

Hayat u Memât

Farsçadan tercüme edilmiş bu manzum eser ahlâk ve Tasavvuf'tan bahsetmektedir. 1508'de İstanbul'da yazılmış olan eserin Süleymaniye Kütüphanesinde Hacı Mahmud Efendi nr. 2333'te kayıtlı bir nüshası vardır.⁸

Silahşor-nâme

Bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde Hazine, nr. 625 olarak kayıtlı bulunan eser yirmi bir sayfa hâlinde Wickerhauser tarafından Viyana'da ve Benelli tarafından 1832'de Roma'da yayımlanmış, Almanca'ya da tercüme edilmiştir.⁹

Satranç-nâme-i Kebîr

1503-4'te Balıkesir'de manzum-mensur karışık olarak yazılmış eser, satranç oyununun tarihçesi ve tekniği hakkında bilgileri verir. Eserin Nuruosmaniye Kütüphanesinde nr. 3553'te kayıtlı bir nüshasının dışında Berlin Kütüphanesinde nr. 1631'de ve Münih Kütüphanesinde nr. 250'de kayıtlı nüshaları da vardır. Firdevsî, bu eserinde daha kırk kadar eseri olduğunu belirtir.¹⁰

Tercüme-i Câmeşuy-nâme

Aslı İranlı şair Nasîrüddin-i Tûsî'ye ait olan bu eser Farsçadan tercümedir. Firdevsî bu eseri sonuna bir bab ilave ederek 1508'de Türkçe'ye tercüme etmiştir. Eserde, bazı kumaş lekelerinin nasıl temizleneceği anlatılır.¹¹

Kutb-nâme

Mesnevî şeklinde 1503'te kaleme alınmış eser "Kıssa-i Cezîre-i Midilli" adıyla da bilinir. Eserde, Venedik, Fransız ve İspanyol gemilerinden oluşan bir donanmanın 1501 sonbaharında Midilli adasına saldırımları anlatılır. Tarihi olaylara bağlı kalınarak oluşturulan eserde ayrıca II. Bayezid, Şehzade Korkut, Hamza Bey ve Kemal Reis'in kahramanlıkları da abartılı bir şekilde anlatılır. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde Halet Efendi nr. 643'te kayıtlı olarak bulunmaktadır. Ayrıca Galata Mevlevîhanesi Kütüphanesinde de esere ait bir nüsha bulunmaktadır.¹²

Pend-nâme-i Eflâtun

⁷ Bkz. A.g.e.

⁸ Bkz. A.g.e.

⁹ Bkz. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.:3, s.:240, İstanbul, 1988.

¹⁰ Bkz. İslâm Ansiklopedisi, c.:4, s.:651, Eskişehir, 1997.

¹¹ Bkz. A.g.e.

¹² Bkz. A.g.e.

Farsça'dan tercüme olan bu eser sağlık ve temizlik konularında hazırlanmış küçük bir eserdir. Eserin nüshası bilinmemektedir.¹³

Hadis-i Ahsen

Balıkesir'de yazılmış dört risaleden oluşmuş bir eserdir. Nüshası bilinmemektedir.¹⁴

Tuhfetü'l-Hâdî

"Hakaik-nâme" adıyla da bilinen bu eser, Şeyh İlâhî için yazılmış bir menakıbnamedir. Eserin Millî Kütüphane 2251/1 numarada kayıtlı bir nüshası vardır.¹⁵

Süleymân-nâme-i Kebîr

Firdevsî-i Rûmî'nin asıl şöhretini kendisine kazandıran bu eseri Süleyman Peygamber'in mucizevî hayatını, kıssalarını içeren pek hacimli bir eserdir. Manzum ve mensur karışık olarak yazılan eserin cilt sayısı kaynaklarda karışık olarak verilir. Eser, yazarın kendi ifadesiyle 366 cilt, 1830 meclis olarak tasarlanmıştır. Günümüzdeki bilgilere göre eserin tamamı mevcut değildir, ya bütün ciltleri yazar tarafından tamamlanamamış ya da ciltlerin hepsinin günümüze kadar ulaşması mümkün olamamıştır.¹⁶ Lâtîfî, eserin 360 cilt, 1836 meclis olduğunu, II. Bayezid'in bu 360 cilt içinden 80'ini seçip diğerlerini yaktırdığını rivayet eder. Hasan Çelebi ise eserin 380 cilt olduğunu söylemektedir. Kâtib Çelebi de eserin cilt sayısını "Keşfü'z-zünûn" adlı eserinin "Şehnâme" maddesinde bu eseri zikrederek 330 olarak belirtir. Eserin Paris'teki nüshasının ilk 75 cildin kısaltmasından, özetinden meydana geldiği göz önünde bulundurularak yazarın eserin tamamını kısaltmış olduğuna hükümlenabilir. Eserin bugün çeşitli kütüphanelerde 81 cildi bulunmaktadır. Bunların 5, 14, 15, 20, 37, 39, 42, 43, 48, 49, 55, 61, 67, 73-77, 81. ciltler ve bazı kataloglarda numarası bilinmeyen ciltler olduğu bilinmektedir.

Firdevsî-i Rûmî, eserini Tarih-i ibn-i Kesîr, Tarih-i Taberî, Tarih-i Beyzavî gibi pek çok tarih kitabından, Tevrat ve İncil'deki peygamber kıssalarından, halk arasında, hikmetli kişiler arasında dolaşan rivayetlerden yararlanarak hazırlamıştır. Eserin esas konusu Süleyman Peygamber ve onunla ilgili olarak anlatılan menkabeler, efsaneler olmakla beraber burada tarih, ahlâk, felsefe, İranlıların efsanevî tarihi, Doğu mitolojisi, bir çok kahramanın destansı, menkıbevî hayatları, bunlar Süleyman Peygamber'le birlikte ele alınarak anlatılmıştır. Bu destansı, efsanevî, menkıbevî özelliklerin yanında eserde ilm-i nücûm, felsefe, hendese, hekimliğe dair bilgilerin bulunması, böylelikle Doğu ilimlerinin, kültür ve mitolojisinin geniş bir biçimde yer alması esere ansiklopedik bir özellik de katmaktadır. Ancak eserin merkezinde yer alan, Süleyman Peygamber'dir.¹⁷

¹³ Bkz. Türk dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.:3, s.:240, İstanbul, 1988.

¹⁴ Bkz. İslâm Ansiklopedisi, c.:4, s.:650, Eskişehir, 1997.

¹⁵ Bkz. A.g.e.

¹⁶ Bkz. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.:3, s.:240, İstanbul, 1988.

¹⁷ Bkz. İslâm Ansiklopedisi, c.:4, s.:650, Eskişehir, 1997.

Süleymân-nâme-i Kebîr'in 1-5. ciltleri Tubinger Depet der Staatsbibliothek'te, 4154 numarada kayıtlıdır. 6-29, 30-71, 73-80. ciltleri Topkapı Sarayı Kütüphanesinde, 21-29. ciltleri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde, 72. cildi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesinde bulunmaktadır.

I.II.Metinle İlgili Bazı açıklamalar

Eserde, muhtemelen çekimleme yapandan kaynaklanan bazı kelime yanlışlıkları bulunmaktadır.Ancak eser tek nüsha olduğu için böyle unsurların karşılaştırmak sureti ile doğrusunu metne almak, yani karşılaştırmalı metin verme olanağı doğmamıştır.Bu tür unsurların doğrusu metinde verilmiş, yazmada geçen şekli ise dipnotta belirtilmiştir.

METİN

7a

(15) Süleymān-nāme'nün dōrt yüz ikinci meclisinün zikrindedür

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Nuḡka gel iy nağz-ı gūyī 'andelīb
Sözde gūy iltdüñ kamudan gey 'acīb

2 Sözleriñ Şeyhī-şifat şir'in olur
Tūtisin şekker yimek āyın olur

3 Söyle Hüdhüd mişli destān-ı ma'nevī
Müstemi' cān ola sözüñden kavī

4 Fursat elde var-iken söyle sözüñ
Sinde toprağ olacağın añ özüñ

5 'Ākıl-ısañ fursatuñı itme fevt
Gör ganimet 'ömrüñe irer derd-i mevt

6 Kanı yā Sultān-ı Maḥmūd ol emir
N'oldı yā Firdevsi Tūsī söyle bir

7 N'oldı yā Şeyhī Nizāmī vir haber¹
Hamseyi söyledi olur penc güher

8 Kanı Munlā Aḥmedi Şeyhī dahı
Ki oldı 'irfān ehlinün şeyhī ahı

---

¹ Yazmada: haber.

9 Kani Ahmed Paşa n'oldı Çakeri

Kani Selmān Hāfız-ıla Enveri

10 Hāke şor ki tenleri oldı nebāt

7b Bulmadı mevtden Necāti de necāt

11 Çün-ki ehl-i ilm ü erbāb-ı hüner

Hāke yek-sān olur-ımuş kıl nazar

12 Furşatuñ geçürme imdi iy nık-nām

Tende şıhhat var-iken söyle kelām

13Söyleyüben şeh Süleymān kışşasın

Vir şalavat def idüp dil guşşasın

(3)Der-beyān-ı kāşid-ı Belkīs Loqmān Hekīm kavlıncā sūhan-mendān-ı haķāyık ve çehre-(4) güşāyān şuver-i daķāyık ve Eflātun-ı Yūnānī naķlınce şarrāfān-ı cevāhir-i zarāfet ve tavāfān-ı arāf-ı feşāhat Firdevsī (5) aģzından mütekellimān-ı kelīm sözlerüñ naģzından mü'ellifāt-ı raħım ħarsu'l-lāh bihim ādāb ol vech-ile emlah hikāyet-i şarīh² (6) rivāyet kılup eydürler ki nite kaçan ki Süleymān nebñüñ divān eyvānını ve salānatını ħükmine maħkūm olan biñ bir (7) ümmetüñ ħilķatını bu vech-ile evc i aζametde göricek Belkīs ilçisi bildi ki Süleymān Hāzreti 'a.s. ne mertebede ulu sultāndur (8) ins ü cın ħükmine muṭī' ü fermān-berdür ve daħı taħķık bildi ki Süleymān'a hem-tā dünyāya pāzişāh gelmedi ve aña hem-tā (9) ademī-zād biñ bir ümmete ħüküm kılmadı pes ilçī taħt öñine varup serir-i Süleymānī'ye yüz sürüp pāy-ı taħta baş koyup (10) ilerü varup bir gevher-i şeb-çirāģı taħt merkezinde koyup faşih lisān birle durā kılup eytdi ki yā nebiyya'l-lāh ben (11) za'if ilçinüñ ħālī 'ālī ħāzretine ma'lūm 'arza

² yazmada "şarīh" tekrarlanıyor.

ih̄tiyāc yok eger-çi pīş-keşlerüm³ bī-ḥadd ü bī-şümār-ıdı(12) velī ḥazretde i'tibārı olmaduğı ecilden der-gāha gelürken ḥizmetüñe şarf itdüm hemān Belķis-ı nigār gönderdüği (13) tuḥfelerden üç nesne teberrük kaldı evvel nāme-i defter ikinci şeb-çirāğ-ı gevher üçüncü kumkuma içindeki āb-ı ter diyüp (14) taht merkezinde Süleymān nazarında koyup duā kılıcağ kıçın kıçın girü gitdi andan Süleymān Ḥaziret ḥüküm itdi ki mihterler (15) zerrīn kürsī getürdiler nazarına karşı kodılar ilçi geçüp üzerine oturdı bu esnāda ḥōn-ı Süleymānī dahı geldi (16) nite çün-ki dīvān-ı Süleymānī bu vech-ile ki ṭurdu cümlesi Süleymān korḥusından ne söz ve kelecı kılurdu yirlü yirinde (17) dīvār naqşı olup sākin ṭururdu ammā ki bu ḥadd u ḥisābı yok ḥayl u ḥaşeme baḥr u berrūñ içinden dīvān-ı Süleymāniye (18) gelüp biñ bir dürlü ümmete günde iki kez ḥōn taşıyup getürenler yirden ḥubūbāt cem° idüp baḥrdan kara tağlar gibi (19) balıklar tutup getürenleri zıkr idelüm bilmiş olasız tā ki Süleymān dīvānınuñ °azametın fark kılmış olasız pes Loḳmān-ı (20) Ḥekīm naqlı bu ki ḥōn taşıyan cinnilerüñ melikine Melik-i Meymūni'l-mu°azzam dirlerdi ve kırk kez yüz biñ kūh-ı Kāf cinnileri (21) ḥizmetin iderlerdi ve her kırk biñ cinninüñ üzerine bir cinnī tekvīn Süleymān emri-y-ile baş dikmişdi ve her kırk biñ cinni

8a

(1) bir dürlü ḥizmete ḳomışdı meselā kırk biñ cinni serhengile Melik-i Meymūnu'l-a°zam her mescide cinniler cem° idüp (2) dem çeküp uçup dem nefesleri vücūdların götürüp hevā yüzinde ağız açup yil yudup bād-ı şarşar gibi esüp (3) yir yirin geçinüp deryā-yı °Arab'a deryā-yı Hind'e °asker-i Süleymānī her ḳanḳısına yakın ḳondı-y-ısa ol baḥra varup içine girürler (4) kara tağ gibi ulu balıklar avlayup ala getürürler dahı ejdeḥayı bulut gök yüzine götürdüği gibi götürürler Süleymān (5) ḳonduđı şahrāya getürürler maṭbah başı Ahī Mā °Aşernā Fetālī ḳassāma teşlīm idüp bildürüp şahrāda ol balıkları biri (6) biri üstine yıkarlar ve ḥizmetlerin tamām idüp dem çeküp gök yüzine atarlar ve cān ḳavmi gibi mu°allak Süleymān'a karşı (7) ṭurup ne buyuruk ola diyü nazar ururlar ve Dāsir tekvīn dahı kırk biñ cinnī-y-ile sa°id iḳlīminden ve sevāḥil yirlerden ādem

³. Yazmada "keş", bunun dışında iki yerde daha "dem -keş" [51b(17,18)] geçmektedir ve buradaki gibi "kış" olarak yazılmıştır

(8)-şüret olup şehirlerden ve kendlerden arpa buğday cem^c idüp bahāsın diyüp biñ muzr tahıl alur şanevber şimşād ağacından (9) şarpunlar ve anbarlar düzmişler ki her anbaruñ sakfını şimşād tahtasıyla har-püşte⁴ kıilup örtmişler ve siflisinde (10) yüz yirde kıilup var-ıdı omuzlarına urup yüz nefer^c cinnī götürürler alup Süleymān maṭbahına getirürler teşlīm iderler veli bu gelen (11) tahıluñ ‘adedi yüz kez yüz biñ muzr idi ‘Arab muzrı-y-ıla ki kaç vaqıtta-y-ıduğı ma’lūmdur ve dahı Kānd-ı Hāhāyıl tekvīn dahı (12) kırk biñ cinnīyle Hāver-istān sāhillerine vardılar ve cezīre -i hālidāta girdiler şeker kāmışlarını toğrayup gāyet (13) nefisinden alup hīzrān⁵ çöpinden öölmiş İznik Kāl’ası burcı gibi cūbb sepetlere koyup omuzlarına alup götürdiler (14) turfetü’l-‘ayn içinde Süleymān kōnduğı şahrāya getirürler ocaklar yapup taşdan kazganlar içinde ol kāmışları (15) toğrayup sükkeri nebāt iderler dahı maṭbaha teşlīm iderler ve kırk kez yüz biñ cinnīyle Nūr’āyıl tekvīn Çīn ü Māçīn (16) cezīrelerine varup on bin miqdār cinniler şandal ve kāfūr gülüñ ağacın kesüp ve kaygın ve şakızın cem^c idüp götürürler (17) on biñ cinnī dahı baħr-ı Çīn’e ve deryā-yı ‘unmāna talup ‘anber balıkların bulup karınların yarup ‘anber-i hām ala getirürler ve on (18) biñ miqdārı cinnī dahı cezīre -i ‘uşşāka varup el ısuz yirlerde deşti zaferānlar dirüp envā^c-ı reyāhīn cem^c iderler (19) dahı götürüp giderler ve on biñ miqdārı cinnī dahı hitā hotan şahrālarından Çīn Māçīn mevālarından nāfe-i āhū misk-i (20) hōş-bū cem^c iderler dahı Gūz’āyıl tekvīn ile gelüp Süleymān’uñ ‘aleyhi’s-selām turduğı yire giderler Muşelḥ kassāma teşlīm iderler (21) ervāha buħūr-ı rūḥān-ıçun ve kırk biñ cinnīyle dahı Tūtmā’āhāyıl tekvīn şahrāsına varup deşti ḥayvānāt

8b

(1) cem^c idüp ayruk çoçlarıyla yabān sığırların ala getirürler omuzlarına alup götürürler kassāma işmarlayup hizmetlerin yitürürler (2) ve kırk biñ cinnīyle dahı gavvāş-ı Hāhāyıl tekvīn baħr-ıKulzüm’e talup ve Geys baħrına baħrı gibi ‘umk-ı deryāya girürler kanda ki şadef (3) ele girse alup cem^c iderler getirüp kassām-ı Süleymāniye teşlīm kıılurlar kassām dahı şadefleri görürdi şadeflerin alup (4)

⁴ Yazmada: hār-püşte

⁵ Yazmada: hīzerān

dür-dānelerin hazine-i Süleymānī'ye teslim idüp hurdelerin maṭbahā virüp anlar daḥı ḥāvende⁶ döğüp cevheri ni'metler bişürürler (5) ve terkıblere katarlar ki kalbe kuvvet gözlere nūr virmeg-içün ve kırk biñ cinnile Sertamā'ıl Hindū-stān kūh-istānlarına(6)vardılar veBedehşān ma'denlerine giderler la'l-ı Bedahşī ve la'l-ı yāqūt ve zeberced pīrūze ala getirürler ve bazı gavvāş-ı cinnilerdaḥı (7) **كُرَّةُ سَائِلِ كُلِّ بَابٍ** ve gavvāş ḥükmince deryālardan gevāhir cevāhir çıkarup maṭbah-ı Süleymānīye teslim iderler ve on biñ nefer (8) cinniler daḥı Süleymān kōnduğı yirde olan yakın tağlara varup yırtıcı cān-avarlar cem' idüp ve bazı kūh-ı Elbürz'e varup (9) eti yinür cān-avarları tutup ala getirürler tākatları yitdükçe götürürler Süleymān turduğı yire getirürler ve kırk biñ cinnile (10)Luḥā'ıl tekvīn yüce tağlar kullerinden kurmuş şanevber ve belūt⁷ ağaçların kökiyle budağıyla koparup taş ve toprağın kökünden (11) ayırtlayup ve ağaçlarının kabuğlarını soyup omuzlarına alup getirürler maṭbah-ı Süleymānī'ye getirürler ḥōn-ı Süleymān yinmeg-içün ḥāzır (12) iderler ve kırk biñ nefer cinniler Hindū-stān Sind-istān kūh-istānlarına varurlar cevz dārçini fülful ve karanfil ve zencebīl (13) şakız-mişāl ıssı otlar cem' idüp giderler gelüp maṭbah-ı Süleymānī'ye teslim iderler ve kırk biñ nefer cinniler daḥı Mitā'ıl tekvīn-ile (14) ol deñizden çıkan balıkları getirürler karınların yarup yağdan bağırsuğların çıkarup zübāb cinsine ve aḳārib ve efā'i sınıfına (15) bahş iderler etlerin yırtıcı kuşlara kısmet kılup kellelerin timsāḥa ve tinnīne ve şa'ābīn ve ejdere bahş iderler ve kırk biñ (16) cinni daḥı Şehgā'ıl tekvīn-ile ol tağdan taşdan gelen hayvānları insān qaşşābına boğazladup kendüler pāk idüp (17) yüzerler ol ocağ taşından düzölmiş kazganları kara yirüñ bağrın yarup ocağlar düzüp kazganlar içine anları koyup (18) ocağ üzerine koyup bişürürler ve ādemī-zāddan gayrı ekl ü şürb iden maḥlūk mihterlerine biñ bir ümmet bihterlerine (19) ḥōn vaktında bahş iderler muḥaşşıl-ı kelām kırk yüz biñ kerre yüz biñ cinni gelir Süleymānī'ye ve maṭbah-ı sulṭānīye bu vech-ile ḥizmet iderler *Nāzm*

⁶ yazmada: ḥavān.

⁷ Yazmada: belūt.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Gör Süleymān Hāzreti'nüñ maṭbahı

Nice a'zam şāh-ı mış añla ahı

2 Hızmetine yüz sürermiş iy hıdıv

İns ü cinnī-ile perī 'ifrīt ü dīv

3 Biñ bir ümmet emrine olmuşdı rām

Çulluk itdürürdi rüz ı şeb müdām

9a

4 Bārigāhı urıcağ pırüz gey

Yüz sürerdi hızmete Kāvus key

5 Çapusında kem kul-idı Efrāsiyāb

Söz tamām va'l-lāhu a'lem bi's-şavāb

(2) *Neşr* hükemā kavlinca kaçan ki dīvān-ı Süleymānī tırdı hōn-ı Süleymānī yinildi (3) ve içildi pırlar ağzından durālar kılınup çavuşlar ağzından alkışlar ki virildi andan şafdan şofralar kılınup çāşnī-gır⁸ (4) cinnīler taşıyup mihterler caru çeküp şakķārlarla şu ulaşırdısa izn-i Rabbānī murcize-i Süleymānī birle ebr-i nīsān yağmurlar (5) yağdurup yir yüzün sepeledi ve yüz ferseng miķdārı yiri ki asker-i Süleymānī ihāta itmiş-idi çukur ve alçağ yirler (6) yağmur şuyıla tıldı şuşayan cān-vercuğlar ol şulardan içdiler Süleymān'ıñ eyyām-ı devletinde hōş geçdiler ve andan şabā yeli (7) āheste esüp yirüñ hār u hāşākin tağıtdı ve şakķā kuşları dahı ol kursağ meşķlerin cinnīden çıkan Nil ırmağı (8) şuyıyla tıldurup hevā-yı fenāda Süleymān tahtı üzerine kanad kanada çitüp baş başa çatup yilek yilege virüp uçucı (9) ve yırtıcı ve dāne tartıcı kuşlara şakķālīg idüp şu üleşdürmege başladılar *Nazm*

⁸ Yazmada: çāşnī-gır.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Dürlü ni'emet yinilüben anda çün oldı tamām

İns ü cinn ü vahş-ıla tıydu tıyür-ıla hevām

2 Dillerince hālîk'ı tesbîh idüp biñ bir ümem

Yitmiş iki millet itdi şāha alkış hās u 'ām

(11) *Nesr* hükemā kavlinca kaçan ki hön-ı Süleymānı yinilüp şeker şerbetleri ki içildi sözlerden söz çıkup Belķıs ilçî(12)sinden söz açıldı andan Süleymān-ı nebî 'aleyhi's-selām Belķıs ilçisine nazar kılup gördü ki bir pîr-i muhteşem kişi velî gāyet merd-āne (13) cünbüşi var illā ki gayreti gam kaddini dü-tā kılmış melül u maḥzūn nazarına karşı oturur andan Süleymān nāme-i Belķıs (14) eline alup mührin giderüp Loḳmān-ı Hekīm eline şındı Hekīm dahı nāmeyi muḫāla'a kılup maẓmūnına muḫtali'e olup (15) ayağ üzre kalkup Süleymān devletine durā kılup faşîh lisān şîrîn-zebān birle nāmeyi okıyup eyitdi ki yā Süleymān-ı (16) zemān Sebā melikesi Belķıs ilçisinle ḫazretüñe nāme gönderüp maẓmūn-ı vürüd-bādî budur ki zîkr (17) olunur nāme-i manẓūm

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Böyle dimiş nāmede Belķıs iy şāh

Kim be-nāmī nām-ı evvel ḫaḳ ilāh

2 Hālîk ol ki çokdur anuñ ḫîlkatı

Rāzîk ol ki ḫalka virür ni'emeti

3 Seng içinde ḳurda ol ḳuvvet⁹ virür

Şuya cevher senge yāḳūtı virür

⁹ Yazmada: ḳuvveti.

- 4 Kudretiyle kâf ı nûna çatdı ol
Lafz-ı künden halk-ı ʿâlem kıldı ol
- 5 Kudreti envârındadır zerre âfitâb
Zulmet-i bahrında şemʿi mâhitâb
- 6 Nāya şekker aşdefe cevher virür
Hâk içinde maʿdîne sim zer virür
- 7 Toprağı insân idüp gūyâ kıılır
Katreyi incü balçığı hurmâ kıılır
- 9b
- 8 Hâr içinden gül virür gülden gül-âb
Kara taşdan akıdır raʿnâ-yı âb
- 9 Kudretidür bî-hisâb u bî-şümâr
Hikmetidür yok ʿaded ne hod karar
- 10 Hâzretüñdür ol Hâkʼuñ peygam-beri
Kim dehânuñ dest-gır ü reh-beri
- 11 Nāme benden hâzrete Belkîs adum
Mâligeyem irişür cinne yedüm
- 12 Yidi ataya milkimüz milk-i Hıta
Hep raʿiyyetdür kamu halk-ı Sebâ
- 13 Anamuz cinnî-durur atam beşer
Hayrı kıldum itmedüm ammâ ki şer

14 Pişemüzdür ʿālem içre ʿadl u dād
Kimse zulmüm görüben dimedi dād

15 Yidi ataya pāzişehdür ceddümüz
Liki zulm itmege yoğdur haddumuz

16 Sehv-ile tapduğ güne itdük haṭā
Kim tapardı güneşe halk-ı Sebā

17 Ger-çi tapdum ben de güneşe ezel
Bilmez-idüm zīre Ḥaḳ ʿazze ve cel

18 Ḥazretüñden geldi baña çün nebī
Güne tapmadum uşatdum ben putı

19 Ne ki mektüb içre yazduñ mā-ḥaşal
Ṭutdum emrüñ nise anı ben ʿacel

20 Çün-ki nāmeñ oğıdum iy şeh-cihān
Mü'mine oldum hemīn-dem ol zemān

21 Emrüñe me'mūr olup itdüm kabül
Ḥaḳḳ'ı bir bildüm seni Ḥaḳ'dan resül

22 Mü'mine oldum muhsine vü müşfiḳe
Bağladum göñlüm gözüm ol Ḥālīḳ'a

23 Ḥazretüñ itmege ammā imtiḥān
İlçi gönderdüm saña işbu zemān

24 Ol kadar mal gönderüp ben bī-şümār

Kim anı göndürmedi bir şehriyār

25 Pāzişehsin mālumu eyle qabūl

Men kenizūñ saña olan halk da kul

26 Dahı ne fermān iderseñ milk ü māl

Göndereyin olma düşmen itme al

27 Pāzişehlikdan budur hanum murād

Gözedüp dostuñ idesin ‘adl u dād

28 Ger dir-iseñ hazretümdür haq resul

Milk ü māl itmezem katā qabul

29 Ne ki eyle emr idüpdür Haq Huzā

Kim Müsülman olalar halk-ı Sebā

30 Dinüme girmek gerek Belkis hem

Kör ola İblis-ile Hannās hem

31 Böyle davetü ider-iseñ kāmıyāb

Müşkilüm var luḡ idüp virgil cevāb

32 Evvel ol ki hazretüñey şehriyār

Gönderüp biñ hūb oḡlan gül-ızār

33 Biñ dahı bākire duḡter cümle kız

Gönderüpven vaşlıdur gāyetde kız

34 Pes nübüvvet kuvvetiyle bī-gümān

Kız ı oḡlan ayır işbu zemān

35 Hem ikinci müşkil oldur aña pes

Hal idüben şāhum ol feryād-res

36 Kumkumayla gönderüp ben saña āb

Söyle nenüñ şuyıdur virgil cevāb

37 Zireo şu gökden yağup akmış degül

Yir içinden şızuban çıkmış degül

38 Bundan özge olmaya hiç müşkilāt

Hak nebiseñ bilgil anı pāk zāt

39 Hem üçinci müşkil oldur pāzişāh

10a Şerh ideyin olgıl andan sen agāh

40 Gönderüpven tapuña bir şeb-çırağ

Gevheri berrāk olur hem-çün çırağ

41 Anca cevher görmedi dünyāda şāh

Kim ziyā virür gicede hem-çü māh

42 Ger-çi katā mişli yok ol cevherüñ

Liki aybı bu-durur ki ol gevherüñ

43 Egri delmiş cevheri kılmış haṭā¹⁰

Geçmez iplik içine katā şehā

44 Hāzretüñ iplik geçürsin cevhere

¹⁰ Yazmada: ḥazā

Tā nübüvvet zāhir ola eşkere

45 Hāl olursa işbu üç müşkil kamu
Hāk nebīdür hāzretüñ bildüm ‘amū

46 Hāk peyem-ber añlayuban hāzretüñ
Pes kabül idüp varavuz da‘vetüñ

47 Hizmetüñe yüz sürüben şubh u şām
Bilevüz kim hāk resulsın nık-nām

48 Söz budur ki söyledüm iy şehriyār
Bākisin hāzret bilür her ne ki var

49 Böyle diyüp nāmesin Belķīs pes
Āhır itmiş neyse sözün pīs ü pes

50 Liki sözüñ āhır itme pür-şafā
Vir şalavat ber-revān-ı Muşţafā

(8) *Neşr* hükemā kavlinca Süleymān-ı (9) nebī şalavātu’l-lāhu ‘aleyhi kaçan ki Belķīs’uñ nāmesinden bu ‘aqla muţābık sözleri ki işitdi ğāyet müstahsen görüp (10) Belķīs-ı ‘āķilenüñ ‘aql-ı pākine ol melike ve kāmilenüñ zihn-i pākine hezār-bār taḥşin kılup anda hüküm itdi (11) ol oğlanları ve kızları ki Belķīs göndermiş idi varup nazarına getürdiler kim kızlar oğlanlar şeklinde ve oğlanlar(12) kızlar şeklinde-y-idi kimse fark idemezdi andan hüküm itdi şuyı getürdiler Süleymān hüküm itdi ki bunlar (13) elin yüzün yuyalar ol ki kızlar t̄ayifesidür ibrıķdan şuyı avcına koyup andan evvel gözine alınna sürüp (14) yüzün yurdu ve ol ki irkek t̄ayifesidür şuyı ibrıķdan eline koyduğı gibi def‘i yüzine şuyı çarpup (15) yüzün gözün muḥkem kuvvet-ile ovup yurdu pes Süleymān Hāzret ‘a.s. irkekleri ve dişileri ve men‘inden ve cünbüşinden (16) ve hareketlerinden ve hey’etlerinden

farq idüp bildi dişisin irkeginden ayırdı zāhir yüzinden ef'allerinden görüp
bātinlarına (17) dāh̄il oldı zīrā ki kişiniñ sırlarından zāhir haber virür nite kim
dimişlerdür *بِسْرَاتِ الْمُرْتَبِينَ عَنْ مَهْرٍ تَكْتُمُ Nazm*

Fa'ilatün fā'ilatün fā'ilün

1 'Ākıl u dānā olıcaq bir kişi

Farq ider irkek nedür yā-hud dişi

2 Her kişiniñ sırrı ma'lūm olısar

Taş yüzinden idicegüz cünbüşi

(19) *Neşr* hükemā kavlınca andan Süleymān-ı nebī 'aleyhi's-selām ol egri
delüklü cevheri (20) eline alup ve ağac kırtcuğazları re'isi olan Arza'ya gel didi
izn-i Rabbānī birle geldi elhüvām dilince Süleymān aña (21) söyledi ve gevheri
nazarında qodı ve bir yaşıl ibrişim tel getirüp kırtcuğaz yanına qodı andan ol
ağaç kırtcuğazı

10b

(1) ol yaşıl tel ibrişimüñ uçcuğazın ağızına aldı dahı Bismi'l-lāh diyüp yirinden
turdı andan ol egri delüklü gevherüñ (2) delügi qapusına vardı bir zemān nazar
idüp tırdı dahı yürüyüp delük içine girdi tolaşup delüginini yürüdi 'ākıbet ol (3)
cevherüñ delüginüñ bir yanında çıqdı ol harır tel ibrişimi cevher delüğine
geçürüp hizmetin tamām idüp ağızına rismān-ı harır (4) ucın qoyup Süleymān
nazarına qarşu tırdı Süleymān anı hōş görüp hazineden (5) bir gevher-i şeb-
çirāk getürdi dahı 'ankebüt ser-neferi Hidvāl'dan aşığa ve pervāneler serhengi
Ferrāş'dan yuqaru(6) elhüvām sınıf mābeyninde ol gevher-i şeb-çirāğı qoyup yir
gösterüp eşcār kirimlerinüñ serhengin aña virdi hizmetile (7) Süleymān 'a.s.
der-gāhında ol dahı hāş oldı zīrā ki pāzişāhlar hizmetini edā idici kimesne lā-
cerem devlete irse (8) gerek ki beglere qulluğ itmek ihsān u faziletten hālī
degüldür nite-kim şu'arā eydür *Şi'r*

(9) *لَكِنْ إِذَا كَانَ إِسْكَانٌ وَنُفْدَةٌ فَلَنْ يَدْرُ عَلَى الْإِنْسَانِ إِسْكَانٌ Nazm*

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

- 1 Beglere hizmet iden devlet bulur
Māl u mülk ü hil'at u ni'met bulur
- 2 Her kime irse hümānuñ sāyesi
Bendeken şāh oluban ol baht bulur

(11) *Neşr* hükemā kavlinca kaçan ki ağac kurdu re'isi Arza ol egrî delüklü (12) cevhere ki rîsmān-ı harîri ki geçürdi taḥsîn kılup hezār-bār āferîn kıldılar ve andan Süleymān peygām-ber 'aleyhi's-selām hüküm (13) eyledi kumkumayla şuyı eline aldı her nice mā ki nazār kıldı gördü ki bir kumkuma içinde şāfi şudur nenüñ şuyı (14) idügi ma'lüm degül andan mā' üzerine ve cemī' ebḥār u enhār üzerine müvekkel olan meliki izn-i Rabbānî birle kendüye iḥsān olan (15) nübüvvet hāteminüñ üzerinde yed-i kudretile mestūr esmāsı enbiyā dillerinde mezkūr olan esmāu'l-lāhuñ ikinci ismin okıyup müvekkel-i ābı (16) da'vet itdi hüküm-i sübhānî mucize-i Süleymānî birle müvekkel-i āb melek Gey'ihşā'îl da'vete ḥāzır olup geldi Süleymān yemninde 'ayān-ı (17) ḥalk gözlerinde nihān hizmete ḥāzır olup geldi melā'ike dilince selām virüp du'ā kıldı andan Süleymān 'a.s. şordı ki yā müvekkel-i (18) āb ḥaber vir baña ki bu kumkuma içindeki şu ne şudur ki gökden yağup akmaya ve yirden şızup çıkmaya şu gibi müvekkel cevābı virdi ki (19) bu kumkuma içindeki esb-i tāzî 'arağıdur ki vāķī'ā ne yağmur gibi gökden yağup akdı ne yirden yukarı bınar şuyı gibi şızup (20) çıkdı illā ki Belķis emr idüp ḥāş atlarınıñ birisini yaz ıssısında segirttiler anuñ 'arağın alup bu kumkumaya koydılar diyüp (21) cevāb viricek Süleymān-ı nebî dahı 'aleyhi's-şalavatu ve's-selām Belķis ilçisine eyitdi yā kāşid-ı Belķis āgāh ol ki Ḥaḳ sübhāne ve ta'alā

11a

(1) baña bir salṭanat rüzî kıldı ki yil felekde tahtımı götürür ve cemī' cinniler yirde rahtımı taşurdu biñ bir ümmet hükümüne fermān-(2)berdür ve şeyāṭın zürriyatı hükümüne musahḥardur bu kadar meydān-ı sîmîn ve saḥrā-yı zerrîn ve

mevā-yı cevherin ve maḳām-ı nāfe-i Çin (3)ki gördük cemîni defînelerden ve hazinelelerden ve deryā-yı ummān-ı karıdan cinniler ve deñiz mālikleri bu gice cem idüp (4) getirmişlerdür şubh olmadın giceyle bu yire yitürmüşlerdür öyle olsa benüm milk ü mālā itibārumuz yokdur iy deni dünyāya (5) heves iden bil ki dünyā helāklıkdür küdüret karar-gāhıdur nite kim eydür Şir

وَأَرْسَلْنَا نُوحًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَعْدَائِي فَأَجْرِبْتُمْ وَكَفَرْتُمْ فَسَوَّغْنَا لِلْكَافِرِينَ الْعَذَابَ الَّذِي لَمْ يَخْشَ فِئْتَابَهُمْ وَرَأَيْنَاهُمْ كُرْسًى

(6) Nesr imdi dünyā bir evdür ki her kimi bu gün güldürse yarındası ağladur (7) helāk olsun bunuñ gibi ev ki hārāb olur pes imdi benüm murādum Belķis'dan māl taleb itmek degüldür ki ol (8) pāzişahlık davısidür ve illā ki benüm maḳşūdum hemān budur ki Belķis halkıla āfitāba tapmayup Allāh'ı bir nebî ḥaḳ peygām-ber (9) bileler küfr ü şirkden el yuyup özlerini pāk ideler ve Ḥaḳ yolında özlerini el-ḥaḳ tutup ḥāk ideler yoksa benüm Ḥaḳ (10) taālā ināyetile mālā ne ihtiyācum var ki bahruñ deñiz mālikleri elümdedür dürr ü mercān kıanda var-ısa getirürler ve yir yüzünüñ (11) maādini taht-ı yedümdedür diyü yiri kıazuban göreler düzdürüp altunun gümüşün şızırup getirürler diyicek Belķis ilçisi Münzir bin (12) Nuṣmān Süleymān sözün işidüp gāyet ḥacil oldu la'l u cevāhir getürdüğüne utandı andan Süleymān-ı nebî aleyhi's-selām (13) eyitdi

فَرَكْنَا بَعْضَهُ الْيَوْمَ يَوْمَهُ يَمَازُكُ وَبَعْضَهُ يَوْمَهُ يَمَازُكُ وَبَعْضَهُ يَوْمَهُ يَمَازُكُ . āyetin Süleymān Ḥazreti a.s. okıyup andan ḥükm (14) idüp emr eyledi Loḳmān-ı Ḥekīm Süleymān-ı nebî dilinden Belķis'a bir nāme yazdı söz yirinde içine dürr ü gevher dizdi nāmeyi tamām (15) idüp Süleymān eline virdi Süleymān a.s. daḥı alup muḳālāa kılup gördi nübüvvet ḥātemiyle üstine mühr urdı daḥı getirüp (16) ilçiyeye virdi ve andan soñra Belķis'dan ne kıadar ki la'l u cevāhir ve altun gümüş kerpiçler ve kıiymeti kıumāşlar ve la'l-ı yāḳūtī (17) taşlar getürmiş idi ve kıız oğlanlar ve maḥbüb oğlanlar Süleymān nazarına ki iletmişdi cemîni bī-ḳuşūr ilçisine virüp (18) nāmesinden gāyri nesne kıabül itmeyüp ve ilçisine cevheri ḥil'atlar geydürüp ve refiḳlarına daḥı çok nesne virüp toyırup (19) emr itdi ki ta'cıl Belķis'a vara gördüğünden aña ḥaber vire ne kim Belķis daḥı aḳl gāvvasın fikr deryāsına şalup aḳlın (20) başına dire andan cemî beglerle Sebā halkınuñ beglerle cem olup ḥizmetine gele tā ki Süleymān kıahrından amān bula be-şart-ı

(21) ān ki eglenmeye zīrā ki ben Süleymān kūh-ı Kāf'a gitsen gerek seferüm
uzakdur diyüp ilçile 'ahd u peymān idişüp 'izzet ü

11b

(1) ikrām-ıla ilçi göndürdiler ve gitdi gelüp ol gice otağına yitdi cemī' halkını
cem' idüp getürdüğü mälları şandūqlara (2) koyup kaṭārları mehārları hāzırladılar
ne ki şubḥıdem kös. çaldurup ilçi göçe gice gündüz dimeyüp gide 'azm-ı Belkīs
ide (3) ilçi bunda bu fikrde ammā ki bizüm kışşamuz ez-ān-cānib Süleymān-ı
nebī ḥazretine geldi nite çün-ki Süleymān Ḥazreti 'a.s. ol (4) 'azīm dīvām ki
tağıtdı ilçiyi daḥı iḥrāz u ikrām-ıla odasına göndürdi ki gitdi andan Süleymān
daḥı nübüvvet tahtından aşığa (5) inüp ḥalvet-i ḥāşına geldi bu eṣnādayken daḥı
aḥşām vaḳtı oldı Süleymān ab-dest alup aḥşām namāzın daḥı kıldı evrād (6)
oḳıyup du'ā kılıp el yüze ki sürdi andan Hüdḥüd daḥı manzaradan iḳerü girdi
seccāde kenārına ḳondı yüzini Süleymān'dan (7) yaña döndi daḥı sağ ḳanadın
yılken gibi yukaru ḳaldurup ve şol ḳanatcuđın ḥalıçe gibi yiryüzine döşeyüp
sürtüp yüzün (8) süriyüp Süleymān dizin öpüp daḥı girişine çekilüp edeb-ile baş
ḳaldurup faşīḥ lisān-ıla Süleymān'a du'ā kılıp eyitdi ki (9) *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Yā Süleymān devlet-ile ḳıyāmet bāḳī bād

Devlet-ile pāyidār ol tahtuñı götüre bād

2 Baḥr u berde biñ bir ümmet dāyım olup çākerüñ

Hoş tutup mü'minleri küffār-ıla eyle cihād

3 Her seferde Hızr u İlyas şāha olup reh-berüñ

Her ḥatardan ḥazretüñi ḥıfz ide Rabbu'l-mihād

4 Hükümüñe çāker olup Behrām-ıla Efrāsiyāb

Emrüñe me'mür ola Kāvūs u Ḥusrev Keyḳubād

5 Yā Süleymān Hüdhdüd-i bî-çāreye eyle nazar

Kim ider hîzmet tapuña yüz sürüp açup kanad

(12) *Neşr* hükemā kavlınca Hüdhdüd bu (13) vech-ile medh okıyıcak Süleymān-ı nebī Hüdhdüd'ün feşāhatına taḥsīn i belīg kıldı andan Belķīs añup ııııı tazelēnüp gönlinden (14) bir āh itdi velī āh dūdı felekleri siyāh itdi andan hüdhdüd eyitdi ki yā nebiyya'l-lāh salṭanat memleket elūñde biñ bir ümmet çākerūñ (15) Belķīs dil-berse müsahḥaruñ bu āh idüp firāk çekmege sebep ne hīç kııııı-ı Yūsuf'ı okımaduñ mı ki mādem ki Yūsuf-ı şiddik'ı ııııı. (16) Zeliḥā isterdi Yūsuf-ı şiddik'ı andan kaçurdu vaqtı ki Zeliḥā imāna gelüp Yūsuf'uñ ḥelālı oldısa Yūsuf'dan Zeliḥā (17) kaçar oldı bunuñ mişli şuña beñzer ki ehlu'l-lāh dūnyādan ııııı itdügi cehetden dūnyā añı yüz tutar pes Yūsuf daḥı Zeliḥā'ya (18) eydürdi ki yā nigār benden niçün ııııı idersin zemān-ı evvelde ḥōd sen maḥbūb u maḥlūb sen ṭalib rāḡıb-iken dimez midüñ ki (19) iy dōst seni bir göz-ile bir kerre gören gayrı ma'şūka nazar itmez diyüp bu beyti okurduñ *Şir*

اَوَّلُكُمْ اَبْصَرْتُ مِنْ حَيْثُ وَلَكِنَّ فَلَئِكَ مِنَ الْوَدَى وَقَعَ الْخِيَارِي

(20)imdi yā Süleymān Belķīs'dan ötrü gam (21) yimegi Yūsuf-mişāl saña yalvarısardur imdi kııııı-ı Yūsuf okıyup naşıḥat al ki geçmiş enbiyā aḥbārın söylemekde

34a

(1) fevāyid çokdur nite-kim kelām-ı kādīme ve kıṭāb-ı kerīm içre gelür

وَكُلُّ نَفْسٍ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاءِ السَّمَاوَاتِ مَبْرُورَاتٌ Nazm

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Çün naşıḥat eyle virdi ol üyük

Sākin oldı baş koyup yatdı üyük

2 Gūş idüben pendini taḥsīn ider

Şeh Süleymān-ı zemāne ol melük

(3) *Neşr* hükemā kavlinca Süleymān hazretinüñ Belķis için Hüdhüd ırşkın (4) görüp eyitdi ki yā nebiyya'l-lāh çünki firāk-ı dil-bere şabr itmege mecāl yok ilçi-y-ise Sebā¹¹ memleketinden Mısr memleketine üç ayda (5) geldi yine üç ayda varur imdi eger dilerseñ ki yār cemālin tizirek göresin vişāline bir kaç gün içinde iresin cemāl-i (6) Belķis göresin cinnilere hüküm eyle bu gice ilçi hayme ü har-gāhıla bār u büngāhıla otağ çādırı-y-ıla devesi katırıyla (7) cemī'i esbābıla nişfu'l-leyl içinde götürsünler şubh olıncaya dek Sebā memleketinüñ şahrāsına¹² iltüp yitürsinler yine çādırların (8) yine çādırların otaqların anda kursunlar tavileleri çeksünler atları katırları bağlasunlar develerin çökürsünler ve ilçi-y-ile (9) beglerin döşekli döşegin birağup otaqlu otağına yatarsunlar çün-ki şabāh ilçi gözün açā Sebā memleketine (10) geldügin görüp seçe andan Belķis'a vara nameñi şunup saltanatıñdan memleketiñden tāk ı tahtıñdan milk i rahtıñdan çün-ki şubh (11) haber vire ma'lümdur ki Belķis işidüp hayrete vara eglenmeyüp ayagañ toprağına gelüp yitişe *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Böyle diyüp oldı sakin ol üyük

İtdi taḥsīn sözine anuñ melik

2 Bildi o begdür ehl-i fikr ü nık-re'y

Tıtdı nuşhın ol nebī zıll-ı Huzāy

3 Didi ırākıl kimseyi görmeye hür

Baht u ızden olmaya ol tā ki dūr

¹¹ Yazmada: Şabā.

¹² Yazmada: şahrā.

(14) *Neşr* hükemā kavlınca kaçan ki Hüdhüdden Süleymān-ı nebī hazreti ‘a.s. bu cevāb-ı maḳūlı ki işıtdi gāyet müstahsen(15)görüp zihnine āferīn itdi dahı kapucılar kethudāsı Kilād-ı Pārçılı’yı gönderdi varup perīler şāhı Hümāyūn Şāh (16) ve cinniler tekvīni Qabtu’l-abtaḳ alup ve dīv ifrīt çavuşı Gündek-i dīvı götürdi ve Kiflīs ve Miflīs’i hāzır itdi andan (17) Süleymān hazreti ‘a.s. perīler şāhı Hümāyūn Han’a hüküm itdi ki ilçi yatduğı yirde ne kadar ādemleri¹³ var-ısa refiḳlarıyla (18) hāb-ı gāfletde yaturken götüreler şubḥ olmadın Sebā memleketine yitüreler ve cinnilere dahı hüküm itdi ki ne kadar bār u büngāh (19) hayme vü har-gāhları var-ısa ve şandūḳları ve kumanları ve cemīc yükleri cemīc idüp götüreler şubḥ olunca Sebā memleketine (20) yitüreler ve anda şehri ucına varıcaḳ otakların çadırların kuralar ve yüklerin yığalar döşeklerin bıraḡup hālīçelerin (21) döşeseler ve şāhiblü şāhibin haymelü haymesin de iltüp döşekli döşegi üzerine yaturalar ve andan soñra dıvlere hüküm

34b

(1)itdi ilçinüñ pillerin ve atların ve katırların develerin cemīc-sin nişfu’l-leyl içinde götüreler Sebā memleketine yitürüp (2) gine yirlü yirine atlarını tavileyeye çeküp develerin çöküp ve katırların kaḫār-ıla bağlayu koyup yirlü yirine tezyīn ideler (3) ve andan soñra gelüp gideler illā ki Sesnedüs-ı cinnī Gündek-i dīv-ile anda kalalar Belḳīs ile ilçinüñ kaḫiyyesi neye varup (4) göreler dahı gelüp Süleymān hazretine haber vireler muḫaşşıl-ı kelām söz dırāz itmeyelüm emri Süleymān yirine gelüp ilçi (5) refiḳlarıyla perīler ol gice cāme-h^wāblarıla götürdiler kanad açup uçup Belḳīs tahtı-gāhı Sebā şehri öninde bir meydāna (6) yitürdiler ve cinniler dahı otakları haymeleri ve çadırları ve cemīc yükleri götürdiler dem çeküp uçup Sebā şehri meydānına (7) getirüp haymeleri kurdılar bār u büngāhları indürdiler ve perīler dahı ilçile refiḳlerini çadırlu çadırına iltüp döşekler (8) bıraḡup yaturdılar ve şandūḳlarını yıḡdılar ve dıvler dahı atlarını pillerini develerin katırların cemīc-i rahtlarıyla ve yükleriyle (9) ol gice nişfu’l-leyl içinde götürdiler Sebā şehrinüñ önindeki meydāna yitürdiler şubḥ olmadın cemīc-i kaḫdı bitürdiler (10) andan gelüp Süleymān nazarına gitdiler hemān andan Sesnedüs-ı cinnī kaldı Gündek-i dīv-ile *Nazm*

¹³ Yazmada: ademleri.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Hayme hargeh tutilup o gice pes

Bār u büngāh indürilüp pīş ü pes

2 Ne kadar varsa tavar getürdiler

Hizmeti bitürdiler olmadı pes

(12) Neşr hükemā kavlıncā kaçan ki periler ve cinniler ve divler emr-i Süleymānī mūcibince (13) hizmetin ol gice ki tamām itdiler gelüp Süleymān'dan baña ki girdiler ilçi dahı bu olan işlerden gāfil mışfu'l-leyli ki geçdi (14) kārban başı tūru gelüp kōs-i harbī çaldı sesleri uyarup har-bendelere haber kıldı develü devesini hazırlayup ilçi (15) otağına getürdiler dahı emīr-āhūr başı atları eyerledi ve ilçinüñ dahı refıkları çadırılu çadırından kalkup şemc-dānlar (16) yaqup atlu atın eyerleyüp yüklü yükin yükletdiler bu yañadan Sebā şehri kal'asınıñ pās-bānları burc u bārū üzerinde fānūslar¹⁴ (17) yaqup Belķis adına gülbeng çeküp nevbet tutarken nazar kılıp gördiler ki kal'a kapısı önünde bāğ u bahçeler ucında leşker konacak (18) yirde gāvğā u galebe var kōs-i harbīler çalınur şemc-dānlar yanar develer kükreşür ve atlar süheyli uruşur ve katırlar ağırşur (19) ve hecīn¹⁵ develer bağrışur ve erenler narasından tās-ı gerdün çinlayup öter ādem gülüsü aqılları çāk ider pes cāsūslar (20) bu gāvğāyı işidüp kal'a öniñe giceyle Bād Yağū geldi şanup kal'a diz-dārına haber itdiler fānūslar yaqup uğru kapuyı (21) açup bir kaç hisār erī cebe vü cevşen giyüp taşra çıkdılar ve gelüp ilçi konduğı yire yitdiler gördiler ki katār u mehārlar

35a

(1) çekilmiş bār u büngāhlar yüklenür otaqlar çadırlar inmiş ādem gülüsünden zehreler çāk olup hisār erleri ilçinüñ yoldaşlarına (2) buluşup şordılar kim siz ne kavmsız ve bu otaqlar çadırlar kimüñdür ve bu yükler ve bunca halk kime tabī'dür ve bunda ne vaqıt geldüñüz (3) ve bu dün içinde nireye göçüp gidersiz

¹⁴ Yazmada: fānūs, ayrıca bu sayfanın 20. satırında da aynı şekilde.

¹⁵ Yazmada: hacīn.

diyüp suʿāl idicek ilçinüñ refiklerinden gāzaba gelüp eytdiler bilmez mişiz ki bizüm başımız (4) buğumuz Belķīs ilçisidür işde Mısr şehrine geldük dün divān-ı Süleymāniye varduk icāzet alup bu gice şubhıdem bu Mısr şehrinden (5) geçüp Sebā memleketine giderüz ki varup Belķīs'a Süleymān ʿazametinden haber virevüz budur ki yüklerümüz yükledüp çadırlarımızı (6) indüri yürüdür ve kulağuzlar tutup Sebā şehrine toğru deveyi ve katırı ki sār-bānlarıla¹⁶ göndüri yürüdür veli siz ne kavm(7)sız ki cebe vü cevşen geyüp fānūs¹⁷ yakup giçe içinde ser-vaqtumuza geldüñüz meger ki siz Mısr ʿayyārlarısız ki uğurlığa geldüñüz (8) diyüp hişār erlerin tutmağa kāsıd idicek bunlar eyitdi bu ne sözdür ki siz söylersiz kandağı Mısr ki bundan üç aylık yoldur (9) ve bu yir hōd şehr-i Sebā'nuñ bağları ucıdur biz hişār erleri yüz kalʿa bir cinnī bekler-iken gavgā galebeñüz işitdük gice-y-ile Yād (10) Yağū geldi şanup diz-dāra haber itdük uğru kapudan geldük ki sizleri görüp bilevüz eger vākıʿā siz ilçinüñ ademleriseñüz (11) bizi ilçinüñ nazarına iledüñ ilçiyi biz göricek bilürüz kışşadan anı vākıf kıluruz diyüp bunlarıñla söyleşürek ilçı nazarına (12) geldiler çün-kim ilçıye hişār erleri nazar kıldılar bilüp görüşdiler hāl ü hātır soruşdılar ilçı eyitdi siz Sebā memleketinden kaçan (13) gitdiñüz kim gelüp dünle içinde Mısr şehrine yitdiñüz bunlar eyitdi yā ilçı beg gözüñ aç çevre yaña nazar eyle gör ki hıç (14) bu diyār Mısr şehrine beñzer mi Mısr hōd Nıl ırmağı kenārındadır bunda hōd ırmağ yok bu şehr Sebā şehridür ki Belķīs'uñ taht- (15)gāhıdur ve biz hişār erlerindenüz ki siz halkuñ avāzın işidüp Yād Yağı sanduk diz-dāra haber itdük uğru kapuyı açup (16) sizleri görmege geldük *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Aç gözüñi ilçı itmegil hatā

Turduğıñ yirler-durur bāğ-ı Sebā

2 Bundan üç ayda varılır Mısr'a bil

¹⁶ Yazmada: ser-bān.

¹⁷ Yazmada: fānūs.

Ƙanı Mışır u yā aƙar mı ƙanı Nıl

3 Gözüñ açup çevreye eyle nazır
Menzile ğırmıŝ ğazretüñ itme sefer

4 İlçü işidüp bu sözi ider ğazab
Didi toĝru söyleñ itmeyem ta'ab

5 Dün Süleymān ğazretine varmıŝam
İctimā'-ı ins ü cinne girmişem

6 Çün Süleymān milketini görmişem
Kendüzünden vālih olup varmıŝam

7 Pıŝikeŝüme ğtmeyüben ittibār
İtdi iĝsān cümlesin her ne ki var

8 Virdi ğıl'at virdi ğicāzet ğitmişem
Ğice ğelüp otaĝumda yatmışam

9 Çün seĝer ki sārbanum çaldı kös

35b Göçmege ğāzır olupdur uş ulus

10 Yüklерüm yüklendi uş ğitmem gerek
Ol Sebā milkine 'azm itsem gerek

11 Bu ne sözdür söyledüñ ğelüp baña
Yüzüme ğülmek dilersin müntehā

12 Ben ğiçe yatdum Mışır şehrinde çün

Ortalıkdan geçmedi ay-ıla gün

13 Ol Sebā şehri Mışır'dan nĭk-nām
Menzil üç aylıkdurur añla tamām

14 Böyle diyüp itdi Verhem ilçĭ pes
Korqudan itmez ħisār erleri ses

15 Diñle imdi bu ħikāyet nice olur
İstimāc kıl ŝaĥ rivāyet nice olur

16 Güş iderseñ bu acāyib kışşayı
Vir şalavat defc idüben güşşayı

(6) *Neŝr* ħükemā kavlınca ħisār erleri ilçinüñ ġazabın ġörüp eyitdiler ki sizlere ‘abeŝ¹⁸ yire söz söylemek cāyiz degül (7) yā budur ki sen bize Mıŝr ŝehrini bulı vir Nĭl ırmagını ġörelüm yā-ħūd atuña bin Sebā ŝehriniñ ħal‘ası öñine varalum ħal‘a (8) ħapusını ġörüp ‘ayne’l-yaħĭn bilüp inanasın bize ġazab itmege vaħt ola soñra utanasın diyüp ilçiyeye ħisār erleri cevāb (9) viricek ilçĭ refĭklerini cem idüp eyitdi varuñ bunlara Mıŝır ŝehrini Nĭl ırmagını ġösterüñ dahi muħkem tutup baña ġetürüñ (10) tā kim bu tarrārler ħaħħından ben gelem diyüp refĭkleri atlara binüp her tarafa ġitdiler ki Mıŝr ŝehrinden nām u niŝān yoħ (11) ve Nĭl ırmagından ħūd bir ħatre ŝu ġörünmez illā ki bu bizler Sebā ŝehriniñ baġları ucına beñzer kim her tarafi bāġ u büstān (12) ġül ü ġül-istān cā-be-cā bāġ-bānlar tolablu tolabına esb ü ester ħimārleri ħoŝmiŝlar tolablar inildisinden bülbül ü dürrāc (13) feryādından hezār-destān ötmesinden cigerler ħāk olur andan sürüp ilçiyeye ġeldiler ġördükleinden ħaber virdiler ilçĭ (14) inanmayup kendü atına bindi ħiŝār erleri öñince yortup ħal‘a ħapusına ġeldi Sebā ħal‘asınıñ ħapusına vardı Sebā ħal‘asınıñ (15) ħapusın ġördi ‘aħl ġavvāŝın fikir deryāsına ŝalup bir zemān müteħayyir olup turdı bildi ki Süleymān Ĥazreti dĭvler cinniler (16)

¹⁸ Yazmada: abes.

gönderüp kendüyi halkı-y-ıla uyğuda yaturken görmişler hayme ve hargāhıla katār u mehār u otağıla cemī'i esbābı bile Sebā (17) şehrine getürmişler Hāk ta'ālāya çok şükr idüp emr itdi diz-dāra haber itdiler kal'a kapusın açup ilçiyi içerü alup (18) Belķis nazarına iletdiler ez-an-cānib Belķis dahı Süleymān hazretine ilçi ki göndürdi ne haber getüre diyü yüzini Süleymān'dan yaña (19) döndürdi nā-gāh ol gice şubha yakın tahtıgāhında Belķis yaturken lālası h^wāce-serāyı ser-vaqtına girüp eyitdi yā nigāri (20) müjde olsun ki Süleymān hazretine göndürdüğü ilçi gelmiş hizmetüñ neyse edā kılmış diyicek Belķis gāzaba gelüp eyitdi benüm (21) tahtıgāhum Sebā şehriden Mışır şehri kārban konağı hisābınca üç aylık yoldur henüz ilçi gideli üç ay oldu henüz Süleymān

36a

(1) Hazretile dünde bu günde buluşdı üç dahı gerekdür ki ilçi gele bu ne sözdür ki söylersin diyüp Verhem eyitdi lāla eyitdi (2) yā nigāri ben gayrı cevābı bilmezsin menzil hisābın fark kılmazın ammā ki ilçi kapuda тұrur helbet buluşmak ister diyüp tahtıgāhı haber (3) viricek Belķis dahı inanup emr itdi ilçi davet idüp içerü getürdiler Belķis dahı cāme-h^wābindan kalkdı başına zerrin tāc (4) urunup düzünüp kuşanup şubhıdem dīvān-hāneye çıkup taht-gāhına geçüp oturdu vezir vüzerā Sebā vilāyetinüñ begleri (5) Yemen Tāyif¹⁹ melikleri yirli yirine geçüp oturdılar dīvān-ı 'azim тұrdı 'azamet-ile ilçi dahı getürdiler Sesnedūs-ı cinnī (6) dahı Gündek-i dīv-ile birer Yemeni hācib şekline girüp ellerine çubuk alup çavuşlar şafında тұrdılar Belķis ilçisine ne cevāb (7) virür diyüp nazar urdılar andan ilçi varup Belķis'ün elin öpdü Süleymān nāmesin eline şundı dahı Süleymān'ün salţanatından (8) biñ bir ümmetüñ kesretinden ins-ile cinnüñ heyretinden dīvān-ı Süleymānī'nüñ 'azametinden Süleymān tahtınüñ şevketinden dīv ü 'afāritüñ (9) şavletinden perrilerüñ maħcüb şüretinden ejdehālarüñ heybetinden yüz yigirmi dört dürlü şımf-ı mahlūkātından yitmiş iki milletden (10) baħr u berde mevcūd olan biñ bir dürlü ümmetden yırtıcı cān-āverlerden²⁰ dāne tartıcı kuşlardan dīvān-ı Süleymānī'den haber (11) açup gördüğün işitdiğin Belķis Hazretine takrİR eyledi ve Süleymān'ün haħ peygām-

¹⁹ Yazmada: Tāyifi.

²⁰ Yazmada: cān-evār.

ber idügin ve dahı ʿazametlü sultān idügin şerh (12) idüp murcizātından kerāmetinden itdügi ihsān u leʿāfetinden ser-cümlesin kemāl-ile bilüp takrİR kılup taʿbİR itdi şöyle ki (13) Belķİs Hāzreti birle müstemīʿ olan begler Süleymān'uß salţanatından ķorķdılar ve andan şoñra cān u dilden emrine fermān hİzmetine (14) yüz sürmege rızā virüp hİkmine maħkūm olup iţāʿat itdiler andan Belķİs nāme-i Süleymānİyi eline alup mİhrini götürüp nāmeyi(15) gözlerine sürüp ulu vezİRi Ķeyķādūs-ı Hāķīm eline virdi ol nāmeyi alup öpüp başda ķodı dahı ayag üzerene ķalkup (16) Belķİs nazārına ķarşu okıdı *Nazm*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Böyle yazmış nāmede ol şeh-cihān

Kim be-nāmī nām-ı evvel müsteʿān

2 Hālık²¹-ı kevneyn-i ʿālem zü'l-celāl

Ķudretidür yir gök içi mālā māl

3 Evvel oldur evveline ĵirmez ʿukūl

ĀhİR ol kim āhİRine yoğ u bol

4 ʿArş u ferşi ķāyım iden hālık ol

Hāķa cümle rızık viren rāzık ol

5 Sātir ol ki ʿafvıla örter ayb

Ālim ol kim ʿilmine āşkāre ĵayb

6 Nāfe-i āhūda ider misk-i Hİtā

Germ ider nessac toğur atlas ķabā

7 Āb ı gilden hāķ ider insānı ol

²¹ Yazmada: Hālık.

Kün demekden düridür devrānı ol

8 İns ü cinnüñ hilķatından bu murād
Hakķ'ı bir bilüp kıla pāk itikād

9 Hakķı koyup ay u güne tapmaya
36b Toğru yol tuta yabāna Őapmaya

10 Ol Hüzā'dur pāziŐāh-ı bī-zevāl
Lā Őerik ü lā nazir ü bī-miŐāl

11 Őāh odur kim bu Süleymān bendedür
Der-gehinde hem-çü mür efgendedür

12 Hak odur halkā eyledi bizi resül
"Akıl olan da'vetüm kıtur kabül

13 Nāme benden kim Süleymān'dur adum
İzn-i Hak'la irişür göge yedüm

14 Kātibüm elde tutuban hāmeyi
Yazdı emrüm birle saña nāmeyi

15 Bundan esbak vaŐfuñı kiŐitmiŐem
HiŐmı güne tapduđuñçun itmiŐem

16 Hüdhd-ile saña göndürdüm biti
Hakķ'a tap didüm Őıyuban ol putı

17 Sözümi idüp benüm anda kabül
La'l cevher birle göndürdüm resül

- 18 Kāşıduñ geldi getürdi sım ü zer
 ‘Arza kıldı la‘l u yāķūt u güher
- 19 Bile getürdi niçe hūb-ı Hıtā
 Serv-ķadd u lāle-hadd ü müntehā
- 20 Niçe maħbūbe getürdi bile hem
 Kıldı hayrān ħüsnine biñ bir ümem
- 21 ‘Avreti koymış özüñ ‘ar²² tonına
 Tā bilinmeye düzünüp tonana
- 22 Hāliüñi itmeyiben zerre ķabül
 İrkegi seĉdüm dişiden pür-uşul
- 23 Eyle deliklü getürdi bir güher
 Geçemez iplik içine bir ķıl şıĉar
- 24 İzn-i Ĥaķ’la ħükm ķıldum bī-gümān
 Mūriĉe geĉürdi aña rīsmān
- 25 Bir gül-ābdan virdi yine ķāşıduñ
 Didi şuyın bil sözün kes ħāsidüñ
- 26 Yaĉmadı gökden şuyı bunuñ didi
 Çıķmadı yirden şuyı onuñ didi
- 27 Çün nübüvvet birle itdüm pak nazār
 Bildüm anı et deridür pür-hüner

²² Yazmada:ar.

28 Çün-ki ma' lüm oldı her hālün senün

Pes kabül eylemedüm mālun senün

29 Kāşıduñla gönderüben mālın

Muṭṭali^c oldum bilüp aḥvālın

30 Nāme yazup ilçile göndermişem

Qulağum sende yönüm döndürmişem

31 Mü'mine ol yā baña İmān getir

Küfr ü şirki neyse gönülden götür

32 Yā-hu ḥāzır ol ki vardum üstüne

Düşmeni tutmağa yalvar dostuña

33 Gey saqın ammā i mīr-i Hıṭā

Baña eāşī olup itme sen ḥaṭā

34 Yoksa götürdüp bile ben tahtumı

Dīv ü cinne iltürüben rahtumı

35 Biñ bir ümmet birle iltem ejdehā

Bulmaya tapuñ elümden hiç rehā

36 Yırtıcıdan üstüne iltem peleng

Leşkerün kanın içüp toya neheng

37 Bilmeyene kendüzin bildürdiler

Ağladup dostı ḥaşm güldürdiler

38 Oқыuban nāmemi açgıl gözüñ

Vir şalavat Aħmed'e divşür özüñ

(20) *Neşr* ħükemā kavlınca (21) kaçan ki Süleymān-ı nebī nāmesinden Sebā mülki Belķis bu vech-ile ki nasiĥat işitdi Süleymān emrine me'mūr

37a

olup ħükmine itā'at itdi andan cemī' beglerine buyurdi ki yidi güne dek azık kaydın kayurup yol yarağın göreler (2) ve andan dīvānı tağıdup ħāşlarıyla ħazīne-i ħāşşına varup Süleymān Ĥazreti-çün bir niçe teberrükler alup götürdi ve ol (3) tahtı kim Belķis'üñ atası işletmiş idi hiç bir pāzışāhlara anuñ gibi taht naşib olmamış-ıdı ve Belķis ol tahtı kendü ve cānıdan (4) özge severdi ve bile götürmege daħı kâbil degül-ıdı eyle olsa Belķis'üñ bir ħazīnesi var-ıdı ki yidi kapısı var-ıdı (5) demürden Belķis ol tahtı ħāşlarına götürdüp ol ħazīneye götürdüp yidi kapudan içerü koydurup andan her kapunuñ (6) üzerine bir kilid urup yidi çift kapusun daħı yidi kilid-ile kilidleyüp berkindi ve kapusunda kırk bekçi pās-bān kodı (7) daħı kendü yarağına meşgül oldı yidi günde tamām kaydın kayurdi beglerinden on iki biñ nefer tiğ-endāz kīne (8)-sāz ser-firāz begler alup kırk kez yüz biñ cübbe cevşen geyür sipāhī-zāde alup ve biñ nefer şeh-zādeler kızlarını bile(9) since alup on biñ deve ve on biñ katır yüki kaṭarı vü mehārıla on iki biñ 'alem çeküp ve on iki biñ zerrīn taşlu (10) kös ü nefir çaldurup kerre-nāy ötdürüp sekizinci gün subħıdem mübārek günde kuvvetlü sā'atda atlar arķasına süvār olup (11) kendüsi Nīl arķasında zerrīn taht üzerine geçüp oturdi üzerine al vāleden cibinlik ve günlük tutdılar ve üzerini (12) la'el u cevāhīrle tonatdılar sağında şolında vüzerā ümerā 'Arabī atlara süvār olup aşdılar

Nazm

Fā'latün fā'ilātün fā'ilün

1 Kös ü borı çaluban çekdi 'alem

Yir yüzün tutdı kamu ħayl u ħaşem

2 Na'î-ı rahşân yir yüzün itdi demür
Erdeminden gök qarardı çün kömür

3 Begter ışık şu'lesinden fındı gün
İñledi âhen yükünden Şevr i Nûn

4 Nîzelerden ney-sitân oldı semâ
Şuqqalardan gül-sitân oldı hevâ

5 Şür-veş ötdükçe yirde kerre-nây
Ditredi Behrâm-ı gök şarardı ay

6 At mihından yir olup âhen-hisâr
Gökyüzi oldı temürden küh-sâr

7 Qapladı çarhuñ yüzün zerrîn siper
Toldı yir gök arası tiğ u teber

8 Öñce Belqıs binüben taht-u revân
Şeh Süleymân'dan yaña oldı revân

(18) *Nesr* hükemâ kavlıncâ bu 'azamet-ile Belqıs-ı zemâne gelüp Süleymân'a gitmekde (19) amnâ bizüm kışşamız ez-an-cânib Süleymân'a geldi 'aleyhi's-selâm nite çün-ki Belqıs'ıñ ilçisini göndürdi vü gitti ve cinnîlere (20) dîvlere perrîlere rahtı-y-ıla götürtdi dahı bir gicenüñ içinde Sebâ şehrine iletdürdi ve Sesnedüs-ı cinnî Gündek-i dîv-ile Cäsüveşelğa (21) ki göndürdi Belqıs'dan haber getürmege bu yañadan Süleymân-ı nebî dahı 'aleyhi's-selâm irtesi yirinden kalkup pāk şudan

37b

(1)ab-dest alup benî İsrâ'îl 'ulemâsıyla şubh nemâzın kılup dahı Tevrît ü Zebür orada okıyup nemâz u niyâzdan fâriğ (2) olup du'â kılup el yüze ki sürdi gördi ki

Sendūs-ı cinnī ve Gündek-i dīv ḥalvet kapusından içerü girdiler Süleymān (3) ḥazretine alkış virüp ḥāk-i pāyına yüz sürdiler daḥı edeb ve erkān-ıla karşusunda turdılar andan Süleymān bunları görüp (4) Belķīs'dan ḥaber şordı anlar daḥı ilçinüñ Sebā memleketine sağ u esen varduğundan Belķīs dīvānına girdüğinden (5) nāme-i Süleymānī şunup rāst ḥaber ne-y-ise dirdüğinden Belķīs nāmeyi okıdup ḥayrete varduğundan ḥükm-i Süleymānī'ye me'mūr (6) olup yarağ gördüğünden tahtını yidi kapılı ḥazīne içine koyup sefer yarağın görüp yidi günde cemī'e kaydın kayurup (7) sekizinci gün 'ale'sşabāḥ askerinin cem'e itdüğünden kōs-i ḥarbī çaldurup girdüğünden 'azm-i Süleymānī itdüğünden (8) ḥaber virdi *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Çün Süleymān ḥazreti ol şeh-i cihān

Bu ḥaberden vāķıf olunca hemān

2 Bildi kim Belķīs dilber geliser

Çalbe ḥākim şāḥ-ı server geliser

3 Şādumān olup be-gāyet şehriyār

İstedi çekmeye zaḥmet ol nigār

4 Çekmeyüp yolda sefer zaḥmetini

Der-gehinde ḥāzır ide rahtını

5 Diñle imdi n'olısar encām-ı kār

Vir şalavat Aḥmed'e ammā yādigār

(11) *Neşr* ḥükemā kavlinca kaçan ki Süleymān (12) ḥazreti Belķīs'ın ki geldüğün işitdi Ḥāk ta'ālāya çün şükrlere itdi andan istedi ki divlere ve perrilere ve cinnilere Belķīs (13) daḥı ilçi gibi rahtı-y-ıla götürde ān ı vaķt içinde Mısır

şehrine getürde firāk işrete hasret vuşlata mübeddel ola zirā ki (14) intizāra ademī doymaz nite kim dimişlerdür *الآن ينظر أئمة من الكوفة* *Nazım*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 İntizāra ehl-i diller mevt-i aħmer didiler

Yar mezākına ademī dünyāda doymaz didiler

2 Yūsuf-ı hüsni gören hüzni çeker Yā'qub-veş

Şabr-ı Eyyüb itnese maḳsūda irmez didiler

(16) *Neşr* hükemā kavlıncā andan Süleymān Hāzreti 'aleyhi's-selām Āşaf bin Berhıyā'yı ve Loḳmān-ı Hekīm ve Nāsen peygām-bere (17) ve Evyāşer peygām-bere Gāz peygām-beri 'aleyhimü's-selām cemī' ulemā vüzerā-y-ıla ve ümerā-y-ıla Süleymān Hāzreti 'a.s. ḫalvetine da'vet itdi (18) emre itā'at idüp geldiler meclis-i Süleymānī'ye hāzır oldılar andan Süleymān Hāzreti Belḳīs'ı götürmege raḫtıla getürdmege meşveret (19) itdi hükemā maḳūl görmeyüp eytdiler Belḳīs eger-çi ki atadan insān aşıldur ammā ki anadan cin neslidür eyle olsa anları (20) tuymadın şeyātin nesli götürmek mümkün degüldür ammā ki Süleymān-ı zemānsın cemī' maḫlūka hükümüñ revāndur eger yile götürtsek (21) getirsek cāyizdür diyicek Süleymān nebī dahı 'aleyhi's-selām hükemā sözün maḳūl görüp bunlara icāzet virdi gıtdiler kendü

38a

(1) ḫalvet-i hāşşına vardı ol gün ol gice tā şubḫa dek Rabbine ihlās-ıla da'vet itdi vaḳtı ki şubḫ nemāzı yitdi Süleymān (2) Hāzreti 'aleyhi's-selām nübüvvet hāteminden yed-i ḳudretile mestūr olan esmā'u'l-lāhuñ evvelki ismini oḳıyup müvekkel-i bād Nağmağmāyıl (3) melek da'vet itdi izn-i Rabbānī mucize-i Süleymānī birle da'vete hāzır oldı geldi melek dilince durā idüp ḫizmete yüz (4) sürdi Süleymān Hāzreti 'a.s. müvekkel-i bādı görüp su'āl ḳılup eyitdi ki yillerde ḳanḳı yıl efzaldur ki düz esse (5) ve eserken nesneyi şarşup incitmeye diyicek cevāb virdi ki şarşar yilinden şarşıcı ve bād-ı 'aḳımden ḳuvvetlüsi ve bād-ı nesımden yavaşırağı (6) yokdur diyüp ḫaber viricek Süleymān Hāzreti 'a.s. eyitdi

yā müvekkil-i bād-ı Nağmağmāyıl ne kadar yile hüküm idersin haber vir diyicek (7) eyitdi yigirmi sekiz dürlü yile hüküm iderem ki rub-ı meskûn ʿāleminde esen yıllerdür ammā ki ʿulvîde esen yıller ve küre-i nārda ve (8) zemherîrde esen ve yidi kat yirler altında esen yıller gayındur diyicek Süleymān-ı nebî eyitdi yā müvekkil-i bād ben şol yili taleb (9) iderüm vaqtî ki emr olsa āheste ese götürdüğü nesneyi şarşmaya zîrā ki ol yili Belķis hizmetine göndürürem isterem ki ol (10) dil-ber tāt u tahtıla raht u bahtı-y-ıla taht u ʿalemiyle hayl u haşemiyle götürdüğü vaqtın şarşmaya uzluğ-ıla götüre dil-berüñ mübārek (11) mizācın incitmeye diyicek müvekkil-i bād eyitdi yā nebiyya'l-lāh cümle yıl bir degüldür yıl vardır ki uzluğ-ıla götürür yıl (12) vardır ki tağıdur tağıtıcıdur yıl vardır ki şarşıcıdur bād-ı şarşar gibi her bir yılün bir dürlü esmesi ve bir dürlü hāşşası (13) vardır ben soñra yigirmi sekiz dürlü yılün hāşşasın diyeyin diñleyüp ʿilmüñ añā yitişsün andan soñra kanķı yili hizmete (14) revā görürseñ Belķis esbābıyla getürmek nazaruña getürmeye hizmetüne maħal olan yili ilteyin diyicek Süleymān-ı nebî (15) daħı hōş görüp evvel suʿāl itdi ki yā müvekkil-i bād bād-ı şabā haķķında ne dîrsin diyicek müvekkil-i bād cevāb virdi ki (16) yā nebiyya'l-lāh şabā yili gün toğusundan esen yıldür gāh gicede ve gāh seħerde eser götüücü yurtıcı degüldür selîmdür bedene (17) rāhat hasteye şihhat viricidür Belķis'ı götürmeye kābil degüldür diyicek Süleymān Ĥazreti ʿaleyhi's-selām suʿāl itdi ki (18) yā müvekkil-i bād bād-ı şimāl haķķında ne dîrsin müvekkil-i bād eyitdi yā nebiyya'l-lāh Rüm kıblesine esen yıldür gāyet şovukdur kurıdıcıdur (19) Belķis'ı götürmek elinden gelür kuvvetlü yıldür ammā ki Belķis'ı götürecek miqdārı şimāl yili ki çokluğ-ıla ese şovukluğındın (20) Belķis'ıñ ādemleri qalmayup buyupsa²³ cānlunuñ göñin kese zîrā ki yā nebiyya'l-lāh zîrā ki yā nebiyyal'-lāh bād-ı şimāl bir iqlîmden (21) gelür ki güneş ol iqlîme uğramaz qar yağmur ve şovuk ol iqlîmde çoğ olur yazda ve kışda lā-cirem şovuk olur ve hem ve hem deñize uğramaz.

38b

(1) beriyyeler ve ısuz yirler ve tağlar geçer ve cenüb yilinden katı eser zîrā ki tar yirlere uğrar hiddet kesb ider ammā (2) bedeni şahîl qılır ve pāk ider ve dimāga

²³ Yazmada "sa" tekrarlanmaktadır.

kuvvet virür ve rengi şāfî ider ve hevāyı şaḥīḥ kılar ve pāk ider andan yine Süleymān Ḥāzreti eyitdi (3) ki yā müvekkil-i bād cenūb yili ḥaḳḳında ne dırsın bu ḥizmete lāyık mıdır diyicek müvekkil-i bād eyitdi yā nebiyya'l-lāh bād-ı cenūb Rum kıblesinden (4) şimāle karşı esen yıldür be-ġāyet ıssıdır ve hem yaşdur zīrā ki ḥaḫḫ-ı istivādan gelür ol vilāyet be-ġāyet ıssıdır yılda iki kez güneş (5) anuñ üzerinden geçer ve hem yidi deñizi geşt ider ol ecilden ḥarāret ve ruḫū bet kesb ider bedeni yumşak ve ādemi kāhil kılar ve hevāsı (6) ağır olur ekser yağmur getürür kaçan ki bir vilāyetde çok ese toğan oġlan ekser dişi olur kaçan ıssı suya tokınsa şovuk (7) eyler ve şovuk şuya tokınsa ıssı eyler eger Belķis'ı götürecek mikdārı cenūb yili esecek olursa Belķis'uñ ḥalkı ıssıdan bũ gelüp (8) çoġı helāk ola andan yine Süleymān Ḥāzreti eyitdi yā müvekkil-i bād nesim yili ḥaḳḳında ne dırsın cevāb virdi ki yā nebiyya'l-lāh nesim (9) yili rahmet yilidür nerm ve ḥōş yıldür şabā yilinüñ maḥremidür 'aşıkuñ āhından ma'sūḳı āġāh idüp ḥaber-i maḫar viricidür (10) bedene ḥayāt baġışlayup nefesi cāna kuvvet baḫar viricidür ḥafif-tab'dur şakıl nesne götürücü degüldür Belķis'ı ādemlerle götürmege (11) kādir degüldür diyicek Süleymān Ḥāzreti 'a.s. yine şordı ki yā müvekkil-i bād bād-ı semūm ḥaḳḳında ne dırsın bu ḥizmeti itmek (12) elinden gelür mi ve Belķis'ı götürmege kādir mi diyicek cevāb virüp eyitdi ki yā nebiyya'l-lāh bād-ı semūm riyāḫuñ zehrlüsidür (13) ḥuşūşā ki bu berriyyede kesret-ile kim eser olsa ḥalāyık semūmından kırılıp ekseri öle zīrā ki semūm yili esüp geldüġi yirler (14) ber-sitāndur ol berriyyelerde ḥayyāt u şa'ābīn ve ḥaşerāt ı müziyāt çoklıkdur ve susuzlık yir olup ḥayyāt içmedüġi (15) ecilden be-ġāyet zehr-nāk olur zīrā ki bir ılan sudan ırak yirde olsa şokduġı ādemi sesdürmez ammā ki şulu (16) yir ılanı şoksa tiryāk-ıla def' olur pcs semūm yili berriyyede olan ol zehr-nāk şa'ābīn ve ḥayyātuñ efā'ı vü ḥaşerātuñ (17) eserken aġızlarına girüp zehr semūmlarına qarışup mülemmā' olup daḫı eser anuñçun ıssı günde esüp ḥuccācı helāk idüp (18) baġrın keser ve daḫı yā nebiyya'l-lāh bu semūm yili igen kuvvetlü yil degüldür ki Belķis'ı ādemlerle götüre diledüġüñ yire yitüre andan Süleymān (19) Ḥāzreti yine eyitdi ki yā müvekkil-i bād Nūḫ yiline ne dırsın müvekkil-i bād eyitdi yā resūla'l-lāh ol gündüz esen yıldür Belķis'i (20) götürmege kādir degüldür yine Süleymān-ı nebi 'aleyhi's-selām eyitdi bād-ı

çüngebā nice yıldür andan bu hızm̄eti bitürmek tamām idüp (21) yirine yitürmek gelir mi diyicek müvekkil-i bād dönüp eyitdi ki çüngebā yili şabā-y-ıla şimāl ortasından esen yıldür ber-ķarār

39a

(1) degüldür Belķıs'ı götürmek elinden gelmez yine Süleymān Hāzreti 'a.s. şordı ki bād-ı nıgeybā nicedür eyitdi bir ķarışık eser (2) yıldür ki deryāda gemileri ekser ğarķ ider ve baş çegzindiricidür ve rāstına esmez Belķıs'ı götürmege ķābil yil degüldür diyicek (3) yine Süleymān Hāzreti su'āl ķılıp eyitdi ki yā müvekkil-i bād bād-ı hadūc hāķķında ne dirsın bu hızm̄ete ķādir midür diyicek müvekkil-i (4) bād dahı cevāb virüp eyitdi ki yā nebiyya'l-lāh bād-ı hadūc gürüldile esen ķatı yıldür bād-ı şarşara ķarīb yıldür eger kim Belķıs'ı (5) götürmeg-içün kesret-ile eser olsa ol rıhuñ şiddet-ile esdügi şadāsından Belķıs hāķķınıñ zehreleri çāk olur imdi (6) Belķıs'ı götürmek elinden gelmez didi yine Süleymān Hāzreti eyitdi harūt yili nicedür eyitdi giceyle esen ıssı yıldür (7) bād-ı cenūb gibi ğalebeyle esdügi yirüñ hāķķını ıssıdan buñaldup helāk ider eger kim Belķıs'ı götürecek miķdārı bād-ı harūt (8) kesret-ile kim ese ıssısından Belķıs hāķķınıñ bağrını kese yine Süleymān Hāzreti eyitdi bād-ı hücūm nice yıldür bu hızm̄eti (9) itmek elinden gelir mi diyicek müvekkil-i bād eyitdi yā nebiyya'l-lāh ğayet ķatı yıldür ammā ki ahtarıcı döndürücü ve deryāları (10) dahı dibinden ķaynadıcudur mevclerini eflāke irgürüp oynadıcudur eger ki Belķıs'ı götürmege hadem ü haşemi-y-ile ve hāķķıla diledüğüñ (11) yire yitürmege hūkm iderseñ elinden gelir ki götüre ammā ki zāmin olmazam ki uzluğ-ıla diledüğüñ yire yitüre muhaşşıl-ı kelām (12) bu hızm̄ete ķādir degüldür diyicek yine şordı ki bād-ı lāķah hāķķında ne dirsın eyitdi bir yıldür ki bulutlar cem' idicidür (13) ve yağmurlar yağdurucudur ve mevsiminde ağaçlara su yüridicidür dirahṭānı yapraklandırıcudur ve yemişlendiricidür ni'met (14) yilidür bu hızm̄ete ķādir degüldür yine Süleymān Hāzreti 'a.s. şordı ki sihām yiline ne dirsın cevāb virdi ki bu dahı (15) bād-ı cenūb kısmındandır harūt yili gibi ekser yaz günlerinde giceyle esicidür 'ufünātdan dūriben hevāma meded viricidür (16) insān mizācın za'if idicidür ammā hayyāta 'akārıbe kuvvet viricidür nef'süz yıldür bu hızm̄ete yitemez yine şordı ki (17) seffān yili nice yıldür eyitdi yağmur-ıla ķatı şovuk

esen yıldür bulutları cem' idüp gökyüzine ağdurıcıdur (18) ifrāt-ıla yiryüzine yağmur yağdurıcıdur eger Belķīs'ı götürmek hızm̄etin kim aña 'arz idesin keşret-ile ese Nūhī tūfān kıpartup (19) yir yüzi deryā-yı 'ummān olup sil gelüp 'ālemi basa Belķīs halkı ekser ğarka vara diyicek Süleymān peygām-ber 'aleyhi's-selām yine (20) şordı ki 'atıf hakkında ne dırsin eyitdi kim nerm yumşak yıldür eger-çi esmesinde hareketi var velī bu hızm̄ete kadir (21) degüldür yine Süleymān Hāzreti 'a.s. eyitdi ki yā müvekkel-i bād-ı ruḫā' yili nice yıldür eyitdi ki yā nebiyya'l-lāh ḫaşīb yili ol

39b

(1) yıldür ki ıvak taşları yiveler biçin vaqtinde desteyi tağıtıcıdur 'alefi telef idüp şāhibin 'āciz kılıcıdur ol kadar kuvveti (2) yokdur ki Belķīs'ı götüre bu hızm̄eti bitüre yine Süleymān Hāzreti 'a.s. şordı ki bād-ı ḫaşīb nicedür bu hızm̄eti itmek ve Belķīs'ı götürmek (3) elinden gelür mi diyicek eyitdi ki bād-ı 'aķım ğāyet yoz yıldür Hāķ ta'ālā celle celālühü anı 'Ād kavmine ırsāl itdi ki anuñla (4) helāk oldılar pes 'azāb yiline Belķīs'ı götürmek cāyiz degüldür diyicek yine Süleymān 'a.s. su'āl kılup eyitdi ki yā müvekkel-i bād (5) 'aķım yili nicedür anuñ bu hızm̄eti itmek elinden gelür mi diyicek cevāb virüp eyitdi ki yā nebiyya'l-lāh ol daḫı rih-i (6) azābdur ki cehennem ehline 'azab anuñ-ıla olur daḫı bir 'azım yıldür ki yidi kat yirleri götürür öküz-ile balığı iḫāta (7) muḫt-i ekber ol rih-i sevdānuñ üstindedür ol yilden ki rub'ınuñ rub'ı cihān sarāyında esse Kāf tağların (8) rīze rīze kılup tağıda böyle katı esen yıl Belķīs'ı getürmege kābil degüldür yine Süleymān Hāzreti 'aleyhi's-selām eyitdi (9) bād-ı ruḫā' hakkında ne dırsin cevāb virdi ki bu birinci kat yir altındağı halka ḫayāt virneg-içün eser 'azım kuvvetlü (10) yıldür bu hızm̄ete kābil degüldür yine şordı ki kāşif yili nice yıldür cevāb virdi ki kāşif ağaçların yaprağın şıyıcı (11) katı yıldür hem düz esmez eger ki Belķīs'ı aña götürdesin şimāl tarafın kıoyup cenüb cānibine gide esmesi rāst degüldür (12) engeç ğibi kecdür ziyān-kār yıldür nefi yokdur hem bu hızm̄et elinden gelmez muḫaşşal-ı kelām yā nebiyya'l-lāh yigirmi sekiz dürlü yilüñ (13) ki yigirmi dürlüsi zıkr olındı bāķı kıalan sekiz dürlü yilüñ daḫı dördi ğāyet katı yıldür birisi debürdur ki ğün batısından (14) eser 'azāb yilidür bulutlar sürici ifrāt-ıla yağmur yağdurıcıdur ve

deñizleri harekete getirici ve gemileri garğa virüp (15) yitüricidir ve deñiz ejdehaların kıvāma getirüp gurūrından tinnin başını deñizden taşra hevāya götüricidir dahı debūr (16) yiline karşı mağāra-veş ağızın açup debūri yuşar dem urup kendüye çeker yili yuşduğınca şurşadı kabarup şişer (17) debūr yiliniñ bulutları cem^c olup müvekkel-i seřāb-ıla ejdehā üstine çöker dahı emr-i Rabbānile ol ^cařī ejdehāyı şudret (18) zencirine urup melek çeker melege bulutlar perde olup tinnini götürür Ye^ccüc vilāyetine yitürür řol tinnin ki gāyet ^caşımdür (19) Ye^ccüc kār idemeyüp ol küh-istānda olan ejdehālara şatılur eger olduşça ejdehā-y-ısa Ye^ccüc Me^ccüc üřüp yirler (20) Zırā ki anlara semm-i ejdehā eřer itmez nitekim ime keçisi ve şığın giyigi vaştı ki efⁱ ine tuř gele ağız açup dem urup (21) ilik gibi şorup emer vaştı ki zehr eşeritse gözleri yaşarup tamar ol hinde aķan yaşından gözleri bışarından ba^czi

40a

(1) töker²⁴ tiryāk-ı hāř odur ki ićen sem def^c ider řanķı şığın geyiginüñ dişisi nīsān ayında bir günde kırķ efⁱ yutsa lā-cerem (2) andan evren şoğsa gerek vaştı ki şoğurmalu ola şarnı gāyet ağırlanur yürimege mecāli şalmaz ot otlamalu olsa řanķı (3) ota şunarsa şoradur bāķi geyikler nefesinden bilüp yanından şağılup kaçarlur kaçan ki şoğursa kaçar yine döner bāķar görür ki (4) buzağusı degüldür ol yiri terk ider bir yire dahı gider kırķ güne dek ejdehā tamām büyür bāķi hayvān bir yılda büyüdüğin ol (5) bir günde büyür kırķ günden şoğra şararı degimege başlar eger deryāya girürse tinnin olur eger şurıda şalursa evren (6) olur yā nebiyya'l-lāh bu sözden mařsūd bu ki debūr yiliniñ hiç nefi yoķdur ol hızmeye kādır degüldür *Nazm*

Fā'latün fā'ilatün fā'latün fā'ilün

1 Böyle diyüp ol müvekkel birle hem tekvin-i bād

Sākin oldu řāh öñinde ol edeble iy hoş-nihād

2 Diñle imdi şeh Süleymān yine ne ider su'āl

²⁴ Yazmada: töker

Liki luṭf it vir şalavāt haḳ resūlın eyle yād

(8) *Neṣr* hūkemā ḳavlinca müvekkel-i bād böyle diyicek cevāb virdi ki yā müvekkel-i (9) bād bu ḳadar yillere ki taḳrīr eyledüñ anı daḥı beyān it ki yillerüñ aşıl māddeci nedür ve daḥı çār-ı ‘unşurda ḳankısı ḳuvvetlüdür cevāb (10) virüp eyitdi ki yā nebiyya’l-lāh şöyle bil ki Haḳ ta‘ālā çār-ı ‘unşur içinde yilden ḳuvvetlü nesne yaratmadı ve daḥı yil ğāyet (11) menfa‘atludur şu gibi Süleymān ‘a.s. didi ki nite melek eyidür yā nebiyya’l-lāh Haḳ ta‘ālā bu ‘alemi yil-ile ṭoldurdu ki aña hevā dirler bu hevānuñ (12) mişāli deñiz mişālinedür ki Haḳ ta‘ālā felek-i ḳamburuñ içine ṭoldurmuşdur şöyle ki suyu sebeb-i ḥayāt eylemiş balığa hevāyı (13) daḥı sebeb-i ḥayāt eylemişdür ḥayvanāta ki ḳuru yirdedür benī ādemüñ ğıdāsı üç nesnedendür etmekdür şudur hevādur etmeg-ile şu (14) ğıdāsı cismānidür ki yimek içmekdür ammā ki hevā ğıdāsı rüḥānidür eger bir kişi bir ğün yime içme olmaz ve eger bir laḥze ādemüñ (15) ağzından hevā girüp çıkmasa ölür ve daḥı yā nebiyya’l-lāh bil ki hevānuñ ḳuvveti artuḳdur cem‘i maḥlūḳātuñ ḳuvvetinden ve ol (16) ḳadar vilāyet ki hevānuñ vardur hiç bir ‘unşuruñ yoḳdur eger bir kişi gök yüzine çıkırsa baḳsa cem‘i ‘alemi hevā görür (17) hevādan ğayrı nesne görmez ve daḥı naḳar itgil geminüñ içindeki hevāya ki bir mişḳāl yoḳdur bil ki ‘öşri²⁵ mişḳāl yoḳdur (18) yüz biñ batman yüki götürür *Naẓm*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Şöyle bil ki iy emīr i pādişā

Gey ḳatı kuvvetlüdür işbu hevā

2 Yil ḳadar kuvvetlü yaratmadı bil

Yirle göği ḳāyım iden ol Hudā

(19) *Neṣr* hūkemā ḳavlinca Süleymān-ı (20) nebī ḥazreti ‘aleyhi’s-selām müvekkel-i bāddan şaḥiḥ ḥaber ki aldı andan cem‘i yillerden bād-ı şabāyı

²⁵ vazmada “öşri” tekrarlanıyor.

göndermege müstaşsen (21) görüp müvekkel-i bād'a melek-i Nağmağāyıl'a emri
 idti Kutyanūş tekvīn-i bād müvekkil-i bād emrile ol gün hāzır idüp kudret

40b

(1)kanadların açup uçup tekvīn-i bād-ıla Sebā memleketine geçüp yirle gök
 arasından Belķīs'ı gördiler ki Sebā şehrinden göçmiş (2)şuyı ırmağı kenārına
 askerile konmuş otaqlar çadırlar tutulmuş bār u büngāhlar inmiş kırk biñ sipāhī
 on zerrīn alem (3) melik tād-dār Belķīs otağın ihāta idüp konmuşlar sāye-bān u
 serā-perdeleri tutmuşlar ol Yemenī yahşī atlar tavilelere (4) çekilüp berdarī
 katırlar kaṭār-ıla bağlanmış tururlar ve ol kıvırcık tülü pil ayaklu Arabī Yemenī
 develer cinsi cinsi birle (5) tavileye çönelüp dizleri bağları çökülüp tururlar ve ol
 kan içici behādur pehlevānlar leşker-şiken tır-endāz kahramānlar (6) hāymelū
 hāymesine konup üç kat siñirlū katı yayların kurban ağzına koyup yidişer
 yeleklū laḫīn tuṭaqlu billūr eñeklū (7) bir ayaklu kayın ağacı oğların kīş ağzına
 dize komuşlar ve ol hōş Yemenī inişde sili geçer ve yokuşda tavşanı kaçurtmaz
 Yemenī atlara (8) zerrīn muğlağ eyerler urup üçer kat kolañ çeküp başlarına
 sağır inān geçürüp dizginlerin eyer kaşına yaza komuşlar (9) ve ol yaşıl bayraklı
 zerrīn alemeler şukkasına Naşr mine'l-lāh āyetini yaza komuşlar erenler
 nārāsından atlar süheylinden (10) develer bağışmasından pīller çağrışmasından
 zehreler çāk olur ve Belķīs-ı nigāruñ dahı altın çibıklu yaşıl atlas²⁶ (11) örtülü
 otaqların yidi yirde kubbe-i Geyvān gibi kurmuşlar ve otaqlar üstine yidişer
 günlük tutup sāyebānlar ucın (12) birinci kat felege irgürmüşler dört fersah
 miqdārı yiri asker-i Belķīs ihāta idüp konmuş yir yüzi ayakdan (13) tozuban
 gubāra dönmiş *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Yir yüzün tutmuş tamam hāyme otak

Erdeminden āsude olmuş çerh-ı tāk

2 Yir ayakdan tozuban kalmış añuz

²⁶ yazmada:atlas.

Gün gözine girmiş ü gök içre toz

3 H̄ayme h̄ar-gah ḳodılar aḡ-ıla gök
Bār u būngāh anda ṭolmış yir ü gök

4 Ḳunlu çetr-i h̄ümāyūn-ı ʿāsümān
Oturur Belḳīs içinde ol yār-ı cān

5 Ḳapı önünde dikilü zerrīn ʿalem
Ay u günden şu ʿlesin itmış ʿalem

6 Ḳurmuş otaḳ ḳarşusunda günlüğün
Başmış ayak günden almış günlüğün

(17) Nesr h̄ükemā ḳavlıncā ḳaçan ki müvekkel-i bād melek-i Nıḡmaḡāyıl tekvīn-i bād-ıla (18) nazar ḳıldı Belḳīs'ün h̄aylu ḡaşemini görüp teferrüc itdiler andan müvekkel-i bād tekvīn-i bāda eydür yāḳūt-ı nūş gerekdür ki (19) bu gice nişfu'l-leyl olıcak bād-ı nesimeye h̄ükm idesin bu h̄alk üzre ese dimaḡlarını muʿattar ḳıla tā ki h̄āb-ı ḡaflete (20) varup ziyāde uyuyanlar andan bād-ı şabāya h̄ükm idesin bu çeriyi ḳonduḡı yirüñ altına gire yitmiş arıḡ miḡdārı (21) yiri yirüñ altından ayırup işbu h̄ayl u ḡaşem-ile ṭabl u ʿalem-ile ser-cümlesin āheste ṭutup götüre ān ı vaḳt içinde

41a

(1) şubḡ vaḳti yitmedin ṭañ ḳuşcuḡazları ötmedin Mıḡr serḡaddine iltüp Nīl kenārında ve nişfını Nīl bahrī içinde bu yiri (2) ḳoya şöyle ki üç tarafı Nīl'e gele ammā ki bir tarafı Nīl'ün ḳurusına ola velī bu h̄alkı yir ü şuyıla bile şöyle götürdi ki (3) h̄iç birisi bu h̄alkuñ ve uşaḡı irisi ṭuymayalar yirlü yirinde kendüleri yatur bileler ve bir dahı ol şabā yili bu yiri ki (4) götürür yiri anasından şöyle ayırup götürsün ki çādırlar otaḑlar şarşılmasun dirler deprenmesün ve maṭbahdaḡı (5) ḳazḡanlaruñ aşı dökülmesün ve h̄iç āferide bu orṭu içinde ṭoymasun ne kim seḡer-gāh olup göz gözi görincek (6) Belḳīs begleri

çadırılı çadırından turıcağ kendülerini yirli yirinde şanalar çadırlarını kurulmuş²⁷ ve atlar (7) katırlar tavıleye çekilmiş ve develer çadırlar önünde diz çökülmüş ola ve çün-ki şubhıdem Belķıs sār-bānı deve (8) kösin çalup yük yükledüp Mısr'a göçerin şanup kulaguz tutup yola ki gire yil götürdüğü yir ucına varup (9) Nil ırmağını göre dahı kıanda gıtdügin bilmeyüp mütehayyir olup tura çün-ki güneş felege baş kaldura ʿāleme (10) nūr vıre Belķıs halkı dahı bakup Mısr şehrin göre hük-m-i Süleymānı mücebince gerekdür ki bu hizmeti yirine getüresiz tā ki (11) Süleymān der-gāhında hizmetümüz edā itmeg-ile yüz bulavuz ve Hāk taʿālā der-gāhında güneh-kār olmayavuz zırā ki şimdiki (12) hālda izn-i Rabbānı hük-m-i sübhānı birle yā tekvın Süleymān'ın hizmet-kārısın pes kul efendisi hükminde gerek nite-kim dimişlerdür (13) *البكر وما كان لغيره* Nazm

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Her ne bende şahınıñ kim emrine me'mür ola

Şeh Süleymān mahremi olur bende eger bir mür ola

2 ʿĀşī olan Mevlāsına dünyāda olur gāyet zelīl

Oñmayup devrān içinde her kapuda hür ola

(14) Nesr hükemā kavlınca kaçan ki müvekkel-i (15) bāduñ sözini tekvın-i bād ki işitdi izn-i Rabbānı mucize-i Süleymānı birle emre itāat itdi andan ol gün vakıt ahşām (16) olınca tekvın-i bād şabr itdi ve vakıtı ki ahşām vakıtı yitdi şabā yilin da'vet itdi āheste āheste nerm nerm bād-ı (17) şabā esüp dimāğları murattar itdi Belķıs halkına uyku gālib gelüp şubhı-dem göçevüz yatalum diyüp hāb-ı gaflete (18) varup yatdılar ammā ki pās-bānlar Belķıs'ı bekleyenler der-bānlar şabāha dek uyıtmayup nevbetlü nevbetın tutdı ve ol bāzār (19) kavmi dahı kazganlarını urdılar aşcılar aşını helvācılar helvāsını bişürmege başladılar ve levend-meşreb olan şohbet (20) kurup ʿaşıkler maşūķınla oturup mahmūrılığın yazmağa rāhatu'l-ervāh nüş idüben def-i melāl itmege işrete (21) başladılar hönendeler maķām-ı hüseynı vü uşşākda gazeller okıdılar Dāvud elhānla bülbül-i güyā ki şakıdılar ve güyendeler

²⁷ yazmada: "atları kızılmış ve atları" şeklindedir.

41b

(1) dahı ʔanbūrlaruñ ʔulağın büküp ʔanūnlaruñ bağrına ʔanūn üzere zahme urup söz ü sâzın sâmi'a egletdiler tā nâyları (2) dem i nefes-ile inletdiler muğannî ve ʕuduñ ʔıllarını dile getirüp söyletdiler *Naẓm*

Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün

1 ʔurdılar amda bir Cimşîdi bezm

Kim görenler gitmege itmedi ʕazm

2 Râhatu'l- ervağ şunar sâķîsi var

ʕîş dükenmez mey-i bâķîsi var

3 Sîm-ten maĥbūblar ʔurup ayak

Ayağı mest itmege şundi ayak

4 Yandı micmer içre ʕūd u misk-i nâb

İçilüp mey murğ eti oldu kebâb

(5) *Neṣr* hükemâ ʔavlıncâ ʔaçan ki ol gice nişfu'l-leyl olıncıya dek (6) şabâ yili ki esdi andan şoñra müvekkel-i bād bād-ı şabāya hüküm itdi izn-i Rabbānî birle muĥkem ʔutup esdi dahı ol Belķîs (7) leşkeri ʔonduğı yirüñ eṫrafını dört fersah miğdarı yiri tekvîn-i bād gösterdi yıl eṫrafı sökdi dahı ol yirüñ (8) altına girüp yitmiş arış miğdarı yirden ol yiri ʔopartup Belķîs'uñ leşkeriyle ĥayl u ĥaşemi ṫabl u ʕalemile şöyle āheste (9) ʔutup yirle gök arasına kaldurup mu'allāk götürdi ki bunca biñ leşkerüñ ĥalkı içinde döşege girüp yatarı bu ĥareketden (10) uyanmadı ve uyanup ayıķ oturanlar oturulduğı yir ʔalkup hevāya götürüldüğün fark idemedi ammâ ki yıl ol (11) yiri Belķîs leşkerile dört mîl miğdarı yire ki kaldurup yitürdi andan uzlığ-ıla ol yiri Belķîs leşkerile (12) öyle götürdi ki uğrayup geçdüğü memleket ĥalkınuñ üstine zerrece toprak ṫaş dökülmedi ve kimseye zarar irüp (13) zarb-ı seng ṫoķınup vücūdı a'zāsı sökülmedi ve bir ʕaceb dahı bu ki Belķîs ortusındağı aşçılar başçılar aşın (14) başın bişürürlerdi ʔazğan

egilüp bir nite dökülmezdi hürüsler ötüşürdi Belkıs'ı bekleyen pās-bānlar çağrışurdi (15) ve pīller nara urup develer bağışurdi ve atlar süheyl urup katırlar ağırşurdi ve çādırlar kurulmuş-ıdı ve otaqlar (16) ve günlükler yir yir örülmiş idi Belkıs dahı tahtında yaturdı ve biñ bir nefer melek-zāde kızları ayağın turup hizmetlü (17) hizmetin edā iderlerdi bu hālāt içinde Belkıs'un leşkerini yiri yurtıla bād-ı şebā götürdi ve Mısr'a toğrı (18) gıtdi tekvīn-i bād önce uçuban kulaguzlık itdi muhaşşıl-ı kelām söz dırāz kılmayalum nışf-ı sā'at geçmedin (19) Belkıs uykudan uyanup hāb-ı gāfletden gözün açmadın ān ı vaqt içinde yir-ile gök arasından yil ol (20) zıkr olan yirleri Belkıs'ın hayl u haşemile tabl u 'alemile götürüp Mısr şehrine yitürdi şarqdan yaña Hırmān-ı Nasrān kal'a- (21)sından yaña Nıl kenārından yaña indürdi üç bahşī Nıl bahrı içinde düşüp de ada oldı ve bir tarafı kırya gelüp

42a

(1)kavışdı velīkin yil ol yiri Belkıs çerisile eyle āsanlıg-ıla götürdi getürdigi hiç bir tayıfe ol leşkerden bilmeyüp (2) bī-haber-ıdı illā ki bir pāk nazarlu ehlu'l-lāh var-ıdı giceler subha dek uyumazdı gözlerine hāb-ı gāflet geldükçe kabül (3) itmeyüp nefsi bir dem rāhat olmağa komazdı ol kişi nazar itdi gördü ki bu yir yüzinden ayrılıp kalkup gök yüzine gıtdi (4) ve yılduzlara yakın vardı velīkin şöyle āhesteliğ-ıla yil gider ki degme cān gözi görüp gıtdügin fark idemez yirinde (5) yiri turur şanur *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilūñ

1 Yir hevādan kalkuban gıtdi iy hümām

Şehr-i Mısr'a gelüben yitdi tamām

2 Çün kenār-ı Nıl'ıirdi bu zemīn

Nıl kenārında muķīm oldı hemīn

3 Bir tarafı kırya düşdi tamām

Üç yanı ulaşdı Nıl'e iy hümām

4 Şöyle āsanlıg-ıla geldi anda yir

O çeriden tuymadı bir nāv- pīr

5 Līkin ol gözi açuķ şeyh-i ‘azīz

Vākıf oldu işbu halde anda tīz

6 Līki hergiz kimseye söylemedi

Sırrı gizledi ‘ayān eylemedi

7 Diñle imdi bu hikāyet n’olısar

Vir şalavāt Aḥmed’e ammā yayısar

(10) Neṣr hükemā kavlınca kaçan kim ol gice yil yiri Belķis leşkerile götürüp Mışır şehrine yitirüp Nīl kenārına ki (11) indürdi üç tarafın şuya ve bir tarafın kıriya konup kondardı andan tekvīn-i bād müvekkel-i bāda gelüp haber virdi (12) ol dahı gelüp Süleymān ḥazretiniñ ‘aleyhi’s-selām ḥalvetine girdi gördi ki kıbleye karşı seccādesin döşeyüp Ḥaķ (13) ta‘ālā’ya t̄at ider ol kadar şabr itdi ki Süleymān nemāzdan niyāzdan fāriğ oldu melek dilince ilerü gelüp (14) selām virdi ve eyitdi ki yā nebiyya’l-lāh āgāh ol ki ḥizmeti yirine getürddüm Sebā şehrinde bir konak yirde Belķis (15) leşkerile konup otururken dört fersah ortusu konduğı yir-ile yurt-ıla bād-ı şabāya nişfu’l-leyl içinde (16) götürtdüm bu Mışır şehri kırbında Ḥırmān-ı Nasrān kılasından dört fersah ırakda Nīl kenārına indürtdüm ol (17) yirüñ üç tarafı Nīl baırına düşüp ada oldu ve bir tarafı kıriya ulaşıp yol oldu ḥizmet tamām oldu (18) Belķis leşkeriyle cem’i ortusını halkıla Mışır kırbına geldi bāķi fermān sizüñdür diyüp müvekkel-i bād durā kıldı (19) kaçan ki Süleymān ḥazreti ma‘şūkıñı Belķis’uñ ki geldiğün işitdi gāyetde ḥaz idüp fersah kesb itdi müvekkel-i bāda (20) ‘izzet kılıp ḥayır durā kılıp göndürdi gitdi ammā ki Süleymān Ḥazreti kıpucılar kethüdāsı Kil‘ād-ı pārcılı (21) davet itdi ḥizmetine geldi andan Süleymān ‘aleyhi’s-selām buyurdi ki bir kaç ḥacıbilerle çavuşlar-ıla atlarına binüp

42b

(1) ol yire varup göreler taḥkīk ḥaber bilüp şabāḥa ḳalmayup gelüp ḥaber vireler ḳapucılar kethüdāsı dahı def'ī taşra çıḳup (2) kırk elli nefer çavuşlar-ıla ve ḥacibler-ile 'Arabī atlara binüp gitdiler ān ı vaḳt içinde Belḳīs leşkeri geldügi kenār-ı baḥra yitdiler (3) bunlar bunda bizüm ḳışşamız ez-an-cānib Belḳīs'a geldi nite ol gice kim Sebā melikinden bir göç göçüp laṭif bīnar kenārında (4) sebze-zār u merg-zār çemen ve yāsemen arasında otaḳlar ḳurdurup ki leşkerile ḳondı ol gice anda ki leşker ḳavmiyla rāḥat (5) olup yatdılar yil yatduḳları yiri götürdüginden bunlaruñla Mışır şehri ḳurbına getürdüginden Nīl kenārına yitürdiginden cümlesi (6) ḡāfil çün-ki nişfu'l-leyl geçdi tañ yıldızı ki toḡdı leşker göçmek vaḳtı ki oldı sār-bān başı deve kösini çaldı (7) develer ve ḳatırlar semerleri urilup ḳolañları çekildi çañları daḳılıp çañladı leşker ḥalkı yirlerinden ḳalkup çādırlu (8) çādırın indürmege yüklü yükün yükletmege başladılar ve mihterler dahı Belḳīs otaḡını develere yükletdiler ḥazīne şandūḳların (9) ol berda'ī ḳatırlara urup urḡanlara çeküp ol demür ḳulplarından berketdiler ḳapucı başları tuḡları ḳapucılara (10) götürüp tutduḳları ḳulaḡuzları öñce şalup meş'al-dārlar meş'aleler yaḳup aydıñlık itdiler kös-i ḥarbī çalup deve (11)ler ḳatırlar çekilüp yüklenüp gitdiler kendülerini Sebā memleketi yirinde şanurlar Mışır şehri üç aylık yoldur diyüp gündüz ḳonup gice (12) göçmek tedārükün iderler bu fikirle ḳapucı başları öñce ḳulaḡuz-ıla ki giderler nā-gāḥ yil bunlaruñ ḳonduḡı yir-ile ki götürüp (13) getürmiş-idi Nīl baḥrı kenārına ki üç tarafın baturmuş-idi ve ol yirüñ ḳalıñlığı kırk ḳulaç idi Nīl baḥrı içinde (14) bir deñiz adası gibi vāki' olmuş idi ve Sebā şehri Mışır'uñ cenüb tarafına vāki' olmuş-ıdı ve Belḳīs leşkerinüñ göçüp gitmesi (15) Mışır'dan yaña şimāl tarafına giderlerdi pes ḳapucı başları ḳulaḡuzların öñine ḳatup Yemenī atlara binüp yorup (16) şimāl tarafın gözedüp giderken ıssıya ḳalmayup ḳonaḳ yirine varalum ḳonalum diyüp fıkır iderken nā-gāḥ yil götürdügi (17) yir dükenüp Nīl baḥrına çıḳa geldiler gördiler ki bu yirüñ çevresi deryā-yı 'ummān gibi deñiz geçecek yir yok ḳulaḡuz turdı varup (18) eyitdiler bu memleket ne memleketdür ki baḥr-ı 'ummāna beñzer deryāsı var bu memleketde ḥōd şimdiye dek şü yoḡ-ıdı yoksa ḳiyāmet-i (19) kübrā ḳopdı mükāşefe-i 'arż inḳilāb-ı şems vāki' olup ḳuru yirler deñiz ve

deñiz yirleri qurı mı oldu ki diyüp qapucı başları (20) qorqup atlarından aşığı indiler şuyından tıtdılar gördiler ki acı degül tatlı ırmaq şuyına beñzer atların qatırların şuya yakın (21) gelen halk yığılup tırdılar gidecek yir bulmayup mütehayyir qaldılar andan qapucı başları yigin atlar-ıla bu deñizüñ kenārını sıyırdup

43a

(1) gıtdiler ʿāqıbet gelüp ol qurıya ulaşan yirine yıtdiler ol qurı yiri bulup geçüp köy kend arar-ken Süleymān peygām-ber ʿa.s. göndürdüğü (2) qapucılar kethüdāsı Kilʿād-ı Pārçilü'ya tuş geldiler buluşup merhabālaşup ol Belķis'üñ qapucı başları meşʿaleler şulesine (3) qarşu nazar kılup gördiler ki bir qaç atlu gelür illā ki ʿArab şeklinde ʿArabī tonlar geyürler ve imāmeler şarınurlar tavurları (4) tarıķleri Süleymān halkına beñzer suʿāl itdiler ki siz ne t̄ayıfesiz bize haber virüñ ki yol azduķ memleketümüz yok olduķ (5) bilmeziz ki hāl nedür Süleymān halkı eyıtdiler ki bu diyār-ı Mışır şehri qurbıdur ve bu görinen şu deryā-yı Nıl'dür ammā siz Yemen halkına beñzersiz (6) bu develer qatırlar ve atlar ve kıllarla tuğlar qaldurup kösler çaldurup qanda gidersiz diyüp haber viricek Belķis'üñ qapucı başı (7) taʿaccüb idüp eyıtdiler bu ne sözdür ki söylemezsiz dünkü gün Sebā melikesi Belķis-ıla Sebā şehrinde çıkup bir qonak yir gidüp (8) qonduķ hayme vü hār-gāhlar qurup ol qonak yirine indük qasdumuz ol ki Mışır şehrine gelevüz Süleymān daʿvet itmiş emrine (9) muṭıʿ olavuz eyle olsa bizüm Sebā memleketinden Mışır şehri üç aylıķ yoldur qarban göçünce siz eydürsiz ki bu yir (10) Mışır şehrinüñ qurbıdur ve bu görinen şu baħr-ı Nıl'dür bu söz ki söylersiz nā-maʿķıldur bizi masharaya almañ sözün rāstını (11) söyleñ ve bize qulağuzlıķ eyleñ Mışır yolını gösterüñ size bī-ħad māl virelüm diyicek Süleymān'üñ qapucıları kethüdāsı (12) Kilʿād-ı Pārçilü eyıtdi iy Belķis'üñ qapucı başları gelüñ ol sizi Mışır şehrine iltelüm ve Süleymān ortusun (13) teferruħ kıluñ andan soñra varup melikeñüz Belķis'a haber vıresiz diyüp Belķis'üñ iki qapucı başları cevābını (14) alup gıtdiler ammā-ki kār-bān başı qatār u mehārlar-ıla develeri qatırları anda tırgurdılar anlar gelince şabr itdiler (15) daħı bu yaña Süleymān qapucısı kethüdāsı Kilʿād-ı Pārçilü Belķis'üñ qapucı başlarını alup Mışır şehrinde tamām götürdi (16) andan Süleymān ortusına getürdi

‘azametlü leşkeri gösterdi dahı bunları alup şabāh olmadın nite buluşduğı (17) yire getürdi dahı kapucu başlarına eyitdi ki varuñ melikeñüze haber virüñ ki Süleymān peygām-ber ‘a.s Belķis’ı (18) hayl u haşemile tabl u ‘alemile bu giceyle qonduğı yirile götürtdi nücüm sāt geçmedin nişfu’l-leyl olup hürüs (19) Allāhu ekber diyüp ötmedin Mısır qurbına getürdi imdi varuñ Belķis’a taħķik haber virüñ yükleri döndürüñ yirlü yirine (20) iltüp tavarları qatırları develeri qondaruñ hazīne şandūklarını indürüñ otaqları çadırları quruñ şabāh (21) vaqtine dek Belķis tahtına geçüp otursun divān-ı ‘azīm tursun Süleymān Hazretinden size ilçi varsa gerek

43b

(1) her ne emr iderse aña göre ‘amil olasız diyüp haber viricek kapucu başları dahı qazıyyeye muttali‘ olup taħķik (2) bildiler ki Süleymān-ı nebi ‘a.s. Belķis’a qonduqları yir i yurt-ıla götürtmış hayl u haşem²⁸-ile tabl u ‘alem-ile bir gice içinde (3) Mısır şehrine götürtmış andan qatar u mehārları döndürüp ortıya geldiler atlarından inüp (4) Belķis sarāyına vardılar kapu ağası h‘āce-serāya buluşdılar qazıyyeden haber virdiler lāla dahı dāyeye buluşup (5) Belķis’uñ halvet otağına vardılar icāzet alup içerü girdiler ölen qazıyyeden Belķis’a haber virdiler Belķis dahı (6) ol gice ‘acāyib seyir görmüş-idi düşinden belinleyüp qalkup oturmuş-ıdı Şems-i Bānū ki perī-zāde-y-ıdı (7) kendü-y-ile bile buyurmuş-ıdı aña eyitdi ki bu gice bir ‘aceb vāķı‘a gördüm yirden göge nerdübān olmuş ve kamer Zühre şürete (8) girüp gelüp elüm alup meni Esed burcına çıkardı ve güneş gelüp qoynuma girdi nazar itdüm gördüm ki cemī‘i ‘ālem (9) halkı ayağum altında tururlar bu beşāset-ile düşümden uyanu geldüm andan otađ kapusın açup giceyle taşra çıkıdum (10) gördüm ki gökler yıldızına yakınuz ve bu turduğumuz yir dahı altumuzda qanad urmuş kuş gibi uçar ve yir yüzine (11) aşāđa bağdum etrāf-ı ‘ālemi gözetdüm ki yir yüzü²⁹ gāyet alçaqda ammā bu leşkerümüz otağumuz qonduğı gāyet yüksekde (12) yıldızlara berāber gāyet qorqıdum içerü girüp kapuyı yapdum bu ne hāl ola diyü seni qıgırtıdum sen dahı eglendüñ (13) gelmedüñ gözlerümi uyqu almış hāb-ı gāflete varmış ‘āķıbet ki

²⁸ Yazmada haşem

²⁹ Yazmada:pir yüzü

sen geldüñ uyarduñ baña düşümi te'vîl it diyicek (14) Şemse Bânü eyitdi yirden göge nerdübân olduğı senüñ devletüñ yüceldüğine delâlet ider ve Esed burcına çıkdığüñ (15) arslan cüsse pâzişâhdur Süleymân tahtına çıkasın ve güneş koyunuña girdüğü budur ki Süleymân seni alup nikâh (16) ide ammâ ki otak kapusın taşra çıkdığüñ eṭrâf-ı ʿâleme bakdığüñ kondığüñ yir yılduzlara berâber yakın olduğı (17) ve kuş gibi uçdığı baḥr u ber geçdığı ʿacebdür ki Süleymân-ı nebî Ḥazreti ʿa.s. kondığüñ yir i yurtı-y-ıla ve leşkerüñi (18) orṭu-y-ıla götürdüp Mısır şehrine getürmedise nite-kim bundan esbak mehrân ekberi ve Kâl'a-ı Kırân'ı bād-ı şarşara (19) götürdüğü bir gice içinde ʿArab diyârına getürdüğü gibi *Nazm*

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Şemse Bânü böyle diyüp ol zemân

Sâkin oldı ḥōş edeble bî-gümân

2 Diñle imdi n'olisar encâm-ı kâr

Vir şalavat Aḥmed'e ammâ yadigâr

(21) *Neşr* hükemâ kavlinca Belķis-ıla Şemse Bânü bu fikirde-y-iken nâ-gehân ḥ^wâce-serā-y-ılalâla daḥı iṣerü girdiler

44a

(1) kapucu başlarınıñ ḥaberin daḥı virdiler Belķis taḥķik bildi ki Süleymân-ı nebî Ḥazreti kondığü yir i yurtıla ve leşkeri ḥalkı orṭusıla cemî'i (2) ḥayl u ḥaşemile ṭabl u ʿalemile yile götürtmış Mısır şehri kurbına getürtmış andan Belķis hüküm eyledi ol göçüp gitdi ḥalk yirlü yirine gelüp kondılar (3) yüklü yükün indürdiler çadırılu çadırın ṭudılar orṭu bāzârı ṭudılar bu aralıkda sabâḥ daḥı yitdi gün şu'lesi ʿâlemi Kaf'dan Kaf'a ṭudı andan (4) Belķis daḥı câme-ḥâbdan kalkup hüküm itdi cemî' begler ve zerrin kemer kullar otağın ihâta kıilup divâna ṭurdılar Zerrin ʿalem ve ṭabl ıssı (5) melikler altun gümüş kürsiye geçüp oturdılar tâbi'leri kafâsında ayağın ṭurdılar ve Belķis daḥı Zühre-i zemân ve ḥür-ı cinân gibi (6) ṭonanup zerrin tahta geçüp oturdu andan vezîrler daḥı cevheri

şandallar üzerinde karşısına diz çöküp tırdılar yâ Belkîs-ı nigârın (7) zahmetsüz meşakkatsüz Süleymân eşigine geldüğüne Nîl bahrı kenârında devlet-ile muķim olduğına şükr-i Yezdân kıl diyü duª kıldılar andan ortu (8) halkı Nîl bahrından şu getirüp şulandılar ve Mışır şehrini oturdukları yirden temâşa itdiler gördiler ki Nîl'ün kenârında bir ¢azım şehr döşenmiş (9) dört fersah yir ola ki şehri ihâta kılup yaşanmış âdem gülüsündanzehreler çāk olur ol yüce çartâklar biribiri üzerine yayılmış (10) maħbûbeler manzaralardan göğüs açup baş çıkarup bakışurlar alçak yirdeki ¢aşıklar görüp ah u vah idüp göğüs kaçışurlar ve bazı (11) maħbûblar dahı gül ü gül-istan bağ u büstân yöresinde çayır u çemen nesrîn ü semen arasında cinsi cinsile şöbet kılup mey-i ergüvânı (12) içişürler ¢alâ rağm-ı rüzıgâr hõş geçüşürler ve bazı maħbûblar³⁰ dahı gemilere binüp Nîl bahrı kenârınca kayıklara toľup (13) seyrân iderler ve gemiler yarışdurup elma ve nâr ve nârenc atışurlar ve bahr-ı Nîl dahı cennetden çıkan ¢b-ı Kevşer gibi revân olup şehir (14) arasında akar ve yir yir ırmağları maħalle ¢acele revân olup çıkar ve yir yirin bázârları tırmış müşteriler cemª olup beyª ü şirâ iderler (15) ve cāmilerde müªezzinler menâreye çıkup Allāhu ekber diyüp ezân okurlar ol Bilālî ¢vâz-ıla Dāvudî elhân-ıla bülbül-i güyâ gibi (16) şakırlar ve dahı Süleymân ortusun gördiler ki yigirmi biş fersah yiri şeyâtin nesli ihâta itmiş dıv ü perrî vü cinnî ¢afârî (17) nesli tıtmış ve yigirmi biş fersah yiri dahı yüz yigirmi dört dürlü şıfat-ı maħlûkât ve yitmiş iki dürlü millet ihâta itmiş ve yigirmi (18) biş fersah yiri dahı bahr u berde mevcüd olan biñ bir dürlü ümmetdür su ihâta idüp tıtmış ve yigirmi biş fersah yiri dahı (19) şah-ı mārân leşkeri yil kanadlu evrenler kara tağ kâmetlü ejdehâlar tıtmışlar ve efâª vü ¢akârib ve cemª haşerâtı karnı altına (20) alup ihâta itmişler ve yigirmi biş fersah miķdarı yiri dahı Süleymân tahtı altına alup tıtmış yidi tabaka taht-ı Süleymân yir yüzün (21) ihâta itmiş ve yigirmi biş fersah yiri dahı kanad açup uçucu ve yırtıcı kuşlar tıtmışlar âdem gülüsünden ejdehâ bağrışmasından

44b

(1)fil ü gergedân narasından atlar sühey Linden ve kaplan ve arslan haykırmāsından zehr-i zehrâ çāk olur *Nazm*

³⁰ yazmada "maħbûb" tekrarlanıyor.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Şeh Süleymān tahta çıkup oturur
Enbiyā şaf şaf şalavat getirür

2 Pāzişehler kürsiye geçmiş tamām
Turup ayagın kafāda hāş u cām

3 Tahtı ihāta eylemiş biñ bir ümem
Yitmiş iki millet anda pīş ü kem

4 Hükmine fermān olup dīv ü perī
Şaf tutup itmiş ihāta bu yiri

5 Yırtıcı kuşlar-ıla Sımürg-ı Kāf
Per açup bağlar hevā üzre muşāf

6 Şāh-ı mārān birle gelmiş ejdehā
Hamlesinden bulmayup Merih rehā

7 Kırk kezin yüz biñ ola mīr-i sipāh
Ki erdeminden gün yüzi olmuş siyāh

8 Evlü evine çıkuban halk-ı Mışır
Kavm-i şāhı gözedürler ol cāşır

(7) Neşr hükemā kavlinca Belkīs-ı zemāne çün-ki ol şubhıdem ol zerrīn tahtuñ üzerine (8) çıkup Mışır şehrine bakup Süleymān-ı nebī ortusını dahı göricek taħkık bildi ki Süleymān-ı nebī bir ulu pādişāh-ımuş ki dünyāya (9) mişāli gelmemiş ve hiç bir cānlu kalmamış ki emr-i Rabbānī birle Süleymān'a muṭīr ve

münkād olmamış ve dahı añladı ki Süleymān Hāk taʿālānuñ (10) taḥkīk peygām-beridür anuñ-ıçun biñ bir ümmet izn-i Rabbānīle anuñ çākeridür ve yıl tahtını felekde götürür diledügi yire yitürür nite-kim kendüyi dahı (11) konduğı orṭu yiri-le yurtı-la ṭabl u ʿalem-le ḥayl u ḥaṣemi-le nişfu'l-leyl içinde Nīl'e götürdi kimse tuymadın nücüm-ı sâʿat geçmedin (12) pās-bānlar gözini uyğudan açmadın Sebā milkinden Mışır kırbına ki üç ayluğ yoldur bir nefesde getürdi

Nazm

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 İşbu fikri eyleyüben ol nigār

Bildi kimdür ol Süleymān şehriyār

2 Hükmine çāker olup virdi boyun

Çorqusından yimedi yimek öyün

3 Leşker-i şāhuñ görince keşretin

Bildi gāyet aʿzam imiş milketin

4 Kendünüñ unuttı tāk u tahtını

Çorğıdı başdan gide devlet bahtını

5 Pes perişān-dil olup ol yār-ı cān

Tuttı ümīdin ol Hüzā'ya bī-gümān

(16) Nesr hükemā kavlıncā Belķis bunda teferrücede tahtı üzerinden oturup Mışır (17) şehrinı ve Süleymān orṭusını oturduğı yirden temāşā itmekte ol dahı ḥalkına şöyle yaşağ eyledi ki hiç bir aḥad kıldan ve nökerden (18) ve orṭu bāzār ḥalkından kıandasına varmaya Mışır şehrine girmeye ve Süleymān orṭusına kıarışmaya hemān oturdukları cezireden çıkmayalar (19) tā göreler ki Süleymān-ı nebī ḥazretinden ne ḥaber gelür aña göre ʿamel ideler bular bunda ammā ki

bizüm kaşdımu³¹ ez-an-cānib Süleymān (20) hazretine geldi ki Belķıs konduğı yir i yurt-ıla ve oru-y-ıla yile götürdüp Mışır kurbına getirüp müvekkel-i bād Nağmagāyıl (21) melek a.s. Süleymān Hazretine gelüp cevāb viricek Süleymān dağı kapucılar kethüdāsı Kilād-ı pārcılı'yi Belķıs cānibine göndürmiş-idi

45a

(1) varup kandalığın bilüp bulup haber vire kapucı başları kethüdāsı dağı Belķıs'uñ kapucı başlarıyla buluşup Belķıs'uñ geldiğin tađķıķ (2) bilüp andan dönüp Süleymān Hazretine gelüp gördüğinden bildüğinden Belķıs'uñ geldiğinden haber virdi Süleymān-ı nebī işidüp (3) řād olup emr itdi ki ins ü cin melikleri dīv ü perrī serhengleri biñ bir ümmet ser-neferleri yırtıcı tartıcı cān-āverler mihterleri (4) bir yire cem° olup geleler dīvān-ı azīm kılalar tā ki Belķıs niđārın dīvāna gele Süleymān böyle hükm idicek řabāh nemāzı dağı (5) yitdi cāmi° menāresinde mü'ezzin çıkup temcīd okıdı ve seher kuşcuğazları dile gelüp řaķıdı Süleymān-ı nebī dağı a.s. cāme-hābdan (6) kākup tāze şudan āb-dest alup hāřlarıla řubh nemāzın kıldı Tevrīt Zebūr evrād okıyup duālar kılup el yüze ki sürdi (7) andan yirinden şurdi imāme-i Halili başına urdı řīt abāsın geyüp Ādem-i şaftı řačın beline kemer kuşandı dağı cübbe-i (8) Nūh'ı çignine şaldı ařā-yı Mūsā'yı eline aldı nübüvvet hātemi elinde zıkr-i sübhānī dilinde İdrīs peygām-ber na'ın ayadına (9) geyüp halvetinden taşra çıkdı Benī İsrā'il'üñ on sıbtınuñ on iki biñ peygām-berleri mu'cizātı zāhir olmuş enbiyāsı (10) ve kerāmet ıssı evliyāsı hükemā vüzerā-y-ıla uķalā vü etkıyā-y-ıla karşu gelüp izzet-ile nübüvvet tağtına çıkardılar Bismi'l-lāh diyüp (11) mesnedine geçüp oturdi andan Gāz peygām-ber Nāřen peygām-ber Evyāřer peygām-ber ve on iki biñ mu'cizātı zāhir olmuş benī İsrā'il (12) enbiyāsı āl-ı Yaķub etkıyāsı mihrāblu mihrābında oturdılar Tevrīt ü Zebūr okıyup tığ-ı tevħīd-ile řeyātin boynın tokadılar ve andan (13) řol tarafda dört biñ dört yüz re'is-i hükemā hikmet kitābların ellerine alup ilm-i edyāndan bařř itdiler ve on dört biñ (14) dünyā pāziřāhları rub-ı meskūn şehin-řāhları zerrīn sīmīn řeh-niřīnlere geçüp Süleymān nazarına karşu şurdılar ki her bir (15) emīr-i kebīrūñ tağtı kafāsında yüzi řems alı kamer saçı sūnbül sīmīn-ten zerrīn-kemer kullar tığ ü tebere tır ü

³¹ Yazmada: kaştımu

kemāna ellerin urdılar kırk (16) biñden artuk tīg-zen şaf-şiken pehlevānlar merd ü merdānlar pūlād kürsilerde diz çöküp qahramān-ı kātīl gibi tūrdılar Merrīh-i felek (17) gibi amūdların omuzlarına urup etrāf-ı āleme göz urdılar ve serīrūñ yine ikinci tabağasında yırtıcı tartıcı cān-āverler tūrdılar pençe (18)lerin şahn-ı nişāta urup ağız açup kulak kabardup kıyrukların çenber kılup dīvān-ı Süleymānīye göz urdılar ve seb-i Esed Sedd-i İskender (19) gibi yirinde tūrdı ser-tīz hancerlerin Rüstem gibi eli niçesin urdı ve bir tarafda hīnk-i İshāk tūrdı aşkar³²-şifat Dūldül-heybet (20) elma gözlü maḥbūbe yüzlü kamış kulaklu katır toynaqlı tavşan ucalu deve tutaqlı ibrişim billü öküz bileklü arslan göğüslü zurāfa (21) eñeklü atlar tūrur ki her birisine niçe kerre gāziler gāzā-y-ıçun süvār olup binmiş şānlarına cānib-i Hāq'dan Ve'l-ādiyātı Zabḥā süresi

45b

(1) inmiş ve atlaruñ şaff-ı niālında deve katır yanında āhū dahı yā-hū diyüp dilince Allāh'ı zīkr idüp gözlerine sürme-i İşfehānī çeküp serīr-i (2) Süleymānī üzerine diz çöküp tūrur başı üzerine yed-i beyzā-ı Mūsā gösteren şāh-ı etfāl farkına tūrur ve kırt dahı kulak kabardup pençelerin (3) yire urup göğüs gerüp kendüyi görüp et yimeyüp kendüzine yarağ dirüp koyunla kıardaş oquşup ve āhū-ya yā-hū diyüp kademinde baş (4) kıoyup Süleymān kıarşusunda çöker dönüp yatur geçmiş günāhından ötürü bunlardan şuçın dilenür ve ohuyıcı³³ tabağada dahı zūbāb zūnbūr³⁴ dahı (5) cinsi cinsile bāl u per açup uçuşdılar serīr-i Süleymānīde yir yirin geçdiler ve ıldız bu hükmi dahı kıudret şemasın bāl u per açup izhār itdiler (6) ve pervāne anuñ ziyāsına kıarşu rakķāş-veş rakşa girüp semāe urdı ve siñekler dahı kıanadcuqların açup uçuşdılar bebr ü pelenge (7) şīr ü nehenge cūrret gösterüp gözlerine girüp kıanların içişüp birbirine şaçışdılar gāh arslanlaruñ kıafāsına inüp gāh ejdehālaruñ (8) ağızlarına girüp geñizlerine kıondılar ve sivri siñek dahı fil-heybet dört ayagınuñ üzerine tūrdılar kıana kıana ḥaşr kıanını içmege ḥortūmları (9) nişterlerin irdüğü ḥayvāna urdılar ve zūnbūrları dahı müseddes şeş-hānelü kıuşūrı yok kıaşr-ı ālī yapup Süleymān Ḥāzreti-çün şehd-i (10) fāyık düzetdiler envāe-ı şemerāt şükūfe-i nebātdan çāşnī tūtup ağız

³² Yazmada: aşkar

³³ Yazmada: ohuyıcı

³⁴ Yazmada: zēnbūr

açup el uzatdılar ve yine serîr-i Süleymân'ın üzerinde hevâ-yı (11) fenâda fevka'l-âde kanad kanada çatup baş başa çitüp säyebân kırup şehirden perrân urup pervâne tırdılar nite cennetden (12) çıkan tavus dağı rûh-ı kudsî gibi muraşşâc zer-bâft kanadların yayup cevelâna tırdılar lâciverdi zer-bâft cübbesin çignine şalup (13) başına tâc-ı muraşşâc urdu ve şahîn dağı zer-keş üsküfîn başına şalup kan dökici hancerlerin kaynağına aldı ve sakka kuşu dağı (14) mülemma^c sahtiyândan meşkinün meşk-bendin çözüp der-gâh-ı Süleymânîye ve baringâh-ı hakanîye şu taşıdı ve gurâb-ı hâsidi hâsed odı dütüni (15) yakup şaff-ı ni'âlda tırup yüzi karalığından kaçup uçmak dilerdi ve tırrâc dağı şeh-perlerin tezyîn idüp muraşşâc hırkasın çignine (16) şalup yâr hasretinden ciger kebâb idüp şerha şerha toğramağa dil-berden tabak dilerdi ve bülbül-i ser-mest goncelleb gül-ruh firâk (17) hicrinden mağâm-ı nevâda feryâd kıilup ser-âgâz iderdi ve hezâr-destân dağı hezâr dâsitânlar okıyup ser-güzeştin şerh itmege (18) kışsa-ı ibtidâ başlayup lehv ü tarab hengâmesin bünyâd itdi ve horûs dağı hırka-ı şüfiyyün çignine şaldı ve tâc-ı Erdebil'i başına aldı (19) mağâm-ı ırâkda ezân okıyup âvâzın sayyûka çıkardı Kelile i Dimne dağı adl-ı Süleymânî ve siyâset-i hakanî havfindan şegâla şugluñı (20) horûsdan berü kıl gör ne pervâsız diyüp birbirine göz kağdılar ve tütü şeker-şiken şirin-zebân melîh-sühân dağı fistuği hâresin (21) egnine şalup ibâretile feşâhat-ıla medh-i Süleymânîye girüp nübüvvet tahtınıñ merkezinde yüz yire sürüp devâm-ı devletine du'â eyyâm-ı rifatına

46a

(1) şenâ kıldı *Nazım*

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Pehlevândan nev-cüvânla geldi Zâl

Hizmete andan egdi başın mişl-i Zâl

2 Pehlevânlar ulısı şah-ı süvâr

Kahramânlar kan-feşâna olsa süvâr

- 3 Kūh-ı Kāf'ı hürd ider şalarsa gürz
Nūn u kāfı yıka Geyvān ide gürz
- 4 Gökde Behram görse mīr i erligin
- 5 Geldi dīvāna sipāhī iç ü taş
Toldı dīvāne yigitle taş u taş
- 6 Geldi insān şoñına andan kavm-i cān
Toldı dīvān içre cümle cism-i cān
- 7 Ol perīler cān-ı maḥbub çün melek
Kim vireler vaşlına anuñ mā-melek
- 8 Geldi ehremen cān dīvi zū'l-hımār
Ağzı külhān çeşm-i hūn-rīz-i hımār
- 9 Çün kara bulut kanadla diyü uçar
Halk ara korku düşer beñzi uçar
- 10 Püşt-i pāy şalsa yidi kat yir yıkar
Zişt ağızdan öd çıkarsa gök yaçar
- 11 Gül-ı yabānī gelür şādū cihān
Tutdı dīvānı tolar şahn-ı cihān
- 12 Kavm-ı deryā geldi gāyet gey cihān
İşd anberādan tolar milk-i cihān
- 13 Baḥr-ı āteş kavm geldi hep yalıñ

İçi taşu od içinde hep yalıñ

14 Çıkdı ejder tağ içinden dahı umar
Zehr şaçar ādemi yutmağa umar

15 Kara bulut kanadın evren açar
Yirde mevcūd ādemüñ kanın ißer

16 Cān-avar serhengi geldi seb'-i Esed
Cān-ıvar geldi kalur gökde Esed

17 Taşdan arslan kurd irişdi kırıdan
Bile sırtlan kan içüp ten kırıdan

18 Mürğ-ı fermān-ber gelür bir tağ kadar
Eyle perrān ol każā-y-ıla kader

19 Bāz sunkur atmaca şāhin uķāb
Cümle ğayyūr idici murga uķāb

20 Kebg ve turna geldi süglün ve horūs
Hüb u ra'nā yüzi var çeşmi horūs

21 Çün-ki kumrī ah n'idem dost diyü öter
Zeyd ü 'Amr'ı göñli āvāzı öter

22 Tūti turrāc idüdü elhān nevā
Ġüş iden ah öyle bulur nevā

23 Geldi evhām aşı-ı zünbūr u üvez
Tutdı ālem içini dersü üvez

- 24  Aleml ttdi bulut miſli siſnek
  Ademi kaçırdı idüp korkak siſnek
- 25 Ttdi engec naſına³⁵ yasin urar
 Kirpi atup kec ok haſım yayın urar
- 26 Biſ bir  mmet ne ki var  ilme'l-yakın
 Cümle millet birle geldi oldu yakın
- 27  b-1 n s n getürüp bulut ſular
 Cümle d v n yirini maħbub ſular
- 28 Œeh hükümet itdi eser b d-1 nesim
 Halkı r hat idüben virür nesim
- 29  n-ki geldi  akıl u d v ne halk
 Dünye ttdi ſıgmadı d v na halk
- 30 Œağ taraf ins n ttrur bern  v  p r
 Bile Aſaf ſeyh   ſ y h ol köhne p r
- 31 Œol yañada ttdi ſağı cinn   c n
 Tağ u r gi kapladı cümle c n
- 46b
- 32 Œan hal yık geldi maħſer yirine
 Mest   ayık ttdi ſ d  yirine
- 33 G r S leym n H zretin ol z 'l-cel l
 Nice ulu han itmiſ olmiſ gey cel l

³⁵ yazmada: n ſına.

(2) *Nesr* hükemā kavlıncā kaçan ki Süleymān peygām-ber ʿa.s. perrīler mālīklerin ve cinniler (3) serhenglerin ve dīv ʿafārit ser-neferlerin ve cān kavmi raʿiyyetlerin nazarına getürüp dīvān-ı ʿazīm kırıcak andan Süleymān-ı nebī periler (4) meliki Hümāyūn Şāha eyitdi hiç sizūñ içiñüzde perrī cinsi bulına mı ki Sebā memleketinden Belķīs hazīnesinūñ içinden yidi (5) kapusını bozmadın mührleri miftāhları yirinde-y-iken Belķīs'ūñ tahtı ol yidi demür kapular hazīneden çıkarup götüreler nücūm-ı (6) sāt geçmedin şimdi ki şabāhdur kuşluk vakti yitmedin taht-ı Belķīs bunda nazaruma getüreler Süleymān-ı nebī eyle diyicek periler hanı Hümāyūn Şāh (7) Dālīshān ve Mālīshān perī ayağ üzerine kalkup duʿā kırup eyitdiler yā nebiyya'l-lāh biz Belķīs'ūñ tahtını görüp tururuz gāyet ʿazīm yüce (8) tahtdur şāfi kızıl altundan işlenmişdür ve on kişi anı ancak götürür ve Sebā memleketi bundan üç aylık yoldur varması gelmesi altı (9) aylık yol olur pes ne kadar ki cehd idüp uçursak bir aylık yolu bir sātta alu bilürüz eyle olsa tahtını Belķīs altı sātta getüri (10) bilür nihāyet derece ne kadar cehd idersek dört sātta ancak getüri bilürüz diyüp Süleymān devletine duʿā kıldılar *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 İsteyüp ʿözrini şehden itdiler bī-had duʿā

Devlet-i eyyāmına eylediler bī-ʿad şenā

2 Ne felek devrān idüp kılduğça seyrān her melek

Devlet-ile pāyidār ol dünyede turup beķā

(12) *Nesr* hükemā kavlıncā periler melikleri öyle diyüp ʿacz göstericek Süleymān-ı nebī (13) eyitdi baña daħı tiz olsa ki Belķīs'ı bugün dīvāna getürüp ziyāfet itsem gerek ve tahtın aña gösterüp ʿaqlın imtiḥān kılsam gerek (14) ʿāķile midür mecnūne midür bilsem gerek diyip Süleymān Hazreti perilerin ümiz̄in kat idüp yüzini cinniler serhengine tutdı (15) Dāsir-i tekvin ve Kaḥḥa'l-ablaķ ve Sesnedūs-ı cinni ve Kiflis-i cinni ve Miflis-i cinni daʿvet kırup bunlara daħı

Belkıs tahtını getürmege (16) emr itdi ayağ üzerine kalkup pāy-ı tahta yüz sürüp baş kaldurup durā kırup eyitdiler ki yā nebiyya'l-lāh cinniler perilerden daḥı (17) kemdür zīrā ki periler melek hey'etdür ṭāvus kuşu kanadı gibi şeh-perleri vardur vaqtī ki uḡāb-ı felek gibi kanadların açup uçarlar (18) meğārib ü meşārıka bir günde geçerler bu bizüm cinnī ṭāyifesi hūd üç bölükdür bir ṭāyifesi şeyāṭın neslidür yir yüzinde (19) pıl gibi yürürler ve envā' şekle girürler ādemī-zāda mazarrat ırgürerler ve gāh meymūn gibi birinüñ arkasına bitüp yirden (20) göge yakın çıkarlar ki melā'ikelerden söz uğurlayup gelüp kāhinlere haber vireler ammā ki birinci kat gök firişteleri (21) tıyup bunları şehāb-ıla atup ḥark iderler anlaruñ dem çeküp uçması yoḡdur illā ki yil gibi yilmesi vardur ve ikinci sınıfı

47a

(1)daḥı nefesin tutup vücūdın götürücidür bir sā'atda bir aylık yola yitüricidür ammā ki bunlar gāyet za'if-mizāc olurlar zīrā ki tenleri (2) gāyet za'if olduğı ecilden nefesleri vücūdın götürür diledüğü yire yitürür ziyāde ağır nesneyi götüremezler ān ı vaqt içinde bir yire (3) götüremezler illā ki az nesneyi çok üşmeg-ile getirürler eyle olsa yā nebiyya'l-lāh biz Belkıs'uñ tahtını görüp tıruruz kırk elli biñ cinnī gerekdür ki (4) Belkıs'uñ tahtını ol ḥazīneden çıkarup götüreler varup gelmesi ki altı aylık yoldur nihāyet derece iki aylık yolu bir sā'atda aluruz (5) bu taḡdīrce üç sā'atda varup geli bilürüz emr iderseñ ḥizmetüñe tırmışuz ve daḥı yā nebiyya'l-lāh cinnileruñ üçünci ṭāyifesi cān (6) kavmidur ki rūḡ šāh-ı cinnīnūñ ḥükminededür anlar melā'ike şımfındandur bunuñ gibi ḥizmete anlar varmazlar *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 İşbu cinnī nesli kim vardur i šāh

Div işin işleyimez olğıl agāh

2 Ger-çi girür dürlü dürlü sürete

Liki div-veş kādır olmaz kuvvete

3 Ger-çi igne dikici ser-tiz olur

Hem-çü kılıç keskin olmaz künd olur

4 Ger-çiderüz hizmetüñ cān üstine

Țutma ammā bu işi cān üstine

5 Böyle diyüben istedi'özri bular

Vir şalavat Muştafā'ya nāmever

(10) *Neşr* hükemā kavlınce Süleymān cinnilerden dahı ümiz̄in kat̄ idüp yüzünü
 (11) nerre dīvlere tutdı Gündek-i dīvi Ekvān-ı dīvi Dālūv-i dīvi Kaḥkaḥā-yı
 dīvi kıgırup eyitdi ki siz dahı ne dirsiz ki (12) bir sâatda Belķis'ün tahtı olduğı
 Sebā şehrine varmak gerek ve yidi demür kapular hazıne içine girmek gerek
 Belķis tahtını (13) götürmek nücum-ı sâat geçmedin nazarama götürmek
 gerekdür diyü hüküm idicek Gündek-i dīv ilerü gelüp durā kılıp eyitdi ki (14) yā
 nebiyya'l-lāh ma'lūmuñdur ki periler cinsi bizden tiz uçucudur cinniler dahı
 gāyet za'if olduğı ecilden demleri vücūdları (15) götürüp bir nefesde diledüğü
 yire yitüricidür ammā ki dīvler şınfı üç cinsdür birisi ehremānlardur ki bizüm
 şınfımızdur kim çün-ki kuvvetümüz (16) ziyādedür ammā ki kanadumuz
 yokdur ki uçavuz periler gibi bir yire geçevüz ve illā ki bir yire gitmege 'azm
 itsek cinnī gibi biz dahı (17) demümüz tutavuz vücūdumuzu nefesümüzüñ
 şiddeti götürür gözümüz gördüğü yire yitürür bu taḫdırce biz dahı bir aylık yolu
 nişf (18) nücum-ı sâatda ancak aluruz ol taḫdırce Sebā memleketi bundan üç
 aylık yoldur varup gelmesi altı aylık yoldur ol taḫdırce (19) taht-ı Belķis'ı iki
 sâat geçince varup götürüp getireler hizmetüñ şerāyiñin yirine yitirelüm yok
 dahı tiz gerek dirseñ 'afārīt (20) şınfın yitür ki anlaruñ ejdehā kanadları gibi
 kanadları vardur gāyet tiz uçucılardur nücum-ı sâatda meğārib ü meşāriḫa (21)
 geçicilerdür dincek Süleymān Hazreti eyitdi baña dahı tizerek gerekdür diyüp
 nerre dīvlerden ümiz̄in kat̄ idüp yüzünü 'afārīt

(1)şınıfına tutdı Qahtān-ı ʿifrīti kığırtdı aña dahı Belķıs tahtın bir sâat içinde getürmege hüküm itdi Qahtān-ı ʿifrīt eyitdi (2) yâ nebiyya'l-lâh eger-çi bizüm şınıfımız ʿafārīt cinninüñ ejdehâ qanadları gibi qanadları vardur ve qara tağlar gibi qametleri ve qubbe-i Keyvān (3) gibi başları dendāne-i felek gibi dişleri ve cān alıcı gibi baqışları vardur velekin tiz uçmaqda bir nefesde bir aylıq yol almakda bunlaruñ (4) mecālī ve taqatı yoqdur velī kuvvetleri perriiden ve cinniden ve dīvden artuqdur eger ki emr iderseñ ʿafārīt serhenglerile bundan (5) Sebā memleketi ki üç aylıq yoldur ve varup gelmesi altı aylıq menzildür bir bucuq sâat içinde varalum taht-ı Belķıs'ı götürөлüm³⁶ nazaruña (6) götürөлüm diyicek Süleymān-ı nebī rızā virmeyüp eyitdi baña şöyle olsa ki Belķıs bunda gelmedin aralıqda bir sâat geçmedin taht-ı(7) Belķıs'ı getirerseñüz hizmetüm şerāyiñ yirine yitürseñüz *Nazm*

Fāilātün fā'ilātün fā'ilātün

1 Pāzişeh kim bendeye itse minneti

Bendeye lāzımdur itmek hizmeti

2 Yoq dimeyüp imdi tahtı getürüñ

Hizmetüm şartın yirine yitürüñ

3 Hizmet-ile bulınur devlet bilüñ

Ṭā'at-ıla bulınur cennet bilüñ

4 Bir ra'ıyyet şāha iṭā'at itmese

ʿĀşī olup şāhı sözin tutmasa

5 Qanını dökme-durur anuñ mubāh

Kim baña ʿāşī olan eydür füsāh

³⁶ Yazmada :getürelerüm.

(9) *Neşr* hükemā kavlinca Süleymān-ı nebī ḥazreti ‘aleyhi’s-selām böyle diyicek
 Қаһтān-ı ‘ifrīt eyitdi yā nebiyya’l-lāh bu ḥizmet (12) ‘afārīt aşlınıñ şeyā’İN
 neslinüñ ellerinden gelmez illā ki bizüm özge şınıfımız ki tekvīn aşlıdur
 Қabtu’l-ablaқ gibi (13) ve Dāsir-i tekvīn gibi ve Тақтақūş tekvīn ve Kevkebe-i
 tekvīn bu zıkr olan tekvīnler-ile meşveret қıl anlaruñ elinden gelür didi Қаһтān-ı
 (14) ‘ifrīt eyle diyicek Süleymān-ı nebī Ḥazreti ‘aleyhi’s-selām Қabtu’l-ablaқ’ı
 da’vet itdi ve cem’i tekvīnleri ḥāzır қıldı her birine (15) Belķis’uñ tahtın
 getürmesin ḥavāle қıldı eger-çi her biri bir söz söyledi muḥaşşıl-ı kelām āḥir söz
 buña vardı ki Sebā memleketi (16) bundan üç aylıқ yoldur varup gelmesi altı
 aylıқ cinniler perriler gidişine altı sā’at menzildür қanadlu ‘ifrītler varup
 gelmesine iki (17) aylıқ yolu ki bir sā’atda alurlar üç sā’atlık menzildür ammā ki
 biz tekvīnler bir sā’atda üç aylıқ yol aluruz ol taқdırce varup (18) gelinemüz iki
 sā’atlık menzildür ammā ki ceḥd idüp қasd idicek nişf-ı sā’atda Belķis tahtını
 varup götürelüm nazaruña (19) getürelüm bundan ğayrı tiz uçmaқlık Mısır’dan
 Sebā milkine geçmeklik o ‘azīm tahtı getürmek nişf-ı sā’at geçmedin
 getürmekden (20) ğayrı tāqatumuz yitmez şöyle ki nişf-ı sā’ata қābil olmayasın
 dahı tizirek isteyesiz biz ol tahtı getüremezüz bu ḥizmeti (21) yerine
 yitüremezüz diyüp du’ā kıldılar *Nazım*

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 İsteyüp tekvīn қamu ‘özri tamām

Didiler luṭf eyle iy şāh-ı hümām

48a

2 Bu ḥuşūş için bize itme қahr

Eşküümüz aқıtmağıl hem-çü nehr

3 Neyse buyur şāha bāķi ḥizmetüñ

Yüz sürelüm olmasun da minnetüñ

4 Her kişiden geldügin ider begüm

Kişi bildüğü yola gider begüm

5 Dünyede göstermeye cāhil hüner

Hind'e leng itmez begüm uzak sefer

(3) *Nesr* hükemā kavılınca tekvīnler (4) dahı nışf-ı sâat geçmedin taht-ı Belkīs'ı getürmege rızā virmeyüp acz göstericek Süleymān-ı nebī hazretine gāyet güç gelüp (5) bunlar bu şeyātın nesli ve perriler aşlı ve cinniler nesli Belkīs'ı alacağın istemezler ve tahtın getürüp aklıle mi yā mecnūne mi imtiḥān (6) kılduğın dilemezler efzalı budur ki bunlara minnet itmeyüp bunlara heybet nazarıyla bağıdı bu kadar cüzvī maşlahatımı yitürmezsiz (7) diyüp kağıdı Süleymān peygām-ber gāyet heybetlü-y-idi Allāhu taālā anuñ gözlerinde bir hışm-ı hey'et kōmışdı ki kaçan ki şeyātın (8) nesline hışm-ıla göz diküp nazar itse turduğı yirde helāk olup cān virürdi kaçan ki Süleymān peygām-ber bunlara benüm bu kadar (9) hizmetüm yitürmezsiz ve Belkīs'ı alduğum istemezsiz diyüp ki hışm-ıla bunlara nazar itdi niçesi ol dem yirlü yirinde su gibi (10) ezildi Süleymān kōrkusından el-amān yā Süleymān'z-zemān diyüp amān istediler tā ki Süleymān peygām-berüñ mübārek (11) gönli yumşadı bunlara girü merḥamet itdi ve illā ki Kaḥṭān-ı ifrīt ve Mālīshān-ı perrī ve Sendūs-ı cinnī ve Ekvān-ı dīv Süleymān kōrkusından (12) dīvāndan taşra çıkdılar şeyātın neslini bir yire cem' idüp Nīl kenārına varup ağlaşdılar āh bu Süleymān bin Dāvūd'uñ elinden diyüp (13) ağlaşdılar gözleri yaşın döküp kahr adına yürekler tağlaşdılar anı gördiler ki recīmü'l-la'in aleyhi'l-la'net Hannās-ıla Vesvās-ıla Yüves- (14) vīs-ile Dülil'le İhdināş-ıla Gen' birle Kenes birle cem'i zürriyatı birle küh-ı Elbürz kulesine sürh-ı bād-ı cinnī İgvāl birle iltüp Dāhī (15) ifrite bulaşdurup ceng itdürürken Vesvās gelüp haber virdi ki ne turursın ki Süleymān peygām-ber Nīl tahtın götürmeg-ile Mışır (16) şehrine vardı biñ bir ümmeti yitmiş iki milleti yüz yigirmi dört dürlü şıfat-ı maḥlūqātı cem' idüp getürtdi azīm dīvān tutdı (17) ve Mışır halkı dahı Süleymān'a tābi' oldılar ve andan gayrı bu müşkildür ki Süleymān Belkīs'ı taht u alemile ḥayl u ḥaşemile kōnduğı çayır u (18) çemenile müvekkel-i bāda hüküm idüp yile götürtmüş şubḥ olmadın nışfu'l-leyl içinde

Mıŝır ŝehrinde Nîl kenârına getürtmiŝ kaŝdı (19) budur ki Belķis'ı alup Süleymân haṭun idine Belķis hō cin neslidür eger Süleymân'uß andan bir oğlı vücūda gelürse ins-ile cinniden (20) dürinmiŝ olur Süleymân'dan ŝoñra ol dağı ŝeyāṭın nesline ḥükm idüp sulṭān olısar dürlü dürlü cānlarına cezā kılısar diyüp ol (21) mel'ün ḥasedinden rāḥat olmazdı zirā ki ḥasūduñ ḥased itmeyince rāḥatı olmaz nete-kim eydürler

كثيرا Nazm

48b

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Çün ezelden oldı ḥāsīd āöz deme dīv ü recīm

Rāḥat olmaz ol ḥasedsüz nā-haḫ bir yirde muḫīm

2 Bu ḥased bir rec olur ki yoğdur aña hiç devā

Rāḥat olmaz olmayınca raḥmet itmez ol Kerīm

(2) *Nesir* ḥükemā kavlınce kaçan ki ŝeyṭanı'r-recīm ŝeyṭan'uß Mıŝır'a geldüğinden ḥaber (3) bilicek Belķis'uß alacağın diñleyicek gāyetde ğam-ğin olup efgān eyledi hem-ān-dem Sürḥ bād-ı cinnī ḫatısı ḫalmadı cihān gözlerine ṭar (4) oldı hemān-dem ŝeyāṭın nesli birle ŝeyṭan-ı la'īn dem çeküp kūh-ı Elbürz ḫulesinden uçdılar bir kaç sā'at geçmedin Mıŝır ser-ḫaddına (5) gelüp geçdiler Ḥirmān-ı Nasrān ḫal'ası ḫurbına indiler Nîl kenārına ḫondılar andan ŝeyṭanı'r-recīm 'aleyhi'l-la'net Ḥannās'ı ve Vesvās'ı (6) Süleymān dīvlerine cinnilerine perrilerine 'ifritlerine göndürdi kāfirlerine gelüp ḥaber itdiler bunlar dağı cem' olup vezīr ḫatına vardılar (7) perīŝān-dil sāḫt-ŝüret recīm-ile görüŝdiler bu ḫahhār-ı felek elinden ḫāl u ḫāṭır ŝoriŝdılar dağı recīm bunlara evvel eyitdi Süleymān elinden (8) ḫālūñüz ne ḫizmetūñüz ağır mı ve ḫatında i'tibāruñuz var mı diyücek bunlar ağlaŝup Süleymān elinden feryād kılıp eyitdiler iy bizüm (9) ceddümüz ŝeyṭan dünyā vü ahiretde seddümüz ŝeyṭan Dāvūd oğlı Süleymān dünyāya geleliden rāḥat olmaduk miḫnetdeyüz nübüvvet ḫātemin (10) eline alaldan ḫizmetinde vü zaḫmetdeyüz gāḫ bize deñiz dibinden ḫara ṭađ gibi balıklar çıkarup götürdüpbiñ bir ümmete ṭarām virmeg-içün (11) maṭbahına

getürdür gāh deñizler dibinden la'ı u yāķūt mercān devşürdür gāh kara tağları deldürüp ma'ādin kazdurur ve kāh Mekke (12) yollarındağı taşları Hemedān göline taşıtdurur ve gāh ulu tağları kazdurup toprağını taşlarını ağaçlarını yapraklarını (13) hār u hāşāklarını arķamuza yükletdürüp cebren ve ķahren götürdürür Hemedān bahırına dökdürür ve kāh olur ki bize ırak (14) yirden Ka'fa-ı Kafran gibi ka'alar götürdürür 'Arab vilāyetine getürdürür³⁷ ve gāh olur ki bir ulu pāzişāhı cemī' leşkeri ve ortusıla (15) atı vü devesi ķatırıyla hayme vü hārgāhıyla bār u büngāhıyla bize emr ider geceyle varup anlar hāb-ı ğafletde-y-iken getürürüz Süleymān ķankı (16) memleketdeyse nazārına getürürüz vay bize ki eger ol leşkerüñ atı tersi dahı anda ķalacak olursa yā-hūd atı yemi 'alefinden bir dāne (17) ķalursa niķemüzi helāk ider yā ķumķumaya koyup deñize atdurur yā müvekkel-i melā'ike elinde ķark itdürür *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Āh elinden bu Süleymān'ıñ hezār

Ki itdi bī-hād zulmı bize āşikār

2 Nesl-i Şeytān'ıñ 'adūsı ķopdı bu

Kim peyem-ber oldu Hāķķ'a tapdı bu

3 Hāķ ta'ālā arturdı bunuñ tahtını

Kim felekde yil götürür tahtını

4 Biñ bir ümmet hükminüñ fermānidur

Cümle millet ķapısı der-bānidur

5 İns ü cinn ü rahş u tayr u mūr u mār

Ger-çi arende yā perende ne ki var

³⁷ yazmada: "getürdürür."

6 Ger sebûc u yâ bahâyim yâ zübâb
Hükmine maḥkûm olupdur bî-ḥisâb

49a

7 Çün-kim Allah virdi buña ḥâtemi
Ḥatemile tutdı milk-i ʿâlemi

8 Baḥr u berde ne ki var biñ bir ümem
Emrine meʾmûr olupdur pîş ü kem

9 Dîv ü cinnî ḥükmine fermân kamu
Ḥizmetine yüz sürerüz iy ʿamû

10 Vây eger ḥizmetde bula ol kuşur
ʿÖmrümüz alçaq olur anda küstür

11 Şeh Süleymân şâh olaldan ʿâleme
ʿAdl u dâdı yarayupdur âdeme

12 Liki dîv ü cinn-ile nesl-i perî
Râḥat olmadı Süleymânʼdanbiri

13 Çün ḥimâr odında vü geh şudayuz
Ḥizmetümüz çok kamu kıyudayuz

14 Yok ğalatdur bu sözüml tutma vü şek
Bize göre râḥat oldı her eşek

15 Gündüz işek ider-ise ḥizmeti
Gice bânı diñlenür yok miḥneti

16 Gel bizi gör gice gündüz işlerüz
Etlü etümüz yiyüben dişlerüz

17 Şöyle bil ki yā recīm ölüm
İşbu dirlikden bize yigdür ölüm

18 Böyle diyüp ağlaşur ʿifrīt ü dīv
Yirle gögüñ arasın tutdı gırıv

19 Bunlaruñ sözin ki şeytān diñledi
İtdi efgān zārı zārı iñledi

20 Diñle imdī ne diyiser ol laʿīn
Vir şalavat Aḥmed'e olʿandan emīn

Neşr hükemā kavlinca dīv perrī mülhidleri ʿifrīt ü cinnī ḥāsıdleri (11) Süleymān-ı nebī elinden ʿa.s. recīme şikāyet ḥāllerin ḥikāyet idicek şeytānu'l-laʿīn eyitdi iy benüm zürriyātum gam yimeñüz ki felek (12) dāyimā rāstına dönmez Süleymān ne kadar dahı saltanat buldısa çarḥı mihlamadı elbette felek bir gün ʿaksine dönse gerek Süleymān'uñ (13) güneş gibi göge ağan devleti bir yüzine Şihāb ılduzı gibi düşüp inse gerek ve tāliʿ saʿdı nuḥūsete irse gerek zārā ki (14) ʿālemi günü fesād dāyimā gerdiş i inqılābdadur gāh kişiye ḳahr ider gāh mihr-i felek sākısı gāh şerbet-işekker şunar gāh zehr (15) nite kim dimişlerdür في كل جوعته شدة ومع كل اكله ينبتة zārā ki dünyā bir pīre-zen-i ʿacūzedür kim libās-ı arāyiş³⁸-i duḥterānda (16) görünür ve bir ḥarāb-ābād-ı vīrānedür ki mazḥar-ı ābādānda görünür anuñ zevḳ u şafāsı vefāsı zenān ve ebr-i tāb-istān gibi nā-pāyidārdur (17) ve guşşa vü cefāsı evrāḳ-ı eşcār ve ʿadād-ı rimāl gibi bī-şümārdur körpe gibi toğurduğun gine yir kelb gibi temelluḳ itdügin ısırur kimüñ-ile (18) ʿahd itdi ki yine bozmadı ve kimüñ-ile ʿaḳd itdi ki çözmedi kimdür ki ruzigāruñ revācını bī-kesād ve şalāḥı bī-fesād olmaya (19) ve ḳanḳı Yūsuf-ı devrāndur ki Zelihā-yı

³⁸ Yazmada: ʿarāyiş

zemān dāmeni çāk itmemiş ola ve çankı Süleymān-ı zemāndur ki diyü cihān anı
 tutup helāk (20) itmemiş ola nice Cem geldi ki anuñ cāmı uşanmadı ve kime
 devlet virildi ki müddeti dükenmedi dād u imdād assı-y-ıla devrānı tutmadı (21)
 derd i dā'ıyla cihānı zabt itmedi Dāvud-ı nebīnüñ zırhları ecel teberini şavmadı
 ve Mūsā-yı kelimüñ 'aşāsı merg ejdehāsın

49b

(1) basamadı Şit 'alemiyle ölümü def' idemedi ve Nüh 'ömriyle eceli def' pes
 Süleymān dahı düşmenüm Ādem-i şafı gibi niçe bir yaşaya (2) ahir olsa gerek
 memleket bir ahara nakl kılsa gerek imdi eyle olsa hıç şek ü şübhe tutmañuz ki
 sizüñ dahı çekdüğüñüz mihenüñ (3) ahiri rāhata mübeddel olsa gerek ba'de
 'usrin yüsra mücibince guşsañuz ahiri şādiye mübeddel olsa gerek görmez misiz
 ki felekde kamer hilāl-iken (4) bedr-i tābān olur ve bedr-i tābān-iken hilāl-i
 kadid olur ve güneş ki kubbe-i 'ālemüñ çirāgıdur şubhıdem dördünci kat gökden
 ki toğar nūrı (5) envārı zerresi 'ālem i kāyināt üzerine rahmet yağmuru gibi yağar
 vaqtı ki ahşām irse bir bakır tāsı gibi mağribde tolinur gökde-y-iken (6) yir
 altına girüp nakş u zevāda bulunur ve dahı eflāki dāyımā görmez misin ki
 harekete gelüp ki cünbiş ider gāh nev-bahār virüp yaz şüretin (7) gösterüp gāh
 yir yüzinde güzü ve gāh kış ider ve gāh gündüz nev-rüz-ı pırüz virür ve gāh gice
 bahr-ı zulümāt kaplar pes eyle olsa Süleymān (8) dahı niçe bir saltanatda muķım
 ola dem gele ki ölüp sine girüp a'zāsı çürüyüp remim ola ve bir dahı ben melik
 muķarreb-iken 'arş-ı (9) 'azıme ki nazār itdüm üç nesneye muṭṭali' olıcaķ
 tabī'atum incindi anuñ-ıçun Ādem'e secde itmedüm evvel yed-i kudret-ile levhe
 bu yazılmış ki (10) ben bu 'ālemi halk itmez-ıdüm illā ki habībüm Muḥammed
 'ışķına halk itdüm ki anuñ rūhına şalavāt çok getirüp baña tā'at kıilup tekbir
 ideler (11) ben hūd cehennemüñ dibinde esfelü's-sāfilinde halk oldum ammā ki
 giçe gündüz riyāzet çeküp namāz kıлмаğ-ıla nesne yimeyüp kanā'at (12) idüp
 tesbīh okıyup niyāz kıлмаğ-ıla yidinci kat tamu dibinden yiryüzine çıkdum
 ammā ki yidi kat yirüñ her birisinde biñer yıl (13) tā'at itmeg-ile rüy-ı zemīne ki
 çıkdum dahı bu birinci kat göge baķdum diledüm ki 'arş-ı 'azıme varam
 melā'ike şaffına irem andan (14) soñra yitmiş kez yüz biñ yıllar yir yüzinde dahı
 tā'at itdüm hıç bir yir kılmadı ki anda ben secde kıilup yüz sürmedüm 'aķıbet

ṭā'at (15) kuvvet-ile birinci k̄at göge çik̄dum ve her gökde yitmiş biñ yıl t̄ā'at itmeg-ile 'arş-ı 'azīm ayağı altına vardum ben umar-ıdum ki ṭā'at itmeg-ile (16) riyāzat kıлмаğ-ıla H̄aḳ ta'āla'nun der-gāhında gāyet muḳarreb-i ḥāzret olan benden sevgülü k̄ulı olmaya bu kez gördüm ki H̄aḳ ta'āla'nun (17) bir sevgülü k̄ulı var-ımuş adı Muḥammed ki āhir-zemān peygām-beri olsa gerek şānına fermān münzel olup ḥaḳḳına لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (18) diyilse gerek eger-çi ṭabī'atım bu ḥuṣūṣa incindi velīkin yine ben baña naṣīḥat virüp eyitdüm ki n'ola H̄aḳ ta'ālā bu 'ālemi ḥabībi Aḥmed 'ıṣḳına (19) ḥalk itdise ümizüm var ki H̄aḳ ta'ālā bu milki baña işmarlaya taşarruf idem diyü zan iderken 'arş-ı 'azīimde bir yaşıl ḥat (20) gördüm ki yed-i ḳudret-ile yazılmış okıdum ki Allāh ta'ālā dimiş ki yakın zemānda topraḳdan bir ḥalīfe ḥalk idem ve melā'ikeye emr idem (21) aña secde iderler itmeyenlere la'net kılam cihān milkini aña işmarlayam ve ḥabībüm Muḥammed daḥi anun neslinden zuhūra gele çün-ki bu ḥattı

50a

(1) bildüm ki H̄aḳ ta'ālā bu milki baña işmarlamaz ol nesneye daḥi gāyet incindüm zīrā ki benüm ḥilḳatım nār-ı pākdendir ki 'ulvīdür sifli ḳabūl (2) itmez ve anun ḥilḳatı ḥār u ḥāşākdandır ki 'ulvī ḳabūl itmez nite kim bundan aḳdem Ādem'e secde kılmayıcak melā'ike secde idicek H̄aḳ ta'ālā (3) eyitdi ki niçün secde itmedün cevāb virdüm ki ben andan bihterem ki beni āteşden yaratduñ anı kilden dürütdün nite-kim bu ḥuṣūṣ (4) için H̄aḳ 'azze ve celle kitāb-ı tevḥīdinde ve ḥiṭāb-ı temcīdinde getirür ki جَلَلْتَنِي مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ ve çün-ki buña daḥi bir zemān (5) acıdum 'āḳıbet gönlümü tesellā kılup kendi kendüme eyitdüm ki H̄aḳ ta'ālā celle ve 'alā n'ola ki Ādem-i şafiyi topraḳdan yaradup milkin aña (6) işmarlarsa ins i cin üzerine cān ḳavmi aşlına ḥākim idecek degüldür ümizüm var ki cān ḳavmi cin ḳavmi baña işmarlana bunlara ben (7) ḥükm idem dir-iken gönlüm egler-iken nā-gāh 'arş-ı 'azīime nazar itdüm bir kaç satır daḥi gördüm ki yed-i ḳudret-ile levḥ-i 'azīm üstüne (8) yaşıl nūrdan yazılmış okudum gördüm ki Allāh ta'ālā eydür ki Ādem-i şafī neslinden Ḥalīlü'r-Rahmān aslından Dāvud peygām-ber bilinden (9) Süleymān nām bir peygām-ber vücūda getürem biñ bir ümmeti yitmiş iki milleti ve yüz yigirmi

dört dürlü şıfat-ı maḥlūkātı ḥükmine fermān-ber idem (10) ve cān kavmini ve cin neslini ve daḥı şeyātın zürriyatını ol Süleymān'ıñ ḥükminde kılam istediğini ḥizmetlene ve istemediğin kumkumaya koyup (11) deñize ata ve yil felekde taḥtını götüre ʿālemi Kāf'dan Kāf'a gezdürüp dileğügi yire yitüre ve ol cefayı ki şeyātın nesline ve cān (12) kavmi aşlına ide Ādem-i şafınıñ intikāmın anlardan alı vire ve çün-ki bu yazuyı okıdum cümlesinden gāyet güç geldi ḥizmet-i Ḥaḳ'dan (13) yüz çevürüp bayıkdum ve kendü kendüme eyitdüm maʿlūm oldu ki Ḥaḳ taʿālā bu ʿālemi Ādem-içün yaratmış ki neslinden ḥabībi Aḥmed gelse (14) gerek ḥuşuşa ki Dāvud oğlu Süleymān ins ü cinne ḥüküm kılsa gerek eyle olsa baña t̄at itdügümden ne fāyide bir kişi elüme girmez (15) Ādem-i şafınıñdır ve salṭanat-ısa Süleymān'ıñdur ve ʿālem-ise ḥabībi Muḥammed ışıkına yaradılmış ol daḥı nesl-i ādemidür pes kerāmet vilāyet (16) hidāyet salṭanat memleketi yidi cennet baḥr-ı rahmet ādem-içün olıcaḳ baña t̄atdan ne ʿayid olur diyüp ferāgat iderem diyüp (17) ʿacebā bunlarıñ daḥı dünyā milkinde ḳahları miḥnetleri var mıdur diyüp göre-y-idüm bile-y-idüm diyicek müvekkeli levḫe İsrāfil Ḥazreti'ne (18) vardum şordum eyitdi levḫ-ı aʿzamda yed-i ḳudret ile meşṭurdur ki ādemī şınıfı Allāh taʿālā türābdan ḥalk ide ve melāʿikeye (19) secde buyura birisi secde itmedüğüçün Ḥaḳ taʿālā celle ve ʿalā anı merdūd idüp laʿnet kıla ve maḳbūl ḥazret-iken dergāhdan (20) süre bunca yüz biñ biñ yıllık t̄atı ol ḳuluñ ḥebāʿi mensūr ola ammā ki Ādem-i şafı daḥı ahd-ı Ḥaḳḳ'ı sıyup ḥatını (21) Ḥavvā sözine uyduğıçün cennetden sürülüp çıksa gerek mevt odına ʿākıbet cism ü cānın yaḳsa gerek çün-ki Ādem'ıñ cennetden

50b

(1) iḥrāc olacağın dāru'l-fenāda mevt irüp öleceğin bilicek ḳalbüme şādılık yürütüdi ferāḫ kesb itdüm andan Süleymān'ıñ daḥı (2) salṭanatına zevāl yitişür mi diyü fikre vardum ol yaşıl ḥattuñ iki yanında bir siyāh ʿanberin ḥat gördüm yazılmış ki eger-çi Dāvud (3) oğlu Süleymān nübüvvet taḥtına geçüp otura ḥayl u ḥaşemile ṭabl u ʿalemile dört dürlü yil taḥtını felek yüzinde götüre cemīʿ millet emrine (4) meʿmūr ola ammā ki salṭanatı müddetinden yigirmi birinci yil geçincek bir sāḫirüñ kızın alup çiftlene ve kırk gün Süleymān'ıñ (5) evinde puta ṭapıla ol sebebden Allāh taʿālā Süleymān'a ḥıřm ide salṭanatın elinden ala ve

yirine bir cinnî geçüp hüküm ü hükümet kıla (6) ve Süleymān'ın hālī aña yitişe ki bir balıkçıya şakird olup hizmet kıla nefis-i kifāfın ala getürmeg-içün niçe müflislere minnet kıla (7) dimiş kaçan ki ol 'anberīn haṭṭa bu ma'nāyī ki okıdum gāyet de şād-mān olup bülbül-i gūyā gibi şakıdum ammā ki ḥabībī Muḥammed (8) ḥaḥkında şöyle yazılmış ki 'ömri içinde zerrece ḥatā itmeye ṭarīk-i Ḥaḥk'dan gāyırīya ḳadem başmaya iki cihānuñ fahrı cemī' enbiyālaruñ (9) serveri cemi' etkıyānuñ mihteri ḥabīb-i Rabbu'l-ālemīn ola ve bir gice içinde Cebre'īl ḥazreti uçmaḳdan Burāḳ çıkarup (10) getüre ol iki cihān fahrını Burāḳ götüre Cebre'īl o gice ḳanad açup uça ṭarr-ı ḳurā diyüp yidi ḳat gökler ḳapusını (11) girüp geçe ḳābe ḳavseyñ arasında ḳurb-ı Ḥaḥk'a irişe imdi iy benüm zürriyātum bu muḳaddimeyi baş idüp taḳrīr ḳılduğumdan (12) murād bu ki taḥḳīḳ bilürem ki Süleymān'ın salṭanatı āḥir 'azla mübeddel olacaḳdur yakın zemānda taḥtına bir cinnî çıkup biñ bir (13) ümmete hüküm ḳılacaḳdur nübüvvet ḥātemin Süleymān elinden alacaḳdur bel-ki götürüp deryā-yı 'ummāna şalacaḳdur nite kim şimdi (14) bu Süleymān Ḥazreti şeyātın nesline ne vech-ile ki intikām iderse ol benüm zürriyātum serveri Süleymānlık ḳılan cinnî (15) 'adū-yı sünnī olup etkıyāya aşıyāya bel-ki nice enbiyāya intikām ḳılacaḳdur şimdiki miḥnetüñüz ol vaḳtın rāḥata mübeddel (16) ola her devlet ki kemāl bulsa elbette zevālı yaḳındur Süleymān'ın daḥı salṭanatı memleketi 'azīm derecāt-ıla kemāl bulmuşdur (17) 'acebdür ki yakın zemānda tāc u taḥt elinden gitmezse yirine bir cinnî geçüp ins ü cinne hüküm itmez-ise imdi hiç bu zaḥmet (18) çekdüñüz çün gām yimeñ ki soñı rāḥatlıḳdur veliki her 'usruñ yüsri ve yüsriñ daḥı 'usrı var nite-kim Ādem'i ḥākdēn (19) nesl-i şeyātını āteşden ḥalk iden Ḥālīk-i kevneyn kitāb-ı tevḥidinde buyurur ki فَاتَّعَ الْعُرْبُ إِذْ مَعَ الْمِيدِ (20) bu ma'lūm oldu ki Süleymān'ın salṭanatı kemāldedir zevālē irse gerek ammā ki şimdi Kūh-ı Elbürz ḳullesinde Dāḥī dīv-ile (21) Sürḥ-ı bād-ı cinnî ceng birbirine igvā-y-ıla ulaşıdurup āheng itdürürken nā-gehān şöyle ḥaber geldi ki Süleymān Ḥazreti

51a

(1) Sebā memleketinüñ melikesi Belḳis'ı kendüye muṭī' itmiş raḥtıla taḥtıla ṭabl u 'alemi-le ḥayl u ḥaṣemi birle Nīl'e götürmüş nişfu'l-leyl (2) olmadın Mıṣır

ķurbına getürtmiş maķşüdü oldur ki Belķis'ı nikāh kılup ala ve andan bir oğlı vüçüda gele ins ü cinne kendü gibi (3) pāzişāhı olup ħüküm kıla imdi benüm ķorķum budur ki Belķis'üñ ħöd atası insān anası cindür vaķtı ki kim Süleymān'üñ andan oğlı vüçüda (4) gele Süleymān gibi degül dahı ziyādesin ħüküm hükümet kıla imdi ceĥd idüñ ki Belķis'ı Süleymān almaya ikisinden zürriyāt ħāşıl (5) olmaya diyüp ol mel'ün zürriyātına bu vecĥ-ile naşihātılar virdi anı bilmez ki taķdīr-i Rabbānī ne-y-ise ol olacaķdur müdebbirüñ tedbīrin (6) hebā'en mensūr kılacaķdur nite-kim eydür

كسبى تدبير الاله اذى انشا بريحه Nazm

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātüñ fā'ilün

1 Gerçi tedbīr eyle itdi anda şeytān-ı recīm

Bilmedi tedbīrini takdīr-i Ĥaķ bozar delim

2 Ćün-ki enā ĥayr didiyse oldu āĥir luĥatı

Her ki nefsin ulu görse yiridür nār-ı caĥīm

(8) Nesr ĥükemā kavılınca recīm 'aleyhi'l-la'net böyle diyicek cemī'i perriler cinniler ve dīv ü ifritler ayađ üzerine kaķup (9) Süleymān Ĥazreti'nüñ Belķis-ıla mu'āmelesi olduğın ve taĥt-ı Belķis'ı Sebā memleketinden bir sā'at geĥmedin getirüñ diyü ĥüküm kılduğın (10) söyleyüp feryād u efgān itdiler ve cin kaızıyyesi muĥtalī' olup ĥazaba gelüp kaķıyup eyitdi ki zinhār ve zinhār Belķis'üñ taĥtını (11) getürmek bu ĥizmetüñ şerāyıtın yirine yitürmek ki Süleymān taĥtıla Belķis'üñ 'aķlımı imtiĥān itse gerek mecnūne midür 'aķıle midür (12) bilmek diler eger kim muĥsine ve kāmile-y-ise nikāh idüp almak diler eger degül-ise mecnūneyi alacaķ degül nikāh kılacaķ degül diyüp recīm (13) 'aleyhi'l-la'net bunlara bu naşihatı ki kıldı cemī' şeyātın nesli bu söz-ile tesellā buldı andan recīm şūret tebdil cāme tağyır (14) kılup Ĥannās Vesvās İhdinaş ve Delil gibi kendünüñ zürriyātı birle Süleymān dīvānına geldi bir penhān yirde turup dīvān-ı Süleymāniye (15) nazar şaldı gördi ki Süleymān peyĥām-berüñ 'aleyhi's-selām evc-i 'azametde turmuş ve nübüvvet kürsisi üzerinde oturmuş ĥükmini biñ bir (16) ümmete yitürmüş ve cemī'i ervāĥ

hizmetde hazır pây-ı tahtına yüz sürür cümle ekâbir andan Süleymân Hazreti bu yañadan cin tayifesi (17) ve perrî sınıfı ve afârî aşlı Süleymân nebînüñ sözün şıyup Belkıs tahtın getürmege bunlar rızâ virmeyicek gâyet gazaba gelüp (18) perişân-dil oldu nite-kim Hazret-i Süleymân ‘a.s. Belkıs tahtın getürüñ diyü halka hitâb itdüğine kelâm-ı Rabbânide kitâb-ı sübhânda (19) gelür ki

اٰتٰىكَ بِرُقِيٰلٍ اَنْ تَقْرَمَ مِنْ مَقَاتِكَ وَاِنِّي عَلَيَّ لَنُوِيٍّ مَبْسُوْرٍ •

pes Gündek-i dîv ilerü gelüp eyitdi ki yâ nebiyya’l-lâh eger kim ins ü cinden (20) kimse getürmege iqdâm itmezse ben kul ki himmet eyle sen yirüñden dîvânı tağıdup kalkup halvet-i hâşa ki gitmedin taht-ı Belkıs’ı Sebâ (21) memleketinden götürüp nazaruña getüreyin didi Süleymân ‘a.s. anuñ sözün dahı kabûl itdi nite kim bu kışşayı Hâk ta‘âlâ celle ve ‘alâ kendü kitâb-ı

51b

(1)tevhidinde buyurur ki • اَنَا اٰتٰىكَ بِرُقِيٰلٍ اَنْ تَقْرَمَ مِنْ مَقَاتِكَ وَاِنِّي عَلَيَّ لَنُوِيٍّ مَبْسُوْرٍ Nazım

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Bu Süleymân kışşasıdur ki şahîh

Vardur âyet şihhatına uş şarih

2 Ol cehtden te'lif oldu bu kitâb

Şihhatin görüp okuya her faşih

(3)Neşr hükemâ kavlinca Süleymân-ı nebî Hazîret ‘aleyhi’s-selâm Gündek-i (4) dîvüñ dahı sözün kabûl itmeyüp taht-ı Belkıs’ı dahı tîz gelmek isteyüp andan duyup dîv ü perrî cin tayifesine eyitdi çün-kim benüm (5) bu hizmetüm yitürmedüñüz emrüne me'mûr olup hükmi yirine yitürmedüñüz eyle olsa ümmîz-vâram ki cinniden insân efzaldur (6) ve kem ümmet dahı Âdem'e virilmişdür nazarumda on iki biñ vilâyeti tahîr olmuş enbiyâ vardur diyüp andan Süleymân-ı nebî cinniler sınıfından (7) ümmîd kat' idüp şeyâtin zürriyatından yüz dönderüp gönül gözün enbiyâya tutup eyitdi hiç sizden kimse ola mı ki Belkıs tahtın (8) ism-i azam kuvvetile ân ı vaqt içinde nazaruma getüre bu hizmetüm şerâyiñin yirine yitüre ve cinnilerün minnetin üzerümden götüre

bulundu nite-kim (5) Huzây-ı ta'âlâ 'azze ve celle kendünüñ kitâbında buyurur ki

بَلَّغْنَا رَأْسَ سُلَيْمَانَ حَزْرَةَ بَلْقِيسَ فَالْمَلِكُ يَسْأَلُهَا

ya'nî Süleymân Hazreti 'aleyhi'(6) s-

selâm tahtı görüp şād oldu eyitdi ki bu Allâh ta'âlânunñ fazlındandır ki vâkı' oldu

taht-ı Belkîs geldi diyicek Süleymân'dan su'âl (7) itdiler ki yâ nebiyya'l-lâh bu

taht-ı Belkîs ne cehetden getürtdün cevâb virdi ki Belkîs mecnûnedür diyü 'arz

itdiler 'ağıle mi degül mi diyü imtiḥân (8) itmek dilerüm tâ ki göricek tahtını

ḥaḳḳında ne diye nite kim bu ḥuṣûṣda daḥı kitâb-ı tevḥîdinde ḥiṭâb-ı mecîdinde

Ḥaḳ ta'âlâ buyurur ki (9) *كَيْدُهَا لَمْ يَكُنْ لَهَا تَنْظِيرًا* Nazm

Fâ'ilâtün fa'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Gör nicesi evliyâdı ol Aşaf bin Berhıyâ

Müstecâb itdi du'âsın ol Kerîm ü ol Huzâ

2 Sen daḥı ancılayın eyleriseñ şâlih 'amel

Ḥaḳ katında ola maḳbûl itdügünñ cümle du'â

3 Liki şimdi 'aşır içinde görmedüm zâhirde er

Liki var meczûb sâlik ehl-i ḥaḳdan bu dile

4 Ḥaḳdan elin çekmeyince kimse irmez Ḥaḳḳ'a bil

Dünye terkin urmayınca Ḥaḳ bulunmaz iy fenâ

5 Kendü nefsuñ bilmeyince bilimezsın ol Ḥaḳ'ı

Ḥaḳḳ'ı bilen Ḥaḳ'dan ayrı olmaz öñden ü soña

(12) Neşr ḥükemâ kavlıncâ kaçan ki (13) Aşaf bin Berhıyâ bu ism-i a'zamı ki

okıdı Allâh ta'âlânunñ 'inâyetile ism-i a'zam ḥavâşşı berekâtıla Belkîs tahtın ân ı

vâkt içinde Süleymân (14) kürsisi öñine gayıbden gelüp ḥâzır olup tırdı şöyle ki

a'yan-ı memleket ve erkân-ı salṭanat cem'i zahir ü bâṭın gördiler (15)

demdemeyle Allâh'a tekbîr getürdiler ve evvel Âdem âḥir Muḥammed cem'i

gelmiş ve gelecek peygām-berler ervāhına şalavāt virdiler ādemī-zād nesli şād u
(16) ḥandān ve şeyātīn zürriyatı kūr u ḥacıl oldılar *Naẓm*

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

1 Çün vilāyetle kerāmet gösterür anda Aşaf

Nesl-i şeytānı ḥacıl itdi virüp inse şeref

2 Dīv 'ifrīte ḥacālet eyle irdi ol zemān

Ney gibi efgān idüben sīne gerüp oldı çü def

(18) ammā ki Tefsīr-i Kebīr'de demişler kim Süleymān-ı nebī Belķīs'uñ tahtını kendüsi gelmezden evvel getürtmek istediğine vech bu ola kim tā ki Belķīs'a (19) delil ola Allāh'uñ kemāl-ı kudretine ve Süleymān'uñ ḥaḳ peygām-berliğine nite-kim mektübünü rüdhüd iletdüğü delil olmuş-ıdı yāhüd vech (20) bu ola kim tahtını getirüp döndürdüp bir şürete dahı kıya deñeye göre kim tamām 'ākıle midür tahtını fark idebilürem yoksa (21) ahmaḳ u sefihedür bilmez mi ve bazılar vech bunu beyān ifmişlerdür kim Belķīs'uñ tahtı cihānda şöhret tutmuş-ıdı yādigār nesne idi

52b

(1)meşelā altundan idi ve cevāhir birle muraşşas idi pes Süleymān murād idindi ki ol taht kendünüñ ola ammā Cebrā'il gelüp ḥaber (2) gertürmüş idi ki Belķīs uş gelüp müsülmān olsa gerekdür Süleymān hūd bunu bilürdi ki gelüp müsülmān olduğdan soñra tahtı (3) almak rāst gelmez zīrā ḥarām olur pes Süleymān kaşd itdi kim Belķīs gelüp müsülmān olmazdan öñdin ya'nī dahı kāfir iken ve mālı (4) ḥelāl iken ala kendünüñ ola pes olib-ıdı ki Belķīs gelüp müsülmān olmazdan öñdin tahtını kim getirü bilür didi(5)

قَوْلُهُ تَعَالَى قَالَ مَعْزِرَةٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا إِلَيْكَ بِنْدَانٌ تَقَدَّمْتُ مِنْ بَعْدِكَ وَإِنِّي عَلَيْكَ لَتَوْبِي أَمِينٌ قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ

الْكِتَابِ أَنَا إِلَيْكَ بِرَبِّكَ إِذَا مَرَدَدَ إِلَيْكَ لَمْ تَرَكَ نَلْتَارَا، كُنْتُ عِنْدَنَا هَذَا مِنْ بَعْدِ رَبِّي كَيْلُوبِي دَا شَكَرَا

أَكْفُرُ مِنْ شُكْرِنَا بِكَرِّ لِنَبِيٍّ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي عَزِيزٌ كَرِيمٌ (7)ya'nī demek olur kim

Süleymān Belķīs'uñ (8)tahtını kim getirü bilür ola diyü dīvānda ḥazır olanlara

hitāb idüp şorıcağ bir ʿifrīt cinni yaʿnī cin t̄ayifesinden (9) bir azğun habīs mukarred ehremen ki adı Zegūlen idi baʿzılar Şahrāy idi dimişler yā Süleymān sen dīvānuñı tağıdup yirüñden (10) t̄urmadın ben ol tahtı saña getüri viriben didi Verhem anı getürmege benüm gücüm bize kaviven ve anuñ altunına gümüşine ve sāyir (11) cevāhır ü laʿlīna³⁹ emīnven didi Süleymān eyitdi ki dahı tiz gelse pes Süleymān dahı tiz gelse diyicek bir ziyāde ʿālim kimesne var-ıdı (12) ol eyitdi kim yā Süleymān sen gözünü yumup yine açmadan ben anı saña getüreyim Süleymān dahı eyitdi kim h̄oş getür murādumuz dahı bu vech-ile (13) tiz gelmekdür pes ol kimesne ismu'l-lāh-ı aʿzam bilürdi oğıdı hemān ol saʿāt Belķīs'üñ tahtı Allāh'üñ kudreti birle Süleymān'üñ öñinde (14) h̄āzır oldı likin ol ism-i aʿzam oğıyup bir laḥza Belķīs'üñ tahtını getüren kimesnede ʿulemā ihtilāf itmişler baʿzılar melāʾike (15) t̄ayifesinden idi dimişler ve baʿzılar insān idi dimişler ve melek idi diyenler dahı ihtilāf itdiler baʿzılar Cebraʾil idi dimişler ve baʿzılar (16) dahı dimişler kim bir ferişte idi H̄ağ taʿālā Süleymān'a anı müʿeyyed ādemler idi diyenler dahı ihtilāf itmişler baʿzılar dimişler kim (17) Hızır peygām-ber-idi ʿaleyhi's-selām bu rivāyet Ebī Lüheyʿa kavlidür İbni ʿAbbās'dan rivāyet olınan oldur ki ol tahtı götüren kimesne (18) Āşaf bin Berhıyā idi ki Süleymān'üñ vezīri-y-idi ve baʿzılar dimişler kim bir şālih kimesne var-ıdı ism-i aʿzam bilürdi pes ism-i aʿzam (19) kuvvet birle Belķīs'üñ tahtını ol kimesne getürdi ve baʿzılar dimişler ki ol Belķīs'üñ tahtını t̄urfetü'l-ʿayn içinde getüren Süleymān (20) ʿaleyhi's-selām kendüsi idi evvelā dīvānında ins ü cinden h̄āzır olanlara Belķīs'üñ tahtını kim getüri bilür t̄urfetü'l-ʿayn içinde (21) diyü şordı ins ü cinden kimesne kâdir olmayıcağ döndi yine muʿcize kuvveti birle kendisi getürdi ger-çi cemīʿ tefsīrlerde

53a

(1)meşhūr budur ki ol Belķīs'üñ tahtın götüren Āşaf olaliken Tefsīr-i Kebīr'de eyitmiş ki münāsib budur ki ol tahtı getüren kimesne (2) Süleymān kendüsi ola ve bu kavı cemīʿ geçen kavılerden aḳrebdür zīrā ki Süleymān getürmeyüp Āşaf durāsı birle gelecek olursa Āşaf (3) Süleymān'dan aʿlem olmağ lāzım gelüp ve

³⁹ yazmada:lāl.

Süleymān'ın halk ortasında mertebesi geldiği zemānda eksük olmak lāzım gelür bu hūd peygām-berliğa (4) muhalif ü münāfidür **قَالَ كِرْوَالِهَا سُرِيهَا أَنْتَدِي**
أَمْ تَكْرُونَ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ya'nī çün-ki Belķīs kendi gelmezden (5) öñdin tahtı geldi Süleymān buyurdu ki Belķīs'ın tahtını tağayyür eyleñ görelüm kendü tahtını bilür mi bilmez mi dimişler kim tağyır (6) eylemekden murād öñin ardına ve ardın öñine döndürdiler ve daħı dimişler kim Süleymān'ın murādı bu tahtı götürdüp tağyır eylemekdür (7) Belķīs'ın 'aqlın deñemekdür zīrā kim cin t̄ayifesi Belķīs'ı Süleymān katında hıffet-i 'aql birle añmışlar-ıdı ya'nī 'aqlında noksān vardur sefihe(8)dür dimişler idi pes ol sebebden gelmezden öñdin tahtını getirüp tağyır itdürdi tā ki deñeye göre ki 'aqlıledür tahtını fark ide (9) bilür mi yoksa cin t̄ayifesi didügi gibi sefihedür tahtını fehmi idemez mi **لَمَّا جَاءَتْ أَهْلًا مَرَّتْ فَتَأْتِ كَأَنَّهَا هَدَىٰ رَسِيْبًا الْعِلْمُ مِنْ قَلْبِهَا وَكَأَنَّهَا كَانَتْ تُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّمَا كَانَتْ**
يَنْفَرُ مِنْ قَوْمِ كَارِيزِ ya'nī demek olur ki(11) çün-ki Belķīs Süleymān'a geldi Belķīs'a yine tahtın tağyır idüp şordılar ki senün tahtın daħı bu taht gibi midür Belķīs daħı cevāb virüp (12) didi kim hemān o kendü gibidür Belķīs'ın bu cevābı gāyetde 'aqlāne cevābdur zīrā ki bu taht benüm tahtumdur dimedi şol ecilden kim (13) kendü tahtını sarāyında kodı gitdi üstine bunca kapular ve yanında nice bekçiler beklerler ve hem yirinden kımlıdanmağa qābil degüldür ve bir kaç (14) gün içinde kendümden öñdin gelmek daħı gāyet ba'iddür diyü bu ecilden bu taht benüm tahtumdur diyümedi ve benüm tahtum degüldür daħı (15) diyümedi zīrā ki gördi hemān kendünün tahtının 'aynıdır pes vardı hemān bu taht benüm tahtum gibidür didi pes Belķīs'ın (16) bu cevābını gāyetde begenüp ziyāde 'aqlıleluğına haml eylediler **أَقْبَلْنَا إِذْ خَلَّ الْقَرْحَ فَلَمَّا رَأَتْ حَبِيْبَةَ لَبَّةٍ وَكُنِيْتُ عَنْ**
(17) tefāsirde rivāyet itmışler kim Belķīs Süleymān'a gelmeli olıcağ cin t̄ayifesi danışık idüp eyitdiler kim Belķīs gelicek (18) Süleymān şāyed 'avret idine Belķīs'ın hūd atası cinnıdır pes bu ikiden toğan oğlan ya'nī ki Süleymān-ıla Belķīs'dan ata tarafından (19) Süleymān kuvvetin ana cānibinden cin kudretin bilür Süleymān'dan soñra pāzışahlık aña göre kalur Süleymān zemānından uğraduğumuz (20) belālardan artuğ zahmetlere uğraruz pes rāy bunuñ üzerine muqarrer eylediler ki Belķīs'ı Süleymān katında zem ideler pes varup (21)

didiler kim Belkıs eşek tırnaqludur ve baldırları kılludur muşāhabete kâbil degüldür eger- çi kim kıl âdemde şerîf nesnedür velî havâtîn

53b

(1) t̄ayifesiniñ gövdesinde baldırlarında kıl olmak ʿaybdur diyicek Süleymān-ı nebî ʿaleyhi's-selām melûl olup Loḡmān-ı Hekīm suʿāl itdi ki (2) âdemîde kıl ziyāde olmak neye delālet ider cevāb virüp eyitdi yâ nebiyya'l-lāh bilgil kim âdemîniñ zînetlerinde kıldan ednā zîneti (3) yoḡdur ammā Hāḡ taʿālā kılda niçe dürlü hikmet ḡomışdur ki anuñ sebebiyle cemāli ziyāde olur kıluñ ednā hāllüsü kirpikdür eger (4) dökilürse göz kör olur eger birisi içine düşerse gözüñ hadekasını helāk ider ve eger birisi düşerse cemî'i hükemā (5) dirilürse yerine koyamazlar ve iki gözüñ üstinde iki ḡaş yaratmışdur şöyle ki iki hatt-ı muḡavves gibi çekilmişdür ḡaradur ve hem göze (6) kuvvet virür ve eger aḡ olsa gözüñ nūr-ı nāḡış olur ammā ki havātîn t̄ayifesinde kıl olsa defʿ itmek gerek sākda olanını (7) Süleymān didi ki neyle defʿ olur Hekīm eyitdi ḡazımaḡ cāyizdür Süleymān didi ki demür degmese terkīb-ile olsa Hekīm didi ki (8) aña daḡı dermān bulunur evvel ḡör ki bunlaruñ Belkıs ḡaḡḡında didüḡi vāḡi midür degül midür şāyed ola ki bunlaruñ sözinde kızb (9) bulına imtiḡān itmek evlādur diyicek Süleymān daḡı Hekīm'üñ sözün ḡabül idüp imtiḡān itmek diledi *Nazm*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün

1 Çün-ki Loḡmān sözün işitdi Süleymān ol zemān

İstedi Belkıs'ı ḡöre eyleye andan imtiḡān

2 Tā ḡöre ki dīv ü cinnüñ sözleri olur mı şaḡiḡ

Aña ḡöre bir ʿamel eyleye ol şāh-ı cihān

(11) Der-beyān-ı temsīlāt-ı dāsītān-ı māzī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 O feşāhat ıssı kāmīl naqlıdur
Şaḥ rivāyet böyle ki ider naqlıdur
- 2 Zīnet-i dūnyā-durur Belķīs i yār
Şöhret-i āfetdür andan göñl-i yār
- 3 Fi'l-meşel cismüñ-durur dūnyā-yı milk
Ni ilel rūḥ-ı Süleymān ki itdi milk
- 4 İtme işyān tutma kibr ü olma zift
Yağma nīrān içre cismüñ geyme zift
- 5 Tut Süleymān olduñ irdüñ devlete
Aşşı ne iy cān bağlar olur divlete
- 6 Mülk-i ḥaḫan olsañ yā ḥan-ı deşt
Nef ne iy cān mesken olsa cāy-ı deşt
- 7 Gel ta'alluḫdan kesil gözle vü ḥaḫ
Kıl temelluḫ bātılı ḫo añla ḥaḫ
- 8 Fi'l-meşel dūnyā-durur milk-i Hıṭā
Ni ilel göñül vīrān ider ḥaṭā
- 9 Mişl-i Belķīs o cemāl-i şems ḥōd
Nefs-i İblīs oldı aşşı- fi'l ḥōd
- 10 O Sebā'nuñ ḥalkı mahlūḫ-ı Yemen
Bu kuvānuñ tābi'i yaḫşı Yemen
- 11 Nefs-i kāfir mişl-i Tersā azdurur

12 Ba'zı şehvèt şöhreti vü kîn ü kibr
Ba'zı gaybet küfr cürm ider kibr

13 Aña tâbi' nesne nefsiñ işidür
Kıehl-i şâfi' şanma nuşhın işidür

14 Şeh Süleymân kı ol emîr-i ins ü cân
Hem-çün iy cân cismüñ içre pāk cân

15 'İlmile şâlih 'amel hayru'l-beşer
Hilmile cân-durur olmasa beşer

16 Mişl-i 'akluñ şuḥf-ı Kur'ân u nebî
54a 'Aql-ı naḥluñ varsa mürseldür nebî

17 Hâk peyem-berdür Süleymân şâh-ı tâc
Şuḥf-ı âhir ḳâşıdıdur mürğ-ı tâc

18 Kı peyem-ber nuşhıla şâlih 'amel
Olma câbir cürm-ile tütma 'amel

19 Nefs-i Belḳıs ehl-i imân olsa eger
Telbīs İblīs itmeyüben baş eger

20 Ehl-i telbīs añla çokdur şanma az
Ki İblīs itdügin nâs-ıla az

21 Zıkr-ile lâ havle okıyan var çok
Mekr-ile insāna igvā virdi çok

- 22 Çün ʿacebdür hırş u şeytān u hevā
Gey ʿacebdür çeke aña ʿārīf hevā
- 23 Cinn ü insi bende güden t̄āʿife
Mekke-i kudsī görmeye ne t̄āʿife
- 24 Yol ıssı kılıçdan ince mişl-i kıl
Zulmet-i zanda yürünmez fikr kıl
- 25 Yol yarağın eyle gönlüñ haqqa bak
Dīn çırāğın Haq cidarı içre yak
- 26 Gey şalāh-ı şere itme kāl u kıl
H̄oş şalāh ʿilm-ile sen dād kıl
- 27 Var riyāzet atına ol çābük-süvār
Nefsi gāret eyle çün yām-ı süvār
- 28 Nefs-i Tersā arzusından cümle geç
Mülk-i dünyādan gönül kes olma kec
- 29 Haq ʿināyetle hidāyet nūrı ĵire
Tā kefarete ola cürmüñ bād ire
- 30 Ten firākıdur vişāl-ı cān u dil
Vech-i bākī istemeyeniki dil
- 31 ʿAql u idrāki olan Haqq'ı bilür
Zihni arı pāk olan Haqq'ı bilür

32 ʿĀkıl efzal ādem olan gevheri
Pes muḥaṣṣal bulısar ol gevheri

33 Cāhilān ol gevheri eyledi kim
ʿĀkılān şerḫi budur eyledi kim

34 Hıuşk-leb-gūdan-durur cāhil ulu
Pes ʿaceb mi olsa ger cāhil ulu

35 Cāhil ü belhüm azal ḫayvān gimi
ʿĀkıl u nā-dān ʿāciz hem kimi

36 ʿĀlim oldur t̄āʿat-ı Hakk'ı ide
ʿĀlim oldur t̄āʿat-ı Hakk'ı ide

37 Hakk'a t̄āʿat ider-isen ʿāḷemīn
Pes ʿināyet kıla Rabbü'l-ʿālemīn

38 ʿAdl u dād it şāh dime sen tam az
Gönlü şād it şavm tutup kıl nemāz

39 ʿÖmr-i bākī ister-iseñ dād kıl
Gözle ḫakkı koma bātıl şübhe kıl

(16) Der-beyān-ı meclis-i āḫir

Fāsilātün fāsilātün fāsilün

1 Hamd u bī-ḫad ol Hıza'ya her nefes
Dört yüz iki meclis āḫir oldı pes

2 Lülü-i menşür olur neşri tamām
Nazımdur ahsen hadīs emlah kelām

3 Rūh-ı kudsī mişl urdum sözde dem
Bülbül-i cennet bigi kıldum nağım

4 Yazmışam bir nakış kim nakkâş-ı çın
Görse taḥsın birle ide āferın

5 Sözde tūṭi-veş yidüm şekker peyām
Çün Nizāmī virmişem nazma nizām

6 Hüsrevā şırın sözüñ şeyhiyem
Görse taḥsın ide sözüm Şeyhi hem

7 Bu Süleymān tārīhi iy kāmıyāb
Şāha lāyık söylenüp oldu kitāb

8 Şeh Süleymān tārīhinden niçe yıl
54b Geçdi müddet geldi niçe ehl-i dil

9 Buña hem-tā bulmadı hiç bir kitāb
Çün Süleymān-nāmesi ola kāmıyāb

10 Devletüñde söyledi Firfevsi dır
Pāzişāh olursa aña dest-gır

11 Hımmetüñle nüshayı kıla tamām
Okıya taḥsın idüben ḥāş u ʿām

12 Şol ümīde söyledüm bu defteri
Dünye içre komışam yādigeri

13 Pāzişāhuñ nık- nāmı birle_i yār
Kala ʿālem içre bākī yādīgār

14 Ger ecelden bulur-ısam mühleti
Pāzişāhuñ olur-ısa himmeti

15 Var ümīzüm āhır ola bu kitāb
Söz tamām va'l-lāhu a'lem bi'ş-şavāb

16 İy cihānı lafz-ı künden var iden
Nuḫfeden maḥbūbı hoş-dīzār iden

17 Hākden Firdevsi'yi gūyā kılan
Sözde şekker yiyici sīgā kılan

18 İki ʿālem fahrı Aḫmed ḫürmeti
Rūzi kıl Firdevsi'ye ol cenneti

19 Kııl ʿināyet āhır ola bu kitāb
Kııl duʿāmı Aḫmed ḫaḫkıçun müstecāb

20 İy cemāʿat luḫf idüp sözde tamām
Virüñ Aḫmed rūḫına siz de selām

DİL İNCELEMESİ

YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI

1. Nesih hattı ile yazılan eserin tamamında genellikle çeşitli yazı işaretleri kullanılmıştır.

Bir dildeki sesleri gösteren, seslerin işaretleri olan harflerin ünlü ve ünsüzleri karşıladıkları düşünülürse, imlâda kullanılan işaretleri iki ana bölümde ele almak gerekecektir.

I. ÜNLÜLER İÇİN KULLANILAN YAZI İŞARETLERİ

2. Arapça ve Farsçada uzun ünlü ve kısa ünlü olmak üzere iki grup ünlü bulunması sebebiyle uzun ünlülerin doğrudan doğruya harfle, kısa ünlülerin hareke denilen işaretlerle gösterilmesi durumu, Arap harfli Türk alfabesiyle yazılmış metinlerde de geçerli olmuş, özellikle Eski Türkiye Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin başlarında hemen her tür eserde, kullanılan yazı işaretlerinin başka başka okunuşa uygun olarak, bu sisteme uyulmuştur.

1. Med (ـِـ)

3. Uzun a (ā) sesi ile başlayan Arapça ve Farsça kelimelerdeki bu sesi yazıda belirtmek için hemze elif üzerine yatay olarak konulan hafif kavisli, biraz da kabartılı bir çizgidir.

آءَ : āyīn[7a/2],   آءَ : ādem[35a(1)].

Med işareti, kelime içinde veya sonunda bulunduğu çoğunlukla eğik veya dik üstünlü olarak da yazılmıştır.

بَادَ : bād-ı [39a(8)],   حَالِ : hāl[48b(7)],
حَالِي : hālī[10b(8)],   دَرِيَايِ : deryā-yı[8a(3)].

a sesi ile başlayan Türkçe kelimelerde de bu sesi karşılamak için med işareti kullanılır.

آنى : anı[9b/19],   آيرؤب : ayırub[41a(4)].

4. Türkçe kelimelerde med işareti, kelime içinde veya sonunda bulunmamasına rağmen “var” kelimesinin birçok yerde eğik üstünlü medle yazıldığı görülmüştür.

وَأَز:var[49a/8...].

5. Türkçe kelimelerde e sesi med işaretiyle karşılanmamasına rağmen bir yerde vezin gereği mısrada e sesinin uzun(kapalı) heceye rastladığı bir yerde bu ses elifle birlikte eğik üstünlü medle gösterilmiştir.

دِيمَاد:dimedj (İkinci hece fâ'ilün cüzünün “fâ” hecesine rastlamaktadır.)[9b/14].

2. Dik üstün, dik med(ُ -)

6. Arapça ve Farsça kelimelerin kelime içinde ve sonunda uzun a (ā)'larının yazılmasında birçok yerde bu tür bir üstün kullanılmıştır. Bu dik üstünün az da olsa bir dik med durumuna geçerek bazı kelimelerin ön ā'sını karşıladığı görülmüştür.

دُعَا:du'ā[7b(14)],

حَالُوكِي:hālu'ni[36b/22],

أَدَاب:ādāb[7b(5)],

أَدَمِي زَاد:ādemī-zād[8b(18)].

7. Dik üstün işaretinin esre kadar yaygın olmamakla beraber Türkçe kelimelerdeki a sesini de karşıladığı görülmektedir.

أَوْخَالِد:ocağlar[8b(17)],

أَقِيد:akıdur[9b/8],

أَنَا:aña[44b(19)].

8. Türkçe kelimelerde e sesi dik üstünle karşılanmamasına rağmen, vezin gereği, mısrada aruzun uzun(kapalı) hecesine rastlayan -me ekinin e'sinin elifle beraber bu işaretle gösterildiği görülür.

:itmege(fâ'ilâtün cüzünün “fâ” hecesini karşılar.)[9b/23].

3.Üstün(eğik üstün : ُ)

9.Eserde, Türkçe kelimelerde olsun yabancı kaynaklı kelimelerde olsun hemen bütün a seslerini işaret etmek için bu üstün çeşidi kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun a'lar genellikle elifli eğik üstünle kısa ses a ve e ise sadece eğik üstünle gösterilmiştir.

هَآكَا:hāke[7a/9],	نَآمَآئِي:nāmeñi[34a(10)],
زِيرَا:zirā[38a(9)];	:melik 45b(16)],
سَمَّعَ إِدُوبَ:cem idüp[48a(12)],	شَآبَر-١ :šabr-ı [37b/2].

10. Türkçe kelimelerdeki a ve e sesini karşılamak için de bu işaret elifli ve elifsiz olarak kullanılmıştır.

أَلُوزُ:alur[8a(8)],	دَآهِ:dahı[45b(9)];
دَآغُلْدُورُ:degüldür[38a(17)],	گَآلْمَاز:gelmez[39b(12)].

11. Eserde üstün işaretinin kullanımıyla ilgili bazı eksiklikler de vardır.

كِرِمْلَرِنِئُ:irimlerinüñ[10b(6)].

4.Elif-i maksure işareti(ِ)

12. Bazı Arapça kelimelerde bulunan, aslı ye (ي) olduğu hâlde bir çeşit a biçiminde telaffuz edilen ve elif ile gösterilen uzun a (ā)'dan daha kısa değerde bir söyleyişe sahip olan, bu nedenle de elif-i maksure(kısa elif, kısaltılmış elif) diye isimlendirilen ses, yazıda, ye'den geldiği için, ye'nin üzerine konulan özel bir işaretle gösterilmiştir. Bu sesi taşıyan Arapça kelimelerde de aynı imlâ Arap harfli Türk alfabesinde de uygulanmıştır. Bununla birlikte bu ses, Türkçedeki a'dan daha uzun olmakta ve Arapça kelimelerdeki uzun a'nın elif-i memdude (uzun elif, uzatılmış elif) ile yazılması nedeniyle bu çeşit a'lar imlâda doğrudan olarak elifle de kaydedilmiştir.

ذِكْرِنَدُور : zikrindedür[7a(15)],
 زَرَرِن : zerrin[37a/7],
 يِرُون : yirün[9a(7)],
 سُورِيَا : şuyıyla[9a(8)],

مِلْكِينَة : milkine[35b/10],
 جَمِيع : cemî[48b(14)],
 اِتْدُم : itdüm[36b/27].
 طُورِدَلار : turdılar[37b(3)].

17. Esrenin, kelime dışında, özel amaçlı olarak Farsça kurallarına göre yapılan tamlamalarda görevli sesi(izafet kesresini) karşıladığı da görülmektedir. Bu tür tamlamalarda, işaretin ya tek başına ye harfi ile ya da kelime sonuna rastladığında hâ'-i resmiyenin üzerine konulan hemze (: ء)işaretiyle beraber kullanıldığı görülmektedir. Bu çeşit tamlamaların bazılarında, işaretin görevi var olduğu halde kullanılmadığı olmuştur.

بَادِ شَارْشَار : bād-ı şarşar[8a(2)],
 مِيرِ سِپَاه : mîr-i sipāh[44b/7],
 تَاہْتِ سُلَيْمَان : taht-ı Süleymān[44a(20)],
 نَامَةُ مَنْظُومَة : nāme-i manzūm[9a(17)].

18. Esrenin, özel amaçla kullanıldığı başka bir durum ise, Farsça asıllı olan bağlama edatı u, ü'nün bir söyleyiş özelliği dolayısıyla düzleşmesi ve imlâya da böyle yansması sonucu bu edatın, vavı yazılmaması sonucu, görevini yüklenen ı, i sesinin ye'li veya ye'siz olarak esre ile belirtilmesi durumudur.

رُوزِ شَب : rüz ı şeb[8b/3],
 دَمِ نَفْسِلَه : dem i nefes-ile[41b(2)].

19.Esrenin yazılışında da bazı eksiklikler vardır:

وِيرِد : virdi[35a/8].

7. Ötre (ء)

20.Doğrudan doğruya harf olarak yazıldığında ünlü veya ünsüz sesleri ortak olarak karşılayan tek ses olan vavın (: و), hangi kelimelerde, ne durumda bulunduğu bir ayırt edici özelliği ötre, bu harfin üzerinde bulunmakla onun ünlü ses olduğunu belirtmenin dışında o, ö, u, ü seslerinden hangisini karşıladığını göstermemektedir.

21.Ötre, kendi harfi olan vav üzerine konulduğunda Arapça ve Farsça kelimelerde uzun u, seyrek olarak da Farsça kelimelerde o, ö'yü işaret ederken, Türkçe kelimelerde o, ö, u, ü seslerini işaret eder.

رُوح :rüh-ı[54a/3];
 ياتدوم :yatdum[35b/12],
 دُرُلُو :dürlü[36a(10)].

22. Eserde yer alan bazı Farsça kelimelerde bulunan ötreli vav, ya Farsçada öyle olduğu için ya da Türkçede söyleyişe uydurularak Türkçe'nin normal ü'süne dönüştüğü için ü değil de ü değerindedir. Ancak, bu durum "çü, çün, çün-ki, çün-kim" gibi az sayıdaki kelime için geçerli olup; hod, hoş gibi kelimelerde şiirde vezini bozmuyorsa uzun o (duruma göre uzun u) olarak gösterilir.

چُونِك :çün-ki[7b/1],
 کهنه :köhne[46a/30],
 خوش :hōş[38b(9)].
 چُون :çün[9a/1];
 خود :hōd[11b(18)].

23.İmlâda vav harfi bulunmadan konulan ötre kelime ve diğer dil unsurlarının Arapça ve Farsça kökenlilerinde kısa u (ü,o,ö), diğerlerindeyse Türkçe'nin normal değerlerdeki o,ö,u,ü seslerini gösterir.

سُحْنُ مَنَّانٍ :sühān-mendān-ı[7b(3)],
 طِبْرَاغ :toprag[7a/4],
 عِشَّاقَه :uşşāka[8a(18)];
 كَوْرُوب :götürüp[36a/14].

24.Bazı Farsça tamamlamalarda bir söyleyiş özelliği olarak esrenin yerine izafet kesresi olarak kullanılan ötreyle eserde sadece bir örnekte rastlanılmaktadır.

تَحْتِ رَوَان :taht-u revān[37a/8].

25.Ötrenin kullanımında da bazı eksiklik ve yanlışlıklar vardır:

أَمْرَائِلَه :ümerā-y-ıla [37b(17)].

8. Hemze (: َ)

26.Başlı başına bir ünsüz olan hemze, Arapça kökenli kelimelerin ön, iç ve son seslerinde, Türkçe'nin yazı ve konuşma dilinde, bazı değişikliklerle de olsa yer alırken, kürsüsüz olarak, yani yalnızca işareti (: ه) ile, bazı kelime ve eklerin imlâsında özel görevler de üstlenmiştir.

27.Hemze işareti özel görevle, kaynağında olduğu gibi Arap harfli Türk alfabesinde de Farsça kurallarla yapılan tamlamalarda, tamlanan unsurunun hâ'-i resmiyye (: هـ) ve uzun i karşılığındaki y (: ي) harfiyle bitmesi durumunda, kesreyi (i,i) belirtir. Bu genel durumun dışında, hemzenin, Eski Türk Türkçesi'nin bazı metinlerinde sıkça rastlanan başka bir görevi daha vardır. Bu ilginç durum hemzenin yükleme(akkuzatif) durumu ekini göstermesidir. Hemzenin bu görevi üstendiği örnekler, Osmanlı Türkçesinde gittikçe azalmış olmasına uygun olarak, bu eserde yaygın olarak görülmemektedir.

حَمْسِي :hamseyi[7a/7],

كَيْشَاي :kışşayı[35b/16].

28.Hemzenin kullanımında da bazı yanlışlıklar vardır:

نَيْسِي :nice[35b/15].

II.ÜNSÜZLER İÇİN KULLANILAN YAZI İŞARETLERİ

1. Şedde (: هـ)

29.Süleymân-nâme-i Kebîr'de ünsüzler için kullanılan işaretlerden biri olan şedde, Arapça ve Farsça kelime tabanlarında, daha çok Arapça kelimelerin muzaaf olanlarında bulunan ve aralarında uzun veya kısa hiçbir ünlü bulunmayan ikiz ünsüzlerin, tıpkı geldikleri dillerde olduğu gibi, tek bir harfle yazılan ikiz sesini göstermek için kullanılmıştır.

شَكَّر :şekker[7a/2],

كَسَام :kassām-ı[8b(3)].

2.Sükûn (: هـ)

30.Kendisinden sonra ünlü bulundurmeyen ünsüzü, yani ünsüzle sona eren hecelerdeki sakinlik özelliğini belirtmek amacıyla kullanılan bir yazı işaretidir.

سُفِنَا :şınfına[47b(1)],
 أُورِلِمِش :örilmiş[8a(13)],
 دِلَلَرِنْدَا :dillerinde[10b(15)],

حُكْم :hüküm[50a(7)];
 اِئْتَدِي :itdi[37a(1)],
 عَقْلَ لَرِي :ağlları[34b(19)].

31.Kelime sonunun ünsüzle bitmesi durumunda, bu kelimedenden sonra Farsça atıf edatı u, ü'nün vavlı veya sadece ötreli olarak gelmesi durumunda, söyleyişteki ulamanın, buna bağlı olarak ortaya çıkan hece yapısının sonucunda, bu sakin durumdaki ünsüzün üzerine sükûn işareti konulmamıştır. Aynı durum, kesresi esre ile biten, ye'li veya ye'siz olarak belirtilen ve ı, i karşılığı olan Farsça tamlamalar için de söz konusudur.

مُطِيعُ فَرْمَانَ بَرْدُر :muṭī' ü fermān-berdür[7b(8)], پیش و پس :pīš ü pes[34b 1'];
 كُوهُ قَاو :kūh-ı Qāf[7b(20)], شَيْخِي عَزِيز :šeyh-i 'azīz[42a/5].

32.Sükûn işaretinin kullanılması, özellikle, Eski Türkiye Türkçesi metinlerinde görülen ve i- fiilinin çeşitli çekimleriyle, “için, ile” edatlarının, kendilerinden önce gelen kelimeye bitiştirilerek, edata ulanarak yazılmasında neden olduğu yeni baştan hecelemenin, biçimlenmenin, bölünlenip ses değeri kazanmanın saptanmasını da sağlamakta, bazen de en azından buna yardımcı olmaktadır. Meselâ “idi” şeklindeki bir çekimli fiilin, yanındaki kelimenin ünsüz olan son sesine bitiştirilmeksizin yazıldığında o ünsüze sükûn işareti konulurken, bitiştirilirken de, yeniden hece bölünmesi olacağı için ve ünsüzle biten hece durumu ortadan kalkacağı için artık bu işarete gerek görülmemektedir.

مُظْر اِدِي :muẓr idi[8a(11)],
 حُصُوصًا اِيْجُون :huşuṣ için[48a/2]

دَكُو اِدِي :degül-idi[37a(4)];
 وِر مَاجُون :virmeg-içün[8b/5].

33.i- fiilinin çeşitli çekimleriyle “ile” ve “için” edatları, ince sıradan kelimelerle birleştiği zaman kalın sıraya geçer ve bunun imlâya yansmasıyla önündeki kelimeye bitişik yazılır. Sükûn işareti bu durumda da yukarıda anlatıldığı gibi kullanılır.

أولمأمئدي :olmamış-ıdı[37a(3)],
رؤحانچون :rūḥān-ıçun[8a(21)].

لسان :lisān-ıla[11b(8)],

34.Sükûn işaretinin kullanımında da bazı eksiklikler vardır:

آصف بن برخيار :Āşaf bin Berḥiyā'yı[37b(16)].

3. Kef üstünde üç nokta (: ك)

35. Bazı metinlerde Türkçenin aslî seslerinden olan g'yi ve nazal n (ñ)'yi belirtmek için kef harfi üzerine yerleştirilen üç noktanın bu seslerin tek harfi olan kef üzerine konulması bu metin için geçerli bir kullanım olmayıp, bunun örneğine sadece bir yerde rastlanılmıştır.

تار به :beglerle[11a(20)].

4. Cim çengeli (: ٺ)

36. Ünsüzler için kullanılan ve Arap harfli Türk alfabesiyle yazılan metinler içerisinde çok az sayıda metinde görülen,“cim grubu harfler”kapsamındaki cim (ٺ), ha (: ح), hı (: خ) harflerinden her hangi birisini bünyesinde barındıran kelimelerin imlâsında bu harflerin hemen altına konulan küçük bir çengel veya bu harflerin gövdesinin minyatürü özelliğinde olan bir şekildir. Metin boyunca az sayıda, anılan harfler için konulan bu işaret sadece cim grubu harfler için belirleyici bir işaret olup başka bir ayırıcı özellik taşımaz.

تاht :taht[7b(9)],
زحمتی :zahmetini[37b/4].

bahçeler :bahçeler[34b(17)],

5. Sin işareti (: ٶ)

37. Süleymân-nâme-i Kebîr'de tıpkı cim çengelinde olduğu gibi sadece sin( ) harfi için bu harfin üzerine konularak kullanılan bir işaret de sin işaretidir.

itmese :itmese[47b/4], seyğâ :seygâ[54b/17].

ESERİN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

A. DİLDEKİ SESLERİN YAZIDA HARFLERLE KARŞILANIŞI BAKIMINDAN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

I. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

38. Harekeli bir metin olan Süleymân-nâme-i Kebîr'in hemen hemen bütününde ünlüler için ilgili hareke işaretleri kullanılmıştır. Bunun yanında doğal olarak Arapça, Farsça kelime ve diğer dil unsurlarındaki uzun ünlülerle, son ses durumundaki a veya e'ler genel olarak, hareke işaretleriyle beraber ilgili harfleriyle de belirtilmiştir.

1. Türkçe kelime ve eklerde

a.a ünsüzü

39. Türkçe kelimelerin ön sesinde bulunan a ünlüleri genel olarak üstünlü hemze elifle, çok az sayıda ise medle veya dik üstünlü elifle yazılmıştır. Az sayıdaki bu ikinci tip kullanımda a sesi için, aruz vezni için de olsa düzenli bir uzunluk belirtilmesi durumu söz konusu değildir.

- أَجِي :acı[42b(20)],
 اِجْشُوبُ :açışup[8a(2)],
 اِدْرِنْدَه :adına[34b(17)],
 اِدْمَد :adum[9b/11],
 اِغَاغ :ağac[10a(20),10b(11)],
 اِغْيَل :ağ -ıla[40b/3],
 اِغْر :ağır[38b(6)],
 اَنْدَان :andan[7b(14),9a(3),(6),(12),(13),10a/39].

40. Türkçe kelimelerdeki iç ve son ses durumundaki a'ların yazılışının harfle karşılanıp veya karşılanılmaması durumu açısından tutulan belli bir yol yoktur. Farklı yazılışların özel bir sebebinin belirlenmesi mümkün olmadığından dolayı

ortaya düzensiz bir iç ve son ses a imlâsı olduğu çıkmaktadır. Bununla birlikte, nesir ve nazım karışık olan, nazım bölümleri aruz vezniyle yazılmış olan metnin, iç ses a'sına rastlayan hecelerın uzun veya olması gerekliliği bile kurallı bir biçimde bunların sürekli bir imlâsını sağlayamamakta; hatta nesir bölümlerinde bile böyle bir süreklilik bulunmamaktadır. İç ses ünlüsü olan a'lar harfle karşılandığı zaman elif veya hâ'-i resmiyye kullanılmıştır.

Mısırada kullanılan aruzun kalıplarında uzun (kapalı) heceye rastlayarak, elif veya hâ'-i resmiyye ile yazılan iç ve son ses a'larına bazı örnekler:

سَاة :saña (İlk hece fâ'ilâtün cüzünün "fâ" hecesi içindir.) [9b/25].

اَكْلَا :aňla (İkinci hece fâ'ilâtün cüzünün "lâ" hecesi içindir.) [35b/13].

عَفْوَلَه :avf-ıla (Üçüncü hece fâ'ilâtün cüzünün "lâ" hecesi içindir.) [36a/5].

قَوْرِيَه :kuriya (Son hece fâ'ilâtün cüzünün lâ hecesi içindir.) [42a/3].

Mısırada kullanılan aruzun kalıplarında kısa (açık) heceye rastlayıp hâ'-i resmiye ile yazılan son ses a'larına bazı örnekler:

اَوْلَه :ola (Son hece fâ'ilâtün cüzünün "i" hecesini karşılamaktadır.) [7a/3].

حَلَقَه :halka (Son hece fâ'ilâtün cüzünün "i" hecesini karşılamaktadır.) [9a/2].

Mısırada kullanılan aruzun kalıplarında açık (kısa) veya uzun (kapalı) heceye rastlayan ve elif veya hâ'-i resmiyesiz olarak sadece üstünle gösterilen iç ses a'larına bazı örnekler:

اَنَامُز :anamuz (İkinci hece fâ'ilâtün cüzünün "i" hecesini karşılamaktadır.) [9b/13].

اَقِيْمَاغِل :akıtmağıl (Üçüncü hece fâ'ilâtün cüzünün "i" hecesine rastlamaktadır.) [48a/2].

يَارَ يُوْبُدُّ :yarayupdur (İkinci hece fâ'ilâtün cüzünün "i" hecesi içindir.) [49a/11].

حَا قَلْبِي:ākıl-ısañ (Son hece fâ'ilâtün cüzünün "tün" hecesini karşılamaktadır.) [7a/5].

نُو لِسْر: n'olısar (Son hece fâ'ilâtün cüzünün lâ hecesini karşılamaktadır.) [43b/2].

Nesir bölümlerinde iç ses a'larının elif veya sadece üstünle, son ses a'larının da hâ'-i resmiyyeyle gösterildiği bazı örnekler:

يَا تَوْرِد لِكْر: yaturdılar[34b(8)],

طَابُ نَا: tapuña[10a/40],

اِفْرَاتِ اِلَا: ifrât-ıla[39a(18)],

اَوْغْلَان: oğlan[53a(18)];

يَا زَا كَوْمِشَلَر: yaza kômışlar[40b(9)];

هَوَايَا: hevāya[40a(17)].

b. Diğer ünlüler

41. Türkçe kelime ve eklerde a sesinin dışında olan diğer ünlülerin yazılımlarında da tıpkı a sesinin imâdaki tespitinde olduğu gibi elif, vav ve ye kullanımı düzenli ve başarılı bir şekilde sürdürülememiştir. Nazım bölümlerinde aruz vezninin uzun hecelerine rastlayan yerlerde bu ünlüleri belirtmek için genellikle bu harfler kullanılmışken, nesir bölümlerinde de bunların kullanıldığı görülür. Böylelikle, uzatma harflerinin böyle yerli yersiz kullanımı, Türk dilinin kendi imlâ sistemini de bozmuştur.

Süleymân-nâme-i Kebir'de, ön ses ünlüsü, son ses ünlüsü ve iç ses ünlülerinin gösterilmesinde mutlaka harf kullanılması sürekli ve zorunlu olmayıp bu sesleri belirtmek için harekeler de kullanılmıştır. Aynı konumdaki ünlülerin yerli yersiz olarak bazen harfle, bazen harekeyle gösterilmesi gibi bir düzensiz imlâ yapısının oluşmasına sebep olmuştur. Bu düzensizliğin sebebi, özellikle aslî seslerini ünsüzlerin oluşturduğu kök kelimelere sahip olan Arapçanın, kendi içten kırılmalı yapısına uygun imlâsının yanında yine Türkçeninkinden farklı bir ses yapısına sahip olan Farsçanın imlâsının yukarıda anlatılan bu çok şekillilikte etkisi vardır. Özellikle Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait eserlerde görülen ve Klâsik Osmanlı Türkçesine gelinceye kadar etkin olan ve Türkçenin asli imlâ yapısını olumsuz

etkileyen bu durum, Arap harfli Türk alfabesinin kullanımdan kaldırılıp, harf inkılabının yapılmasına kadar devam etmiştir.

Eserdeki Türkçe kökenli dil unsurlarının yukarıda değinilen özellikteki imlâsı ile ilgili bazı örnekler:

أَيْلَارِسْكَ:eyler iseñ[52a/2],

إِدَارُز:iderüz[47a/4],

يِرْلَرْدَه:yirlerde[8a(18)],

نِه كِه:ne ki[9b/19],

أَزْرِنَه:üzerine[37a(11)],

كِرُؤِب: girüp[43b(8)],

أَوْزُرُ:özüñ[7a/4]

أُولَجَانِغُن:olacağın[7a/4],

بُؤُكُ:buçuk[47b(5)],

بِلْدِ:bildi[7b(7)],

إِرْدُؤُكِي:irdügi[45b(9)].

42. Yükleme (akuzatif) durumu ekinin, ünlüler için kullanılan yazı işaretleri konusunda ele alındığı gibi(bkz.ş:27) özel olarak birkaç kelimedede hemze ile karşılandığı görülür.

نَسْنَه:nesne-y-i[47a(3)].

2. Yabancı kelime ve şekillerde

a. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdeki ünlülerin yazılışı

43. Eski Türkiye Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesi dönemi boyunca akla ilk gelen yabancı kelimeler Arapça ve Farsça kelimelerdir.

44. Arapça ve Farsçada başlıca üç uzun ünlü bulunmakta, bunlar da yazıda, ancak harflerle karşılanabilmekte, bu dillerdeki kısa ünlüler ise hareke işaretleriyle belirtilebilmektedir. Süleymân-nâme-i Kebîr'de de diğer pek çok eserde olduğu gibi bu dillerden geçen kelimelerdeki ünlüler, genellikle, bahsedilen bu özgün imlâlarındaki gibi doğru ve değişmez bir görünüm içinde gösterilmiştir. Ancak, özellikle eserin manzum kısımlarında kullanılan aruz vezni dolayısıyla bu imlâ geleneğinden, diğer benzer eserlerde olduğu gibi zaman zaman sapmalar görülmektedir.

45. Arapça ve Farsçadan geçen dil unsurlarının özgün imlâ yapısı bozularak kaydedilmesini, bu dillerin ünlü uzunluklarını yazıda tespit etmeyi sağlayan elif (ل), ondan türemiş olan medli elif (آ), vav (و) ve ye (ي) harfleri açısından ele almak gerekmektedir. Ancak, Süleymân-nâme-i Kebîr’de bunlardan sadece elifin ve medli elifin yazılışında böyle bir sapma olduğu tespit edilmiştir. Bunun örnekleri hem nazım bölümlerinde hem de nesir bölümlerinde, yaygın olmamakla birlikte görülmektedir. Nazım bölümünde böyle bir sapmayla uzun ünlünün kısaltılmasındaki asıl neden uzun ünlülü hecenin aruzun kalıplarında kısa heceye rastlamasıdır.

آگاه: agāh (İlk hece fâ’ilün cüzünün “i” hecesine rastlar.) [9b/39].

بيله آشف: bile Aşaf (Hece birleşmesi fâ’ilâtün cüzünün “i” hecesine rastlamaktadır.) [46a/30].

جانور: cān-aver (İkinci hece fâ’ilâtün cüzünün “i” hecesi içindir.) [46a/16].

46. Farsça asıllı bazı kelimelerin hem uzun ünlülü hem de kısa ünlülü şekillerinin bulunuşu ve şiirde bunlardan vezne uygun olanının tercih edilmesi, yani bunların uzun ünlülüsünün değil de muhaffefinin, uzun ünlüyü temsil eden harfinin düşürülmüşünün kullanılması, yukarıda anlatılan konuyla doğrudan ilgili bir durum değildir. Ancak, dilde zaten var olan seçenekli kelimelerin tercihli kullanımı, özellikle aruz vezninin kalıplarına uysun diye uzun ünlülü veya kısa ünlülü kelimenin tercih edilmesi, diğer yandan, yine vezin gereği uzun ünlüyü karşılayan kelimenin yazıda kaydedilmemesi gibi bir imlâ tutumu, aruza uydurmak için uzun ünlüsü kısaltılan kelimeler konusundaki durumla en azından benzerlik göstermektedir. Süleymân-nâme-i Kebîr’de bulunan bu çeşit bir seçenekli veya tercihli kullanım niteliği olan kelimelere bazı örnekler:

دُنْيَا: dünyaya [7b(8)];

دُنْيَا: dünyeye [46a/29],

نَايِلِي: nāyları [41b(1)];

نَيْ: ney [52a/2],

شَاه: şah-ı [34a(15)];

شَهْ پَر لَرِي: şeh-perleri [46b(17)].

b. Türkiye'deki dil kalıntıları ve Batı kökenli kelimelerdeki ünlülerin yazılışı

47. Eserde, Türkiye'deki dil kalıntısı ve Batı kökenli kelimelerin de ünlülerini karşılamada harf kullanımına gidildiği görülür.

يُونَانِي:Yūnānī[7b(4)].

3. Görevli seslerde

a. Türk dili kuralı ile olan kullanışlarda görevli sesler

48. Son ekli, eklemeli bir dil yapısına sahip olan Türkçede, zaman zaman, bir ekin kelimeye getirilebilmesi için, o ekle birlikte özel nitelikli seslerden birinin de kullanılması gerekmektedir. Genelde eki kelimeye, bazı durumlarda da kelimeyi başka bir kelimeye bağlamak için kullanılan bu seslerin Türkçede, bilinen ve belgelenebilen en eski dönemden beri var olduğu ve bağlama, birleştirme, kaynaştırma... gibi birbirine çok yakın veya ortak işlevle kullanılması yanında bu seslerin bir özelliği de, dilin başka hiçbir sesinde görülmeyen bir biçimde dildeki istisnasız bütün kelime ve unsurlarda kullanılabilmesi ve kapsamının çok geniş olmasıdır. Bütün bunlara bakılarak bu seslere, işlev yüklü oldukları, dilbilgisi açısından görev taşıdıkları düşünülerek, görevli sesler veya görev taşıyan sesler diyebilmek de mümkündür.

49. Batı Türkçesinde, kelimelerin kullanıma girmeleri sırasında gerektiği durumlarda araya giren görevli seslerden ünlü olanının (ı,i,u ve ü) Süleymân-nâme-i Kebîr'deki yazılışları belli bir düzen içinde olmamakla beraber, çoğunlukla, sadece işaret (esre ve ötre) iledir.

دُوزْلَمِش: düz-ü-lmiş[8b(17)],

آيْتَدِي: ey-i-tdi[34a(4)],

سَلْطَنَات-و-نَدَان: salṭanat-u-ñdan[34a(10)].

50. Bazı kelimelerde görevli ses kapalı heceye rastladığında, onun, ilgili harfi ile yazıldığı görülür.

حَضْرَةُ تَوَكُّه :hâzre-tü-ñe (-tü- hecesi fâ'ilâtün cüzünün "lâ" hecesine rastlamaktadır.) [9b/32].

گُو زُو نِي :gö-zü-ñi (-zü- hecesi fâ'ilâtün cüzünün "lâ" hecesini karşılamaktadır. [35a/1].

b. Yabancı dil kuralı ile olan kullanışlarda görevli sesler

51. Türkçeye girmiş bulunan yabancı kelimelere bazı dilbilgisi unsurlarının getirilmesi sırasında eklenen görevli seslerin yazımında Türkçe kelimelerdeki yazılışlardan farklı bir durum yoktur. Ancak, birden fazla kelimenin Farsça tamlama adı verilen belirli kurallarla ve özel bir yapıda oluşturulan yapılardaki kullanımlarında da bazı farklılıklar vardır. Bu tamlamaların tamlayan ve tamlanan unsurlarının birbirine bağlanıp bu kelime grubunun oluşturulabilmesi için gerekli olan ses (izafet kesresi) de görevli bir sestir ve yabancı bir dilden Türkçeye girmiş, kendi kaynağında da aynı özel yapıyı sağlayan, bağlama, ilgi kurma işlevleri yükletilmiş bir sestir. Bu görev taşıyan sesin imlâsında, Süleymân-nâme-i kebîr'de genellikle kaynağındaki dilden farklı bir yanlış söz konusu değildir.

52. Yapılış kuralının sadece Farsçaya uygun olması gereken bu tamlamaların görevli sesi, normalde, bilindiği gibi ses uyumları çerçevesinde -i, -i olarak ya doğrudan doğruya ünlü şeklinde ya da sonu ünlüyle biten bir kelimeye gelebilmesi için önüne ünsüz almış bir ünlü şekliyle -yı,-yi'dir. Kesre denilen bu görevli seslerden yalnız ünlü olanlarının harekeli olan bu metinde esre ile gösterilmesi gerekirken kullanışlarda ikili ve buna bağlı olarak düzensiz bir imlâ tutumu vardır.

53. Kural dışı olarak imlâsında ye harfi kullanılmış olması, bu sesin, aruz veznin kapalı hecesine rastlaması sonucu kapalı heceye uygun olarak uzatılması amaçlıdır.

ظَلَمَتِي بَاهِرِنْدَا :zulmet-i bahrında (-t-i hecesi fâ'ilâtün cüzünün "lâ" hecesine rastlamaktadır.) [9a/5].

بِر رَوَانِي مُصْطَفَا :ber-revân-ı Muştafâ (-n-ı hecesi fâ'ilâtün cüzünün "tün" hecesinin karşılığındadır.) [10a/50].

54. Bu tür imlânın nesir bölümlerinde de uygulandığı görülmektedir.

أَوْجِي عَطْمَدًا :evc-i ‘azametde[7b(7)], كَلْبِي بِأَفْوَرٍ :la^l-ı yâķūtî[11a(16)].

55. Bazı tamlamalarda, aruzun kapalı hecesine rastladığı halde izafet kesresi ye ile yazılmayıp esre ile gösterilerek bu kurala uyulmamıştır.

أَصِلْ غِلْمًا :ehl-i ‘ilm (-l-i hecesi fā’ilātün cüzünün “tün” hecesine rastlamaktadır.) [7b/11].

شَاهُ هُمَامٍ :şāh-ı hümām (-h-ı hecesi fā’ilātün cüzünün “tün” hecesini karşılamaktadır.) : [47b/1].

56. Yukarıda anlatılan konular dışında, Farsça tamlamalardaki bu görevli seslerin imlâsında herhangi bir düzensiz veya aykırı imlâ tutumu yoktur.

نَامِ أَوَّلٍ :nām-ı evvel [9a/1], مَجْلِبِ عِلْمَانِيَّةٍ :meclîs-i Süleymânî’ye[37b(18)],

مَاءِ وَابِي حَوْحَرِينَ :me‘vā-yı cevherîn[11a(2)].

II.ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

a. İmlâ tutumundan kaynaklananlar

1. Geleneksel Türk imlâsının etkileri

57. Arap harfli Türk imlâsının kullanılmaya ve benimsenmeye başladığı ilk dönemlerde, özellikle, Uygur imlâsının etkisinin kuvvetli olduğu durumlarda, Türkçedeki bazı kelime tabanı ve eklerdeki b ve p seslerinin yazımı için tek bir harf (ب :) yeterli görülmüştür. Yine, kimi kez, c ve ç sesleri için de tek harf(ج :) kullanılmıştır. Tabii ki bu durum imlâ tutumu, alfabenin uygulanışını ilgilendirmiş, ilgili seslerin bir ses niteliği olmamıştır. Bunlardan b imlâlî, p sesli kullanımın Süleymân-nâme-i Kebîr’de görülen başlıca ve ısrarlı örneği –up, –üp gerundiumudur.

وَارِبٍ :varup[8a(3)],

بِرَاعِبٍ :bıraġup[34a(9)];

گلۈپ:gelüp[42(11)],
 اۈچ:üç[7b(13)],
 اعاچ:agac[10a(21)],
 انچ:engec[39b(12)].

گۈتۈردۈپ:götürdüp[48b(10)].
 :üç[34a(4)],

58. Eserde bulunan bazı Türkçe kelimelerdeki iç ve son ses e'leri, dönemin bir özelliği olarak tonsuz şekli olan ç ile de gösterilmiştir. Birbirinin karşılığı olan bu iki ses arasında henüz tercih yapılmadığı görülmüştür ve kelimelerin tespitinde metne bağlı kalınmıştır.

گيچده:gicede[10a/41];
 نچه:nice[8b/1],

گيچه:giçe[49b(11)];
 نچه:niçe[36b/19].

2. Arap ve Fars imlâlarının etkileri

59. Arap harfli Türk imlâsının kullanılmaya başlanmasıyla birlikte Arapça ve Farsçanın bazı imlâ özellikleri, gerek ortak kullanılan alfabe yüzünden gerekse bu dillerden geçen kelimelerin aslî imlâlarının etkisiyle Türkçeye yansımaya başlamıştır. Türk yazı sisteminde bir zıtlasma, aykırılışma, ikisinden birinin tercih edilmesi veya birinin diğerinden üstün tutulması, yazım tereddütü, kargaşası ve nihayet imlâ baskısına neden olmuştur. Bunun neticesinde, Türk yazısına yabancı kelimeler aracılığıyla geçmiş olan ve telâffuzu zor olan, Türk hançeresine uymayan, Türkçenin ses yapısı ve zevk anlayışına da zıt olan bazı ünsüzlerden ş (sâd) ve ʈ (tı) gibi kalın seslerin karşılığı olan harfler, kalın ünlülü Türkçe kelimelerden s (sin) ve t (te)'nin yerine geçmiştir.

60. Ön sesi sin olan kalın tabanlı Türkçe kelimelerin hepsi, bu eserde de, devrinin diğer birçok eserinde olduğu gibi kalın ünsüzü gösteren sad harfi ile yazılmıştır. Her nasılsa iki yerde sin ile yazılan “su” kelimesinin imlâsındaki ikilikte bile ağırlık sad ile olan yazılışın üstündedir.

سو:su[38b(6),44a(8)],

هو:su[9a(4),9b/37...].

61. Bir örnekte ise, hem kelime tabanında hem de genel kullanımda olmaması gerektiği hâlde ekte, aynı imlâ değişikliği görülmektedir.

صَوَّحَيْن :şuşayan[9a(6)].

62. Süleymân-nâme-i Kebîr’de, ön sesinde te olan ve kalın sırada bulunan Türkçe kelimelerin hemen hepsi t yerine yabancı ses olan ʃ ile yazılmışlardır. Eserin çeşitli yerlerinde bulunan ve değişik anlamlarla kullanılanları ile bunların başlıcaları şunlardır:

tağ[8b(8),(16), 38b(1)...], tağıl- [40a(3)],tañ [41a(1),42b(6)],tap-[9b/16,36b/15...], taş[8a(14),8b(10)...], tat-[42b(20)],tırnak[53a(21)],toğ-[38b(6),40a(2)...], toğrı[41b(7)40a(2),49a(17)], tokın-[38b(6),41b(13)...], tol-[9a(6),37a/7...],toldur-[9a(8),40a(11)], toprağ [7a/4],8a(7)...],tūr-[7b(15), (17), 8a(7)...],tūt-[7b(19),8b(9)...], tuy- [9a/1,46b(21)...].

63. Bu “ʃ”laştırma, Türkçe kelimelerin ön sesi dışındakiler için kesinlik kazanmamış ve kimi kelimelerde t, kimi kelimelerde ʃ tercih edilmiştir.

otağların[34a(8)], orʃu[43a(12)].

3. Aruza uydurmak için kelime yapısındaki ünsüzün düşürülmesi

64. Mısrayı aruza uydurmak amacıyla, tıpkı ünlülerin yazılışında yapılan bazı işlemlerin (bkz.ş:45) bir benzerinin ünsüzlerin yazılışında da yapıldığı görülmektedir. Bu, ya birbirinin aynı olan iki ünsüzden birinin düşürülmesi ya da kelimedede bir tek olsa bile bazı ünsüzlerin düşürülmesi yoluyla sesin vezne feda edilmesi şeklinde bir işlemdir.

a. Yapısındaki ikiz ünsüzünden biri düşürülen kelimeler

65. İki aslî sesi birbirinin aynı olup Arap imlâsında tek bir harfle şeddeli olarak gösterilen ve söyleyişte ikiz ses olarak tekrarlanan kelimelerin Türkçede

kullanılırken, öncelikle, Türkçede kelime köklerinde ikiz ünsüz bulunmaması kuralı en başta almak üzere, çeşitli nedenlerle ve fırsatlarla, ikiz seslerden birinin düşürüldüğü bilinen bir hadisedir. Özellikle, son iki sesi ikiz olan yabancı kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir unsur geliyorsa sondaki sesin mutlaka yok sayılmak suretiyle telâffuza girmesi bu çeşit birçok kelimenin ikiz seslerinden birinin düşürülmesini kurallaştırmıştır. Bu durumdaki kelimelerin imlâsında, ünsüzler için kullanılan yazı işaretleri (bkz. §:29) konusunda anlatıldığı gibi, şedde işaretine artık gerek kalmayacağı için bu işaret konulmamış, böylece bu ikiz sesteki birinin düşürüldüğüne dikkat çekilmiştir.

كُفَّارَات: kefâret(<keffâret)[54a/29];

عَامٌّ: ʿām(<ʿāmm) [9a/2],

حَقِّق: ḥaḳḳ (<ḥaḳḳ) [9b/10,/17,/28,/38,53b/7],

حَامِر: ḥāṣ (<ḥāṣṣ) [9a/2].

66. Nesir bölümlerinde, dolayısıyla vezin gerekmediği durumlarda da ikiz ünsüzden kaçınıldığı olmuştur.

عَبَان: cān (<cānn) [8a(6)],

حَقِّق: Ḥaḳ (<Ḥaḳḳ) [49b(16)],

حَامِر: ḥāṣ (<ḥāṣṣ) [10b(7),(20),11b(5),40a(1)],

سَمٌّ: sem(<semm)[40a(1)].

b. Yapısındaki tek ünsüzü düşürülen kelimeler

67. Kelimenin bünyesinde kendi cinsinden olarak bir tek bulunan ve zaman zaman da düşürülüp yazıda kaydedilmeyen ünsüzler, ya genel dildeki telâffuz şeklinden imlâya yansıyan bir tutum ya da aruz veznine göre bu bir tek sesin, düşürülmesi gereken hecelerde görülen bir ünsüz yazılmayıştır. Süleymân-nâme-i Kebîr'deki bazı kelimelerin imlâsı bu tutumu çokça yansıtır.

68. Eserdeki Arapça kaynaklı kelimelerin son sesindeki hemze, Türkçedeki yaygın imlâ anlayışının bir sonucu olarak bazı kelimelerde yazılmayarak düşürülmüştür.

دُعَاة: du^ʿā kı1- (<du^ʿā^ʿ kı1-) [7b(10),(14),52a(1)],
 اِنْبِيَا: enbiyā (<enbiyā^ʿ) [10b(15)].

69. Süleymân-nâme-i Kebîr'de kelimelerin yapısındaki tek ünsüzün dürülmesine sadece üç yerde rastlanılmaktadır.

حُو: ho (<h_{od}) [48a(19)],   يَا حُو: yā-hu (<yā-h_{ud}) [36b/32],
 پَادِشَا: pādişā (<pād-şāh):rehā ile kafiyeli. [40a/1].

4. Yapısındaki tek ünsüzü değiştirilen kelimeler

70. Arapça asıllı olan ^ʿacâ'ib, dâ'im, dâ'imā... gibi bazı kelimelerin iç sesindeki hemzelerin, ye harfi üzerine konulan özel işareti düşürülmüş, geriye kalan dişe bakıldığında da görüleceği gibi Türkçe telâffuza uyan y sesine dönüştürülmüştür.

عَجَائِب: ^ʿacāyib (<^ʿacā'ib) [35b/16],
 دَائِم: dāyım (<dā'im) [11b/2],
 دَائِمَا: dāyımā (<dā'imā) [49a(12)],
 فَايِدَة: fāyide (fā'ide) [50a(14)],
 كَايِنَات: kāyināt (<kā'ināt) [49b(5)],
 تَايِفَة: tāyife (tā'ife) [10a(13)].

B.HARFLERİN YAZIDAKİ DİZİLİŞİ BAKIMINDAN YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

71. Süleymân-nâme-i Kebîr'deki bazı kelimelerin yazımında, normal olarak Arap harfli alfabenin başlıca yazım şartı olan, kendisinden sonra gelen harfle birleştirilerek yazılabilen (hurûf-ı munfasıla grubundan olan) harflerin ise birbirinden ayrı yazılması kuralına bazen uyulmamıştır.

Bu yazma eserdeki harflerin yazıdaki dizilişi başlıca iki bölümde incelenebilir.

I. YAZILIŞI BİTİŞİK OLAN KELİMELER

72. Metnin imlâsında hangi dil unsurlarının birbirine bitleştirilerek yazıldığı hususunda kesin bir belirleyicilik yoksa da, bu gibi durumlarda yaygın olarak karşılaşılan başlıca yazılışlar arasında, isim ve fiillerle birleşik fiil yapısı oluşturabilen “i-“ fiili, “ile”, ve “için” edatlarından başka, Türkçe olsun veya olmasın isim, sıfat, edat ve zamir gibi kelimeler, değişik kip ve şahıslar içindeki fiiller yer alır.

Bitişik yazılma konusu iki bölümde ele alınabilir.

1. İmlâ yapısını ilgilendirenler

73. Bir hat yazısı olan, harflerin yazılışında özel görünüm kazandırılarak kimi zaman harflerin noktalarının eksik koyulduğu; ayrı yazılması gereken harflerin yazılmasına gelinceye kadar elin kaldırılmadan yazıldığı ve böylece yazıda bir hızlılığın, kolaylığın sağlandığı Arap harfli Türk alfabesinde, bu yazı niteliğinin aksatılmadığı durumlardaki birden fazla kelime yazılışlarında, bitişik imlâlilik meydana gelmiştir.

74. Bitişik imlâlî yazılan kelimelerden, önce gelen ve son harfi kendisinden sonraki harfle bitştirilemeyen dal, re, ze gibi harflerden biri olan kelimelerden sonra, ünlü ile başlayan kelimelerin ünlüsünü belirtmede kullanılan harflerden biri olan hemze elif gelmişse, bunun yazılmayıp düşürülmesiyle bile bitişik imlâlîlik sağlanmıştır.

75. Bitişik imlâlîlikte bir “bitişen” ve bir de “kendisine bitştirilen” unsuru olduğuna göre hangi unsurun “bitişen”, hangi unsurun ise “bitştirilen” olması gerekliliği durumu söz konusudur. Her şeyden önce, bu iki unsurun arka arkaya gelerek sıralanması, yalnızca görünüşle ilgili, unsurların varlıklarının belirmesiyle ilgili bir durumdur. Burada ele alınan esas konu ise hangi unsurun, nasıl bir yazılışla

ve şartla, “bitişen” olabildiğidir. İki dil unsurunun birleşmesi sırasında unsurlardan biri bazen harf kaybedebilir. Bitişik imlâda, asıl rolü üstlenen, yani “bitişen” unsur bu bitişik imlâlîğin sağlanabilmesi için bir harfini kaybeden unsurdur.

Süleymân-nâme-i Kebîr’de bu bitişik imlâlîğin örnekleri oldukça fazladır ve bunların bazıları aşağıdadır.

بِخَبَرٍ دِي: bî-haber-idi[42a(2)],
 رَاغِبٍ اِيكِن: rāğib-iken[11b(18)],
 اِستَرِيكِن: ister-iseñ[54a/39],
 عَدُو: ‘adl u[9b/14],
 اَفُ اَلْجِيْدَاك: olıncaya dek[41b(5)].

اِلْجِيْلِي: ilçi-y-ile[34a(8)],
 كَتُوْرُ مَلَا: götürmeg-ile[51b(17)],
 سُلْطَانٍ اِيْدُوغِيْن: sultān-idügin[36a(11)],
 نٌ اِلْدِي: n’oldı[7a/6/7...],

76. Yazılışında harf kaybı olmayan bitişik imlâlî kelimelerde “bitişik” unsurun ise, sadece - aslında ayrı yazılması lâzımken – biçim kaybı, bağımsızlık kaybına uğradığı görülmüştür.

كُوْرُوْ يِكُو: görü ki[9a(12)].

2. Ses yapısını ilgilendirenler

77. Bitişik imlâlî kelimelerin, imlâyla ilgili konu dışında, belirli kullanışlarda, bu bitişik yazılışın, ilgili kelimelerin ünlü veya ünsüz olmak üzere bazı seslerinde – aynı unsurun bitişik yazılmamış, aslı olan şekline göre – meydana gelen kalınlaşmaya, tonlulaşmaya veya her ikisine birden olarak birer işaret niteliği gösterdiği bir durum da söz konusudur.

a. i- fiilinin kalın sıralı oluşu

78. Ses yapısıyla ilgili bitişik imlâlî kullanımlardan biri, i- fiilinin ekleşmediği ve önündeki kalın sıralı bir unsurla bitişik yazıldığı durumda, kendisinin, ardından da sahip olduğu çekim unsurunun kalın sıralı biçime girmesidir. Tek başına, ekleşmiş olsun veya olmasın, i- fiilinin çekimlenmiş şeklinin imlâsından, kalın sırada mı, ince sırada mı olduğu anlaşılmasa da daha Eski Türkçe dönemindeki

“ıduğı” (اِدُوغِي :) şeklinin kalın sıralı oluşu, onun, bugünkü bazı ağızlarda karşılanabilen kalın sıralı şeklinin varlığını göstermektedir.

Çekimli i- fiilinin bu imlâsından önce, onun kalın sıralılığa geçişi ve telâffuzu ile ilgili durum daha öncelikli bir konudur. Yardımcı unsur durumundaki i- fiili, kalın sıralı bir fiille bitişirken bu fiilin son ünlüsüne ulanma neticesinde bağlanır ve bu sırada kalınlık incelik uyumuna girerek esas unsur olan fiile benzemek ve uyum sağlamak zorunluluğuyla, kalın sıralı ünlü taşımak durumuna geçer. Böylece, bu yeni oluşum, Türkçenin temel ses yapısına uyar ve yadırganmaksızın, kolayca benimsenir.

Bunun yanında, Türkçenin bütün dönemlerinde, çekimlenirken düşme eğiliminde olan ve hiçbir zaman kesin olarak düşmeyen i-(<er-) fiilinin bu kökü, çekimlerde bulunsun veya bulunmasın her zaman kendisinin varlığını düşüncede hissettirmesi, onun, ekleşme ile işlevce bulunduğu, girdiği kalın ve ince olan ikişer şekilli varlığı (-dı, -di, -mış, -miş...) ince kökünün gereğinde kalın sıralı oluşunu benimsetmede etkili olmuştur.

بي شماردي : bî-şümār-ıdı[7b(11)],

پا زيشاهين : pāzişāh-ı mış[44b(8)].

واردي : var-ıdı[42a(2)],

اولر بئد : olur-ısa[54b/14].

b. ile edatının kalın sıralı oluşu

79. Eserde, bitişik imlâlılığın, ilgili dil unsurunun ses yapısı hakkında bir bilgi ve fikir verdiği kullanışlardan ikincisi ise, i- fiilinde olduğu gibi kalın sıralılığa kolayca geçişin ve yaygın olarak kullanılışın görüldüğü, ince sıralı aslî varlığı eklediğinde kalın ünlülü biçimi de (-la) doğan “ile” edatının önündeki unsurun kalın sıralı olması durumunda kendisinin de aynı uyuma girmesiyle ortaya çıkmıştır.

ليسان-ıla : lisān-ıla[11b(8)],

مهآرلار-ıla : mehārlar-ıla[43a(14)].

c. için edatının kalın sıralı oluşu

80. Eserde, çekimli “i- fiili” ve “ile” den başka “içün” edatının da, yanındaki unsurla kimi zaman bitişik yazıldığı ve bu bitişik yazılma kalın sıralı bir kelimeye rastlandığında, bu edatın kalın sıraya geçtiği görülür.

بُحُورُ رُوحًا يَحْيُونَ :buhūr-ı rūḥān-ıçun[8a(21)]
 أَنُوكُومُونَ :anuñ-ıçun[44b(10)]

81. Çekimli “i-fiili”, “ile” ve “için” edatlarının bitişik imlâlı olanların durumlarıyla ilgili bütün bu anlatılanların, bunlara ait verilen örneklerin hepsi de, bitleştirildiği dil unsurlarının birer ünsüzle bitmesi dolayısıyla, onlarla doğrudan olarak bir ulaşmaya, bitleştirilmeye girebilen türündeydi. Ancak, Türkçede, bitişen ve bitleştirilen unsurların arasına, ses kurallarınca bitişik imlâlı kalıpların ilk unsuru ünlü ile bitiyorsa, ulamayı sağlamak için yapıldığı gibi, bir görevli ses (y) getirilerek, telaffuzda sesine, imlâda da harfine yer verilmiştir.

هَيْبَتْلُو يَدْرِي :heybetlü-y-idi[48a(7)]   وَزَرَآيِلَهَ :vüzerā-y-ıla[37b(17)]
 نَيْبَه :ne-y-ise[37b(5)]
 اِلْچِي يَلِيَه :ilçi-y-ile[34a(8)]

82. Kimi kez, o an için, o yerde, iki kelimenin birleştirilmesiyle, ünlü kaynaştırılması, düşürülmesi gibi yollarla bitişik imlâlılık olmuştur. Bu durumda, ses kaybına uğramış kelime artık, o an için bile olsa ekleştirilmiş ve yazıya geçirilen unsur da, artık bir kelime ve bir ekten oluşmuştur.

اُيْدُومُومُونَ :uyduğıçun (<uyduğı için) [50a(21)]
 اِئْمَدُومُونَ :itmedüğüçün (<itmedüğü için) [50a(19)]

ç. Bazı tonsuz seslerin tonlulaşması

83. Arka arkaya gelen bazı kelimelerden birincisinin, tonlu karşılığına sahip olan bir ünlüyle bitmesi ve onu takip eden kelimenin de bir ünlüyle başlaması nedeniyle, Türkçede bir ses kuralı devreye girerek bu sesler arasında bir

benzeşmeyi, yani tonlulaşmayı sağlar. Böyle olunca, artık bütünleşmiş bir yapı olan bu bitişik imlâlılık durumunda, tonlulaşan ses de ilgili harfiyle yazılır.

وَرَزُّ مَارِكُوتْ :virneg-içün[8b(5)] ,   اِدَا اِيْمَكَه :edā itmeg-ile[41a(11)],
 اُوْز لُوْغَلَه :uzluğ-ıla[39a(11)] ,
 يُوْغ اِيْدِي :yoğ-ıdı[42b(18)].

II. YAZILIŞI AYRI OLAN KELİME VE DİĞER DİL UNSURLARI

84. Batı Türkçesinin başlarından beri görülen, Uygur imla geleneğinin etkisiyle, Arap harfli Türk alfabesinin imla kurallarına göre bitişebilen harflerden olduğu halde bile bazı eklerin bulunduğu kelime tabanından, kendi bütününden bölünerek ayrı yazılması tutumuna Süleymân-nâme-i Kebir'de de az da olsa, rastlanılmaktadır.

پِيْش كِيْش لَرْم :piş-keş-lerüm[7b(11)],   تَاھْت كَابِي :tahtı-gâhı[4b(5)],
 اِلْچِي سِنَلَه :ilçi-sinle[9a(16)],   يِيْل مَسِي :yil-mesi[46b(21)].

ESERDEKİ BAZI SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

I. ÜNLÜLER

85. Süleymân-nâme-i Kebir yazmasında hem ses bilgisi, hem de şekil bilgisi açısından dikkat çekici genel durum, özellikle ünlülerin ayrı türde ve nitelikteki kelime veya eklerde bile zaman zaman çeşitlilik, buna bağlı olarak ikili yapı sergilemesidir.

A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. i – e durumu

86. Eserde bulunan kelimelerin ilk hecesinin ön sesi veya tek ünlüsü durumundaki sesin i mi, kapalı e mi olduğu konusundaki Eski Türkiye Türkçesinden bu yana gelen ilkilik durumunda esas belirleyici harf olan ye'nin ya doğrudan doğruya ve kesre ile beraber ya da sadece kesre ile kullanılması durumunda gösterdiği üzere, metin bu meselede geniş bir biçimde i tarafındadır. İmlâsı i

tarafında olan kelimelerin bir bölümü de, aslında e'li olan kelimelerdeki e>i değişmesi ile ortaya çıkmıştır.

Bugünkü Türkiye Türkçesinin yazı dilinde e tarafına geçmiş olan ve Süleymân-nâme-i Kebir'de i'li olarak tespit edilmiş olan kelimelerden bazıları aşağıdadır.

di-[7b(13),(20),8a(8),9a/1...],dir-[8a(18),11a(20),37b(5)...],gice[10a/41,11a(3),36b(7)...], giri [11a(8)], ir- [7a/5,10b(7)/2,35a/3...], irkek [10a(14),36b/22)...], it-[7a/5,7b(3),(12),(14),(21), 8a(15),36a(12)...], iy [7a/1, 7b (2), 8b/2, 11a (4), 54b/20], ni [53b/3], yi-[8a(11), 39b(19),40a(14)], yıl [8a(2),11a(1)], yinil- [9a(2)], yitür-[8b(1), 11a(4),34a(7)...].

87. Metinde, üstünle işaretlenmiş birkaç kelimenin bulunması, bunların e tarafına geçmiş olduğunu gösterse de, böyle olan unsurların i'li şekillerinin de bulunması, bu tercihin henüz kesinleşmediği iki şekilliliğin sürdürülmekte olduğunu göstermektedir.

gice[10a/41,11a(3),43b(7)...];gece[37a(20),43b(2)],bil[50a(8)];bel[45a(7)],
giyik[39b(20)];geyik[40a(3)].

88. e>i değişikliğine uğramış olarak Osmanlı Türkçesinde kullanılan, hatta, bazıları çağdaş Türkiye Türkçesine bile geçmiş ve yerleşmiş olan az sayıdaki bazı yabancı kelimenin bu metindeki tek tük örnekleri ya sadece i'li ya da bir kısım Türkçe kelime olduğu gibi hem i'li hem de e'li olarak iki şekillidir.

āhin [37a/6]: e'li şekil metinde yok.

ibrişim[10b(1),45a(20)]: e'li şekil metinde yok.

lā-cirem[38a(21)]: tek yerde; lā-cerem[10b(7)...].

‘ibāritle[46a(20)]:e'li şekli metinde yok.

kilīd[37a(6)]:e'li şekli metinde yok.

2. e – i 'durumu

89. Bugünkü Türkiye Türkçesinin yazı dilinde artık *i* tarafına geçmiş olan çok az sayıdaki kelimedede ön ses veya ilk hecenin iç sesi olan *e* ünlüsü, eserde korunmuş şekildedir; ancak *i* tarafına geçmenin izleri de ikili kullanımlarla görülmektedir.

eyi[40a(11)].

gey-[43a(13),53b/4].

giy-[34b(21)].

B. ÜNLÜ UYUMU

1. Kalınlık – incelik uyumu

90. Süleymân-nâme-i Kebîr’de Türkçenin en eski ve köklü konularından biri olan kalınlık incelik uyumuna genellikle tam bir şekilde uyulduğu, hatta, bu uyumun diğer dönem ve eserlerden ve bugünkü Türkiye Türkçesinden daha sağlam olduğu görülmektedir.

91. –ki aitlik ekinin kalın sıradaki bazı kelime tabanlarında dahi bu uyum dahilinde kullanıldığı görülür.

ķankı[8a(3),49a(19)...], ķandađı[35a(8)].

92. iken gerundiumunun ekleşmiş biçimi olan –ken’in bu eserde kalın sıralı kelimelere getirilmesinin tercih edilmediği görülmektedir. Ancak bu gerundiumun yanındaki kalın sıralı kelimeye bitiştirilerek ve ekleşmemiş biçimde yazılması imlâyla ilgili (bkz. §72-74) bir durum olduğu için yine kalınlık incelik uyumu bozulmuştur.

rāđıb-iken[11b(18)], bedr-i tābān-iken[49b(4)]

93. Bu yazma metinde de “i-fiili” ile “için” ve “ile” edatlarının ekleşmesi dışında, döneme ait bir özellik gereğince, kalın sıralı kelimelerle bitişik imlâlı olarak yazıldığı durumlarda (bkz. §:77-80), kalın sıralı olduğunun belirtilmesi, bu çeşit bir kalınlık incelik uyumunun bugünkü yazı dilinde bile olmaması dikkat çekicidir.

94. Arapça ve özellikle Farsça bazı kelimelerin, kendi kaynaklarında uzun ve kısa ünlü, kalınlık incelik konusu açısından bakıldığında kalın ve ince ünlülü (a,e) iki yapılısının bulunmasıyla bunların, Türkçede gerek vezne uygunluk, gerek dil tercihi veya tesadüf gibi başka bir sebeple tercihi durumu bu yabancı dil unsurlarının, kalınlık incelik uyumu dahilinde bir ses yapısında kullanılmasını sağlamıştır. Eserde bu tarz uygulamaya da bazen bu yabancı kelimelere Türkçede yapılan dil tasarrufu ile ilgili olan örneklere dahi rastlanır.

düşmen[9b/26],gül-beng[34b(17)],zîre[9b/17/37;<zîrâ:F.],dünye[46a/29;
<dünyâ: A.].

95. Eserde, geldiği dildeki uzun ünlülü a (a) şekillisinin herhangi bir sebeple seçilmemesiyle, Türkçenin kalınlık incelik uyumuna uymayan kelime de vardır.

ney-sitân[37a/4].

2. Düzlülük yuvarlaklık uyumu

96. Bugünkü Türkiye Türkçesinde bile hala tam olarak sağlanmamış bulunan düzlük yuvarlaklık uyumunun, ne bu eserde ne de dönemin diğer eserlerindeki Türkçe kelimelerin bütününde bulunduğu söylenebilir. Süleymân-nâme-i Kebîrde asıl dikkat çekici durum, bir geçiş dönemi eseri olmasıyla gösterdiği bir özellik olan ikili kullanımdır. Yani aynı türden bazı kelime ve eklerin aynı anlam ve işlevlerde olmasına rağmen düz ve yuvarlak şekillerinin kullanılmış olmasıdır. Diğer bir deyişle, bir takım kelime ve unsurlarda düzlük yuvarlaklık uyumunun ortaya çıkmış olması bile, eski şekilden de hemen tam olarak vazgeçilmemesini sağlamamıştır.

97.Eserde geçen ve düzlük yuvarlaklık uyumu bakımından iki şekillilik gösteren kelime tabanlarının başlıcaları şunlardır.

bulın-[46b(4),53b(8)];

bulun-[36a(2),52a(4)].

buluş-[35a/(2)];

buluş-[36a(1),43a(2),(16)].

deliklü[36b/23];

delüklü[10a(19)].

dökil-[53b(4)];

dökül-[41b(14)].

dürit-[36a/7];

dürüt-[5a(3)].

giri[11b(8)];

girü[7b(14),48a(11)].

göriñ-[43a(9),49a(16)];

görün-[35b(11)].

kaçır-[46a/24];

kaçur-[11b(16)].

kendi[50a(4)];

kendü[35b(14),37a(39)].

ķuri[41b(21)];

ķuru[40a(13),41a(2)].

oķı-[9a(15),10b(15),11b(6)...];

oķu-[50a(18)].

taşı-[7b(18),9a(14),45b(14)];

taşu-[11a(1)].

toğrı[41b(17)];

toğru[35a(6)/4].

tütıl-[34b/1];

tütul-[40b(2)].

ulı[46a/2];

ulu[74(7),8a(4),36a(15)].

uzlık[38a(10)];

uzluk[39a(11)].

yürin-[51b(15)];

yürün-[54a/24].

98. Düzlük yuvarlaklık uyumu bakımından sadece düz olarak tek şekillilik gösteren Türkçe ve yabancı kelime tabanlarının eserdeki bazı örnekleri şunlardır.

dürin[48a(20)],kulağuzluk[8b(10),40a(15)],kırık[10a(21)],kurtçığaz[45b(4)],
ohuyıcı[37b(5)],süri-[11b(8)],sürici[39b(14)], tokın-[38b(6),41b(13)],
tokıt-[45a(12)], tolın-[49b(5)], toyır-[11a(18)], uçucu[9a(8),47a(14)],
urıl-[42b(7)],uyıt-[41a(18)],üçüncü[7b(13),51b(14)], yitürici[39b(14),
47a(1)],yüri-[10b(2),51b(16)],nebiyya'l-lāh(<nebiyyu'l-lāh)[7b(10)..].

99. Eserde geçen ve düzlük yuvarlaklık uyumu açısından yalnızca yuvarlak olarak tek şekilli olan kelime tabanlarının bazıları aşağıdadır.

añuz[40b/2],artuk[40a(15),47b(4),45a(16),53a(20)],artur-[48b/3],ayruk[8b(1),
bağırsuk[8b(14)],berü[45b(20)],degül[9b/37,35b(16),38a(11),(16)],de-
mür[37a(15)], dersü[46a/23], devşürd-[48b(11)], divşür-[36b/38],diyü
(8a(7),35b(18)], eksük[53a(3)], geçür-[7b/12,10b/44,10b(3),36b/24],
getür-[7b(15)8a(5),(10)...], ısuз[8a(18),38b(1)], içerü[11b(6),35b(17),
7a(5),37b(2)], ilerü[7b (10),42a(13)], kıyu[49a/13], niçün[11b(18)],
toğru[35a(6)/4,42b(17)],toķu-[36a(10)],uğru[34b(20)],uğurluk[35a(7)
yatur-[34a(9),(21), 34b(7)],yazu[5a(12)], yılduz[42a(4)], yitir-[8b(1)],
yukaru[10b(5),(19)].

C.ÜNLÜ TÜREMESİ

100. Süleymân-nâme-i Kebîr yazmasında -rak -rek ekinin kullanıldığı tek tük kelimenin yazılışında, türemiş sesi karşılması için bir esre işaretinin kullanılması da gösteriyor ki ekin önünde uyum dahilinde bir i veya i sesi ortaya çıkararak eklendiği kelimeyle yeni bir ses boğumlanmasına, hece bölünmesine girmiştir.

tizirek[34a(5)], yavaşırak[38a(5)].

101. Kaynağına bakılmaksızın, Türkçeye giren bazı kelimelerin, söyleniş başta olmak üzere, çeşitli bakımlardan ve değişiklik dönemler içinde değiştirilmelere,

Türkçeleştirilmelere uğratıldığı, belgelerle izlenebilen her dönemde, değişik ölçü ve oranlarda görüle gelmiştir. Özellikle ses yapısı Türkçenin ses yapısına uymayan, söyleniş rahatlığı sağlanamayan, kulağa hoş gelmeyen ve daha başka nedenlerle, asli ses yapısıyla kullanılması benimsenmemiş dil unsurları Türkçe söyleyişe uydurulmuştur. Bu Türkçeleştirmelerden biri, Türkçeye girmiş bulunan yabancı dil unsurunun yapısında, özellikle kelime sonunda, bazen de başında bulunan ve Türkçedekilerle aykırılaşan çift ünsüzlerin, tek ünsüze düşürülmesi, her bir sesi bir heceye bağlaması için bu çeşit çift sesin arasında ünlü türetilmesidir. Başka bir durum ise, başında veya iç sesinde uzun ünlü bulunan, bunu takip eden sesin de ünlü olması ile iki heceli bir yapı içersinde bulunan bir kelimedede, ilk hecenin hemen bitiminde bir ünlü türetilmesidir. Böylelikle ortaya bir orta hece veya iç hece çıkmasıyla, kelimenin genişlemesi, söyleyişte bir rahatlık, bazı durumlarda ise aruz veznine uyabilme-tıpkı birinci işlemin sağladığı bir yarar gibi-gerçekleştirilmiş olur. Ayrıca, manzum metinlerde kafiye ve redif gibi sebeplerde bu tür ünlü türetmelerine rastlanır.

102. Süleymân-nâme-i Kebîr'de de bu türden işlemlere tabi tutulmuş olan yabancı dillerden Türkçeye geçmiş kelime ve dil unsurları mevcuttur. Bunların, geldikleri dildeki şekilleriyle kullanımlarıyla, asli ses yapısı içinde olmayan kullanımlarının hemen hemen yarı yarıya olduğu görülür. Bunların belli başlıları şunlardır.

afitâb (<âf-tâb) [9a/5,11a(8)] .

âsümân (<âs-mân) [40b/4].

âşikâr (âş-kâr) [48b/1].

bârigâh (<bâr-gâh) [9a/4].

fikir (<fîkr) [43b/21], fîkr[11a(19),34a/2,35b(15)...].

hâzîret (<hâzret) [7b(14)44a(1); hâzret(7b(7),(11),(12),9a(16)...].

kâmiyâb (<kâm-yâb) [9b/31,54a/7].

pâzişâh (<pâz-şâh) [7b(8),10b(7)...].

pâyidâr (<pây-dâr) [11b/1].

şehir (<şehir) [44a(13)].

tahtıgāh (taht-gāh) [34b(5)], taht-gāh[35a(14-15)].

yādigār (<yād-gār) [37b/5,43b/2,52a(21)].

yādiger (<yād-ger) [54b/12].

Ç.ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

103. Son sesi ünlü olan bir kelimenin yanına, ön sesi ünlü bir kelime gelerek birleşme olması sonucunda, bu ünlülerden birinin, yeni birleşik yapının ses varlığında artık yer alması demek olan bu ses olayının kalıcı ve geçici olmak üzere iki şekli vardır.

a. Kalıcı tipteki ünlü birleşmeleri

104. Kalıcı tipteki ünlü birleşmesi neticesinde kalıplaşmış kelimeler meydana gelir ve bunlar şiir olsun nesir olsun, genel dilin kelimeleri arasına katıla gelerek bugün bile bazısı kullanılmaya devam ederler. Yazı dilinde yer edinmiş ve bu eserde de geçen bu tür kelimelerin bazıları şunlardır.

böyle (bu+eyle) [9a/1,9b/31,10a/49...].

niçün (<ne+içün) [11b(18)].

nireye (<ni+araya) [35a(3)].

şimdi (uş+imdi) [42b(18)].

şol (<şu+ol) [38a(8),39b(18)].

şöyle (şu+eyle) [41a(2)].

b. Geçici tipteki ünlü birleşmeleri

105. Geçici tipteki ünlü birleşmesiyle, mısrada kullanılan aruz vezninin kalıplarına uygun gelmesi, onun düzeltilmesi sağlanmakta, fakat bütün bu işlem sadece o mısranın örgüsü içinde olup, bu ses olayı kalıcı nitelikte olamamakta, genel dile de hiçbir katkı sağlamamaktadır. Çünkü bu çeşit bir ünlü birleşmesi, sadece bir

anlık, bir mısralıktır. Bu çeşit ünlü birleşmelerinin eserde yer alan bazı örnekleri şunlardır:

bendeye_it[47b/1], du'āmı_Ahmed[54b/19], ihāta_cyle-[44b/3], imdi_iy
[7b/12],kapu_õninde[40b/5],ki_ol[7a/8],yidi_ataya[9b/15] zerre_āfi-
tāb [9a/5], n'it- (ne+it-) [46a/21], n'ol- (n+ol-[7a/6/9]).

106. Eserin nesir bölümleri içerisinde bir yerde görülen bu tipteki bir örnek, bu tip ünlü birleşmesinin geçici olduğu yargısını yıkamayacak bir istisnadır. Bu örnek aşağıdadır.

n'ol-[49b(18)]

D. Ünlü Düşmesi

a. Türkçe isim ve fiillerde ünlü düşmesi

107. En az üç heceden meydana gelmiş veya ek alınca böyle bir duruma girmiş yapıdaki kelimelerdeki vurgusuz iç hece ünlüsünün Türkçede çoğunlukla düşmesi olayı, Süleymân-nâme-i Kebîr'de de görülür.

bağrış- (<bağırış-) [34b(19)].

çağrış- (<çağırış-) [40b(10)].

egnine (<eginine) [45b(21)].

eytdiler (<eyitdiler) [37b(19)].

göñli (<göñüli) [54a/38].

b. Edatlarda ünlü düşmesi

108. Eserde, özellikle, ilk önce vezin olmak üzere, söyleyiş kolaylığı, rahatlığı, çabukluğu ve daha başka nedenlerle “ile”, “için” gibi bazı edatlardaki zaten tek ünlülü olan ilk hecelerin düşürülüp ekleştirilmesi örnekleri de bulunmakta, muhakkak ki bunlar da, ünlü düşürülmesi durumuyla ilgilidir.

kaşıduñla (<kaşıduñ ile) [36b/29].
 refiklarıyla (<refikları ile) [34a(17)].
 kumkumayla (<kumkuma ile) [10b(13)].
 cinnile (<cinnī ile) [8b(5)].
 edeble (<edeb ile) [40a/1].
 giceyle (<gice ile) [11a(4)].
 tapduğuşun (<tapduğuş için) [36b/15].

c.i- fiili ve eklerde ünlü düşmesi

109.i-fiilinin kendisi günümüz Türkçesinde de olduğu üzere zaman zaman düşerek ekleşmiş, işlevini o kullanımda çekime giren eke yansıtmıştır. İken gerundiumunun kökü olan i- fiili de yine tıpkı bu günkü kullanımda olduğu gibi ekleşme sırasında düşmüştür. Ayrıca, kelime kök veya gövdelerine eklenen bazı yapım veya çekim eklerinin ünlüsü , sadece tek bir ünlü ise bile, gerektiğinde düşürülmüştür.

turur idi: tururdu[7b(7)].
 görür idi: görürdi[8b(3)].
 sürer imiş: sürermiş[8b(20)].
 ulaştı ise: ulaştısa[9a(4)].
 getürmedi ise: getürmedise[43b(18)].
 bende iken: bendeken[10b/2].
 al-alıdan: alaldan[48b(10)].
 kur-uban: kurban[40b(6)].
 işd:işde[46a(12)].

ç: Yabancı kelimelerde ünlü düşmesi

110.Türkçeye girmiş bulunan yabancı kelimeler ya Türkçenin ses yapısına ve yasalarına uydurulmak amacıyla ya da özel etkilenme yahut tasarruflar

sonucunda bazen ünlü kaybına uğratılarak kullanılmışlardır. Bu tip kullanımların bu eserde rastlanabilen tek örneği şudur:

seyrān (<seyerān) [44a(13),46b/2].

111. Az sayıdaki Farsça kelimenin aslına uygun yazılışında h'nin yanında bulunan ve onun yuvarlak hale getirilmiş dudaklardan söylenişini belirten, herhangi bir ses karşılığı olmayan, kaynak dilindeki telâffuzuyla Türkçedekinden biraz daha farklı bir söyleyiş özelliği sağlayan vav-ı ma'dule, çoğunlukla eserdeki kelimelerin imlâsından düşürülmüştür. Bu yüzden böyle yazılıp da okunmayan vavı bünyesinde bulunduran kelimelerin özel işareti olan ^w kullanılmamıştır. Ancak, eserde esas dikkati çeken, bu tip kelimelerdeki vav-ı ma'dulenin değil, onun hemen yanında bulunan ve özellikle Türkçede telaffuzu belirleyen elif harfinin düşürülmesidir. Böyle olunca da, metindeki h^wān, h^wānende gibi kelimeler; “hön[7b(15)], hönende[41a(21)]” şeklinde tespit edilmiştir.

II. ÜNSÜZLER

112. Süleymân-nâme-i Kebîr de görülen ünsüz değişimleri arasında en çok tonlulaşma olayları yer almaktadır.

A. ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

1. Tonlulaşma

t->d-, -t->-d-, -t>-d

113. Daha ilk döneminden itibaren Batı Türkçesinde görülerek değişik eserlerde pek çok kelimedede gerçekleşen tonlulaşma olayının Süleymân-nâme-i Kebîr'de yaygın örneklerinden birini, ön, iç ve son seslerdeki asli t'nin, yerini tonlu karşılığı durumundaki d'ye bırakması oluşturmaktadır. Bu eserdeki özellikle ön sesinde bu tip tonlulaşmaya uğraşmış kelimelerin başlıcaları aşağıdadır. Bu verilen örneklerin bazıları kullanılmaya devam edildiği üzere, çağdaş Türkçede, yeniden t'li olmuştur.

dahı[7a/8], dakıl-[42b(7)], deg-[40a(5), degme[42a(4)], degül[9b/37], dek[34a(7)], del-[10a/43], delim[51a/1], delük[10b(2)], deñiz[8b(14)], depren-[41a(4)], deri[36/27], deve[34a(6)], dil[9a/2], dil-[54a(30)], dile-[34a(5)], diñle-[35b/15], diñlen-[49a/15], dip[39a(10)], ir-[8a(18)], iril-[53b(5)], dirlik[49a/17], diş[47b(3)], dişle-[49a/16], ditre-[37a/5], di/yü [8a(7)], doy-[37b(14)], döğ-[8b(4)], dökür-[48b(13)], dökil-[53b(4)], dön-[11b(7)], döndür-[35b(19)], döşe-[11b(7)], döşek [34a (9)], döşen-[44a(8)], -durur[10a/42], duy-[51b(4)], düken-[41b/2], düket-[42b(17)], dün[35a(3)], ürin-[48a(20)], dürit[36a/7], dürlü[7b(18)], düş[43b(6)], düş-[41b(21)], düz[38a(4)], düz-[8a(9)], düzdür-[11a(11)], düzet-[45b(10)], düzün- [36a(4)], götürd-[36b/34], kurd[9a/3].

114. Hem eski tonsuz şekli ile hem de tonlulaşmış yeni şekli ile kullanılan aynı türdeki dil unsurlarına bu eserde de rastlanır.

duy-[51b(4)]; tıy-[9a/1], getürd-[37b(18)]; getürt-[37b(21)], kanatcuğ[45b(6)]; kanatcuğ[11b(7)].

115. Eserde, eski Türkçe döneminde ait olan, kelimelerin başında t 'yi tonlulaştırmadan konmuş olan kelimeler de yer alır. Ancak, çoğunlukla kalın sıralı kelimelerde görülen bu durum, Arap ve Fars imlasının etkisi sonucunda, Türkçenin kendi sesini karşılayan t (te) ile değil de tı harfi ile işaret edilmiştir. Buraya alınan örneklerin bir kısmında bu kelimelerin bugünkü Türkçede bile kelime başındaki tonsuz sesli oluşluluğu korudukları görülür.

tağ[8b(8)], tağıt-[9a(7)], tal-[8a(7)], tamar[39b(21)], tamu[49b(12)], tañ[41a(1)], tap-[9b/16)], tapu[10a/40], taşı-[7b(18)], taşlu[37a(9)], tat-[42b(20)], tırnak [53a(21)], toğ-[38b(6)], toğra-[8a(12)], toğru[35a(6)], toğur[40a(12)], tokın-[38b(6)], tol-[9a(6)], ton[36b/21], toprağ[7a/4], toy- [36b/36], toz[40b/2], tur-[7b(15)], turna[46a/20], tut-[7b(19)], tuğaklı[40b(6)].

d->t-

116. Bazı yabancı kelime tabanlarında görülen bir ses olayıdır.

tolāb(<dolāb:A.)[35b(2)], turrāc(<durrāc:A.)[45b(15)].

k->g-, -k->-g-, -k>-g

117. Eski Türkiye Türkçesinden beri görülen ve Batı Türkçesinin en belirgin ses özelliklerinden biri olan tonlulaşma olaylarında k>g değişmesinin tespitinde, her ne kadar harekeli bir metin olsa da, Türkçenin doğrudan kendisine ait bir sesi olan g' yi ve nazal n'yi k harfinden ayırmak için kef üstüne konulan üç noktanın Süleymân-nâme-i Kebîr'de tek tük örnekler hariç kullanılmamış olması tereddütlere yol açmıştır. Metinde hangi kelimenin k' li hangi kelimenin g'li olduğunun tespitinde tutulan yol ise özellikle kef üstünde üç nokta konularak yazılmış bu dönem eserlerde bulunan kelimelerdeki tonlulaşmanın, dönemin genel özelliği olduğu düşünülerek bu eserlerde yaygın olarak kef üstüne üç nokta ile yazılan kelimelerin bu metinde olanları da tonlulaşmış kabul edilmiştir.

118. Eserde, son ünsüzü tonsuz olan k ile biten bazı kelime tabanlarına, tek başına bir ünlü olan veya ünlü ile başlayan bir ek, ekleşmemiş olan i- fiili, ünlüyle başlayan bir edat, bitişik imlalı olarak (§ 81) yazıldığı, sonuçta bunların tek bir kelimeymiş gibi görüldüğü ve k' nin de iki ünlü arasında kalarak tonlulaştığı kabul edilmiştir.

geç-[7b(15)], geçici[47a(21)], geçin-[8a(3)], geçür-[7b(12)], gel-[7b(8)], gemi [39a(2)], gerek[9b/30], getir-[7b(15)], getürt-[37b(21)], gey-[43a(3)], gez -dür- [50a(11)], gibi[10a(14)], gice[10a/41], gider-[9a(13)], gine[34b(2)], gir-[8a(12)], giri[11a(8)], girü[7b(14)], git-[7b(14)], giy-[34b(21)], gizle-[42a/6], göç[42b(3)], göç- [11b(2)], gögüs[45a(20)], gök[9b/37], göndür-[11b(14)], günlük[37a(11)], gönül[9b/22], gör-[7a/5], göre[43b(1)], görün-[43a(9)] görüş-[35a(12)], göster-[10b(6)], götür-[8a(2)], gözet-[9b/(7)], gözle- [53b/7], güldür- [11a(6)], gümüş[11a(11)], gün[7b(18)], gündüz

[11b(2)],güneş[9b/16], günlük[51b(16)],götürmeg-ile[51b(17)],virneg-içün [8b/5].

119.Eserde, ön sesindeki k'yi tonlulaştırmadan muhafaza eden kelimelerin bazıları ise şunlardır.

keçi[39b(20)], keleci[7b(16)], kendi[50a(4)], kendüleri[41a(3)], kes- [8a(16)], keskin[47a/3], kilid[37a(6)], kim[35a(2)], kimi[10b(7)], kimse[54a/35], kirpik[9b/14], kişi[53b(3)], kök[9a(12)], kök[8b(10)], kör[9b/30].

-k->-ğ,-k>-ğ

120.Metinde, ön ses k'sı g'ya dönüşmüş kelime yoktur. Bazı kelimelerin iç ve son sesinde, son ünsüzü k olan eklerin bazısında ve kimi zamanki kullanımlarda meydana gelen k>ğ değişmesine ait örnekler bu eserde de görülmektedir. Doğal olarak, iç sesteki g' laşmaların büyük kısmı k sesinin iki ünlü arasında kalmasıyla olmuştur. Son sesin tonlulaşmasında ise genellikle bu tonlulaşmış kelimedenden sonra ya tek bir ünlüden oluşan edatın ya da ünlü ile başlayan bir yardımcı fiilin varlığı söz konusudur.

ayağ[9a(15)],balçığı[9a/7], ırmağ[35a(14)], ırmağı[9a(7)], ırmağları[44a(14)], kandağı[35a(8)], koyduğu[10a(14)], olacağı[7a/4], otağıla[35b(16)], peygamberliğe[53a(3)],şakkağı[9a(9)],uzluğıla[39a(11)],yollarındağı[4 8b(12)].

121. Bu eserde imlasında ikilik olan tek tük kelimelere de rastlanılmaktadır.

ırmağ[35a(14)]; ırmağ[42b(20)].

ırmağ[42b(20)]:tek bir yerde).

yog[36a/3]:tek bir yerde).

yok[7b(11),(17),9b/9/15,10a/42...].

-c->-ç,-c>-ç

122. Eski Türkçedeki tonsuz seslerden ç' nin batı Türkçesinde iki ünlü arasında kalmak veya daha başka sebeplerle tonlulaştığı, eski Türkiye Türkçesi

metinlerde bu ses için cim harfinin kullanıldığı bilinmektedir. Ancak, aynı harfin, sıklıkla kullanılması, cim harfinin c ve ç' den hangisini karşıladığı durumu, kimi zaman bazı karışıklıklar, tereddütlere neden olmuştur. Bu metinde genelde böyle bir durum söz konusu değildir, yani c' ler cim ile ç' ler ise çim harfi ile karşılanmıştır. Ancak her zaman yalın veya ekli de olsa tonlulaşmış şekilde cim ile yazılanlar transkripsiyonda göz önünde tutulmuştur.

ağac[10a(20),10b(11)], ağacından[8a(18)], ağaclara[39a(13)];engec[39b/12]

2. Tonsuzlaşma

b->p,-b->-p-

123.Çok az sayıda görülen bir tonsuzlaşma olayı olup ,metinde iki yabancı kelimedede görülmektedir.

çöpinden (< çüb)[8a(13)].

putı (< büt)[9b/18,36b].

-ğ>-k

124.Metinde,bu tür tonsuzlaşmanın görüldüğü tek örneğin, geldiği dildeki tonlu kullanılışı da vardır.

çırak (< çirāğ) [100/40]; çirāğ[49b(4)].

şeb-çırak (< şeb-çirāğ) [100/40]; şeb-çirāğ[7b(10),(13)].

3. Sızıcılışma

k->h,-k->-h-

125. Eski Türkçe dönemindeyken k olan Eski Türkiye Türkçesi döneminde ise yerini h'ya terk eden bu sesin yer aldığı bazı kelimeler, bu eserde de bulunmaktadır.

han(<kān9b/27],aḥşam[11b(5),41a(15)],aḥtarıcı[39a(9)],dahı[7a/8,7b(8),

(15),8a(4)],kōrḥu[7b(10)],kōrkū[35b/14;44b/2,51a(3)],oḥuyıcı[45b(4)],

oḥu-[50a(18)],yahşı[40b(3)].-

4.Süreksiz ünsüzün yerini sürekli olanın alması

b->m-

126.Eski Türkiye Türkçesinde görülen bu ön ses uzak nazal benzeşmesi ile ortaya çıkan ses değişmesinin Süleymân-nâme-i Kebîr'de sadece bir yerde örneği olduğu görülür.

meni[43b(8)];

ben[7b(10),9b/11...]

5.Arapça kelimelerdeki iç ses hemzesinin y ünsüzüne dönüşmesi

127.Bir dış kürsüsüne sahip olan hemzenin bazı kelimelerde yerine y ünsüzüne terk etmesiyle ilgili imla durumu, daha önce,"ünsüzlerin yazılması; yapısındaki tek ünsüzü değiştiren kelimeler" konusunda (bkz. § 69) ele alınmıştır. Arapçaya ait bir gırtlak ünsüzü olan hemzenin, Türk boğaz yapısına uymaması ve özel bir çaba gerektiren zor telaffuzluğu gibi nedenler, bu sesi taşıyan Türkçeye girmiş kelimelerde, kimi zaman düşürülmesine yol açmıştır .Uzun ünlü karşılığındaki elifle biten bir kelimenin sonuna getirilen hemze, Türkçede pek dikkate alınmayıp düşürülürken, iç ses hemzesinin varlığı daha farklı olmuştur.Yazıda küçük bir işaret olan hemzenin, bilindiği gibi bazı kelimelerin içinde, noktası konulmayan bir ye harfi olan kürsüsü vardır.Kürsüsü böyle olan hemzenin, kendi özel işaretinin yazılmadığı durumda, kürsüsü ve dolayısıyla, onun esas şekli olan ye harfi ortaya çıkar ve böylece, Türkçenin kabullenmediği bir ses ve onun harfi,yerini,Türkçeye son derece uygun bir sesin harfine,yani y harfine bırakır.

Bu eserde, dış olan kürsüsü üzerinde hemze işareti bulunmayan ve y'li şekle dönüşmüş olarak bulunan bazı kelimeler aşağıdadır.

‘acāyib (< ‘acāʾib) [35b/16],dāyım (< dāʾim) [11b/2],dāyımā (< dāʾimā) [49a(12)]fāyide (< fāʾide) [50a(14)], kāyināt (< kāʾināt) [49b/5], tāyife (<tāʾife) [10a(13)], tāʾife[54a/23: iki mısırada.].

B.ÜNSÜZ DÜŞMESİ

128. Eserde görülen, Türkçe dil unsurlarında mevcut , Türkçenin tarihi gelişimiyle alakalı, daha Batı Türkçesinin başlarında gerçekleşmiş, iki veya daha fazla heceli kelimelerin sonunda ve bazı eklerin başında yer alan ğ,g seslerinin düşmesi, yine bazı dil unsurlarındaki ünsüz kayıplarıyla ilgili durumlar, dönemin genel akışına uygundur.

129. Süleymân-ı nâme-i Kebîr’de zorunlu ve öteden beri uygulanarak gelen ünsüz düşmesi, ünsüz kaybı durumunun başında “arıza uydurmak için kelime yapısındaki ünsüzün düşürülmesi”(bkz. § 64-69) gelir.”Yapısındaki ikiz ünsüzünden beri düşürülen kelimeler (bkz. § 65); ‘ām (< ‘āmm) [9a/2],cān (< cānn) [8a(6)], haḡ (< haḡḡ) [9b/10/17...], hāṣ (< hāṣṣ)[9a/2,10b(7)...], rec (< recc) [48b/2].

C.ÜNSÜZ TÜREMESİ

130. Türkçenin en eski ve köklü görevli sesi durumundaki y ve zamir çekiminden gelip kullanım alanı diğer kelime çeşitlerine de yayılan n’nin metindeki Türkçe ve yabancı dil unsurları arasındaki normal kullanımı dönemin genel akışı içerisinde.

131.Türkçede, edebî dilde olmasa bile bazen kelime başında “h”sesinin türediği görülür.Bu metinde de bunun örneğine bir yerde tesadüf edilir.

helbet[36a(2)].

Ç. HECE DÜŞMESİ

132. Eserde, bildirme işlevindeki “-durur” yardımcı fiili, benzer hecesini yitirerek Türkçenin temel ses uyumu içerisinde olan –“dur,-dür” eki halinde sık sık kullanılmıştır.

bu-durur[10a/42],dünyā-durur[53b/8],Huṣḡ-leb-gūdan-durur[54a/34];budur [9a(16)], sultāndur[7b(8)], gerekdür[40b(18)), menzildür[47b(5)].

ESERDEKİ BAZI YAPI BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

I.YAPIM EKLERİ

a.Düz ünlü taşıyanlar

133.Batı Türkçesinin bütün dönemlerinde yazılmış olan eserlerdeki gibi Süleymân-nâme -i Kebîr'de de kalınlık incelik uyumuna bazı kural dışı kullanımlar hariç, uyulduğu görülür. Kelime tabanlarına eklenerek yeni kelimeler oluşturan yapım eklerinde olsun, dildeki mevcut unsurların kelime grubu, cümle gibi yerlerde kullanım alanına çıkabilmesini sağlamak amacıyla onlara eklenen işletme eklerinde olsun, bu uyumun bulunduğu, genellikle varlığını koruduğu görülür.

Eserin 15. asrın sonlarına doğru yazılmış olması ve dil özellikleri onun genel yapısıyla Eski Anadolu Türkçesinin son dönemine ait olduğunu gösterir. Dolayısıyla, Eski Anadolu Türkçesinin sonlarına doğru, bazı eklerin kendi bünyelerinde bulunan ünlülerle eklerin, kelime tabanlarına eklenmelerinde kullanılan görevli seslerde oluşmaya başlayan düzlük yuvarlaklık uyumuna doğru olan bir gidiş, bir yöneliş ve bunun ilk örnekleri, az da olsa bu eserde de görülür. Bu uyum açısından bakıldığında bazı yapım eklerinin, bu eserde de, hatta çağdaş Türkiye Türkçesinde bile, aşağıdaki sınıflandırmadaki gibi yalnızca düz ünlülü olduğu görülür.

-a,-e-	:oynadıcı[39a(10)], uğra- [38a(21)], beñze-[11b(17)], dile-[34a(5)].
-an,-en	:oğlan[9b/34], erenler[40b/9].
-ar-	:karar-[37a /2], yaşar-[39b(9)]
-ce,-çe	:nice[8b(8)], niçe[36b/19]
-cılayın	:ancılayın[52a/2].
-te-	:iste-[11b(16)]
-dar,-der-	:kondar-[42a(11)], gönder-[7b(12)].
-la,-le-	:ağırlan-[40a(2)],bağışlayup[38b(10)],çañla-[42b/7], belinleyüp[43b(6)], inle-[37a/3], otlamalu[40a(2)].
-ma,-me	:uçması[46b(21)], degme[42a(4)],gitmem[35b/10].
-ma,-me-	:okuma-[11b(15)], eglenme-[34a(11)].
-mak,-mek	:uçmaklık[47b(19)],getirmege[46b(15)],yimek[7a/2].

-rak,-rek :yavaşırak[38a(5)], tızirek[34a(5)].

b.Yuvarlak ünlü taşıyanlar

134.Bazı eklerin ise, Batı Türkçesinin başlarında, sadece yuvarlak şekillisi kullanılmıştır.

-cuk :kanatcuğın[11b(7)].
 -dur,-,dür- :ağdurıcıdur[39a(17)],taşıttdur-[48b(12)],döndürücü [39a(9)],iletdür-[37a(20)].
 -şuz :ısuz[8a(18)], meşakqatsuz[44a(7)].
 -ik,uk,ük :ayruk[8b(1)], delikli[36b/23],delük[10b(2)].
 -gür :irgürüp[39a(10)].
 -ur-,ür :artur-[48b/3], uçur-[46b(9)], bişür-[8b(18)].

c.Çok şekilli, fakat bazısı karışık kullanılmış durumda bulunanlar

135.Bu tip eklerde, kimi zaman aynı kelimeye, aynı ekten veya görevli sestem uyum sağlayabilecek olanları getirilirken, kimi zaman ise bu tutuma uyulmadığı, böylelikle kelime tabanına göre tam bir düzlük yuvarlaklık uyumu dahilinde bu eklerin kullanılmadığı görülür.

-cı,-çi :aşcı[41a(19)], ilçı[7b(17)].
 -lı,-lu,-lü :atlı[34b(16)],çādırlu[37b(7)], develü[37a(4)], bitlü[45a(20)].
 -lık,-lik,-luk,-lük :aylık[47a(18)],peygām-berlığa[53a(3)],sakqālīg uzlıg-ıla[38a(10)],uzluğ-ıla[39a(11)],geçmeklik [39a(1)],günlük[47b(19)].
 -ı-I,-i-I,-u-I,-ü-I- :dağılup [42b(2)], şarsıl- [41a(4)], tutılup [34b(1)],urılup[42b(7)],örilmiş [8a(13)],kırulmuş [41a(6)], dökülme-[41a(5)],sökül-[41b(3)].

b. Yuvarlak ünlü taşıyanlar

- du,-dü :okıdum[50b(7)],olduñ[53b/5], eglendüñ[43b(12)],
götürtdüm[42a(16)].
- dur,-dür :vardur[40a(16)], yoldur[46b(8)], ‘acebdür[54a/22],
yıldür[39b(10)].
- durur :bu-durur[10a/42],aylık-durur[35b/13], cismüñ-durur
[53b/3].
- muz,-müz :kışşamız [42b(3)], şınıfımız [47b(12)], i’tibārumuz
[11a(4)],kuvvetümüz[47a(15)], milkimiz[9b/12].
- ñuz,-ñüz :i’tibāruñuz [48b(8)], hālüñüz [48b(8)], melikeñüz
[43a(13)].
- sun,-sün :tursun [43a(21)], şalsılmasun [41a(4)], götürsünler
[34a(7)],deprenmesün[41a(4)].
- ur,-ür :bulur-ısam[54b/14],k alursa[40a(5)],girürler[46b(9)],
götürür[39b(18)].
- uñ,-üñ,-nuñ,-nüñ :bunlaruñ[42b(12)], Süleymān’uñ[50b(16)], kapunuñ
[37a(6)],ba‘zınuñ[51b(18)],mihenüñ[49b(2)],ehlinüñ
[7a/8],sözlerüñ[7b(5)],hazīnesinüñ[46b(4)].

c. Çok şekilli, fakat bazısı karışık kullanılmış durumda bulunanlar

- ı,-i,-ü :ma’sūķını[42a(19)], soñına[46a/6], yirine [43a(8)],
yüzünü[47a(10)].
- ı-ñ,-i-ñ,-u-ñ,-ü-ñ :mālīñı[36b/29], aḥvālīñı[36b/29], dīvānuñı[52b(9)],
koynuña[43b(15)], çākerüñ[11b/2], sözüñ[7a/3].
- ı-m,-u-m,-ü-m :tahtımı [11a(1)] ,hilkatım [50a(1)], gözüm [9b/22],
emrüm[36b/14].

III. İSİM-FİİL EKLERİ

137.Süleymân-nâme-i Kebîr'de bulunan isim-fiil ekleri içinde, döneminin özelliğiyle sadece yuvarlak ünlülü şekilleri bulunduğundan, düzlük yuvarlaklık uyumunu bozanlar da vardır.

- an,-en :çıkan[8b(14)], olan[9b/25],esen[38a(8)]görünen[43a(10)].
- duğ,-dük :konduguñ[43b(7)],oturdukları[44a(8)],girdügin[42a(4)].
- miş,-miş :kurımış[8b(10)], düzilmiş[8b(179)].

IV.ZARF-FİİL EKLERİ

138.Eserde yer alan zarf fiil ekleri içinde p gerundiumunun genişlemesiyle oluşanların bazısı düz ve yuvarlak ünlülü şekiller olduğu halde, bunların fiil tabanlarındaki kullanımlarında tam bir düzlük yuvarlaklık uyumundan söz edilemez..

- a,-e :ala getir-[8a/4)], yaza ço-[40b(8)].
- alı,-eli :alaldan[48b(10)], olaldan(49a/11), gelediden[48b(9)].
- ı,-i :alı vir-[50a(12)], bulı vir-[35b(7)], getüri bil-[46b(9)].
- ıcağ,-icek :kurıcağ[46b(3)], varıcağ[34a(20)], bilicek[50b(1)],gö-
ricek[7b(7)].
- ınca,-ince :olınca[34a/19], bilmeyince[52a/5], çekmeyince[52a/4].
- iben,-uban,-üben :getüri viriben[52b(10)],çaluban[37a/1],söyleyüben[7b/13]
- u,-ü :bağlayu koy-[34b(2)], uyanu gel-[43b(9)], diyü[44a(8)].
- up,-üp :turup[45b(15)], tutılup[34b/1], götürüp[8a(2)],indürilüp
[47a(13)].
- madan,-madın,-medin :açmadan[52b(12)],bozmadın[46b(5)], geçmedin
[47a(13)].

Aa, Āā

- āb** (F.): su[7b(13)]; yağmur[46a/27].
āb-ı Kevser(F.): cennette bir havuz veya ırmak olduğu söylenen Kevser'in suyu, Kevser suyu[44a(13)].
- °abā** (< °abā:A.): dövme yünden imāl edilen kumaşla dikilmiş bol, geniş, yakasız ve uzun giyecek, hırka[45a(7)].
- ābādān** (F.): şen, bayındır, imar edilmiş[49a(16)].
- ab-dest** (< āb-dest:F.): namaz kılmak ve bunun gibi diğer bazı ibadetleri yapmak için vücut organlarının bir kısmının yıkanıp temizlenmesi[11b(5)].
ab-dest al-: namaz kılmak ve diğer bazı ibadetleri yapmak için gereken dinî temizliği yapmak[11b(5)].
- °abes** (A.): boş, saçma, gereksiz[35b(6)].
- °acāyib** (< °acāyib:A.): görülmedik, alışılmadık, şaşılacak, çok tuhaf[35b/16].
- °aceb** (A.): hayret verici, şaşırtıcı[41b(13)].
- °acebā** (A.): acabā, şüphe, merak ve kararsızlık belirtir[50a(17)].
- °acel** (< °acele:A.): bir işi vaktinden önce yapmaya çalışma, çabuk, çabukluk.[9b/19].
- °acele** (A.): çabuk hareket, sürat[44a(17)].
- acı** : acı, tadı hoş olmayan ağzı ve boğazı yakıcı olan[42b(20)].
- acı-** :bir şeyi vermeye kıyamamak, bir şeyin elden çıktığına üzülme; tees-süf etmek, yazıklanmak[50a(5)].
- °acīb** (A.): alışılmışın dışında olan, garip, tuhaf, acayip[7a/1].
- °āciz** (A.): güçsüz, zayıf, eli ermez[39b(1)].
°āciz kılıcı: acizlendirici, aciz edici[39b(1)].
- °acūze** (A.): yaşlı, huysuz, çirkin kocakarı[49a(15)].
- °acz** (A.): güç yetirememe hāli, güçsüzlük[46b(12)].
- aç-** : bir şeyi kapalı durumdan kurtarıp açık duruma getirmek [34b(21)]; organı işler duruma getirmek(8a,2); germek[44a(10)]; açığa vurmak, ortaya koymak[36a(11)].
- açış-** : hep birlikte, beraberce açmak[8a(2)].
- ad** : bir kimseyi, nesneyi anlatmaya, bildirmeye yarayan söz, isim[9b/4]; anılacak değer, önem[34b(17)].
- °Ād** (A.): eski tarihlerde Yemen tarafında yaşadığı düşünülen, Hud peygamber tarafından imana getirilemediği için Allah'ın gazabına uğradığına inanılan bir kavim[39b(3)].
- ada** : her yanı su ile çevrili kara parçası[41b(21)].
- ādāb** (A.): usuller, kurallar, yollar[7b(5)].
- a°dād** (A.): sayılar, adetler[49a(17)].
- °aded** (A.): sayı, tane[8a(11)].
- adem** (< ādem:A.): adam, kişi, insan[34a(17)].
- ādem** (A.): adam, kişi, insan [46a(10)]; bir kişinin taraftarı olan, yanında ve işinde olan[34a(17)]; ilk insan, ilk peygamber Hz. Ādem[50a(5)].
- ādemī** (A.,F.): ādemoğlu, insanoğlu, insan[37b(14)].
- ādemī-zād** (F.): ādemoğlu, insan[7b(9)].
- ādem-şüret** (A.): insan görünüşü, insan biçimi[8a(7-8)].

- ādēm-şūret ol-** : insan görünüşüne, içimine girmek[8a(7-8)].
- ādī** (A.): doğruluk, adalet[9b/14].
ādī u dād: adalet ve doğruluk[9b/14].
ādī u dād it-: adalet ve doğrulukla davranmak[9b/27].
- ādū** (A.): düşman[48b/2].
- āfārit** (A.): korkunç, büyük ve zararlı cinler, ifritler[36a(8)].
- āferīde** (F.): yaratık, yaratılmış, mahluk[41a(5)].
- āferīn** (F.): beğenme, alkış[10b(12)].
āferīn it-: güzel bulup beğenmek, alkışlamak[34a(15)].
āferīn kıl-: beğenmek, alkışlamak[10b(12)].
- āfet** (A.): çok güzel kadın[53b/2].
- āfitāb** (< āf-tāb:F.): güneş[9a/5].
- āfv** (A.): suçunu bağışlama, af[36a/5].
- āğ** : süt, kar gibi şeylerin rengi, beyaz, ak[40b/3].
- āğ-** : yükselmek, çıkmak[49a(13)].
- āğac** : ağaç, gövdesi kereste veya odun olarak kullanılan bitki[8a(8)].
- āgāh** (< āgāh:F.): bilgili, haberli[10a/39].
āgāh ol-: haberli olmak, bilgilenmek[10a/39].
- āgāh** (F.): bilgili, haberli[39b(9)].
āgāh it-: haberlendirmek, bilgilendirmek[38b(9)].
- āğdur-** : kaldırmak, yükseltmek[39a(17)].
- āğır** : tartıda çok çeken, hafif olmayan, yerinden kaldırılması zor olan [47a(2)]; zor, çetin, güç[48b(8)]; sıkıntı veren, bunaltıcı[38b(6)].
- āğırış-** : birlikte anırmak[34b(18)].
- āğırlan-** : yükü, ağırlığı artmak, ağırlaşmak[40a(2)].
- āğız** : yüzde bulunan ve nefes alıp vermeye, yemek yemeğe yarayan boşluk şeklindeki bölüm, ağız[8a(2)]; söz söyleme, ifade etme tarzı[7b(5)].
āğız aç-: söz söylemek, konuşmak[39b(20)].
āğızdan öd çık-: çok korkmak[46a/10].
- āğlaş-** : baş başa verip beraberce ağlamak, karşılıklı ağlamak[48a(13)]; sızlanmak, şikāyetçi olmak[48a(12)].
- āğlat-** : ağlatmak, üzülmesine, mutsuz olmasına sebep olmak[11a(6)].
- āh** (A.): ortak değerlere sahipkardeş, dost, arkadaşı[7a(20)].
- āh,āh** : acı, ağrı duyulduğunda söylenen ünlem[11b(14)]; sesin tonuna göre kızgınlık, öfke, sevgi, pişmanlık gibi duyguları belirtir[48a(12)].
āh it: āh etmek, feryat etmek[11b(14)].
āh u vāh(F.): İnleyip sızlama[44a(10)].
āh u vāh it: āh u vāh etmek, inleyip sızlamak[44a(10)].
- āhad** (A.): tek, bir[44b(17)].
- āhar** (A.): başkası, diğer, öbürü[49b(2)].
- āhar** (A.): başkası, diğer, öbürü[49b(2)].
- āhbār** (A.): haberler, bilgiler[11b(21)].
- āhd** (A.): söz verme; ant, yemin[49a(18)].
āhd it-: ahd etmek, söz vermek, yemin etmek[49a(18)].
āhd u peymān(F.): ant, yemin[11a(21)].
āhd u peymān it-: ant içmek, yemin etmek[11a(21)].

- āheng** (F.): düzen, uyum[50b(21)].
āheng it-: düzenlemek, uyum sağlamak[50b(21)].
- āheste** (F.): yavaş, ağır, yavaş yavaş[9a(7)].
- āhesteliġ** : āhestelik, āheste olma durumu[42a(4)].
- Āhi Mā Aşernā Fetālī** : k.a.[8a(5)].
- āhin** (< āhen:F.): demir[37a/6].
- āhir** (A.): son, en sonraki, sonra[36a/3]; nihayet, en sonunda, son olarak [47b(15)].
āhir it-: sonlandırmak, bitirmek[10a/49].
āhir ol-: son bulmak, sonlanmak, bitmek[49b(2)].
- āhıret** (A.): öteki dünyā ahiret[48b(9)].
- āhir zemān** :son zaman[49b(17)].
- āhmak** (A.): pek akılsız, alık, sersem, şaşkın[52a(21)].
- Ahmed** (A.): Hz. Muhammed'in isimlerinden biri[36b/38].
- Ahmedī** : (1334-1413) yılları arasında yaşamış asıl adı Tâceddin b. İbrahim olan Anadolu divan şairi[7a/8].
- Ahmed Paşa** : Edirne'de doğup Bursa'da ölmüş 15. yüzyıl ünlü divan şairi[7a/9].
- aḥsen** (A.): en güzel, pek güzel[54a/2].
- aḥşām** (< aḥ:T.,şām: F.): akşam, gündüzün bittiği ve gecenin başladığı ilk saatler[11b(5)]
aḥşām namāzı: ikindi ile yatsı namazı arasında kılınan namaz [11b(5)].
- aḥtarıcı** : altını üstüne getirici[39a(9)].
- āhū** (F.): ceylan, karaca[8a(19)].
- aḥvāl** (A.): haller, durumlar[36b/29].
- ak-** : (sıvı maddeler) bir yerden başka bir yere gitmek, akmak[35a/2]; (bu gibi maddeler) yukarıdan aşağıya, yere düşmek, akmak, yağmak [9b/37].
- akārib** (A.): tehlikeli ve zehirli hayvancıklar, akrepler[8b(14)].
- akd** (A.): iki kişi veya taraf arasında sözleşip, anlaşma, karara varma, sözleşme[49a(18)].
akd it-: sözleşmek, karara varmak[49a(18)].
- akdem** (A.): önce, önceki, en önce, ilk[50a(2)].
- akıbet** (A.): sonunda, en sonunda, nihayet[10b(2)].
- akıl** (A.): akıllı kimse, akleden, akıl sahibi kişi[7a/5].
aklı başına dir-: davranışların yanlışlığını anlayıp doğru yolu bulmak [11a(20-21)].
- akılān** (A.): akıllılar[54a/33].
- akıle** (A.): akıllı kadın[10a(10)].
- akıleluk** : akıle olma durumu, akılelik[53a(16)].
- akıt-** : akmasını sağlamak, dökmek[9b/8].
- akım** (A.): özellikle batıdan ve kuzeybatıdan esen, yağmur getirmeyen rüz - gâr[38a(5)].
- akl** (A.): düşünme, anlama ve kavranma yeteneği, akıl, us[10a(9)].

- °aklı başa dir-: delice, çılgınca davranmayı bırakıp daha akıllıca bir yol tutmak [11a(19-20)].
- akreb (A.): en, daha, çok yakın[53a(2)].
- al : al, kan rengi, kızıl, kırmızı[37a(11)].
- al : al, hile, düzen, tuzak(9b,13).
al it-: hile yapmak, tuzak kurmak[9b/26].
- al- : temin etmek, sağlamak, kazanmak[8a(8)]; bir şeyi veya kimseyi bulduğu yerden ayırmak[8a(10)]; yerini değiştirmek[8a(13)]; götürmek [35b(17)]; gitmek, mesafe kat etmek[47a(4)]; kendine ulaştırılmak, iletilmek[43a(13)]; biriyle evlenmek[48a(5)].
ala götür-: alıp getirmek[8a(4)].
- āl (A.): aile, hanedan, sülâle[45a(12)].
- °alā (A.): üst, üzere[44a(12)].
- °alā (< alā :A.): mertebeye yükseklik, yücelik, büyüklük, şan[50a(5)].
- alçak : aşağıda olan, yüksekte olmayan[9a(5)];(mec.)bayağı, basit[49a10].
alçak ol-: bayağılaşmak, basitleşmek[49a/10].
- °alef (A.): hayvan yemi, ot, saman, yulaf[39b(1)].
- °alem (A.): bayrak, sancak[38a(10)].
- °âlem (A.): evren, kâinat[36a/2]; cihan, dünya, yer yüzü[9b/14]; yaratılmış olan her şey[9a/4].
- °ale's-şabāh (A.): sabah üzeri, sabahleyin, erkenden[37b(7)].
- °aleyhi'l-la'net (A.): şeytandan söz edilirken "Ona lânet olsun!" anlamında kullanılan bir söz[48a(13)].
- °aleyhi's-şalavatu ve's-selām(A.): peygamberler anıldığında " Ona salat ve selām olsun!" anlamında kullanılan bir söz[10b(21)].
- °aleyhi's-selām (A.):peygamberler anıldığında "Ona selām olsun!" anlamında kullanılan bir söz[8a(20)].
- alın :yüzün göz ve kaşların üstünden saçlara kadar olan bölümü [10a(13)].
- °âli (< °ālī:A.):büyük, ulu, yüce[54a/37].
- °ālī (A.): büyük, yüksek, yüce, ulu[7b(11)].
- °âlim (A.): ilim sahibi olan, ilmi çok olan, çok bilen, bilge[36a/5].
- alkış : övme, övgü, dua[9a(3)].
alkış it-: alkışlamak, övmek, yüceltmek, dua etmek[9a/2].
alkış vir-: alkışlamak, övmek, dua etmek[9a(3)].
- Allah (< Allāh:A.): Allah[49a/7].
- Allāh (A.): Allah, Tanrı[11a(8)].
- Allāhu ekber (A.): Allah, yücelerin yücesidir[43a(19)].
- alt : bir şeyin yere bakan yanı, üst karşıtı(43b,9); aşağı[38a(8)].
- altı : beşten bir fazla olan sayı, altı[46b(8)].
- altın : altın madeninden yapılmış olan[40b(10)].
- altun : altın, parlak sarı renkte, kolay işlenen, paslanmayan, işlenmiş şekliyle süs eşyası olarak da kullanılan değerli bir maden[11a(11)].
- °ām (< °āmm:A.): halkın bütünü, herkes[9a/2].
- amān (A.): eminlik, korkusuzluk[11a(20)]; af, bağışlama[48a(10)].
amān bul-: güvende olmak, korkmamak[11a(20)].

- °amel (A.): davranış, fiil, iş[44b(19)].
 °amel eyle-: iş yapmak[53b/2].
 °amel it-: iş yapmak[44b(19)].
 °amel tut-:iş yapmak, kulluk etmek[54a/18].
- °āmil (A.): yapan, eden, işleyen[43b(1)].
 °āmil ol-: yapmak, etmek, işlemek[43b(1)].
- ammā (A.): ama, fakat, lâkin[7b(14)].
- °Amr (A.): Arapça anlatımlarda örnek verirken kullanılan ve Türkçede Ahmet-Mehmet veya Ali-Veli şeklindeki örneklendirmelerde Ahmet veya Ali'nin yerini tutan özel isim. Daima Zeyd ile beraber kullanılır [46a/21].
- °amū (A.): güçsüz yaratık, aciz kişi[10a/45].
- °amūd (A.): sütun, direk[45a(17)].
- añ- : birini veya bir şeyi hatırlamak, akla getirmek, bunların sözünü etmek[7a/4].
- ān (A.): an, zamanın en küçük parçası, kısa zaman, lahza[11a(21)].
- ana : anne[9b/13]; temel[41a(4)].
- aña : ona, "o" zamirinin yönelme durumu[7b(8)]; oraya[36b/24].
- °anber (A.): anber balığından çıkarılan misk gibi güzel kokulu, kül renginde bir madde, amber[8a(17)].
- °anberā (°anberā: A.): iğde yemişi[46a/12].
- °anberīn (F.): anber kokulu[50b(2)].
- anca : onca, "o" zamirinin eşitlik durumu, onun gibi[10a/41].
- ancak : "olsa olsa", "daha çok", "en çok", "zorlukla" gibi bir şeyin ilerisinin, daha fazlasının mümkün olmadığını belirtir[46b(8)].
- ancılayın : öyle, onun gibi[52a/2].
- anda : orada[34a(8)]; oraya[41b/1]; anda(< ān:A. ve T.-da) o zaman[9a/1].
- andan : ondan, "o" zamirinin çıkma hâli[10a/39]; o yüzden, ondan dolayı, o nedenden[10b(14)]; sonra(7b,14); oradan[9a86]; ona[10b(17)].
- °andelib (A.): bülbül[7a/1].
- anı : onu, "o" zamirinin belirtme hâli[9b/24].
- °anķebut (A.): örümcek[10b(5)].
- añla- : akıl erdirmek, kavramak[9b/35]; bilmek[10a/46]; öğrenmek[35b/13]; ayırdına varmak[8b/1].
- anlar : onlar, "o" zamirinin çokluk hâli[8b(4)].
- anuñ : onun, "o" zamirinin ilgi hâli[10b(20)].
- añuz : ekin biçildikten sonra tarlada kalan sap ve saman[40b/2].
- °ar (A.): namus, haya[36b/21].
- ara : iki şeyi birbirinden ayıran boşluk, uzaklık, açıklık[37a/7]; toplu hâl - de bulunan kişilerin veya nesnelere içi[42b(4)]; alan, orta[44a(14)].
- ara- : bir şeyi veya birini bulmaya çalışmak[43a81].
- °Arab (A.): Arap yarımadasında yaşayan halk veya bu halktan olan kimse[8a(3)].
- °Arabī (A.) Araplara ait, Araplara has[37a(12)].
- a°rāf : âdetler, usuller, alışkanlıklar[7b(4)].
- °arak (A.): ter[10b(19)].

- aralık** : esna, vakit, sıra[44a(3)].
- ‘arāyış** (< **ārāyış**:F.): süs, zinet[49a(15)].
- arende** (< **ārende**:F.): bir şey getiren kimse[48b/9].
- arı** : yabancı maddelerden arınmış, saf, temiz, katışıksız[51b820)].
- arış** (< **erş**:F.): arşın, takriben 68 cm. tutarındaki uzunluk ölçüsü biri - mi[40b(20)].
- ‘ārif** (A.): irfan sahibi, bilgili, bilen[54a(22)].
- arķa** : bir şeyin esas tutulan tarafının tam ters yanı(46b,19); bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi[37a(10)].
- arpa** : buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira imalatında kullanılan, hay - vanlara yem olarak verilen bir bitki[8a(8)].
- arşlan** : kedigillerden, cesareti ve kuvvetiyle, yırtıcılığıyla tanınan, erkekleri yeledi olan hayvan, aslan[43b(15)].
- ‘arş** (A.): göğün en yüksek katı[36a/4].
‘arş-ı ‘azīm (F.): Allah’ın kudret ve büyüklüğünün tecelli ettiği göğün dokuzuncu katı[49b(8-9)].
‘arş u ferş(F.): gökyüzü ve yeryüzü[36a/4].
- art** : arka, geri[53a(6)].
- artuk** : başka, gayrı, maada(53a,20); çok, fazla; üstün[40a(15)].
- artur-** : artırmak, çoğaltmak[48b/3].
- ‘arz** (A.): sunma, bildirme, gösterme[7b(11)].
‘arz it-: sunmak, bildirmek, göstermek[39a(18)].
- Arza** : ağaç kurtlarının reisi, başı[10a(20)].
- ‘arza** (A.): sunma, bildirme, gösterme[36b/18].
‘arza kııl-: sunmak, bildirmek, göstermek[36b/18].
- arzu** (< **arzū**:F.): heves, istek[54a/28].
- ‘a.s.** (A.): ‘aleyhi’s-selām, peygamberlerin isimleri söylenirken “Ona selām olsun!” manasındaki sözün kısaltması[7b(7)].
- ‘aşā** (A.):sopa, değnek[49a(21)].
- Aşaf** (Āşaf A.):Süleyman peygamberin veziri[46a/30].
- Āşaf bin Berhıyā**(A.): Süleyman peygamberin veziri[37b(16)].
- āsānlık** : kolaylık, kolay olma[42a/4].
- ‘asā-yı Mūsā** (F.): Allah tarafından Hz. Mūsā’ya verilen, yılan hâline giren mucize değnek[45a(8)].
- aşdef** (A.): sadepler[9a/6].
- aşfiyā** (A.): içi saf ve temiz olan, tuttuğu yol doğru olan, takva sahibi kimse - ler [50b(15)].
- aşıl** (< **aşl**:A.): soy, nesep[37b(19)].
- ‘aşır** (< **‘aşr**:A.): çağ[44b/8].
- ‘āsi** (< **‘āsī**:A.): isyan eden, karşı gelen[47b/4].
‘āsi ol-: isyan etmek, karşı gelmek[47b/4].
- ‘āşī** (A.): isyan eden, karşı gelen[39b(17)].
‘āşī ol-: isyan etmek, karşı gelmek[36b/33].
- ‘asker** (A.): erden, mareşale kadar orduda hizmet eden, görev yapan herkes, ordu mensubu[8a(3)].
- aşl** (A.): kök, köken[46a/23].

- assı** : yarar, kazanç, çıkar, kâr, fayda[49a(20)].
- āsümān** (< ās-mān:F.): gök, semâ[40b/4].
- āsude** (< āsūde:F.): rahat, sıkıntısız, dinç[40b/1].
āsude ol-: rahat olmak, sıkıntıda olmamak, dinç olmak[40b/1].
- aş** : pişirilerek hazırlanmış yemek, aş[41a(5)].
- aş-** : uzak, geçilmesi zor bir yeri geçmek[37a(12)].
- aşağa** : aşağı[10b(5)].
- aşağı** : bir şeyin yere yakın olan kısmı, alt kısım, yukarının zıddı[42b(20)].
- aşcı** : yemek pişiren kimse[41a(19)].
- °aşıķ** (A.): āşık, bir kimseye veya bir şeye aşırı derecede bağlı olan, sevgi duyan, vurgun, tutkun, seven[38b(9)].
- āşikār** (< āşkār:F.): açık, belli, görünür, ortada[48b/1].
- āşinālık** : tanıdıklık, bildik şekil, yabancı olmama[42a(1)].
- aşkar-şifat** (F.): aşkar gibi, aşkara benzer[45a(19)].
- āşkāre** (F.): āşikār, beli, açık, ortada[36a/5].
- at** : binme, yük taşıma gibi işlerde kullanılan memeli hayvan, at[10b(20)].
- at-** : bir cismi bir yöne doğru fırlatmak[8a(6)].
- ata** : baba[9b/13]; toplumun, soyun geçmişte yaşamış fertleri, cet[9b/12].
- āteş** (F.): ateş[50a(3)].
- °ātıf** : bir rüzgâr adı[39a(20)].
- atış-** : birbirine bir şey atmak[44a(13)].
- aılas** (A.): yüzü, ipek iç tarafı pamuklu, sık dokunmuş, parlak bir kumaş [36a/6].
- atlu** : atlı, atı olan(34b,16); ata binmiş, süvari[43a(3)].
- atmaca** : kartalgillerden, ava alıştırılabilen, küçük, yırtıcı bir kuş[46a/19].
- avāz** (< āvāz:F.): yüksek ses, seda, nâra[35a(15)].
- āvāz** (F.): yüksek ses, seda, nâra[44a(15)].
- avuç** : elin içi[10a(13)].
- avla-** : bir avı canlı veya ölü olarak ele geçirmek[8a(4)].
- °avret** (A.): insanın, gösterilmesi ayıp olan, utanılan yeri[36b/21]; kadın, zevce, dişi kişi[53a(18)].
°avret idin-: bir erkeğin bir kadını kendisine eş olarak alması [53a(18)].
- ay** : ay, senenin on ikide biri, yaklaşık otuz günlük zaman[34a(4)];dünya -nın uydusu olan gök cismi, kamer[35b/12];
ay-ıla gün: ay ve güneş[35b/12].
- ayağ** : ayak, bacakların bilekten aşağı olan ve yere basan kısmı[9a(15)].
- ayak** : bacakların bilekten aşağı olan ve yere basan kısmı, ayak[34a(11)]; içki kadehi(41b,4).
ayağı toprağına gel-: hizmetinde bulunmak için büyük bir içtenlikle birbirine bağlanmak, kul olmak[34a(11)].
ayağı tur-: ayak üstünde durmak, ayakta durmak[41b(16)].
- a°yān** (A.): bir memleketin ileri gelenleri[52a(14)].
- °ayān** (< °ıyān:A.): āşikār, açık, belli, meydanda olan[10b(16)].
°ayān eyle-: belli etmek, bilinir kılmak[42a/6].
- °ayb** (A.): kusur, utanılacak şey, ayıp[10a/42].

- aydınlık** : ışıklık, bir yeri aydınlatan güç[42b(10)].
aydınlık it-: bir yeri aydınlatmak, ışıklandırmak [42b(10)].
- āyet** (A.): delil, iz, işaret,(51b,2); Kuran-ı Kerim'in herhangi bir cümlesi[11a(13)].
- ayık** : sarhoşluğu geçmiş olan(46b,1); uykudan uyanmış olan [41b(10)].
- ayır-** : bir bütünden bir parçayı alıp bir tarafa koymak(40b,21); nitelik değişikliğini fark etmek[9b/34].
- ayırtla-** : ayırıp çıkarmak[8b(11)].
- °āyid** (<°ā'id:A.): dolayı, ilgili, ilişkili[50a(16)].
- āyīn** (F.): âdet, usul[7a/2].
āyīn ol- : âdet olmak, usulleşmek[7a/2].
- °ayne'l-yakīn** (A.): gözle görünmüş gibi, kesin[35b(8)].
- °aynı** : ayırt edilemeyecek kadar benzeri, eşi, tıpkısı, özdeşi[53a815)].
- ayrıl-** : bir yerden, bir kişiden veya bir şeyden kopmak, uzaklaşmak[42a(3)].
- ayru** : yerleri bir olmayan, ayrı[52a/5].
ayru ol-: yerleri bir olmamak, uzak olmak[52a/5].
- ayruk** : başkalarına benzemeyen, ayrı tutulan, müstesna, ayırık[8b(1)].
- °ayyār** (A.): dolandırıcı, hilekâr[35a(7)].
- °ayyūk** : (mec.): göğün pek yüksek yeri[45b(19)].
°ayyūka çık-: sesin çok yükselmesi, çok çıkması[45b(19)].
- az** : az, çok olmayan, eksik olan[54a/20].
- a°zā** (< a°zā :A.): uzuvlar, organlar[41b(13)].
- °azāb** (A.): işkence, keder[39b(4)].
- ažal** (< ažall:A.): yanlışlık, yanılma[54a/35].
- a°žam** (A.): en büyük[8b(20)].
- °azamet** (A.): büyüklük, yücelik[7b(7)].
- °azametlü** : azamet sahibi, çok büyük, yüce, ulu[36a(11)].
- azdur-** : azdırmak, azgın duruma getirmek[53b/11].
- azık** : yiyecek şeyler, besin, gıda[37a(1)].
- °ażim** (A.): büyük, yüce[11b(4)].
- °ażiz** (A.): saygı değer, kıymetli, seçkin[42a/5].
- °azl** (A.): ortadan kalkma, elinden gitme[50b(12)].
- °azm** (A.): niyet, karar, kasıt[11b(2)].
°azm it-: niyet etmek, karar kılmak[35b/10].
- °azze ve cel** (A.): Allah anıldığında "Aziz ve celil olsun!" anlamında söylenen bir söz[9b/17].
- °azze ve celle** (A.): Allah anıldığında "Aziz ve celil olsun!" anlamında söylenen bir söz[50a(4)].

Bb

- bād** (F.): rüzgâr, yel[8a(2)].
bād-ı şabā(F.): doğudan esen hafif, hoş rüzgar[38a(15)].
- ba^cde ʿusrin yūsra** (A.): “Sıkıntının sonu rahatlıktır.” anlamında kullanılan söz [49b(13)].
- bağ** : (anatomi) kemikleri birbirine bağlama ve iç organları yerinde tutma vazifesi gören lif demeti[40b(5)].
- bāğ** (F.): bağ, içinde çok ve çeşitli meyve ve sebze yetiştirilen büyük bahçe [34b(17)].
- bāğ-bān** (F.): bağcı, bahçıvan[35b(12)].
- bağır** : bağır, göğüs(38h,18); (mec.) iç[8b(17)].
- bağırsuk** : bağırsak[8b(14)].
- bağışla-** : bir hakkı veya malı karşılıksız olarak birine vermek[38b(10)].
- bağla-** : bağ veya başka bir nesneyle tutturmak, düğümlemek[34b(2)].
bağlar ol-: bir şeye karşı istek uyanmasıyla ilgi, yakınlık duymak[50b(5)].
- bağlan-** : bağlamak işine konu olmak[40b(4)].
- bağrış-** : karşılıklı veya beraberce bağlamak[34b(19)].
- bahā** (F.): değer, kıymet, bedel[8a(8)].
- bahādur** (F.): cesur, kahraman, yiğit[40b(5)].
- bahāyim** (A.): dört ayaklı hayvanlar; canavarlar[48b/6].
- bahçe** (< bāğ-çe:F.): bahçe, çok ve çeşitli ağaç, çiçek yetiştirilen yer[34b(17)].
- baħr** (A.): deniz[7b(17)]; büyük göl veya nehir[41a(1)].
baħr-ı Kızıldeniz (F.): Kızıldeniz[8b(2)].
baħr-ı rahmet (F.): rahmet denizi, (mec.) Allah’ın rahmetinin bolluğu[50a(16)].
baħr-ı ʿummān(F.): umman denizi[42b(18)].
baħr-ı zulümāt(F.): karanlıklar denizi (mec.) çok karanlık[49b(7)].
baħr u ber(<baħr u berr.F.):deniz ve kara[7b(17)].
- baħrī** (A.): deniz hayvanı[8b(2)].
- baħş** (A.): konuşulan şey, konu, söz[45a(13)].
baħş it-: konuşmak, söz etmek[45a(13)].
- baħş** (A.): bağış, ihsan, verme[8b(15)].
baħş it-: bağışlamak, ihsan etmek[8b(15)].
- baħşī** (A.): bağış, armağan[41b(21)].
- baħt** (F.): talih, kut, kader, kısmet[10b/2].
- ba^cīd** (A.): uzak[53a(14)].
- baķ-** : görmek amacıyla gözleri bir tarafa çevirmek, bakmak[40a(3)]; farkına varmak, kavramak, anlamak[54a/25].
- baķır** : bakır madeninden imâl edilmiş eşya[49b(5)].
- baķıř-** : iki veya daha fazla kişi birbirine bakmak[44a(10)].
- bāķī** (< bāķī:A.):devamlı, sürekli, kalıcı[10a/48].
- bāķī** (A.): sürekli, devamlı, kalıcı[10a/48]; arta kalan[40a(3)].

- bākī kal-** : kalıcı olmak, devamlı bulunmak[39b(13)].
- bākire** (A.): kız oğlan kız, erkek görmemiş, cinsî ilişkide bulunmamış kız [9b/33].
- bāl** (F.): kanat[45b(5)].
bāl u per(< **perr ü bāl**:F.): kanat ve tüy[45b(5)].
- balçık** :koyu, yapışkan çamur, balçık[9a/7].
- baldır** : bacağı dizden ayağa kadar olan kısmı[53a(21)].
- balık** : suda yaşayan, yumurtlayarak üreyen, solungaçla nefes alan omurgalı hayvanların genel adı[7b(19)].
- balıkçı** : balık tutan veya satan kişi[50b(6)].
- baña** : bana, ben zamirinin verme hâli[9b/18].
- bār** (F.): yük(34a,6); defa, kere[10a(10)].
- bārīgāh** (< **bār-gāh**:F.): içine ancak izinle girilebilen yer, çadır, huzur, yüksek divan[9a/4].
- bārū** (F.): kale duvarı, sur[34b(16)].
- bas-** : etrafı kaplamak[39a(19)]; üstün gelmek, mağlup etmek[49b(1)].
- baş** (A.): açma, yayma, uzun uzun anlatma[5b(11)].
- baş it-** : açmak, yaymak, uzun uzadıya anlatmak[50b(11)].
- baş** : kafa, baş[34a/1]; başkan, ileri gelen, topluluğu yöneten [76(21)]; öz varlık anlamında kullanılan zamir[44b/4].
başda ko-: çok değer vermek, baş tacı yapmak[36a(15)].
baş eg-: itaat etmek, üstünlüğünü kabul etmek[46a/1].
baş koy-: saygıyla baş eğmek[34a/1].
- başçı** : başçı, koyun, kuzu, sığır başı satan veya pişiren kimse[41b(13)].
- başla-** : bir işe girişmek, harekete geçmek[9a(9)].
- baatar** (A.): çok sevinme, sevinç[38b(10)].
- bātil** (A.): boş, batıl, beyhude[53b(7)].
- bātın** (A.): içi gizli, sırlı, gözle görülemeyen[10a(16)].
- batman** : iki ilâ sekiz okka arasında değişen ağırlık ölçüsü[40a(18)].
- batur-** : batırmak, daldırmak, dibe indirmek, batmasına sebep olmak [42b (13)].
- bayık-** : şüphe etmek[50a(13)].
- bayraklı** : bayraklı, bayrağı olan, bayrak çekilmiş olan[40b(9)].
- bāz** (F.): doğan, şahin[46a/19].
- bāzār** (F.): pazar, çarşı[41a(18)].
- baʿzī** (< **baʿzan**): bazı, kimi[8b(6)].
- bebr** (F.): kaplana benzer, saldırdığında tüyleri kabararak daha da korkunç görünür, soyu tükenmiş yırtıcı bir hayvan[45b(6)].
- Bedahşān** : Afganistan'ın yakutuyla ünlü tarihi şehri[8b(6)].
- Bedahşī** (F.): Bedahşān'a ait[8b(6)].
- beden** (A.): gövde, vücut[38a(16)].
- bende** (F.): bağlı, kul, köle[10b/2].
- bedr** (A.): dolunay[49b(4)].
- beg** : bey, sözü geçen, önde gelen kimse(48a,2); beylikle idare edilen yerin başkanı[10b(8)].
- begen-** : güzel, hoş bulmak, iyi karşılamak[53a(16)].

- begter** (F.): eskiden kullanılmış bir çeşit zırlı elbise[37a/3].
- be-gāyet** (F.): gayetle, pek çok, aşırı, son derece, fazlasıyla[37b/3].
- Behram** (< **Behrām**:F.): Merih yıldızı[46a/4].
- Behrām** (F.): Merih yıldızı[37a/5].
- Behrām** : ünlü bir İran hükümdarı[11b/4].
- beḳā** (< **beḳā**:A.): bakılık, kalıcılık, ölmezlik[46b/2].
- bekçi** : bir yeri veya bir şeyi bekleyip koruma görevi yapan kimse[37a(6)].
- bekle-** : bir şeyi, bir kimseyi gözetlemek, korumak[35a(9)].
- bel** : insan bedeninin göğüsle karın arasındaki daralmış kısmı[45a(7)].
- belā** (< **belā**:A.): içinden çıkılması zor durum, musibet, belâ, sıkıntı [53a(20)].
- belh** (A.): bön, avanak[54a/35].
- belîg** (A.): fasih, güzel, düzgün[11b(13)].
- belîle-** aniden korku ile sıçramak, irkilmek[43b(6)].
- bel-ki** (F.): belki, herhalde, her nasılsa, olabilir[50b(13)].
- Belḳīs** (< **Bilḳīs**:A.): Seba melikesi iken puta tapmayı terk edip Hz. Süley - man'a tabî olup onunla evlenen kadın[37a/8].
- Belḳīs** (< **Bilḳīs**:A.): Belkıs[7b(3)].
- belūt** (A.): meşe ağacı, pelut[8b(10)].
- ben** : teklik birinci kişi zamiri, ben[7b(10)].
- be-nāmī** (F.): ünlü, namlı[9a/1].
- benī** (A.): oğullar[37b(1)].
- benī Ādem** (A.): âdemoğulları, insanlar[40a(1)].
- benī İsrā'īl** (A.): İsrailoğulları, Yahudiler[37b(1)].
- beñiz:** yüz rengi[46a/9].
- beñzi uç-** : aniden yüzünün rengi atmak, sararmak[46a/9].
- beñze-** benzemek, iki şey arasında birbirini hatırlatacak nitelikte ortak nok - talar bulunmak[11b(17)].
- beñzer** : benzer, andırır[35b(11)].
- berāber** (F.): eşit, eş değer[43b(12)].
- berda'ī** (A.): bir katır cinsi[40b(4)].
- berekāt** (A.): bereketler, bolluklar[52a(13)].
- beriyē** (< **berriyye**:A.): çöl, ova[38b(1)].
- ber-ḳarār** (F.): kararlı, devamlı[38b(21)].
- berket-** : sağlamlaştırma, güçlendir pekitmek[42b(9)].
- berkin-** : kuvvetlenmek, sağlamlaşmak[37a(6)].
- bernā** (F.): genç[46a/30].
- berr** (A.): kara, toprak[7b(17)].
- berrāḳ** (A.): pek parlak, nurlu[10a/40].
- ber-revān** (F.): can, ruh[10a/50].
- ber-sitān** (< **berr-sitān**:F.): çöl, ova, berriye[38b(14)].
- berū** : beri, yakın mesafe, bu yana, beriye[45b(20)].
- be-şart-ı ān** (F.): şu şartla ki[11a(20-21)].
- beşāšet** (A.): güler yüz, güler yüzlülük[43b(9)].
- beşer** (A.): insan[9b/13].
- beter** (< **bed-ter**: F.): daha kötü[49a(21)].

- bey^c** (A.): satma, satış[44a,14].
bey^c ü şirā(<bey^c ü şirā^z:F.): Alım satım[44a(14)].
bey^c ü sirā it-: alım satım yapmak[44a(14)].
- beyān** (A.): anlatma, açıklama, belirtme, bildirme[40a(9)].
beyān it-: anlatmak, açıklamak, bildirmek, dile getirmek[4a(9)].
- beyt** (A.): aruz vezninde aynı kalıp ile yazılmış iki mısralık şiir birimi veya şiir, beyit[11b(19)].
- bezm** (F.): içkili, eğlenceli meclis[41b/1].
- bīñar** : pınar, çeşme[10b(19)].
- bırak-** : elde bulunan bir şeyi bir yere koymak veya düşürmek[34a(9)].
- bī-** (F.): başına getirildiği kelimeyi olumsuz yapar, -sız, -siz...[7b(11)].
- bī-^cad** (< bī-^cadd:F.): sayısız, pek çok[46b/1].
- bī-çāre** (F.): çaresiz, zavallı[11b/5].
- biçin** : ekin biçme, hasat[39b(1)].
- bī-fesād** (F.): fesatsız[49a(18)].
- bigi** : gibi[54a/3].
- bī-gümān** (F.): şüphesiz[9b/34].
- bī-ḥad** (bī-ḥadd:F.):sınırsız, pek çok[43a/11].
- bī-ḥadd** (F.): sınırsız, pek çok[7b(11)].
- bihim** (A.): o, onları, onlara, onlardan, onlarla[7b(5)].
- bī-ḥisāb** (F.): hesapsız, sayısız[9b/9].
- bihter** (F.): en iyi, pek iyi, daha iyi[8b(18)].
- bī-kesād** (F.): kesatsız[49a(18)].
- bī-kuşūr** (F.): kusursuz, tam[11a(17)].
- bil** : bel, vücudun göğüsle karın arasında kalan daralmış kısım[45a(20)]; meni[50a(8)].
- bil-** : öğrenmek, bir şeyden haberi olmak[7b(19)]; anlamak, karamak[7b(7)]; tanımak, kabul etmek[10a/47]; zannetmek[40a(3)]; fiillerin, birleşik fiil çekiminde kullanılmasını sağlayan yardımcı fiil [46b(9)].
bildügi yola git-: kendi bildiğini yapmak,doğru bildiğinden sap -mamak[48a/4].
- bilālī** (A.): Hz. Bilāl'e ait, Hz. Bilāl gibi[44a(15)].
- bildür-** : bildirmek, herhangi bir konu hakkında bilgi vermek, anlatmak, ifade etmek[8a(9)].
- bile** : birlikte, beraber[36b/20]; ile[35b(6)].
- bilesince** : beraberinde, birlikte, yanında[37a(8-9)].
- bilek** : elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm[45a(20)].
- bilin-** : bilmek işine konu olmak, öğrenilmek, anlaşılmak[36b/21].
- billūr** (A.): duru ve berrak kesme cam, kristal[40b(6)].
- bī-miṣāl** (F.): misalsiz, eşsiz, eşi bulunmayan[36b/10].
- biñ** : bin, on kere yüz, dokuz yüz doksan dokuzdan bir kere fazla olan sayı [7b(20)].
biñ bir: pek çok, çok sayıda[7b(6)].
- bin-** :bir şeyin üstüne çıkıp oturmak[37a/8]; bir yere gitmek için bir vası -taya binmek[44a(12)]; (binek hayvanı) kullanmak, binmek [35b(7)].

- biñer** : her birine bin, her defasında bire bin[49b(12)].
- bir** : bir, tek[35b(11)]; herhangi bir şeyi veya varlığı belirsiz olarak gösterir [7b(10)]; değer ve önem bakımlarından bir birine denk, aynı, farksız, eş [38a(11)]; benzer[8a(1)]; sıfat veya zarf olarak kuvvet istek veya kesin olmayan anlamı verir[7a(19)].
bir biri: bir biri, karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de onu[8a(3)].
bir dahı: bir daha, yeniden, tekrar[41a(3)].
bir dem: bir an, çok kısa bir süre[42a(3)].
bir kaç: az sayıda, çok olmayan[34a(5)].
bir lahzâ: bir an, çok kısa bir süre[52b(14)].
bir nice: bir çok, pek çok[8b(8)].
bir niçe: bir nice, bir çok, pek çok[37a(2)].
bir zemân: bir zaman, bir süre[35b(15)].
- birer** : her birine bir[36a(6)].
- biri** : hiri, bir teki, bir tanesi[49a/12].
- biri biri** : bir biri[8a(6)].
- birinci** : bir sayısının sıra sıfatı, sırada birinci, ilk olan[39b(9)].
- birisi** : biri, bir teki[10b(20)].
- birle** : ile[7b(10)].
- bismi'l-lâh** (A.): "Allah'ın adıyla" anlamında ve bir işe başlarken söylenen söz, besmele[10b(1)].
- bî-şümâr** (F.): sınırsız, sayısız, pek çok[7b(11)].
- bişür-** : yeteri derecede sıcaklıkta bir besini, gıdayı yenilebilecek hâle getirmek, pişirmek[8b(18)].
- biti** : yazılmış şey, mektup[36b/16].
- bitür-** : bitirmek, sona erdirmek, tamamlamak[34b(9)].
- biz**: çokluk birinci şahıs zamiri, biz[35a(9)].
- bî-zevâl** (F.): zevalsiz, sona ermez, tükenmez, bitmez[36b/10].
- boğazlat-** : hayvan veya insanı boğazından keserek öldürme işini yaptırmak [8b(16)].
- bol** : alışıldan ve olması gerekenden çok, bol [36a/3].
- boyun**: vücudun başla omuz arasında kalan kısmı, boyun[45a(12)].
boyun vir-: emir altına girmek[44b/2].
- boz-** : bir şeyi işini yapamaz hâle getirmek[46b(5)].
- bölük** : bir büyük topluluktan ayrılmış daha küçük topluluk, zümre, bölük [46b(18)].
- böyle** : bu tarzda, bu biçimde[9a/1]; bunun gibi, buna benzer[9b/31].
- bu** : yerde, zamanda veya anlatımda en yakın olanı belirten sıfat[7b(7)]; biraz önce anılan bir şeye veya en yakında bulunan bir varlığa işaret etmek amacıyla kullanılan zamir[7b(17)].
bu gün: içinde bulunulan günde[11a(6)].
bu vech-ile: bu yüzden, bundan dolayı[11b(12-13)].
- bū** (F.): koku[38b(7)].
- buçuk** : yarım[47b(5)].
- budağ** : dal[8b(10)].

buğ	: başbuğ, başkan, komutan[35a(4)].
buğday	: buğday[8a(8)].
buhūr	(F.): kokulu ağaç ve bunun gibi maddeler, tütsü[8a(21)].
bul-	: arayarak veya aramayarak bir şeye rast gelmek, bir şeyi elde etmek [8a(17)]; istenilen bir şeye kavuşmak, nail olmak[7a/10].
ular	: bunlar, “bu” zahirinin çokluk eki almış biçimi[44b(19)].
ulaşdur-	: ulaştırmak, bir kişiye sataşmasına, çatmasına, ulaşmasına neden olmak[48a(15)].
bulın-	: bulunmak, elde etmek[53b(8)]; olmak[46b(4)].
buluş-	: buluşmak; bir araya gelmek, karşılaştırmak[38a(2)].
bulun-	: olmak[52a(4)].
buluş-	: bir araya gelmek, karşılaşmak[36a(1)].
bulut	: bulut[8a(4)].
buñald-	: bunaltmak, soluk almasını güçleştirmek, bunalmasına yol açmak [39a(7)].
bunca	: bu denli, pek çok, bu kadar[35a(2)].
bunda	: burada[11b(3)]; buraya[35a(2)].
bundan	: buradan[35a(8)]; “bu” zahirinin çıkma hâli[9b/38].
bunlar	: “bu” zahirinin çokluk eki almış biçimi[48b(6)].
bunlaruñla	: bunlarla[35a(11)].
bur-	: bir şeyi iki ucundan tutup eksenini etrafında döndürerek bükme [41b(1)].
Burāk	(A.): Hz. Muhammed’in Miraç gecesi üstüne binip Cebrail’in Allah katında yükselbileceği en son sınıra kadar gittiği binek (o sınırdan sonra Hz. Muhammed Allah katına Refref’e binerek ulaşmıştır) [50b(9)].
burc	(A.): burç, kale[34b(16)]; Zodyak üzerinde bulunan on iki takım yıldızına verilen isim[43b(8)].
būtsān	(F.): bahçe[35b(11)].
buy-	: donma deresinde üşümek[38a(20)].
buyruk	: emir, bir davranışı yapmayı zorlayıcı söz[8a(7)].
buyur-	: emretmek, buyurmak, bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını ke-sin olarak söylemek[37a(1)]; (saygı duyulan kimse için) söylemek, de-mek[50b(19)]; etmek, eylemek anlamında yardımcı fiil[50a(19)].
buzāgu	: buzağı, yeni doğmuş, süttten kesilmemiş inek yavrusu[40a(4)].
būlbūl	(F.): güzel öten bir kuş, bülbül[35b(12)].
būngāh	(F.): emirlere ve yüksek rütbeli kimselere özel çadır[34a(6)].
būnyād	(F.): asıl, temel, esas[45b,18].
	būnyād it- : temel koymak, başlamak[45b(18)].
büyü-	: boyutları artmak, irileşmek, eskisinden daha büyük olmak[40a(4)].

Cc

- cā-be-cā** (F.) : yer yer [35b/12].
- cābir** (A.) : zorlayan, zorlayıcı, zorba [54a/18].
- cāhil** (A.) : bilmeyen, bilgisiz [48a/5].
- cāhilān** (F.) : cahiller [54a/33].
- cām** (F.) : bardak, kadeh [49a/20].
- cāme** (F.) : elbise [51a/13].
- cāme-hāb** (cāme-h^wāb:F.) : yatak [44a(4)].
- cāme- h^wāb** (F.) : yatak [34b(5)].
- cāmi^c** (A.) : cami, Müslümanların topluluk halinde namaz kılmak üzere toplandığı yer [44a(15)]
- cān** (F.) : can, insan ruhu [47a(3)]; gönül [7a/3]; insan,kişi [42a(4)].
cān almak : öldürmek [47b(3)].
cāndan özge sev-:çok değer vermek aşırı sevmek[37a(3-4)].
cān u dilden : gönülden samimi olarak, yürekten[36a(13)].
cān vir- :ölmek hayatı sona ermek [48a(8)].
- cān** (< cānn: A.) : gözle görülmeyen varlık, cin[8a(6)].
- cān-avar** (< cān-āver)(F) : yırtıcı, korkutucu, zararlı varlık, canavar [45a(17)].
- cān-āver** (F.) : yırtıcı, korkutucu, zararlı varlık, canavar [36a(10)].
- cānib** (A.) : yan, taraf [39b(11)].
- cān-ıvar** (< cān-āver: F.) : yırtıcı, korkutucu, zararlı varlık [46a(16)].
- cānlu** : canlı, yaşayan, diri [38a(20)].
- caru** : yüksek ses [9a(4)].
- cāsūs** (A.) : değişik konularda sır niteliğinde olan bilgi ve haberleri öğrenerek veya sırları çözerek bildiren kimse, hafiye, casus [34b(19)].
- cān-vercuk** : küçük canlı [9a(6)].
- Cāsüveşelga** : bir şeytan adı [37a(20)].
- cāy** (F.) :yer,mesken, mekân, mevki[53b(6)].
- cāyiz** (< cāyiz:A.) : işlenilmesinde sakınca olmayan, olabilir, olur [35b(6)].
- cebe** (F.) : halkadan veya zincirden örülmüş zırh [34b(21)].
- Cebre'il** (A.) : Cebrail, dört büyük melekten biri olan vahiy getirmekle görevli melek [50b(10)].
- cebren** (A.) : cebr ile, zorla [48b(13)].
- cedd** (A.) : dede, ata [9b(15)].
- cefā** (< cefā:A.) : işkence, eziyet [50a(11)].
- cehd** (A.) : çaba, çalışma, gayret gösterme [46b(9)].
cehd it-: çaba göstermek, çalışmak, gayret etmek [46b(9)].
- cehennem** (A.) : ahirette günahkar kulların götürüleceğı azap çekme yeri, cehennem [39b(6)].
- cehet** (< cihet:A.) : sebep, vesile, bahane [11b(17)].
- celāl** (A.) : yücelik, büyüklük, ululuk [46b(33)].
- celle** (A.) : Allah'ın adı anıldığında "Yüce ve aziz olsun!" anlamında kullanılan bir söz [50a(5)].
celle celāluhū (A.) : Allah'ın adı anıldığında "Yüce ve aziz olsun!" anlamında kullanılan söz [39b(3)].

- Cem** (F.) : İran padişahlarından, şarabı bulduğu kabul edilen kişi [49a(20)].
- cem°** (A.) : toplama, yığma, bir araya getirme [7b(18)].
cem° it- : toplamak, yığmak, bir araya getirmek [7b(18)].
cem° ol- : toplanmak, bir araya gelmek, bir arada bulunmak [11a(20)].
- cemā°at** (A.) : topluluk, insan topluluğu [54b(20)].
- cemāl** (A.) : yüz güzelliği, güzellik [34a(5)].
- cemī°** (A.) : bütün, hepsi, hep [10b(14)].
- cemī°i** : bütünü, hepsi [34a(7)].
- ceng** (F.) : cenk, savaş, vuruşma [48a(15)].
- cennet** (A.) : cennet, uçmak [44a(13)].
- cenūb** (A.) : güney [38b(1)].
- cevāb** (A.) : cevap, sorulan şeye verilen yanıt, karşılık [9b/31].
cevāb vir- : karşılık vermek, cevaplandırmak [9b(16)].
- cevāhir** (A.) : cevherler [7b(4)].
- cevelān** (A.) : gezinme, dolaşma [45b(12)].
- cevher** (A.) : değerli taş [9a/3].
- cevherī** (A.) : cevherle yapılmış, cevherli [8b(4)].
- cevherīn** (A.) : cevherden yapılmış [11a(2)].
- cevşen** (F.) : örme zırh, eskiden giyilen savaş elbisesi [34b(21)].
- ceviz** (F.) : ceviz, ceviz ağacı [8b(12)].
- ceyş** (A.) : asker, ordu [52b(9)].
- cezā°** (A.) : karşılık, suç işleyene verilen karşılık, müeyyide [48a(20)].
cezā kıl- : cezalandırmak [48a(20)].
- cezīre** (A.) : ada, etrafı suyla çevrili kara parçası [8a(16)].
- cezīre-i hālidāt** (< cezā°ir-i hālidāt:F.) : eskiden kanarya adalarına verilen isimdir ve dünyanın kara olan dörtte bir kısmının en batı ucu kabul edilip, boy - lam başlangıcı sayılırdı. [8a(12)].
- cibinlik** : sivri sinek veya böceklerden korunmak için yataklara serilen ince tül [37a(11)].
- cidār** (A.) : iki yeri birbirinden ayıran zar, perde [54a/25].
- ciger** (F.) : (mec.) bağır, yürek içi [35b(13)].
ciger kebāb it- : ciğeri kebab etmek, yüreği yakmak, çok acı çek - mek [45b(16)].
cigerler çāk ol- : yürekler parçalanmak, çok acımak [35b(13)].
- cihād** (A.) : Allah'ın rızasına ulaşmak için din uğruna din düşmanlarıyla ya - pılan savaş [11b/2].
cihād eyle- : din uğruna düşmanla savaşmak [11b/2].
- cihān** (F.) : cihan, dünya [39b(7)].
- Cimşīdi** (Cemşīdī :F.) : Cemşīd'e ait, Cemşīd'inkine benzer [41b/1].
- cin** (A.) : gözle görülmediğine inanılan varlık, cin [7b(8)].
- cinān** (A.) : cennetler. Yedi göğün üzerinde arş ile kürsi arasında yer alan sekiz cennet [44a(5)].
- cinn** (A.) : gözle görülmediğine inanılan varlık, cin [8b(15)].
- cinnī** (A.) : cin taifesinden olan [8a(10)].

cins	(A.) : tür, çeşit [8b(14)].
cism	(A.) :vücut, gövde, beden [46a/6].
cismāī	(A.) :cisimle, bedenle ilgili [40a(14)].
cübb	(A.) : kuyu [8a(13)].
cübbe	(A.) : eskiden bazı din adamlarının ve yaşlı kimselerin, elbise üstüne giydikleri bol ve uzun üstlük, cüppe [45a(7)].
cümle	(A.) :hep, bütün [9b/33].
cümlesi	:hepsi, bütünü [7b(16)].
cünbüş	(< cünbiş :F.) : kıyıdanma, hareket [9a(13)]. cünbüş it- : hareket etmek, kıyıdamak [10a/2].
cür̄et	(A.) : atılganlık, cesaret [45b(7)].
cürm	(A.) : suç, kabahat [53b/12]. cürm it- : suç işlemek [35b/12].
cüsse	(A.) :gövde, beden, kalıp [43b(15)].
cüzvī	(< cüz̄ī :A.) : az, çok az miktarda [48a(6)].

Çç

- çabük-süvār** (F.) : ata iyi binen, iyi at süren [54a/7].
- çadır** (< çāder:F.) : çadır [34a(6)].
- çadırılu** : çadırı olan [34b(7)].
- çağrış-çāk** : hep birden bağırıp yaygara etmek [40b(10)].
- (F.) : yarık, yırtılmış, yırtık [34b(19)].
- çāk it-**: yarmak, yırtmak [34b(19)].
- çāk ol-**: yarılmak, yırtılmak [35a(1)].
- çāker** (F.) : kul, köle [11b/2].
- çāker ol-**: kul, köle olmak, boyun eğmek, itaat etmek [11b/4].
- Çākerī** (F.) : Çākerī Sinan Çelebi, 15.yüzyıl divan şairi [7a/9].
- çal-**: herhangi bir müzik aletini kullanarak ondan ses çıkarmak [34b(14)].
- çaldur-**: çaldırmak, bir müzik aletini kullandırmak [11b(2)].
- çañ** : çan, madenden yapılmış, içindeki tokmağın kenarlara çarpmasıyla ses çıkaran araç, kampana [42b(7)].
- çañla-**: çanlamak, çandan ses çıkmak [42b(7)].
- çarh** (F.) : gök, felek [37a/7].
- çār** (F.) : dört [40a(9)].
- çār-ı unsur** (< çār-unsur:F.) : dört unsur; su, toprak, hava, ateş veya soğuk, sıcak, yaş, kuru [40a(9)].
- çark** (< çerh:F.) : bir eksenin etrafında dönen yuvarlak makine parçası [48b(17)].
- çark itdür-**: çark ettirmek, döndürtmek [48b(17)].
- çarp-**: hızla değmek, vurmak [10a(14)].
- çār-tak** (F.) : çardak, ağaç dallarından örülmüş barmak [44a(9)].
- çāšnī** (F.) : çeşni, lezzet, tat [45b(10)].
- çāšnī-gīr** (F.) : eskiden saraylarda yemeklerin tadına, lezzetine bakan kimse, aş-çıbaşı, sofracı başı [9a(3)].
- çat-**: karşılamak, dokunmak, çarpmak [9a(8)].
- çavuş** : baş, şef [9a(3)].
- çayır** : doğal olarak veya ekilerek yetişen, gür olarak bulunan yeşil, kısa ot [44a(11)].
- çegzindir-**: devrettirmek, döndürmek [39a(2)].
- çehre-güşāyān** (< çihre-güşāyān: F.) : yüz açanlar, yüzünü gösterenler [7b(3-4)].
- çek-** : bir şeyi tutarak bir yöne doğru yürütmek [38b(16)]; yürütmek, sürmek [34a(8)]; çizgi halinde uzatmak [45b(1)]; (zor, güç gibi bir duruma) uğramak, katlanmak, dayanmak [49b(2)]; germek [42b(9)]; söylemek, ses çıkartmak [8a(2)]; bir duygu içinde yaşatmak [11b(15)].
- çekil-**: çekme işi yapmak [35a(1)]; kendini bir yöne çekmek [11b(8)].
- çemen** (F.) : çimen, kısa, yeşil, kendiliğinden veya ekilerek yetişmiş ot [42b(4)].
- çenber** (F.) : daire, halka [45a(18)].
- çenber kıl-**: daire yapmak, halka durumuna getirmek [45a(18)].
- çerh** (F.) : çark [40b(1)].
- çeri** : asker [40b(20)].

- çeşm** (F.) : göz [46a/8].
- çetr** (F.) : gölgelik, çadır [40b/4].
- çevre** : etraf, çevre [35a(13)].
- çıbıklı** : çubuğu olan, çubuklu [40b(10)].
- çık-** : çıkmak, içeriden dışarıya kaçmak [10b(3)]; sağlanmak, elde edilmek [8b(14)]; (sıvı madde) bir şeyden veya yerden akmak [9a(7)]; bir şeyin yukarısına varmak, yükselmek, tırmanmak [40a(16)]; bulunduğu yeri bırakmak, ayrılmak [44b(18)]; bir iş için yetkili kişinin makamına varmak [36a(4)]; oluşmak, meydana gelmek [9a(11)].
- çıkça gel-** çıkça gelmek, aniden, beklenmedik bir zamanda gelmek [42b(17)].
- çıkār-** : (bir şeyin) çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak [8b(7)].
- çīnla-** : "çın" sesi çıkarmak [34b(19)].
- çirāk** (< çirāg:F.) : mum [10a/40].
- çift** (< cūft:F.) : tek olmayan, iki, ikili, eşi olan [37a(6)].
- çiftlen-** : eş edinmek, evlenmek, karı olarak almak [50b(4)].
- çigin** : omuz [45a(8)].
- Çīn** : Doğu Asya'da bir ülke [8a(15)].
- Çīn ü Māçīn** (F.) : uzak ülkeler [8a(15)].
- çīn** (F.) : büküm, kıvrım [54a/4].
- çirāg** (F.) : fitil, kandil, mum [49b(4)].
- çit-** : birleştirmek, bir araya getirmek [9a(8)].
- çoğ** : çok [8a(21)].
- çoğ ol-** : fazla, ziyade bulunmak [38a(21)].
- çok** : çok, fazla, ziyade, sayı, nitelik, değer vb. bakımından büyük ve aşırılık belirtir [9a/2].
- çoğı** : çoğu, büyük bölümü [38b(8)].
- çoklık** : çokluk, ölçü veya sayı yönünden çok, fazla olma durumu [38b(14)]; çok kez, sıklıkla [38a(19)].
- çök-** : inerek kaplamak [39b(17)]; çömelmek [45b(4)].
- çökür-** : çökertmek, çöktürmek, oturtmak [34a(8)].
- çöñel-** : zayıflamak, güçten düşmek [40a(5)].
- çöp** (< çüb:F.) : saman inceliğinde olan sap veya dal parçası, çöp [8a(13)].
- çöz-** : bir düğümü, bağı veya sarılı bir şeyi açmak [45b(14)]; bozmak, feshetmek [49a(18)].
- çubuk** : değnek şeklinde uzun, ince ve sert şey [36a(6)].
- çukur** : çevresine göre aşağı çökmüş olan (yer) [9a(5)].
- çün** (F.) : çünkü, mademki [9b/18]; bu suretle, bu tarzda [37a/2]; (çekimli fiil önündeyken) ... inca, ...ince [9a/1]; gibi [54a/5].
- çüngebā** : bir rüzgar adı [38b(21)].
- çün-ki** (F.) : çünkü, mademki, nitekim [7b/11]; şundan dolayı, bu nedenden [9b/20].
- çün-kim** : çünkü [35a(12)].
- çüri-** : çürümek, çeşitli etkilerle ve en fazla mikropların etkisiyle kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulmak, dağılmak [49b(8)].

Dd

- da** :da, de, dahi, bile, keza [9b/25].
- dāʾ** (A.) : dert, hastalık, illet [49a(21)].
- dād** (F.) : adalet, doğruluk [9b/14: birinci mısra] çılgılık, feryat, bağırma [9b/14].
dād di-: bağırarak, feryat etmek, imdat istemek [9b/14].
dād kıl-: ādaletli davranmak, doğru olmak [54a/26].
- dahı** : dahi, da, de [7b(15)]; aynı zamanda, bundan başka, hem de, ve [7a/8]; daha [9b/33]; sonra, bundan sonra [8a(15)]; yine yine de [9b/26].
- Dāhī** : bir şeytan adı [48a(14)].
- dahil** (A.) : iç, içeri, içinde, içine girmiş [10a(17)].
dāhīl ol-: girmek, katılmak, içinde olmak [10a(17)].
- daḳāyık** (A.) : ince, anlaşılması güç, dikkate ihtiyaç duyulan şeyler [7b(4)].
- daḳıl-** : takılmak, takmak işine konu olmak, bir şey, bir yere geçirilmek [42b(7)].
- Dālishān** : bir peri adı [46b(7)].
- Dālūv** : bir şeytan adı [47a(11)].
- dāmen** (F.) : (giyside) etek [49a(19)].
- dānā** (F.) : bilen, bilgili, bilgi sahibi olan [10a/1].
- dāne** (F.) : tane, hububat [9a(9)].
- danışık** : bir konu üzerine önceden yapılan anlaşma, görüşme, istişare, danış - ma [53a(17)].
danışık it-: danışık etmek, görüşmek, müşavere etmek [53a(17)].
- dārçin** (F.) : tarçın, defne gillerden, bir çok türü bulunan, keskin kokulu ağaç ve bu ağacın baharat olarak kullanılan kabuğu [8b(12)].
- dāru'l-fenā** (dāru'l-fenā: A.) : dünya [50b(1)].
- Dāsir** : bir cin başı, önderi [8a(7)].
- dāsitān** (< dāstān:F.) : destan, masal, hikāye [45b(17)].
- daʿvet** (A.) : çağırma [9b/13].
daʿvet it-: çağırarak, buyur etmek [10b(16)].
- daʿvī** (< daʿvā:A.) : iddiā [11a(8)].
- Dāvūd** (A.) : Hz. Davut, İsrail oğullarının bir peygamberi ve hükümdarıdır, sesi güzeldir ve şairdir [41a(21)].
- dāye** (F.) : dadı [43b(4)].
- dāyım** (< dāʾim:A.) : devamlı, sürekli [11b/2].
- dāyımā** (< dāʾime:A.) : devamlı, sürekli [49a(12)].
- de** : da, de, dahi [7a/10].
- debūr** (A.) : batı rüzgârı, batıdan esen yel [39b(13)].
- def** : bir kasnağa deri gerilerek yapılmış müzik aleti, tef [52a/2].
- def** (A.) : savma, kovma [7b(3)].
def-i melāl it-: kederi, üzüntüyü savmak, kederden, üzüntüden kurtulmak [41a(20)].
def it-: def etmek, savmak, çekip gitmesini sağlamak [7b(3)].
def ol-: defolmak, savulmak, çekip gitmek [7b(3)].

- def̄ī** (A.) : ani, birden [10a(14)].
- define** (A.) : toprak altına gizlenerek saklanmış, para veya değerli şeyler, gö - mü [11a(3)].
- defter** (A.) : kitap [7b(13)].
- deg-** : değmek, dokunmak, temas etmek [53b(7)]; ulaşmak, erişmek [40a(5)].
- degme** : her, herhangi bir, rast gele, gelişi güzel [42a(4)].
- degül** : değil, cümledeki bir unsuru veya isim cümlesinin yüklemine olumsuz yapan edat [9b/37].
- dehān** (A.) : ağız [9b/10].
- dek** : kadar, dek [34a(7)].
- del-** : delik açmak, delik duruma getirmek [10a/43].
- delālet** (A.) : göstermek, alāmet olmak [43b(14)].
delālet it-: delālet etmek, anlatmak, dile getirmek, göstermek [43b(14)].
- delikli** : delikli, deliği olan [36b/23].
- delīl** (A.) : kılavuz, yol gösteren [52a(19)].
delīl ol-: kılavuz olmak, yer göstermek [52a(19)].
- Delīl** : bir şeytan adı [51a(14)].
- delim** : çok, bir çok, pek çok, fazla [51a/1].
- delük** : delik, dar küçük çukur, açıklık [10b(2)].
- delüklü** : delikli [10s(19)].
- dem** (F.) : an, zaman, vakit [49b(8)]; soluk, nefes [41b(2)].
dem çek-: güzel ve uzun nağmeler çıkarmak, sesi kesmeden uzat mak [8a(2)].
dem ur-: bir şeyden söz açmak, bahsetmek [54a/3].
- dem-keş** (F.) : soluk, nefes çeken [51b(17)].
- demür** : demir [37a(5)].
demür it-: demirleştirmek, demir haline getirmek [37a/2].
- dendāne** (F.) : testre, tarak, çark gibi şeylerin dişi [47b(3)].
- deñe-** : denemek, sınamak, tecrübe etmek [53a(7)].
- denī** (A.) : alçak, soysuz, rezil [11a(4)].
- deñiz** : deniz [8b(14)].
- depren-** : kımıldamak, sarsılmak, hareket etmek [41a(4)].
- der-bān** (F.) : kapı bekçisi, kapıcı [41a(18)].
- der- beyān** (A.) : beyānında, anlatımında [7b(3)].
- derd** (F.) : dert, gam, kasvet, keder, kaygı [7a/5].
- derece** (A.) : mertebe, kademe, basamak [46b(10)].
- derecāt** (A.) : dereceler [50b(16)].
- der-gāh** (F.) : makam, eşik [7b(12)].
- der-geh** (F.) : makam, eşik [36b/11].
- deri** : vücudu saran kıl ve tüylerle kaplı örtü, deri [36b/27].
- dermān** (F.) : yardım, çare [53b,8].
dermān bul- : çare bulmak [53b(8)].
- dersü** : hepsi, hep, tümü, baştanbaşa [46a/23].
- deryā** (F.) : deniz [8a(3)].

- deryā-yı umman** (F.) : umman denizi, okyanus, açık deniz [8a(17)].
- destān** (F.) : destan, epope [7a/3].
- deste** (F.) : demet, bağlam [39b(1)].
- dest-gīr** (F.) : elinden tutan, yardımcı, yardım eden [9b/10].
dest-gīr ol-: elinden tutmak, yardım etmek [54b/10].
- dešt** (F.) : bozkır, çöl, ova [53b/6].
- deštī** (A.) : çöle, bozkıra ait, çöle, bozkırla ilgili [8a(18)].
- devā** (A.) : çare, ilaç [8b/2].
- devām** (A.) : daim olma, süreklilik gösterme, bir durumda sürekli bulunma [45b(21)].
- deve** : uzun boylu, hörgüçü olan bir binek ve yük hayvanı [34a(6)].
- develü** : devesi olan [34b(14)].
- devlet** (A.) : bir hükümetin yönetiminde kurumsallaştırılmış siyasi topluluk; mevki, makam, büyük rütbe [9a(6)]; mutluluk, kut, baht [10b(7)].
devlet ir-: mutluluğa ulaşmak, baht bulmak [10b(7)].
devlet bul-: mutluluk bulmak, bahtlı olmak [10b/1].
- devrān** (A.) : dünya [36a/7]; dönme, devir, bir şeyin etrafını dolaşmak [46b(11)].
devrān it-: devretmek, dönmek, bir şeyin etrafını dolaşmak [46b(11)].
- devşürd-
dırahtān** : devşirtmek, derlemek, toplamak, bir araya getirmek [48b(11)].
- dırāz** (F.) : ağaçlar [93a(13)].
(< **derāz**:F.) : uzun [34b(4)].
dırāz it-: uzatmak [43b(4)].
dırāz kıl-: uzatmak [41b(18)].
- di-** : demek, anlatmak, dile getirmek, söz söylemek [7b(13)]; istemek [9a(5)]; adlandırmak, ad vermek [7b(20)]; anlamına gelmek [52b(7)]; düşünmek, oranlamak [9b/28]; (hareketin olumsuz şekli, zıt anlamlı kelimelerde kullanıldığında) ne şartla olursa olsun bir işi yapmak [11b(2)].
dimek ol-: anlamına gelmek [52b(7)].
- dik-** : beklemesi için birini bir şeyin başına getirmek [7b(21)].
- dikici** : dikiş diken [47a/3].
- dikilü** : dikili, dikilmiş, dik duruma getirilmiş [40b/5].
- dil** : ağız içinde bulunan, yutkunma, tatma ve konuşmaya yarayan organ; lisan, dil [9a/2].
dile gel-: dillenenmek, konuşmak, konuşmaya başlamak [45a(5)].
dile getir-: konuşturmak, konuşmasını sağlamak [41b(25)].
- dil** (F.) : gönül, yürek, kalp [7b/13].
- dil-** : dilmek, dilim dilim kesmek, dilimlemek, doğramak, bölmek [54a/30].
- dil-ber** (F.) : gönül alıp götürülen, güzel, sevgili [11b(15)].
- dile-** : dilemek, bir şeyi arzu etmek, bir şeyin yapılmasını istemek [34a(5)].
- dimāg** (A.) : bilinç, şuur, akıl [38b(2)].

Dimne	(A.) : Kelile ve Dimne hikayesindeki çakallardan birinin adı [45b(19)].
dîn	(A.) : din, inanç sistemi; İslâm, Müslümanlık [9b/30].
diñle-	: dinlemek, duymak için kulak vermek; önem vermek, dikkate almak [35b/15].
diñlen-	: dinlenmek, yorgunluğu gidermek, istirahat etmek [49a/15].
dip	: çukur veya oyuk bir şeyin en alt kısmı [39a(10)].
dir-	: dermek, biriktirmek, toplamak [8a(18)].
dir	(F.) : uzun müddet [45b/2].
diril-	: bir araya gelmek, toplanmak [53b(5)].
dirlik	: yaşayış, hayat [49a/17].
diş	: çene kemiklerinin üstüne dizili, çiğneyip koparmaya yarayan sert, beyaz organların her biri [47b(3)].
dişi	: kadın [10a(15)].
dişle-	: ısırarak, koparmak [49a/16].
ditre-	: titremek, hızlı ve küçük kasılmalarla sarsılmak [37a/5].
div	(< dīv:F.) : şeytan [47a/2].
dīv	(F.) : şeytan [8b(21)].
dīvān	(A.) : büyük meclis [7b(6)]. dīvānā tur- : el bağlayarak, saygıyla karşısında durmak [44a(4)].
divāne	(F.) : deli, mecnun [46a/5].
dīvān-hāne	(F.) : salon, geniş sofa [36a(4)].
dīvār	(F.) : duvar [7b(17)].
divlet	(< devlet:A.) : bir hükümetin denetiminde kurumsallaştırılmış siyasi topluluk, makam, mevki, büyük rütbe [53b/5].
divşür-	: derlemek, bir araya getirmek, toplamak [37b/38].
dīv-veş	(F.) : dev gibi [47a/2].
diyār	(A.) : ülke, memleket, evler [45a(14)].
diyü	: diye, diyerek [8a(7)].
diz	: kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer, diz [11b(8)]. diz çök- : dizleri yere koyarak oturmak [44a(6)].
diz-	: sıra haline sokmak, düzenlemek [11a(14)].
diz-dār	(F.) : kale muhafızı [34b(20)].
dizgin	: binek hayvanlarında gemin ucuna bağlanarak onu götürmeye yarayan kayış, dizgin [40b(8)].
dost	(< dōst:F.) : dost, sevilen kimse [9b/27].
dōst	(F.) : dost, sevilen kimse (9b,14); gerçek sevgili, Allah [46a/21].
doy-	: kanmak, tatmin olmak, yeter görmek [37b(14)].
dōg-	: dövmek, bir şeyi toz hâline getirmek için ezmek [8b(4)].
dōkdür-	: döktürmek, dökmek işini yaptırmak, boşalttırmak [48b(13)].
dōkil-	: dökülmek, dökmek, işine konu olmak, boşalmak (41b,14); yerinden ayrılmak, düşmek [53b(4)].
dōkül-	: dökmek işine konu olmak, boşalmak [41a(5)].
dön-	: bir şeyin etrafında veya kendi ekseninde dolaşmak, hareket etmek [49a(12)]; geri gelmek, geri gitmek [45a(2)]; kendi yönünü değiştirmek [11b(7)].

- döndür-** : dönmesini sağlamak, döndürmek [35b(19)].
- döndürd-** : döndürtmek, döndürme işini yaptırmak [52a(20)].
- döndürücü** : döndüren, döndürme işini yapan [39a(9)].
- dördüncü** : üçüncüden sonra gelen [49b(4)].
- dört** : üçten bir fazla, dört [7a(15)].
- düşe-** : açıp yaymak, bir yeri bir şeyle kaplamak, döşemek [11b(7)].
- döşek** : yatak [34a(9)].
- döşeklü** : döşek sahibi, döşegi olan [34a(9)].
- döşen-** : bir yer, kaplanmak [44a(8)].
- du^ā** (du^ā:A.) : dua, Allah'a yalvarma, niyaz etme [7b(10)].
 du^ā it-: dua etmek, Allah'a yalvarmak, niyaz etme [38a(3)].
 du^ā kıl-: dua etmek, Allah'a yalvarmak [7b(10)].
- dūd** (F.) : duman [11b(14)].
- duhter** (F.) : kız [9b/33].
- duhterān** (F.) : kızlar [49a(15)].
- dūr** (F.) : uzak [34a/3].
- durur** : isimlere gelerek onların isim-fiil olarak kullanılmasını sağlayan dil -bilgisi ögesi, dır, tır... [10a/42].
- duy-** : duymak, bilgi, haber almak, öğrenmek [51b(4)].
- düken-** : tükenmek, tamamen bitmek, kalmamak [41b/2].
- düket-** : tüketmek, tamamıyla bitirmek [42b(17)].
- Düldül-heybet** (F.) : Düldül görünüşlü, Düldül azametinde olan [45a(19)].
- Dülil** : Bir şeytan adı [48a(14)].
- dün** : gece (35a,3); bugünden önceki gün [35a(4)].
- dünkü** : bugünden önceki güne, düne ait [43a(7)].
- dünle** : geceleyin [35a(13)].
- dünyā** (A.) : dünyā, cihān, ālem, yer küre [7b(8)]; (Tas) İnsanı Allah'tan uzaklaştırıp gaflete düşüren her şey (mal, mülk, para, şöret, makam... gibi) [11a(4)].
 dünyāya heves it-: Allah'tan uzaklaşıp gaflete düşmek, mal, mülk, şöret, makam peşinde olmak [11a(4-5)].
 dünyāya misāli gelme-: eşi, dengi, bir örneği daha bulunmamak [44b(9)].
- dünye** (A.) : dünya, yeryüzü [46a/29].
 dünyeye terkin ur-: Allah'a yakınlaşmak için dünyanın hevesinden uzaklaşmak [46a/29].
- dür-dāne** (F.) : inci tanesi [8b(4)].
- dürin-** : peyda olunmak, yaratılmak [48a(20)].
- dürinmiş ol-** : yaratılmış olmak [48a(20)].
- dürüt-** : dürütmek, peyda etmek, yaratmak [36a/7].
- dürlü** : türlü, çeşit, çeşit [7b(18)].
 dürlü dürlü: çeşit, çeşit [48a(20)].
- dürr** (F.) : inci [11a(10)].
 dürr ü gevher (A.) : inci ve cevher [11a(14)].
 dürr ü gevher diz-: güzel söz söylemek [11a(14)].

dürrāc	(A.) : eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş, çil kuşu, turaç kuşu [35b(12)].
dürüt-	: peyda etmek, türetmek, yaratmak [50a(3)].
düş	: rüya, düş [43b(6)].
düş-	: bulunduğu yerden ayrılarak yukarıdan aşağıya inmek [41b(21)].
düşmen	(F.) : düşman, birinin kötülüğünü isteyen [9b/26]. düşmen ol- : düşman olmak, bir kimsenin kötülüğünü istemek [9b/26].
dü-tā	(F.) : iki kat, bükülmüş [9a(13)]. dü-tā kıl- : iki kat etmek, bükmek [9a(13)].
dütün	: tütün, bileşiminde nikotin bulunan otsu bitki [45b(14)].
düz	: kıvrımlı olmayan, doğru [38a(4)].
düz-	: hazırlamak, meydana getirmek [8a(9)].
düzdür-	: yaptırmak [11a(11)].
düzet-	: yapmak, ortaya çıkarmak [45b(10)].
düzül-	: düzenlemek, yaratılmak [8b(17)].
düzün-	: süslemek [36a(4)].

Ee

- ebhār (A.): denizler [10b (14)].
- ebr (F.): bulut [9a (4)].
- ebr-i nisān (F.): nisan bulutu [9a (4)].
- ecel (A.): belirlenmiş süre, ömrün sonu, ölüm [49a (21)].
- ecil (ecl: A.): sebep [7b (12)].
- edā (< edā: A.): yerine getirme, yapma [10b (7)].
 edā it-: yerine getirmek, yapmak [10b (7)].
 edā kıl-: yerine getirmek, yapmak [35b (20)].
- edeb (A.): zariflik, naziklik [11b (8)].
- etmek : ekmek [40a (13)].
- ednā (A.): çok aşağı, pek değersiz [53b (2)].
- edyān (A.): dinler [45a (13)].
- efāī (A.): engerek yılanları [8b (14)].
- efāl (A.): ameller, işler, fiiller [10a (16)].
- efendi (Yun.): sözü geçen, emri yürüyen kişi [41a (12)].
- efgān (A.): acı ve üzüntüyle bağırıp çağırma, haykırma, inleme [48b (3)].
 efgān eyle-: acı ve üzüntüyle bağırarak, inlemek [48b(3)].
 efgān it-: acı ve üzüntüyle bağırarak, inlemek [49a/19].
- efgende (F.): yere atılmış, düşürülmüş, yıkılmış, yıkık [36b/11].
- efī (A.): engerek yılanı [39b (20)].
- eflāk (A.): gökler, semālar, felekler, gök katları [39a (10)].
- Eflātūn (A.): Aristoteles'in hocası, Socrates'in öğrencisi ünlü Yunan filozofu [7b (4)].
- Efrāsiyāb (F.): İranlılarla yıllarca savaşmış, onlar arasında "Efrāsiyāb" adıyla nam salmış Maveraünnehir'in hükümdarı ünlü Türk kahramanı Alp Er Tunga [9a/5].
- efzāl (A.): en faziletli, en üstün [38a (4)].
- eger (F.): istek, şart kipinden olan cümlelerin başına kuvvetlendirmek amacıyla getirilen bağlaç, eğer, şayet [35a (10)].
- eger-çi (F.): her ne kadar, ise de, olsa da [7b (10)].
- egil- : belli bir yöne doğru belli bir açı oluşturacak bir duruma gelmek, eğilmek [41b (14)].
- eglen- : vakit geçirmek, oyalanmak, kalmak [11a (21)].
- egin : sırt, arka [45b (21)].
- egri : düz, doğru olmayan, yamuk [10a/43].
- ehl (A.): ehil, bir şey kendisinde bulunan, bir şeye sahip olan [7a/8]; bir yerde oturan, yerleşmiş olan [35b (6)].
 ehl-i dil (F.): gönül insanı, gönül dilinden anlayan [37b/1].
 ehlu'l-lāh (A.): Allah adamı, veli [11b (17)].
- ehremān (< ehremen: F.): şeytan, deni [47a (15)].
- ehremen (F.): Zerdüş dininden olanların inandığı kötülük ve karanlık tanrısı, şeytan, deni [46a/8].
- ejdehā (F.): büyük yılan, ağzından ateşler saçan, korkunç, dehşetli, hayalî bir hayvan [36a (9)].

- ejder** (F.): büyük yılan [8b (15)].
- ekābir** (A.): rütbe, makam ve faziletçe büyük olanlar, devletin ileri gelenleri [51a (16)].
- ekber** (A.): daha, pek, en büyük [39b (7)].
- ekl** (A.): bir şey yeme [8b (18)].
ekl ü şürb: (F.): yiyip içme [8b(18)].
ekl ü şürb it-: yiyip içmek [8b(18)]
- ekşer** (A.): pek çok, daha fazla [38b (6)].
- ekserī** (A.): çok defa, çoğu kez [38b (13)].
- eksük** : mükemmel olmayan, kusurlu, eksik, noksan [53a (3)].
eksük ol-: mükemmel olmamak, kusurlu olmak [53a (3)].
- Ekvān** :bir dev adı [47a (11)].
- el** : kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş görmeye yarayan bölümü
el [9a (14)]; yönetim; etki [11a (10)].
ele gir-: ele geçmek, elde edilmek, yakalanmak [8b (3)].
elden git-: kaybetmek, yoksun kalmak [50b (17)].
elden götür-: el kaldırmak, elini göğe doğru açmak [51b (20)].
elinden al-: yoksun bırakmak [50b (5)].
elinden gel-: bir işi yapabilmek [38a (19)].
eline şun-: eline uzatmak [9a (14)].
el yu-: el çekmek, vaz geçmek [11a (9)].
el yüze sür-: duadan sonra elleri yüze sürmek [11b (6)].
- el-amān** (A.): yardım ve şikâyet edatı [48a (10)].
- elbette** (A.): şüphesiz, mutlaka [49a (12)].
- Elbürz** (F.): Kuzey İran'daki sıradağların en yükseği [8b (8)].
- el-ḥakk** (A.): hakikaten, gerçekten, doğrusu [11a (9)].
- el-ḥān** (A.): ezgiler, nağmeler, güzel sesler [46a/22].
- elhümām** (A.): bir kavim adı (?) [10a (20)].
- elli** : elli, kırk dokuzdan bir fazla [42b (2)].
- elma** :elma ağacının meyvesi, elma [44a (13)].
- em-** : dudak, dil ve nefes yardımıyla bir şeyi içine çekmek, emmek [39b(21)].
- emīn** (A.): güvenen, korkmayan [49a/20].
- emīr** (A.): büyük bir hanedanın mensubu olan kişi [7a/6].
- emīr āḥūr** (A.): imrahor, ahır beyi, ahır müdürü, seyis başı [34b (15)].
- emlah** (A.): en melih, son derece güzel [7b(5)].
- emr** (A.): emir, buyruk [7b (21)].
emre fermān: emri yerine getirmeye hazır [36a (13)].
emre me'mūr ol-: emri yerine getirmeye hazır olmak [11b/4].
emre rām ol-: emre boyun eğmek, emri kabullenmek
emr eyle-: emretmek, buyurmak [11a (14)].
emr it-: emretmek, buyurmak [9b/29].
emri tut-: emri yerine getirmek, buyrulmuş yapmak [9b/19].
- enā** (A.): yakındır, gelecektir [51a/2].
- enbār** (F.): yiyecek ve bazı eşyaların konulduğu, saklandığı yer [8a (9)].

- enbiyā (< enbiyā: A.): nebiler, peygamberler [10b (15)].
- encām (A.): nihayet, son [37b/5].
- enhār (A.): nehirlere, ırmaklar [10b (14)].
- eñekliü : enekli, gerdanlı [40b (6)].
- engec : yengeç [39b (12)].
- envāc (A.): çeşitli olanlar, türler [8a (18)].
- envār (A.): nurlar, aydınlıklar, ışıklar [9a/5].
- Enverī (A.): 12. yüzyıl ünlü İranlı şairi [7a/9].
- er : er, erkek; yiğit, kahraman [34b (21)].
- erbāb (A.): sahipler, malikler [7b/11].
- Erdebīl (F.): kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmeyen, bugün Azerbaycan sınırları içinde yer alan tarihî şehir [45b (18)].
- erdem : yiğitlik, doğruluk; iyi ahlâklık, fazilet [37a/2].
- eren : benliğinden geçmiş, Allah'a ermiş kimse, veli, ermiş [34b (19)].
- erguvān (F.): kırmızımtırak renkli bir çiçek [44a (11)].
- erkān (A.): esas olan şeyler, temeller; kurallar, yollar, âdetler [37b (3)]; ileri gelenler, büyükler, üstler [52a (14)].
- erlik : er olma durumu, yiğitlik [46a/4].
- ervāh (A.): ruhlar [8a (21)].
- es- : (hava) bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak [8a (2)].
- eser ol- : esmek [38b (13)].
- esbāb (A.): vasıtalar, araçlar, gerekli şeyler [34a (7)].
- esbak (A.): daha eski, daha çok önce olan [36b/15].
- esb (F.): at, beygir [35b (12)].
- esb-i tāzī (F.): çok hızlı koşan bir cins Arap atı [10b (19)].
- esed (A.): aslan [45a(8)].
- Esed (A.): Aslan burcu [43b (14)].
- eşer (A.): etki, tesir [39b (20)].
- eşer it- : etki etmek, tesirli olmak [39b (20)].
- esfelü's-sāfilīn (A.): aşağıların en aşağısı, cehennem [49b (11)].
- esmā (< esmā: A.): isimler [10b (15)].
- esmāu'l-lāh (A.): Allah'ın isimleri [10b (15)].
- esme : esmek işi [39b (11)].
- ešnā (< ešnā: A.): sıra, vakit, aralık, ara [7b (15)].
- ester (F.): katır [35b (12)].
- eşcār (A.): ağaçlar [10b (6)].
- eşek : at gillerden uzun kulaklı yük ve binek hayvanı, merkep [49a (14)].
- eşik : devlet kapısı [44a (17)].
- eşk (F.): göz yaşı [48a/2].
- eşkere (< aşkäre F.): âşikâre, açık, belli, ortada [10a/44].
- et : deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşmuş tabaka [8b (9)].
- eţfāl (A.): taze fidanlar [45b (2)].
- etkiyā (< etkiyā: A.): takva sahipleri, Allah korkusundan günah işlemeye çekinenler [45a (10)].
- etlü : etli, eti çok olan [49a/16].
- etmek : ekmek [10b (13)].

etrāf	(A.): yanlar, kıyılar, uçlar [43b (11)].
ev	: ev, konut [11a (6)].
evc	(A.): yüce, en yüksek, doruk [7b (7)].
evhām	(A.): vehimler, kuruntular [46a (23)].
evlā	(< evlā?: A.): daha uygun, en iyi, üstün [53b (9)].
evliyā	(< evliyā: A.): veliler, keramet sahibi olanlar, Allah dostları, erenler [45a (10)].
evlü	: evli, evi olan [44b/8].
evrād	(A.): belirli zamanlarda okunması adet olan sözler, dualar [11b (5)].
evrāk	(A.): yapraklar [49a (17)].
evren	: ejderha, büyük yılan [40a (2)].
evvel	(A.): önce, ilk önce, birinci sırada [7b (13)]; eski, geçmiş zamanda [9a/1].
evvelā	(A.): ilk olarak, her şeyden önce [52b (19)].
Evyāser	: bir peygamber adı [37b (17)].
eyer	: binek hayvanlarının sırtına konulup üstüne oturmaya yarayan nesne, eyer [40b (8)].
eyerle-	: binek hayvanlarının sırtına eyeri koymak, bağlamak [34b (15)].
eyi	: iyi, hayırlı, uğurlu, yararlı [40a (11)].
eyit-	: söylemek, demek, dile getirmek [9a (15)].
eyle	: öyle [36b/23].
eyle-	: etmek, yapmak, isimlerin birleşik fiil çekiminde kullanılmalarını sağ - layan yardımcı fiil [9b/25].
eyt-	: demek, söylemek, dile getirmek [7b (6)].
eyvān	(F.): oturacak yüksek yer, köşk, çardak [7b (6)].
eyyām	(A.): günler; zaman [9a (6)].
ezān	(A.): İslâmiyet'te namaz vaktinin geldiğini bildirmek için, genellikle minarelerden yüksek sesle ve "Allahu ekber..." gibi belirli sözlerle yapılan çağrı [44a (15)].
ez-an-cāmib	(F.): o canipten, o yönden [11b (3)].
ezel	(A.): başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik [9b/17].
ezil-	: dalkavukluk etmek, yaltaklanmak [48a (10)].

Ff

- fahr** (A.) : övünme, övünç duyma; şeref, kıvanç [50b(8)].
- fānūs** (A.) : içinde mum yakılan büyük fener, cam muhafaza [34b(16)].
- fārīg** (A.) : vazgeçmiş, çekilmiş, bırakmış [37b(1)].
- fark** (A.) : seçme, ayırma [7b(19)].
fark it-: seçmek, ayırmak [10a(11)].
fark kıl-: seçmek, fark etmek [7b(19)].
- faših** (A.) : açık ve düzgün anlatım [7b(10)].
- fāyık** (< fāyik:A.) : üstün, seçkin [45b(10)].
- fazīlet** (A.) : insanı devamlı iyilik yapmaya yönelten manevi güç, iyi huy, erdem [10b(8)].
- fażl** (A.) : iyilik, erdem, lütuf [52a(6)].
- feh̄m** (A.) : anlama, kavrama [35a(9)].
feh̄m it-: bir şeyi anlamak, kavramak [53a(9)].
- felek** (A.) : gök, gökyüzü; âlem [11a(1)]; kader, baht, tarih [48b(7)].
felek aksine dön-: talihsiz, bahtsız olmak, işleri yolunda gitmemek [49a(12)].
felek-i kambür (F.) : gök, gökyüzü [40a(12)].
felek yüzi: gökyüzü [50b(3)].
- fenā** (< fenāʾ:A.) : kötü, uygunsuz, iyi olmayan [9a(8)]; yok olma, son [52a/4].
- ferāğat** (A.) : vazgeçme, el çekme [50a(16)].
ferāğat it-: vazgeçmek, el çekmek [50a(16)].
- ferah** (A.) : gönül açıklığı, sevinme, sevinç [42a(19)].
- ferište** (< firište:F.) : melek [52b(16)].
- fermān** (F.) : emir, buyruk [42a(18)]; emre uyan, fermandan-ber [36a(13)].
fermān it-: emir vermek, buyrukta bulunmak [9b(13)].
fermān ol-: (<fermān-ber:F.) : itaat etmek, boyun eğmek, uymak, emri yerine getirmek, hizmette kusur etmemek [44b(4)].
- fermān-ber** (F.) : emre itaat eden, boyun eğen, emri yerine getiren, hizmette kusur etmeyen [36a(13)].
- Ferrāş** : pervâne böceklerinin çavuşu [10b(5)].
- fersah** (A.) : yaklaşık beş kilometrelik bir uzunluk ölçüsü birimi [40b(12)].
- ferseng** (F.) : fersah [9a(5)].
- feryād** (F.) : feryat, çığlık, haykırış; sızlanmak, şikayet etmek [35b(13)].
- feryād u fiğān** (F.) : haykırma, bağıрма [51a(10)].
feryād u fiğān it-: haykırmak, bağırmak [51a(10)].
feryād kıl-: feryat etmek, bağırmak, haykırmak [45b(17)].
- feryād-res** (F.) : feryada yetişen [9b/35].
- feşāhat** (A.) : sözün, anlam ve ahenk, sıralama yönünden kusursuz olması; dilin doğru, düzgün, akıcı ve açık kullanılması [7b(4)].
- fevāyid** (< fevāʾid:A.) : faydalar [11b(21)].
- fevka'l-āde** (A.) : olağan üstü [45b(11)].

- fevt** (A.) : bir daha elde edememek üzere kaybetme, kaçırma, elden çıkar - ma [7a/5].
fevt it-: kaybetmek, elden çıkarmak [7a/5].
- fıstukî** (< **fustuķî:A.**) : açık yeşil renk [45b(20)].
- fikir** (< **fıkr:A.**) : kuruntu, zihin tasavvuru [43b(21)].
- fıkr** (A.) : kuruntu, zihin tasavvuru [42b(12)]; fikir düşünce [11a(19)].
fıkre var-: düşünmek [50b(2)].
fıkr it-: düşünmek [42b(16)].
fıkr kıl-: fikretmek, düşünmek [54a/24].
- fıl** (A.) : karada yaşayan iri ve hantal bir hayvan, fil [44b(1)].
- fıl-heybet** (F.) : fil görünüşlü, fil hâlli [45b(8)].
- fî'lmesel** (A.) : meselâ, örnekteki gibi [53b/3].
- fi'l** (A.) : fiil, iş, davranış, hareket [53b/9].
- fırāk** (A.) : ayrılma, ayrılık [34a(4)]. üzülmeye, hüznün, sıkıntı, keder [37b(13)].
- Firdevsi** (< **Fırdevsî:F.**) : Firdevsi-i Rûmî [54b/10].
- Firdevsi** (< **Fırdevsî:F.**) : 10. ile 11. yüzyıllarda yaşamış ünlü İran şairi [7a/6].
- Firdevsî** (F.) : Firdevsî-i Rûmî, Uzun Fidevsî [7b(4)].
- fırışte** (F.) : melek [46b(20)].
- fursat** (A.) : uygun zaman, elverişli durum elden kaçırılmaması gereken ya - rarlı vakit, durum ve münasebet, faydalanma sırası [7a/4].
fursatı geçirme-: fırsatı kaçırmamak, elverişli durumdan ya - rarlanmak [7b/12].
- füsâh** (A.) : geniş, bol [47b/5].

Gg

- Gāz** : bir peygamber adı [37b(7)].
- geç-** : bir yerden başka bir yere gitmek [35a(5)]; bir yanda girip öte yandan çıkmak [10a(3)]; yerini değiştirmek [7b(15)]; (zaman) tüketilmek, geride bırakılmak [34b(13)]; bir yeri aşmak, öbür tarafa ulaşmak [38b(1)]; dahil olmak [40b(1)]; aşmak, geride bırakmak [40b(7)]; konu olmak [53a(2)]; görev almak [50b(5)]; geçinmek, yaşamak [9a(6)].
- geçici** : geçme işini yapan, bir yerden başka bir yere geçen [47a(21)].
- geçmeklik** : geçme işi [47b(19)].
- geçmiş** : zaman olarak geride kalmış [11b(21)].
- geçür-** : geçme işini yaptırmak [7b/12]; bir şeyi, kendisi için ayrılmış olan yere yerleştirmek, takmak [40a(8)].
- geh** (F.) : ara sıra, bazı [49a/13].
- gel-** : bir yerden alınıp başka bir yere ulaştırmak [7b(15)]; gönderilmek [7b(8)]; gitmek, ulaşmak, erişmek, varmak [7b(12)]; rast gelmek, düşmek [41a(2)]; gelmek fiilinin olumlu emir şekli kimi zaman öğüt, istek anlatır. [43a(12)]; çıkmak, yönelmek [38b(21)]; nakl olunmak [34a(1)]; daha önceki konuya dönmek [11b(3)]; başlamak, girmek [7a/1] görünmek, sanılmak [48a(4)]; ihtiyaç bildiren deyimler kurma - ya yarar [42a(2)]; fiillerin, birleşik fiil çekiminde kullanılmasını sağlayan yardımcı fiil [43b(14)].
- gemi** : su üstünde yüzen, insan ve yük taşıyan büyük su taşıtı [39a(2)].
- Gen^c** : bir şeytan adı [48a(14)].
- geñiz** : geniz, ağız ve burun boşluğunun arka kısmı [45b(8)].
- ger** (F.) : eğer [9b/28].
- ger-** : gerilmesini sağlamak, açmak [45b(3)].
- ger-çi** (F.) : her ne kadar, gerçek şudur ki, doğrusu odur ki [9b(7)].
- gerdiş** (F.) : dönme, dönüş [49a(14)].
- gerdün** (F.) : felek, gök yüzü, dünya [34b(19)].
- gerek** : bir şeyin olabilmesinin şartı, lazım [9b/30]; mutlaka, muhakkak [10b(8)].
- gergedān** (F.) : sıcak bölgelerde yaşan kalın derili, burnunu üstünde bir boynuz bulunan saldırgan bir hayvan, gergedan [44b(1)].
- gergeden** (F.) : gergedan [51b(15)].
- germ** (F.) : sıcak; canlı, gayretli [36a/6].
- geşt** (F.) : gezme, dolaşma; geçme [38b(5)].
- geşt it-** : dolaşmak, geçmek [38b(5)].
- getür-** : bir yere gelmesini sağlamak [7b(15)]; bildirmek, iletmek [35b(18)]; nakletmek [50a(4)]; fiillerin, birleşik fiil çekiminde kullanılmasını sağlayan yardımcı fiil [8a(4)].
- getürt-** : getirmek işini yaptırmak, getirtmek [37b(21)].
- getürtdür-** : getirtmek işini yaptırmak, getirttirmek [48b(14)].
- gevāhir** (A.) : gevherler [8b(7)].
- gevher** (F.) : değerli taş [10b(1)]; bir şeyin aslı, esası, cevher [7b(10)].
- gey** : çok, pek çok, gayet, pek [7a/1].

- gey-** : giymek, bir şeyi vücuda geçirmek [43a(3)].
- geyik** : erkeklerinin başında uzun, çatalı bir boynuz bulunan memeli hayvan [40a(3)].
- gezdür-** : gezdirmek, birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak [50a(11)].
- gibi** : gibi, benzer [7b(18)]; o anda, hemen ardından [10a(14)]; benzer biçimde [8a(2)].
- gice** : gece, güneş battıktan sonra gün ışımaya dek geçen zaman, tün [10a(2)].
- gice gündüz dime-**: aralıksız olarak, hiç durmadan [43b(2)].
- gice içi:** gece vakti [37a(20)].
- giçe** : gece [35b/12].
- gider-** : çıkarmak [9a(13)].
- gidiş** : gitme biçimi, hızı [47b(16)].
- gil** (F.): ıslatıldığında kolayca biçime sokulabilen yağlı ve yumuşak [36a/7].
- gimi** : gibi [54a/35].
- gine** : yine, yeniden, tekrar [34b(2)].
- gir-** : dışarıdan içeriye geçmek, sokulmak [8b(2)]; varmak, erişmek, ulaşmak [8a(2)]; dahil olmak, yer almak, katılmak [9b/30].
- giri** : geri, geriye doğru [11b(8)].
- giriye çekil-**: arka arka gitmek [11b(8)].
- girü** : geri, geriye doğru [7b(14)].
- girü git-**: geriye dönmek, geldiği yere gitmek [7b(14)].
- git-** : bir yerden veya bir işten ayrılmak [11b(1)]; yol almak, yürümek [8a(19)]; ulaşmak, varmak [11a(21)]; kaybedilmek, yok olmak elden çıkmak [44b/4].
- giy-** : bir şeyi vücuda geçirmek [34b(21)].
- giyik** : geyik [39b(20)].
- gizle-** : gizlemek, saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak duruma getirmek [42a/6].
- göç** : kabile, kervan [42b(3)].
- göç-** : bulunulan yerden başka bir yere gitmek, vatan değiştirmek [11b(2)].
- göğüs** : göğüs [45a(20)].
- göğüs kakış-**: beraberce göğüs dövmek, ellerini göğüslerine vurmamak [44a(10)].
- gök** : gök, gökyüzü [9b/37]; yeşil [40b/3].
- gök yüzi:** gökyüzü, sema [8a(4)].
- göñ** : deri [38a(20)].
- gönder-** : göndermek, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak [7b(13)].
- göndür-** : göndermek [11b(4)].
- göndürü yürüt-**: göndermek, yollamak [35a(6)].
- göñül** : gönül, kalp, insanın manevi varlığını meydana getiren duygu, düşünce, sevgi, hatırlanır, inanç gibi şeylerin kalpte var sayılan kaynağı, yürek [9b/22].
- göñül bağla-**: gönül vermek, kendini bir işe bağlamak [9b/22].

göñülden götür-: gönülden uzak etmek, ilgilenmemek, bırakmak [36b/31].

göñül egle-: gönül avutmak, kendi kendine teselli vermek [50a(7)].

göñül gözi: kalp gözü, insanın manevi, ilahi âleme dair hususları görmesini sağlayan vasıta, keşif, sezgi [51b(7)]

göñül kes-: bir şeye olan bağı ve ilgiyi kesmek, ilgilenmemek [54a(28)].

göñül yumuşa-: merhamete gelmek, acımak [48a(11)].

gör-: görmek, göz aracılığıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek [9a(12)]; kavramak, anlamak, değerlendirmek, hüküm vermek [7a/5]; bir davranışa maruz kalmak [9b/14]; yaşamak, bir olaya şahit olmak [35b(6)]; yapmak, etmek [37a(1)]; bir şeyin varlığını fark etmek [54a/4].

göre: bakılırsa, göz önünde tutulunca, nazaran [49a/14]; sorulursa [43b(1)].

görin-: görünmek [43a(10)].

görün-: görülür olmak, belirlemek, ortaya çıkmak [35b(11)].

görüş-: konuşmak, sohbet etmek [35a(12)].

göster-: görülmesini sağlamak, görülmesine yol açmak [43a(11)]; birini veya bir şeyi işaret etmek [10b(6)]; belirtmek, anlatmak [45b(2)]; yapmak, etmek [45b(7)].

götür-: taşımak, ulaştırmak [8a(2)]; bir kimseyi bir yere kadar beraberinde yürütmek [34a(16)]; kaybolmasını, yok olmasını sağlamak [36b/31].

götürd-: götürtmek [36b/34].

götürt-: götürülmesini sağlamak [37b(18)].

götürtdür-: götürtme işini yaptırmak [48b(13)].

götürücü: götürücü, götürülen, götürme işini yapan [38a(16)].

götürül-: götürme işi yapılmak, götürme işine konu olmak [41b(10)].

gövde: insan bedeni [53b(1)].

göz: görme organı, göz [8b(5)]; görme, bakma [9b/22].

göz bıñarı: gözün, göz yaşı akan burnun yanındaki köşesi [39b(21)].

göz gözi gör-: ortalık ağarmak [41a(5)].

gözi açık: işini bilen, becerikli, açık göz [42a/5].

göz kaç-: gözle işaret etmek, göz kırpmak [45b(20)].

gözleri uyku al-: uyumak [43b(13)].

gözleri yaşın dök-: ağlamak [48a(13)].

göz ur-: dikkatle bakmak [45a(17)].

gözü aç-: uykudan uyanmak [34a(9)].

gözet-: korumak, özen göstermek [9b/27]; ummak, beklemek [42b(16)]; bakmak [43b(11)].

gözle-: bir şeyin olmasını beklemek, gözetlemek [53b/7].

güş (F.): kulak; işitme, işitiş [34a/2].

güş it-: işitmek, duymak [34a/2].

güy (F.): söyleyen, diyen [7a/1].

güyā	(F.) : söyleyen, söyleyici [41a(21)]. güyā kııl- : söyler, konuşur hâle getirmek, konuşturmak [9a/7].
güyende	(F.) : söyleyen, söyleyici [41a(21)].
güyī	(F.) : söyleme, söyleyiş [7a/1].
güç	: bir etki yapabilme veya bir etkiye karşı dayanabilme yeteneği, kuvvet [52b(10)]; haksızlık, sitem [48a(4)].
güher	(F.) : elmas [7a/7].
gül	(F.) : tek katlı veya katmerli, renkli ve genellikle kokulu olan bir çiçek [9b/8].
gül-āb	(F.) : gül suyu [9b/8].
gül-beng	(F.) : tekkelerdeki ayin sırasında hep bir ağızdan, yüksek sesle okunan ilâhi, dua [34b(17)]. gül-beng çek- : yüksek sesle dua okumak [34b(17)].
güldür-	: gülmesini sağlamak, mutlu etmek, sevindirmek [11a(6)].
gül-istān	(F.) : gül bahçesi, güllük [35b(12)].
gül-izār	(F.) : gül yanaklı, kırmızı yanaklı [9b/32].
gül-ruh	(F.) : gül yanaklı, kırmızı yanaklı güzel [45b(16)].
gül-sitān	(F.) : gül bahçesi [37a/4]. gül-sitān ol- : gül bahçesi hâline gelmek [37a/4].
gümüş	: kolay işlenebilen, paslanmaz, parlak beyaz renkli değerli bir maden [11a(11)].
gün	: yirmi dört saatlik süre, gece ile gündüzden meydana gelen süre [7b(18)]; güneş [9b/18]; zaman [49a(12)].
günāh	(F.) : dinen suç sayılan iş veya davranış [45b(4)].
gün batısı	: batı [39b(13)].
Gündek	: bir şeytan adı [34a(16)].
gündüz	: günün sabahtan akşama kadar olan aydınlık bölümü [11b(2)].
güneh-kār	(F.) : günah işleyen [41a(11)].
güneş	: dünyanın da yer aldığı gök sisteminde yer alan, gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi [9b/16].
günlük	: gölge yapmaya yarayan perde, şemsiye [37a(11)].
günlük	: üzerinden belirli sayıda gün geçmiş veya geçecek [51b(16)].
gün toğusu	: doğu [38a(16)].
gürüldi	: gürültü [39a(4)].
gürz	(F.) : silâh olarak kullanılan büyük, ağır, uzun saplı topuz [46a/3].
güt-	: yönetmek, sevk ve idare etmek [54a/23].

Ġğ

- ġāfil** (A.) : gaflette olan, haberi olmayan, ilerisini düşünmeyen, dikkatsiz [35b(13)].
- ġāh** (F.) : ara sıra,bazı,kimi [38a(16)].
- ġalat** (A.) : yanlış [49a/14].
- ġalebe** (A.) : çokluk, insan kalabalığı [34b(18)]; zapt edilmeyecek kadar az - gın [39a(7)].
- ġālib** (A.) : yenen, üstü gelen [41a(17)].
ġālib gel-: üstün gelmek, baskın çıkmak [41a(17)].
- ġam** (< ġamm:A.) : gam, keder, kaygı, üzüntü, dert [9a(13)]; seven kişinin sevgilisi için çektiği sıkıntı, karşılaştığı engel [11b(20)].
ġam yi-: üzülmek, endişe etmek [11b(20-21)].
- ġam-gīn** (F.) : gamlı, üzüntülü [38b(3)].
ġam-gīn ol-: üzlümek, kahrolmek [38b(3)].
- ġanīmet** (A.) : tesadüfi kazanç, fayda [7a/5].
- ġāret** (A.) : yağma, çapul [54a/27].
ġāret eyle-: yağmalamak [54a/27].
- ġarġ** (A.) : dalma, batma, bir şeyin içinde kalma [39a(2)].
ġarġa var-: ġarġ olacak hâle gelmek [39a(19)].
ġarġa vir-: ġarġ etmek, batırmak, kaldırmak [39b(14)].
ġarġ it-: daldırmak, batırmak, bir şeyin içinde bırakmak [39a(2)].
- ġavvāş** (A.) : sünger, inci gibi şeyleri çıkarmak için denize dalan kimse, dalgıç [8b(2)].
- ġayb** (A.) : gözle görülmeyen, gizli [36a/5].
- ġaybet** (A.) : çekiştirme, aleyhinde bulunma [53b/12].
ġaybet it-: gıybet etmek, çekiştirmek [53b/12].
- ġāyet** (A.) : son derece, pek çok [8a(12)].
- ġāyetde** : çok; pek çok [9b/33].
- ġāyīb** (< ġā*īb:A.) : görülmeyen, bilinmeyen âlem [52a(14)].
- ġayrı** (A.) : başka, diğer [8b(18)]; bundan sonra, artık [47b(20)].
- ġayyūr** (< ġayūr:A.) : gayretli, çok çalışkan [46a/19].
- ġazā** (< ġazā:A.) : Allah yolunda yapılan savaş [45a(21)].
- ġazāb** (A.) : öfke, hiddet, kırgınlık [35a(3)].
ġazāba gel-: kızmak, öfkelenmek [35a(3)].
ġazāb it-: kızmak, öfkelenmek [35a/4].
- ġazel** (A.) : Türk müziğinde bir kişi tarafından kurallara bağlı kalmaksızın her hangi bir makamda gezinerek yapılan taksim [41a(21)].
- ġāzī** (A.) : din uğruna savaşmış olan; savaştan zafer kazanıp sağ olarak dö - nen [45a(21)].
- ġidā** (< ġidā:A.) : besin, besleyici şey [40a(13)].
- ġırīv** (F.) : bağırma, çığlık, feryat etme, bağırışma [49a/18].
- ġonce-leb** (F.) : gonca dudaklı, sevgili [45b(16)].
- ġubār** (A.) : toz, toprak [40b(13)].

- ġul-ı yabānī** (< ġul-ı beyābānī:F.) : ıssız ve karanlık yerler insanın gördüğünü zan -
nettiği korkunç hayalet [46a/11].
- ġulū** (< ġulūvv:A.) : hücum, taşkınlık, ayaklanma [34b(19)].
- ġurāb** (A.) : karga [45b(14)].
- ġurūr** (A.) : kibir, gurur [39b(15)].
- ġuşsa** (A.) : tasa, keder [7b/13].
- Ġuzāyıl** : bir şeytan başı, önderi [8a(20)].

Hh, Hh̄, Hh̅

- h̄ab** (<h̄^wāb:F.) : uyku [34a(18)].
- h̄ab-ı ğaflet** (<h̄^wāb-ı ğaflet): gaflet uykusu, dalgınlıktan ileri gelen uyuşukluk [34a(18)].
- haber** (A.) : haber, bir konu üzerine edinilen bilgi [7a/7].
haber kııl-: haber vermek, bildirmek [34b(14)].
haber vir-: haber vermek, bir konu hakkında bilgi vermek, bildirmek [7a/7].
- habīb** (A.) : sevgili [49b(10)].
- hacālet** (A.) : utanma, utangaçlığın verdiği şaşkınlık [52a/2].
- h̄^wāce-serā** (F.) : haremağası, hadımağası [35b(19)].
- h̄acet** (A.) : ihtiyaç duyulan şey [51b(20)].
h̄acet nemāzı: Allah'tan bir dilekte bulunmadan kılınan namaz [51b(20)].
- h̄acib** (A.) : perdecı, kapıcı [36a(6)].
- hacil** (A.) : utanmaktan yüzü kızarmış, utanmış [11a(12)].
hacil ol-: utanmaktan yüzü kızarmış olmak, mahcub olmak, utanmak [11a(12)].
- hadd** (A.) : ölçü, derece, miktar [7b(17)]; (insan için) değer, yetki [9b/15].
haddi olma-: hakkı veya yetkisi olmamak [9b/15].
hadd ü hisābı yok: pek çok ölçüsüz, sınırsız [7b(17)].
- hadeka** (A.) : göz bebeği [53b(4)].
- hadem** (A.) : hizmetçiler, hizmet edenler [39a(10)].
- hadis** (A.) : söz [54a/2].
- hadūc** : bir rüzgar adı [39a(3)].
- hafif-ṭab^c** (F.) : hafif yaratılışlı, etkisi sert olmayan [38b(10)].
- hak** (<h̄ak̄k: A.) : hakikat, gerçek, doğru [9a/1]; Hak, Allah, Tanrı [9b/10].
Hak ta^cālā (<H̄ak̄k te^cālā:A.) : yüce Allah [49b(16)].
- hāk** (F.) : toprak [7a/10].
hāke yek-sān ol-: yerle bir olmak, bütünüyle yıkılmak [7b/11].
- hāk-i pāy** (F.) : ayak torağı, koşarken veya yürürken çıkan toz [37b(3)].
hāk it-: ortadan kaldırmak, öldürmek, mahvetmek [11a(9)].
hāk-i pāya yüz sür-: ulu bir kimsenin önünde suçun, eksikliğin bağışlanması, duyulan sevgi ve saygının belirtilmesi için ayağın tozuna yüz değdirmek [37b(3)].
- hākan** : eskiden Türk, Moğol ve Çin devlet başkanları için kullanılan ve "han - lar hanı" anlamına gelen bir ünvan [53b/6].
- hākānī** (A.) : hakanla ilgili, hakana mensup [45b(14)].
- hākāyik** (<h̄ak̄āik:A.) : hakikatler, doğru olan asıllar, şüphesiz olan şeyler [7b(3)].
- hākīm** (A.) : hükmeden, egemen [37b/2].
- Hak̄k** (A.) : Hak, Allah, Tanrı [9b/21].
hak̄kı için: kutsal şeyler üzerine yemin etmek için kullanılır [54b/19].

hakkına: hakkında, üzerine, dair, için [49b(17)].

hakkında: üzerine, ilgili olarak [38a(18)].

hakkından gel-: güç bir işi bitirmek, sona erdirmek [3b(10)].

hal (< **hall:**A.) : çözme, çözümlenme, sonuca vardırma, karışık bir sorunun için -den çıkma [9b/35].

hal it-: halletmek, çözmek, sonuca vardırma, sorunu çözmek [9b/35].

hal ol-: hallolmak, çözülmek, sonuca ulaşmak [10a/45].

hāl (A.) : durum, vaziyet, davranış [7b(11)].

hāl ü hātır sor- : bir kimseye “nasılsınız, ne durumdasınız” anlamına gelecek şekilde nezaket sorusu yöneltmek [35a(12)].

hālāt (A.) : haller, durumlar, keyfiyetler, nitelikler [41b(17)].

halāyık (< **halā'ik:**A.) : insanlar [35b(13)].

hālī (A.) : boş [10b(8)].

halīçe (A.) : küçük halı, seccade [11b(7)].

halīfe (A.) : halef, vekil [49b(20)].

Hālīk (A.) : Allah, Tanrı; yoktan var edici, yaratıcı, yaratan [9a/2].

Halīl (A.) : Hz. İbrahim [45a(7)].

Halīlū'r-Rahmān (A.) : Allah'ın dostu, Hz. İbrahim [50a(8)].

halk (A.) : mahluk, yaratılmış, yaratan [9a/2]; insan topluluğu [9b/25]; aynı ülkede yaşayan, aynı uyruktaki insan topluluğu [9b/12].

halk kıl-: yaratmak, yoktan var etmek [9a/4].

halk it-: yaratmak, yoktan var etmek [36a/7].

halk ol-: yaratılmak, yoktan var edilmek [49b(11)].

hālū : bir durumda bulunan [53b(3)].

halvet (A.) : تنها yer [11b(5)].

hām (F.) : çığ, pişmemiş, olgunlaşmamış [8a(17)].

hamd (A.) : Allah'a olan şükran duygularını bildirmek [54a/1].

hāme (F.) : kalem [36b/14].

haml (A.) : isnat, yakıştırmak, sebep gösterme [53a(16)].

haml eyle-: isnat etmek, yakıştırmak, sebep göstermek [53a(16)].

hamle (A.) : ileri atılma, atılış; saldırma, saldırış [44b/6].

hamse (A.) : beş mesneviden oluşmuş takım, seri [7a/7].

han : han, sultan, hükümdar; Osmanlı sultanları için kullanılan bir unvan [9b/27].

hancer (A.) : iki tarafı keskin, ucu sivri bıçak, hançer [45a(19)].

handān (A.) : gülen; sevinçli [52a(16)].

hāne (F.) : ev, mesken [45b(9)].

Hannās (A.) : bir şeytan adı [9b/30].

hār (F.) : diken [9a(7)].

harāb (A.) : harap, yıkık [11a(7)].

harāb ol-: harap olmak, yıkılmak [11a(7)].

harāb-ābād (F.) : tam harap olmuş, yıkılmış yer [49a(16)].

harām (A.) : İslam dinince yasaklanmış şey [52b(3)].

harām ol-: yasak edilmek, dışında tutulmak [52b(3)].

- ḥarāret** (A.) : sıcaklık [38b(5)].
- ḥar-bende** (F.) : eşek, katır gibi yük hayvanlarının bakıcısı [34b(14)].
- ḥarbī** (A.) : harbe mensup, harple alâkalı [34b(14)].
- ḥāre** (F.) : dalgalı kumaş; dalgalı kumaştan yapılmış giysi [45b(20)].
- ḥareket** (A.) : oynama, kımıldama, devinme [10a(16)].
ḥarekete gel-: hareket etmek, oynamak, devinmek [49b(6)].
ḥarekete getürücü: hareket etmesini sağlayan [39b(14)].
- ḥar-gāh** (F.) : otak, büyük çadır [34a(6)].
- ḥar-geh** (F.) : büyük çadır, otak, hargāh [34b/1].
- ḥarīr** (A.) : ipek [10b(3)].
- ḥark** (A.) : yakma [46b(21)].
ḥark it-: yakmak [46b(21)].
- ḥar-püşte** (F.) : balık sırtı şeklinde olan [8a(9)].
ḥar-püşte kıl-: balık sırtı biçimine sokmak [8a(9)].
- ḥarsu'l-lāh** (A.) : Allahın koruması, muhafazası [7b(5)].
- ḥarūt** : bir rüzgâr adı [39a(6)].
- ḥāş** (< ḥāşş:A.) : seçilmiş, seçkin, ileri gelen [9a/2]; hükümdarın, tek sözü geçenin kendisine ait bulunan [11b(5)]; sâf, halis [40a(1)].
ḥāş u °ām (< ḥāşş u °ām:F.) : herkes [9a/2].
- ḥased** (A.) : haset, çekemezlik, kıskançlık [45b(14)].
ḥased it-: haset etmek, kıskanmak, çekememek [48a(21)].
- ḥasedsüz** : hasetsiz, haset olmadan [48b(1)].
- ḥāşıl** (A.) : ortaya çıkan, elde edilen, olan [51a(4)].
ḥāşıl ol-: ortaya çıkmak, elde edilmek [51a(4)].
- ḥasım** (< ḥasm :A.) : düşman [36b/37].
- ḥaşīb** : bir rüzgâr adı [39a(21)].
- ḥāsīd** (A.) : haset eden, kıskanç [36b/25].
- ḥaşr** (A.) : böğür [45b(9)].
- ḥasrēt** (A.) : göreceği gelme, özleyiş [37b(13)].
- ḥāşş** (A.) : hükümdarın, tek sözü geçenin kendisine ait bulunan [38a(1)].
- ḥāşşa** (A.) : bir kişiye veya şeye has durum, nitelik, özellik [38a(12)].
- ḥasūd** (A.) : haset eden, çok kıskanç [48a(21)].
- ḥaste** (F.) : hasta, rahatsızlığı olan [38a(17)].
- ḥāşāk** (F.) : çöp, süprüntü [9a(7)].
- ḥaşem** (A.) : maiyet, büyük bir kişinin yanında bulunanlar; hizmet edenler [7b(17)].
- ḥaşerāt** (A.) : akrep, yılan, örümcek, karınca ve benzeri gibi hayvanlar [44a(19)].
- ḥaṭ** (< ḥaṭṭ:A.) : yazı [49b(19)].
- ḥatā** (< ḥatā° :A.) : günah, kusur [9b/16]; yanlışlık; yanlış [10a/43].
ḥatā it-: günah işlemek [9b/16].
ḥatā kıl-: yanlışlık yapmak [10a/43].
- ḥatar** (A.) : tehlike [11b/3].
- ḥātem** (A.) : mühür, üstünde mühür bulunan yüzük [10b(15)].
- ḥaṭṭ** (A.) : çizgi [53b(5)].
- ḥaṭṭ-ı istivā** (F.) : ekvator [38b(4)].

- hatun** : kadın, hanım [48a(19)].
hatun idin-: bir kadınla evlenip onu eş edinmek [48a(19)].
- havāle** (A.) : bir işi veya bir şeyi birinin üstüne yükleme, ısmarlama [47b(15)].
havāle kıl-: havale etmek, üstüne yükleme, ısmarlamak (F.) [47b(15)].
- hāven** (F.) : içinde bir şeyler dövüp ufalamaya yarayan taş, maden veya tah - tadan yapılmış çukur kap, havan [8b(4)].
- havāşş** (A.) : nitelikler, özellikler [52a(13)].
- havātin** (A.) : hatunlar [53a(21)].
- hāver-istān** (F.) : doğu tarafı [8a(12)].
- havf** (A.) : korku, korkma [45b(19)].
- hayāt** (A.) : canlılık, dirilik; ömür [38b(10)].
hayāt vir-: canlılık vermek, diriltmek [39b(9)].
- hayır** (< hayr:A.) : hayırlı, yararlı [42a(20)].
- haykırma** : haykırmak işi, bağırma, çağırma [44b(1)].
- hayl** (A.) : at sürüsü, atlılar, atlı grubu [7b(17)].
- hayme** (A.) : çadır [34a(6)].
- haymelü** : çadırlı, çadırı olan [34a(21)].
- hayr** (A.) : iyilik [9b/13].
hayr kıl-: iyilik yapmak [9b/13].
- hayret** (A.) : şaşkınlık, şaşma [34a(11)].
hayrete var-: şaşırmak, şaşkın olmak [34a(11)].
- hayru'l-beşer** (A.) : insanların hayırlısı, hayırlı insan [53b/15].
- hayvān** (A.) : hayvan [8b(16)].
- hayvānāt** (A.) : hayvanlar [8a(21)].
- hayyāt** (A.) : yılanlar [38b(14)].
- haz** (< hazz:A.) : hoşlanma; sevinme, sevinç, memnuniyet [42a(19)].
haz it-: hoşlanmak, sevinmek, mutlu olmak [42a(19)].
- hāzır** (A.) : huzurda, meydanda olan, istenilen yerde olan [8b(11)].
hāzır it-: huzurda, meydanda bulundurmak, hazırlamak, yapmak [8b(11)].
hāzır kıl-: hazır etmek, huzurda bulundurmak [47b(14)].
hāzır ol-: huzurda olmak, istenilen yerde olmak [10b(16)].
- hāzır-la-** : hazırlamak, yararlanılacak, kullanılacak hāle getirmek [11b(2)].
- hazīne** (A.) : devlet malının, parasının veya değerli şeylerini saklandığı yer [8b(4)].
- hazīne-i hāş** (< hazīne-i hāşsa:F.) : hükümdarlık makamına mahsus hazine, değerli şeyler ve emlâklar [37a(2)].
- hāziret** (< hāzret:A.) : hazret, saygı, yüceltme, ululama, övme maksadıyla kul - lanılan bir kelime [7b(14)].
- hāzret** (A.) : saygı yüceltme, ululama, övme maksadıyla kullanılan bir kelime [7b(7)].
- Hāzret-i Süleymān** (F.) : Süleyman peygamber [51a(18)].
- hebā'en mensūr** (A.) : boşa gitmiş, hiçbir işe yaramadan yok olmuş [51a(6)].
hebā'en mensūr kıl-: boşa gitmesine neden olmak, yok etmek [51a(6)].

- hebā-i mensūr** (< hebā^a-en mensūr:A.) :boşa gitmiş, hiçbir işe yaramadan yok olmuş [50a(20)].
hebā-i mensūr ol-: boşa gitmek [50a(20)].
- hecīn** (A.) : iki hörgüçlü, çok hızlı koşan bir deve cinsi [34b(19)].
- Ḥekīm** (A.) : Lokman Hekim [9a(14)].
- helāk** (A.) : yok olma, yok etme; öldürme [11a(7)].
helāk it-: yok etmek, ortadan kaldırmak, öldürme [38b(17)].
helāk ol-: ortadan kalkmak, mahvolmak [11a(7)].
- helāklik** : helāk olacak olan, helāk olması kaçınılmaz olan [11a(5)].
- ḥelāl** (A.) : kullanılması İslām dinince caiz olan, haram olmayan[52b(4)]; nikahlı eş [11b(16)].
- helbet** (< e'l-bet:A.) : kesinlikle, mutlaka, şüphesiz; en sonunda [36a(2)].
- ḥelvā** (A.) : un, yağ ve şekerle yapılan bir tatlı, helva [41a(19)].
- ḥelvacı** : helva yapan, havla pişiren [41a(19)].
- hem** (F.) : özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki [9b/30].
- hemān** (F.) : hemen, derhal, anında [37b/1]; ancak, yalnız [7b(12)].
- hem-ān-dem** (F.) : hemen, anında, çabukça [48b(3)].
- hem-çü** (F.) : gibi, benzer [10a/41].
- hem-çün** (F.) : gibi, benzer [53b/14].
- Hemedān** :İran'da bir göl [48b(12)].
- hemīn** (F.) : hemen [42a(6)].
- hemīn-dem** (F.) : böylece, bu şekilde [9b/20].
- hem-tā** (F.) : benzer; eşit, denk [7b(8)].
- hengāme** (F.) : kavga, gürültü [45b(18)].
- henüz** [F.]: şimdiye kadar; daha [35b(21)].
- hep** : bütün, tamamıyla, tüm olarak [9b/12].
- her** (F.) : hep, bütün, birer birer olarak, ayrı ayrı olarak hepsi [7b(21)].
her bir: ayrı ayrı olarak bütünü [38a(12)].
her biri: ayrı ayrı olarak hepsi [47b(14)].
her birisi: ayrı ayrı olarak hepsi [45a(21)].
her kaṅıısı: belli olmayan, herhangi biri [8a(3)].
her ki: herkes, herhangi bir kimse [51a/2].
her kim:herhangi bir kimse [10b/2].
her ne: herhangi, hangi [41a/1]; herhangi bir şey [43b(1)].
her nice: beklenmeyen, şaşılacak durumda olan[10b(13)].
- hergiz** (F.) : asla, kesinlikle, hiçbir zaman [42a/6].
- hevā** (A.) : hava, hava yuvarını meydana getiren, bütün canlıların solunumunu sağlayan, kokusuz, renksiz, akışkan gaz karışımı [40a(13)]; meteorolojik olayların bütünü [9a(8)]; gök [8a(2)]; (Tas.) nefsin dünyevî olan aşağı işlere meyletmesi [54a/22 biri nci : mısra]; heves, arzu, istek [54a/22: ikinci mısra].
- hevām** (< hevāmm:A.) : böcekler, haşereler [9a/1].
- hevā yüzi** : gökyüzü [8a(2)].
- heves** (A.) : isteki arzu; meyil [11a(5)].
heves it-: istek duymak, arzu etmek, meyletmek [11a(5)].
- heybet** (A.) : korku ve saygı uyandıran hâl, görünüş [36a(9)].

- heybetlü** : korku ve saygı uyandıran görünüşe sahip olan [48a(7)].
- heyʿet** (A.) : şekil, görünüş, durum [10a(16)].
- hezār-bār** (F.) : bin kere [10a(10)].
- hezār** (F.) : pek çok [45b(17)].
- hezār-destān** (F.) : bülbül [35b(13)].
- hıdīv** (F.) : imtiyazlı vali [8b/2].
- hıffet** (A.) : hafiflik [53a(7)].
- hıfz** (A.) : saklama, koruma [11b/3].
hıfz it-: saklamak, korumak [11b/3].
- hımār** (A.) : eşek [35b(12)].
- hırka** (A.) : kumaş parçalarından yapılmış yamalı giyecek; (Tas.) dervişlerin giydiği bir yelek [45b(15)].
- Hırmān-ı Nasrān** (F.) : bir kale adı [41b(20)].
- hırş** (A.) : azgınlık; sonsuz istek, arzu [54a/22].
- hışım** (A.) : hışım, kızgınlık, öfke [36b/15].
hışım it-: kızmak, öfkelenmek [50b(5)].
- Hıtā** (A.) : kuzey Çin [8a(19)].
- Hızır** (<Hızır A.) : ab-ı hayatı İlyas peygamberle beraber içen ve böylece ölümsüz olup, karada, zorda kalan; insanlara yardım etmekle meşhur peygamber veya veli (bir inanışa göre de “yeşil” anlamındaki “hızır” kelimesi, İlyas’ın lakabı olduğu için aslında bu ikisi aynı kişidir) [11b/3].
- Hızır** (A.) : Hızır [52b(17)].
- hicr** (A.) : ayrılık [45b(17)].
- hiç** (F.) : kesinlikle, asla [9b/38].
- hiç** (F.) : soru cümlelerinde belirsiz bir zamanı ifade eder [11b(15)].
hiç bir: ortada olmayan, bulunmayan, mevcut olmayan şey [37a(3)].
hiç birisi: olumsuz cümlelerde “biri bile” anlamında kullanılır [41a(3)].
- hidāyet** (A.) : hak yolu, doğru yol, müslümanlık yolu [50a(16)].
- hiddet** (A.) : keskinlik [38b(1)].
- Hidvāl** : örümceklerin komutanı [10b(5)].
- hikāyet** (A.) : anlatma, nakletme [49a(11)]; hikāye, olay, kıssa [7b(5)]
hikāyet it-: anlatmak, nakletmek [49a(11)].
- hikmet** (A.) : Allah’ın hiç kimse tarafından anlaşılamayan işi, akıl sır ermeyeni iş, durum [9b/9]; sebep [53b(3)]; bilgelik, hâkimlik [45a(13)].
- hilāl** (A.) : hilâl, yeni ay [49b(3)].
- hilʿat** (A.) : padişah veya sadrazamın, üstün hizmetleri görülen, takdir edilen kimseye verdikleri üst giysisi, kaftan [10b/1].
hilʿat vir-: padişah veya sadrazamın, takdir ettikleri kişilere hilat armağan etmesi [35a/8].
- hilqat** (A.) : fitrat, yaratılış [7b(7)]; yaratma [9a/2].
- hilm** (A.) : yumuşak huylu, yavaşlık, sakinlik [53b/15].
- himmət** (A.) : yardım, koruyup gözetme [51a(20)].

himmət eyle-: himmet etmek, yardım etmek, koruyup, gözetmek [51a(20)].

- hin** (A.) : an, vakit; sıra [39b(21)].
- Hind** (A.) : Hindistan [8a(13)].
- Hindū-stān** (F.) : Hindistan [8b(5)].
- Hink** (A.) : kır at [45a(19)].
- hisāb** (A.) : hesap, sayma [7b(17)].
- hişār** (<hişār:A.) : kale [35b/14].
- hişār** (A.) : hisar, kale [34b(21)].
- hiṭāb** (A.) : söz söyleme, seslenme; Kuran-ı Kerim [50a(4)].
hiṭāb it-: söz söylemek, seslenmek [51a(18)].
- hizmet** (A.) : hizmet, görev, iş [10b(3)]; iş görme birinin işini yapma [7b(12)].
hizmet it-: hizmet görmek, iş yapmak [7b(21)].
hizmet kııl-: hizmet etmek, iş yapmak [50b(6)].
- hizmet-kār** (F.) : hizmetçi, hizmet eden [41a(12)].
- hizmetlen-** : hizmetine olmak, iş gördürmek [50a(10)].
- hizmetlü** : hizmet eden, iş gören [41b(16)].
- hizrān** (F.) : hezāren kamışı, sıcak bölgelerde yetişen, baston ve sandalye imalatında kullanılan bir cins kamış [8a(13)].
- hō** (< hōd:F.) : kendi [48a(19)].
- hōd** (< hōd:F.) : kendi; kuvvetlendirme amacıyla kullanılır [9b/9].
- hōd** (F.) : kendi; kuvvetlendirme amacıyla kullanılır [11b(18)].
- hōn** (< h^wān:F.) : yemek sofrası [7b(15)].
- hōnende** (< h^wānende: F.) : şarkı söyleyen, şarkıcı [41a(21)].
- hōr** (< hayr: A.) : hayır, iyilik, fayda [40a(3)].
- hōr** (F.) : değersiz [34a/3].
hōr gör-: değer vermemek, değersiz saymak [34a/3].
- hortūm** (A.) fi ve bazı böceklerde boru biçiminde uzamış olan ağız veya burun kısmı [45b(8)].
- horūs** (F.) : horoz, tavuğun erkeği olan kümes havyanı [41b/14].
- hōş** (F.) : güzel [38b(9)].
hōş geç-: güzel vakit geçirmek iyi yaşamak [9a(6)].
hōş gör-: hoş karşılamak, iyi görmek [10b(4)].
hōş tut-: iyi ve sevecen davranmak [11b/2].
- hōş-bū** (F.) : güzel koku [8a(20)].
- hoş-dizār** (hōş-dizār:F.) : güzel yüzlü [54b/16].
- hoş-nihād** (< hōş-nihād:F.) : iyi huylu, iyi yaradılışlı [40a/1].
- Hotan** (F.) : Doğu Türkistan'da bir şehir [8a(19)].
- hūb** (F.) : güzel [9b/32].
- hubūbāt** (A.) : tahıl [7b(18)].
- huccāc** (A.) : hacılar [38b(17)].
- Hudā** (F.) : Allah [40a/2].
- humār** (A.) : sarhoşluktan sonra gelen baş ağrısı, sersemlik [46a/8].
- Hümāyūn Han**: bir peri adı [34a(17)].
- Hümāyūn Şah**: bir peri adı [34a(16)].
- hūn-riz** (F.) : kan dökücü, kan döken [46a/8].

- hür** (A.) : huriler, cennet kızları [44a(5)].
- hurd** (F.) : ufak, küçük [46a/3].
hurd it-: ufalamak, küçük parçalar haline getirmek [46a/3].
- hurde** (F.) : kırıntı, ufak değersiz şey, hurda [8b(4)].
- hurmā** (F.) : hurma ağacının yemişi, hurma [9a/7].
hurmā kıl-: hurma haline getirmek, hurma yapmak [9a/7].
- Husrev** (F.) : meşhur bir İran hükümdarı [11b/4].
- huşūş** (A.) : konu [48a/2].
- huşūşā** (A.) : ayrıca, başkaca [38b(13)].
- huşk-leb-gū** (F.) : kuru dudaklı, susamış hâlde, konuşan, söyleyen [54a/34].
- Huzā** (F.) : Hüda, Allah [9b/29].
- Huzāy** (F.) : Hüda, Allah [34a/2].
Huzāy-ı ta'ālā (F.) : Allahu Teala, yüce Allah [52a(5)].
- hücūm** : bir rüzgar adı [39a(8)].
- Hüdhüd** (A.) : Süleymān peygamber ile Sebā melikesi Belkis arasında haber getirip götürerek ibibik kuşu [7b/3].
- hükemā** (< **hükemā**: A.) : hikmet sahipleri, bilginler, âlimler [9a/2].
- hükūm** (A.) : hüküm, egemenlik, hakimiyet [7b(6)]; geçerlilik [8b(7)]; emir, buyruk [10b(12)].
hükūm eyle-: emretmek, buyruk vermek [7b(14)].
hükūm it-: emretmek, buyruk vermek [7b(14)].
hükūm kıl-: egemenlik sağlamak, hakim olmak [7b(9)].
- hükūmet** (A.) : bir devletim yönetimi [46a/28].
hükūmet it- : bir devleti yönetmek [46a/28].
hükūmet kıl-: bir devleti yönetmek [50b(5)].
- hükūm** (< **hükūm**: A.) : egemenlik, hakimiyet [50a(14)].
hükūm kıl-: egemenlik kurmak, hakimiyet sağlamak [50a/14].
- hümā** (F.) : devlet kuşu, gölgesinin, üzerine düştüğü kişiye mutluluk, yücelik, zenginlik hatta padişahlık vereceğine inanılan kuş [10b/2].
- hümām** (A.) : himmet sahibi, gayretli, bir işe sıkı sıkıya sarılan [42a/1].
- hümāyūn** (F.) : padişaha ait [40b/4].
- hüner** (F.) : bilme, marifet [7b/10].
hüner göster-: bilgisini, becerisini ortaya koymak [48a/5].
- hürmet** (A.) : saygı [54b/18].
- hüseynī** (A.) : Türk müziğinde bir makam [41a(21)].
- hüsn** (A.) : güzellik [36b/20].
- hüzn** (A.) : üzüntü, keder, gam, sıkıntı [37b/2].
hüzn çek-: hüznlenmek, üzülme [37b/2].

İ

- ı (< u) (F.) : ve [8b/3].
- ı- (< i-) : imek fiili, birleşik fiil yapımında kullanılan yardımcı fiil [7a/5].
- ıbrık : ıbrık, içine su ve sulu şeyler konulan kulplu ve emzikli kap [10a(13)].
- içün (< içün): için [8a(21)].
- ıduğı : idüğü, olduğu [8a(11)].
- ıla (< ile) : ile [7a/9].
- ılan : yılan [8b(15)].
- ılduz : yıldız [45b(5)].
- ırak : uzak [38b(15)].
- ıırak (A.) : Türk müziğinde bir makam [45b(19)].
- ıрмаğ : ırmak, akarsu, nehir [35a(14)].
- ırmağ : ırmak, akarsu, nehir [9a(7)].
- ısa (< ise): ise, eğer [7a/5].
- ısır- : ısırmak, dişlerin arasına alıp sıkılmak [49a(17)].
- ışmarla- : ısmarlamak, bir işin yapılmasını o işle uğraşan kişiye söylemek [8b(1)]; bir birine tevdi etmek, emanet etmek [49b(19)].
- ıssı (1) : sıcak [10b(20)].
ıssı eyle-: sıcak etmek, ısıtmak [38b(7)].
- ıssı (2) : sahip [45a(10)].
- ısuz : boş, kimsesiz, sahipsiz, ıssız [8a(18)].
- ışık : ışık, ziya, nur [37a/3].
- ıışk (A.) : aşk, sevgi, aşırı derecede sevgi [11b(13)].
- ıvak : ufak, küçük, pek küçük [39b(1)].

İi

- i (< iy)** : ey [36b/33].
- i (< ü)** (F.) : ve [41b(2)].
- i-** : imek fiili, temel yardımcı fiil, birleşik fiil yapısında kullanılan yardımcı fiil [7a/4].
- ‘ibārit** (< ‘ibāret:A.) : kalıp ifade, söz [46a(20)].
- İblīs** (A.) : iblis, şeytan [9b/30].
- İbni ‘Abbās** (A.) : hadis rivayet eden bir sahabe [52b(17)].
- ibrişim** (< ebrīşüm:F.) : kalıca bükülmüş ipek iplik [10b(1)].
- ibtidā** (< ibtidā:A.) : ilk önce, en başta, başlangıçta [45b(18)].
- icāzet** (A.) : izin, onay, ruhsat [35a(4)].
icāzet al-: izin, onay, ruhsat almak [35a(4)].
icāzet vir-: izin, onay, ruhsat vermek [35a/8].
- ictimā‘** (A.) : toplantı [35a/5].
- iç** : iç, bir yerin veya şeyin, sınırları arasında kalan kısmı, dahil, dış zıttı [8a(3)]; oyuk cisimlerin boşluğu, oyuk olan yeri [7b(13)]; aynı türden toplu olarak bulunan kimse veya nesnelere arasındaki kimse veya nesne [8a(14)]; cisimlerin yüzeyleri arasındaki her nokta [9a/3].
- iç-** : içmek, ağza konulan sıvıyı yutmak [9a(6)].
- içeri** : iç yana doğru, iç tarafa [11b(6)].
- içil-** : içmek işi yapılmak [9a(3)].
- içiş-** : beraberce içmek [44a(12)].
- içre** : içinde, arasında [9b/14].
- içün** : için, yoluna, uğruna, nedeniyle, ... diye, -dan dolayı [8b(5)].
- idici** : edici, yapıcı [46a/19].
- idrāk** (A.) : kavrayış, anlayış [54a/31].
- İdrīs** : bir peygamber [45a(8)].
- idüdü** (< hüdhdūd:A.) : hüdhdüd kuşu (?) [46a/22].
- idügi** : idüğü, olduğu [10b(14)].
- ifrāt** (A.) : aşırıya kaçmak, çok ileri gitmek [39a(18)].
- ‘ifrīt** (A.) : korkunç ve kötü cin [8b/2].
- iğen** : çok, daha çok, pek çok [38b(18)].
- iğne** : iki şeyi birbirine tutturmaya yarayan ucu sivri, ince ve uzun nesne, iğne [47a/3].
- iğvā** (< iğvā:A.) : azdırma, baştan çıkarma [50b(21)].
iğvā vir-: azgınlık vermek, baştan çıkartmak [54a/21].
- iḥāta** (A.) : etrafını çevirme, kuşatma [39b(6)].
iḥāta eyle-: bir şeyin etrafını çevirmek, kuşatmak [44b/3].
iḥāta it-: bir şeyin etrafını çevirmek, kuşatmak [9a/5].
iḥāta kıl-: bir şeyin etrafını çevirmek, kuşatmak [44a(4)].
- İhdinās, İhdinās** : bir şeytan adı [48a(14), 51a(14)].
- ihlās** (A.) : her işte ve ibadette yalnızca Allah’ın rızasını gözetme, özün söze, sözün öze uyması, riyâkar olmama [38a(1)].

- ihrāc** (A.) : çıkarma; dışarı atma [50b(1)].
ihrāc ol-: çıkarılmak, dışarı atılmak [50b(1)].
- ihrāz** (A.): kazanım; nail olmak [11b(4)].
- ihsān** (A.) : iyilik, lutuf [10b(8)].
ihsān ol-: iyilik yapılmak, lutufta bulunulmak [10b(14)].
- ihtilāf** (A.) : ayrılık, uyuşmazlık, anlaşmazlık, aykırılık [52b(14)].
ihtilāf it-: ayrılmak, uyuşamamak, anlaşmamak [52b(14)].
- ihtiyāc** (A.) : gereksinim, muhtaçlık, yokluk, yoksulluk [11a(10)]; gereklilik [7b(11)].
- ikdām** (A.) : gayretli, devamlı çalışma, sebat ederek çalışma [51a(20)].
ikdām it-: gayretli, sebat ederek çalışma [51a(20)].
- iken** : esnasında, -dığı zaman [7a/4].
- iki** : bir sayısından bir fazla, iki [7b(18)]; çift [53a(18)].
iki ʿālem fahrı : dünya ile ahiretin övücü, onuru (olan Hz. Muhammed) [54b/18].
iki cihān fahrı : dünya ile ahiretin övücü, onuru (olan Hz. Muhammed) [50b(8)].
- ikinci** : iki sayısının sıra sayı sıfatı, birinciyi takip eden [7a(15)].
- iklīm** (A.) : diyar, memleket, yer, ülke [8a(7)].
- ikrām** (A.) : saygı gösterme, hürmet etme; ağırlama [11b(4)].
- ilāh** (A.) : kendisine tapınılan, ibadet edilen, Allah [9a/1].
- ilçi** : elçi, uzlaşma sağlama veya bir işi bitirmek amacıyla birinin yanına gönderilen kişi [7b(7)].
- ʿilel** (A.) : sebepler [53b/3].
- ilerü** : ileri, öne doğru [7b(10)].
ilerü gel-: ilerlemek; öne çıkmak [42a(13)].
ilerü var-: ilerlemek; öne çıkmak [7b(10)].
- ilet-** : ulaştırmak, götürmek, yerine ulaştırmak, nakletmek [11a(17)].
- iletdür-** : iletme işini yaptırmak, ilettirmek [37a(20)].
- ilik** : kemiklerin içindeki boşlukları dolduran yağlı madde, ilik [39b(21)].
- illāki** (A.) : ille, mutlaka [9a(13)].
- ʿilm** (A.) : ilim, bilme, biliş [7b/11]; nazarı bilgi, okuyarak kazanılan bilgi [38a(13)].
ʿilm-i edyān (F.) : dinler ilimi [45a(13)].
ʿilme'l-yakīn (A.) : kesin olarak kazanılmış bilgi [46a/26].
- ilt-** : iletmek, yerine ulaştırmak, götürmek [7a/1].
- iltdür-** : iletme işini yaptırmak [36b/34].
- İlyas** (< İlyās:A.) : ölümsüzlük verdiği inanan abıhayatı Hızır ile beraber bulup içtiğine ve böylece diri kalıp, denizde güç durumda kalmış insanlara yardım etmekle ünlenmiş peygamber veya evliya (bir inanışa göre de “yeşil” anlamına gelen “hızır” kelimesi, İlyas’ın lâkabı olduğu için aslında bu iki kişiyi aynı kimsedir)[11b/3].
- imāme** (A.) : sarık, başlık [43a(3)].
- imān** (A.) : inanç, inanma; Allah’ın varlığına ve birliğine inanma, peygamberi kabul etme [11b(16)].

İmāna gel-: inanmak; Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak, peygamberi kabul etmek [11b(16)].

İmān getir-: gönül rızasıyla Allah'ın varlığını ve birliğini, peygamberi kabul etmek, bunlara inanmak [36b/31].

İmdād (A.) : yardım [49a(20)].

İmdi : şimdi, artık [7b/12].

İme : dağ keçisi [39b(20)].

İmtihān (A.) : sınama, deneme, sınav [9b/23].

İmtihān eyle-: imtihan etmek, sınamak, denemek [9b/23].

İmtihān kıl-: imtihan etmek, sınamak, denemek [46b(13)].

İn- : yukarıdan, yüksekte aşağıya gelmek [11b(5)]; binek hayvanının üzerinden ayrılıp yere ayak basmak [42b(20)]; (uçucu hayvanlar) bir yere konmak [45b(7)]; yıkılmak [49a(13)].

İnan- : bir şeyin doğruluğunu kabul etmek, inanmak [35b(8)].

İnān (A.) : dizgin [40b(8)].

İnāyet (A.) : iyilik, lütuf, ihsan [52a(13)].

İnāyet kıl-: iyilik etmek, ihsan etmek [54a/37].

İnce : kendi türünden olanlara karşılık dar ve uzun olan, kalınlığı az olan [54a/24].

İncin- : (mec.) üzölmek, kırılmak, gücenmek [49b(18)].

İncit- : zedelemek [38a(5)]; (mec.) kötü bir davranışla birini kırmak, üzömek [38a(11)].

İncü : inci, istiridye gibi bazı kabuklu deniz hayvanlarının içinde oluşöan, değerli, sert, küçük, sedef renginde olan, daha çok süs eşyası olarak kullanılan tane [9a/7].

İndür- : inmesini sağölamak [34b(7)].

İndürt- : indirmek işini yaptırmak [42a(16)].

İniş : yukarıdan aşağıya doğru gittikçe alçalan eğimli yer [40b(7)].

İnkılāb (A.) : değişme, bir durumdan başka bir duruma dönme [42b(19)]; gün dönümü [49a(14)].

İñle- : üzüntü, acı belirtici kesik sesler çıkarmak, inlemek [49a/19]; gür, yankılı, uğultulu sesler çıkarmak, inlemek [37a/3].

İñildi : inleme sesi, inilti [35b(12)].

İñlet- : inlemesine neden olmak [41b(2)].

İns (A.) : insan. kişi [7b(8)].

İnsān (A.) : insan, kişi, adam [8b(16)].

İntikām (A.) : intikam, öç [50a(12)].

İntikām al-: öç almak [50a(12)].

İntikām it-: intikam almak, öç almak [50b(14)].

İntikām kıl-: intikam almak, öç almak [50b(15)].

İntizār (A.) : bekleme, bekleyiş [37b(14)].

İplik : lif durumuna getirilmiş pamuk, keten gibi dokuma maddelerinden bükölerek yapılmış bağ [10a/4].

İr- : erişmek, ulaşmak, kavuşmak [7a/5]; kazanmak, elde etmek [10b(7)]; dokunmak, isabet etmek [10b/2]; bilmek, haberli olmak, en ince ayrıntısına kadar her şeyiyle kavramak [36a/3].

- irrāz** (A.) : yüz çevirme [11b(17)].
irrāz it-: yüz çevirmek [11b(17)].
- irfān** (A.) : anlama, bilme; manevi ve ruhî tecrübeyle kazanılan bilgi, marifet, keşif [7a/8].
- irgür-iri** : eriştirmek, ulaştırmak [39a(10)].
- iriş-** : büyük (?) [41a(3)].
- iriş-irikek** : erişmek, ulaşmak [9b/11].
- irikal** : erkek [10a(14)].
- irsāl** (A.) : gönderme, yollama [39b(3)].
irsāl it-: göndermek, yollamak [39b(3)].
- irtesi** : ertesi gün [37a(21)].
- İşfehānī** (A.) : İşfehān şehrine ait, orayla ilgili [45b(1)].
- İshāk** (A.) : İbrahim aleyhisselâmın oğlu, Yakup aleyhisselâmın babası olan peygamber [45a(19)].
- ism** (A.) : isim, ad [10b(15)].
ism-i a'zam (F.) : “en büyük ad”, Allah’ın Kuran-ı Kerim’de geçen doksan dokuz adının dışında kalan ve “Allah” veya “Hû” olduğu bazı kişilerce kabul edilen ad. Diğer doksan dokuz adı içine alan ve gizli olan bu adı bilebilenin, söyleyip anlayabilenin olağan üstü güçlere, olağan dışı hâllere sahip olacağına inanılmıştır [51b(8)].
ismu’l-lāh (A.) : Allah’ın adı [52b(13)].
- İsrāfīl Hāzreti** : dört büyük melekten, kıyametin kopacağını borusu öttürerek bildirecek olanı [50a(17)].
- iste-** : istemek, dilemek, arzu etmek [11b(16)].
- istimāc** (A.) : dinleme, işitme [35b/15].
istimāc kıl-: dinlemek, işitmek [35b/15].
- işyān** (A.) : emre boyun eğmeme, baş kaldırma, itaatsizlik [53b/4].
işyān it-: isyan etmek, emre boyun eğmemek, baş kaldırmak [53b/4].
- iş** : herhangi bir şey ortaya koymak amacıyla güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma [34b(13)]; davranış [53b/13].
- iş** (A.) : zevk ve safa [41b/2].
- işek** : eşek [49a/15].
- işbu** : işte bu, bu [9b/23].
- işd-** : işte [46a/12].
- işit-** : işitmek, duymak, kulakla algılamak [10a(9)]; haber almak [36a(11)].
- işle-** : yapmak, gerçekleştirmek, emek vererek ortaya koymak [47a/1].
- işlen-** : (ince ve süslü şeyler için) yapılmak, nakışlanmak [46b(8)].
- işlet-** : işlemesini sağlamak [37a(3)].
- işret** (A.) : zevk ve safa [37b(13)].
- it-** : etmek, yapmak [7b(21)]; isimlerin birleşik fiil çekimi sırasında kullanılmasını sağlayan yardımcı fiil [7a/5].
- itāat** (A.) : boyun eğme, alınan emre uygun davranma, dinleme [36a(14)].
itāat it-: boyun eğmek, dinlemek [36a(13)].
- itibār** (A.) : önem verme, değer verme [7b(12)]; saygınlık [48b(8)].
- itikād** (A.) : itikat, inanma, gönülden doğruluğunu kabul edip inanma [36a/8].

- itikād kı1-**: itikat etmek, inanmak [36a/8].
- iy** : ey, kendisine hitap edilen kişi veya kişilerin dikkatini çekmek için adın başına getirilir [7a/1];kendisine seslenen kişi, nesne vb. nin isminin başına getirilerek anlatımı kuvvetlendirir [11a(4)].
- iz** (< **izz:A.**) : yücelik, ululuk [34a/3].
- izhār** (A.) : gösterme, ortaya çıkarma [45b(5)].
izhār it-: göstermek, ortaya çıkarmak [45b(5)].
- izn** (A.) : izin, ruhsat, müsaade [9a(4)].
- İznik Kal'ası** :İznik Kalesi [8a(13)].
- izzet** (A.) :değer, kıymet [42a(20)].
izzet kı1-: değer vermek, ağırlamak [42a(20)].
izzet ü ikrām (F.) : değer vermek, ağırlamak [11a(21)-11b(1)]

Kk, Kk

- ḳabā** (< ḳabā?:A.) : kaftan, cübbe [36a/6].
- ḳabar-** : şişmek, genişlemek [39b(16)].
- ḳabart-** : kabarmasını sağlamak [45a(18)].
- ḳābe ḳavseyn** (A.) : iki yay (kaş) aralığındaki kadar mesafe, uzaklık (; Hz. Muhammed'in miraç gecesinde Allah'a olan yakınlık derecesini belirtir.) [50b(11)].
- ḳābil** (A.) : mümkün, olabilir [37a(4)].
ḳābil degül: imkânsız, olamaz [37a(4)].
ḳābil ol- : mümkün olmak [47b(20)].
- Ḳabṭu'l-abṭak, Ḳabṭu'l-ablak, Ḳatta'l-ablak** : bir cin başı, ön deri [34a(16), 47b(12), 46b(15)].
- ḳabuk** : kabuk, bir şeyin üstünü kaplayan, saran, kendiliğinden oluşmuş sertçe tabaka [8b(11)].
- ḳabül** (A.) : rıza gösterme, uygun görme [9b/21].
ḳabül eyle- : kabul etmek, uygun görmek [9b/25].
ḳabül it- : kabul etmek, uygun görmek razı olmak [9b/21].
ḳabül kııl- : kabul etmek, olur demek, razı olmak [36b/12].
- ḳaç** : nicelliği öğrenmek için kullanılan soru sıfatı, ne kadar [8a(11)].
- ḳaç-** : hızla koşmak, uzaklaşmak [40a(3)]; görünmemeye çalışmak, rastlatmamaya çalışmak [45b(15)].
ḳaçar ol- : kaçmak, kaçır durumda bulunmak [11b(17)].
- ḳaçan** : ne zaman, her ne zaman [35a(12)]; nasıl, nasıl ki, ne suretle [7b(6)].
- ḳaçır-** : kaçmasına neden olmak, kaçırarak [46a/24].
- ḳaçur-** : bir daha elde edememek üzere yitirmek, kaçırarak [11b(16)].
- ḳaçurt-** : kaçırmasına sebep olmak [40b(7)].
- ḳadar** (< ḳadr:A.) : derecesinde, denli; ölçü, miktar [9b/24].
- ḳadd** (A.) : boy [9a(13)].
- ḳadem** (A.) : ayak [45b(3)].
ḳadem bas- : inat ve ısrar etmek, azmetmek [50b(8)].
- ḳādir** (A.) : kudret sahibi, gücü yeten, kuvvetli [38b(11)].
ḳādir ol- : gücü yetmek [47a(8)].
- Ḳāf** (A.) : anka kuşunun yaşadığına inanılan efsanevi dağın ismi, eski zamanlarda doğu milletlerinin, dünyayı çepeçevre sardığına inandığı dağ [7b(20)].
Ḳāf'dan Ḳāf'a: baştan başa, uçtan uca [44a(3)].
- kāf** (A.) : kef harfinin başka bir okunuşu [9a/4].
- ḳafā** (< ḳafā?:A.) : kafa, baş [44a(5)].
- kāfir** (A.) : Allah'ın varlığına, birliğine inanmayan, imansız [48b(6)]; Müslüman olmayan [52b(3)].
- kāfūr** (A.) : hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolay parçalanabilen, kokusu kuvvetli olan bir maddenin elde edildiği, Uzak Doğu'da yetişen ağaç [8a(16)].

- kaḥhār** (A.) : fazlasıyla kahreden, kahredici; batırıcı, yok edici [47b(8)].
- kāhil** (A.) : ağır hareket eden, gayretsiz, tembel [38b(5)].
kāhil kıl-: kāhil etmek, ağır hareket eden, tembel, gayretsiz yapmak [38b(5)].
- kāhin** (A.) : kehanet eden, gaipten haber verme iddiasında bulunan kişi [46b(20)].
- Ḳahḳahā** : bir şeytan adı [47a(11)].
- kaḥr** (A.) : yok etme, mahvetme, ezme [48a/2]; büyük üzüntü, sıkıntı [50a(17)].
kaḥr it-: yok etmek, mahvetmek, ezmek [48a/2].
- kaḥramān** (F.) : yiğit, bahadır [40b(5)].
- Ḳaḥṭān** : bir ifrit adı [47b(1)].
- kaḳı-** : azarlamak; kızmak, öfkelenmek [48a(7)].
- kaḥren** (A.) : kaḥr ile, zorla, ezerek [48b(13)].
- kaḳ-** : bir durumda bulunmak, durumunu korumak [7b(13)]; olduğu yerde durmak [34b(3)]; bir bütünden geride bir miktar bulunmak, artmak [48b(17)]; ertelemek, geriye atılmak [38a(20)].
kaḳalacak ol-: kalmak, kalma durumunda bulunmak [48b(16)].
- kaḳa** (A.) : kale, hisar [34b(16)].
- Ḳaḳa-ı Ḳaṭrān, Ḳaḳa-ı Ḳıtrān** : bir kale adı [48b(14), 43b(18)].
- kaḳb** (A.) : kaḳp, göğüs boşluğunda, akciğerlerin arasında bulunan, vücutta ki kanı akciğerlere oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, yürek [8b(2)]; gönül, insanın manevi varlığına, duyuş, seziş, anlayış yeteneğine verilen isim [37b(2)].
- kaḳdur-** : kaldırmak, yukarı doğru hareket ettirmek [11b(7)]; bulunduğu yerden almak [41b(9)].
- kaḳınlık** : derinlik, dibe olan uzaklık [42b(13)].
- kaḳk-** : doğrulmak, otururken dik duruma gelmek [9a(15)]; yukarı doğru yükselmek [42a(3)]; kaldırılmak, alınmak [9a(3)]; gitmek üzere, bulunduğu yerden ayrılmak [51a(20)]; uykudan uyanmak [36a(3)].
- kaḳmış** : buğdaygillerden, boğumlu, sert gövdeli, sulak yerlerde yetişen bitkilere verilen isim [45a(20)].
- kaḳmer** (A.) : ay [43b(7)].
- kaḳmet** (A.) : boy, endam [47b(2)].
- kāmīl** : eksizlik, bütün, tam [53b/1].
- kāmīle** (A.) : kemâle erişmiş, olgun kadın [10b(10)].
- kāmīyāb** (< kām-yāb:F.) : kām bulan, isteğine kavuşmuş, talihli, mutlu [9b/31].
- kaḳmu** : kamu, bütün, hep [9b/12]; herkes [7a/1].
- kaḳn** : vücuttaki kırmızı sıvı, kan [36b/36].
kaḳn dök-: cana kıymak, öldürmek [47b/5].
kaḳn- : bir ihtiyacını, isteğini yeterince karşılamak, doymak [45b(8)].
kaḳna kaḳna: kanıncaya, doyuncaya kadar, doya doya [45b(8)].
- kaḳnāʿat** (A.) : kismete razı olma, yeterli görüp daha çoğunu istememe [49b(11)].
kaḳnāʿat it-: kanaat etmek, yetinmek [39b(11-12)].

- kanad** : uçmayı sağlayan organ, kanat [9a(8)].
kanad ur-: kanat çırpma [43b(10)].
- kanadçık** : kanatçık, küçük kanat [45b(6)].
- kanatçık** : kanatçık, küçük kanat [11b(7)].
- Ḳand-ı Hāhāyıl**: bir cin başı, cin önderi [8a(11)].
- ķanda** : nerede [8b(2)]; nereye [41a(9)].
- ķandağı** : nerede [35a(8)].
- ķandalık** : nerede olduğu [45a(1)].
- ķandası** : gideceği yere, başka bir tarafa [44b(18)].
- ķan-feşān** (F.) : kan saçan, çok adam öldüren [46a/2].
- ķanı** : hani, nerede [7a/6].
- ķankı** : hangi [8a(3)].
- ķānūn** (A.) : bir işte uyulması gereken yol, yöntem, düzen, kural [45b(1): ikincisi].
- ķānūn** (A.) : dikdörtgen biçiminde, bir köşesi kesik, telli, ince saz [41b(1)].
- ķapla-** : kaplamak, yayılıp her yanını örtmek [37a/7]; çepeçevre sarmak [46a(21)].
- ķaplan** : kaplan [44b(1)].
- ķapu** : kapı, bir yere girip çıkarken geçilen yapı aralığı [10b(2)]; bir ihtiyaç olduğunda, sıkıntıya düşünülduğünde gidilen yer [9a/5].
- ķapu ağası** : hükümdarın yanında bulunan iç ağalarının en büyüğü [43b(4)].
- ķapucı** : eskiden devlet teşkilatında saray kapılarını bekleyen görevli [34a(15)].
- ķar** : billur biçiminde donarak yağın su buharı, kar [38a(21)].
- ķār** (F.) : iş [37b/5]; etki, tesir, işleme [39b(19)].
ķār it-: kār etmek, etki yapmak [39b(19)].
- ķār** (A.) : derinlik [11a(3)].
- ķara** : siyah renkli, kara [9b/8].
ķara bulut: koyu esmer renkli, büyük yağmur bulutu [46a/9].
ķara taş: kaba, siyah mermer [9b/8].
ķara yir: toprak, dünya, yeryüzü [8b(17)].
- ķara bulut** : koyu esmer renkli, büyük yağmur bulutu [46a/9].
- ķaranfil** (< ķaranful:A.) : güzel renkli çiçekler açan bñ süs bitkisi [8b(12)].
- ķarar-** : kara renge bürünmek, siyahlaşmak, karmak [37a/2].
- ķarār** (A.) : tam ölçü, ne eksik ne fazla [9b/9].
- ķarār-gāh** (F.) : kalınan veya durulan yer, karargāh [11a(5)].
- ķārbān** (F.) : kervan, uzak yerlere yolcu ve eşya taşıyan hayvan katarı [34b(14)].
- ķardaş** : (mec.) : aralarında, çok değer veren bir şeye ortak bir bağla bağlı olanlardan her biri, kardeş [45b(3)].
ķardaş oķuş-: birbirini kardeş yerine koymak, kardeş saymak [45b(3)].
- ķarın** : insanlarda ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar ki ön bölümü, karın [8a(17)].
- ķarış-** : katılmak, bir araya gelmek, karışmak [44b(18)].
- ķarışık** : karışmış olan, dağınık, düzensiz, karışık [39a(1)].

- ķarīb** (A.) : Çok yakın [39a(4)].
- ķarřu** : karşı, bir şeye doğru ynelerek [38b(4)]; huzur, kat [7b(15)].
ķarřu gel-: karşılamak, dışardan gelenleri karşılayıcı olarak çıkmak, karşı çıkmak [45a(10)].
- ķasd** (A.) : niyet [35a(8)].
ķasd it-: kastetmek, niyet etmek, niyetlenmek [35a(8)].
- ķāřıd** (A.) : haberci, ulak [7b(3)].
- ķāřıf** (A.) : bir rüzgār adı [39b(10)].
- ķařr** (A.) : kōřk, sarayı kāřāne [45b(9)].
- ķařřāb** (A.) : kasap, eti yine hayvanları kesen kimse [8b(16)].
- ķassām** (A.) : kısım kısım ayıran, bōlen [8a(5)].
- ķařt** (< ķasd:A.) : niyet [44b(19)].
- ķař** : gōzlerin üzerinde bulunan kemerli çizgi meydana getiren kısa kıllar [53b(5)]; eyerin önünde ve arkasında bulunan çıkıntılı bōlüm [40b(8)].
- ķat** : üst üste bulunan şeylerden her biri. tabaka [39b(6)]; huzur, yan, ön, makam [48b(6)].
- ķat-** : bir şeye, niteliğini veya niceliğini değiştirmek için başka bir şey eklemek, ilave etmek, karıştırmak, katmak [8b(5)].
- ķat^c** (A.) : kesme, kesilme [46b(14)].
ķat^c it-: kat etmek, kesmek [46b(14)].
- ķat^cā** (A.) : kesinlikle, asla [9b/28].
- ķatār** (A.) : birbiri peři sıra dizilmiř hayvan sūrusū, dizisi, katar [11b(2)].
- ķatı** : sert, řiddetli [38b(1)]; sert, yumuřak olmayan [40b(6)]. (mec.) hořgōrūslük, acımasızlık, merhametsizlik [48b(3)].
- ķatıl-** : bir topluluğa girmek, dahil olmak [39b(19)].
- atır** : atgillerden, erkek eřek ile kısrađın iftleřmesinden dođan melez yūk hayvanı [34a(6)].
- ķātīb** (A.) : kitabet eden, yazan, yazıcı [36b/14].
- ķātīl** (A.) : insan öldüren kişi, cani [45a(16)].
- ķatre** (A.) : damla [9a/7].
- ķaviř-** : kavuşmak, katılmak [42a(1)].
- ķāvī** (A.) : gūlū, kuvvetli [52b(10)]; sađlam, gūvenilir [7a/3].
ķāvī ol-: gūvenilir olmak [7a/3].
- ķavl** (A.) : sōz, kelam [7b(3)].
- ķavm** (A.) : kavim, topluluk, halk [8a(6)]; insan topluluğu [35a(2)]; kendilerine peygamber gōnderilen insan topluluğu [39b(3)].
- ķāvus** (F.) : ūnlū bir İnan hūkūmdarı, Keykāvus [9a/1].
- ķayd** (A.) : dūřune; iř gū [34b(5)].
ķaydın ķayur-: dūřunmek, ilgilenmek [37a(1)].
- ķaygın** : kayın, kerestesi beyaz olan bir orman ağacı [8a(16)].
- ķayık** : kayık, kūrek veya yelkenle hareket ettirilen ufak su tařıtı [44a(12)].
- ķayın** : kerestesi beyaz olan bir orman ağacı, kayın [40b(7)].
- ķāyim** (< ķā^{im}:A.) : ayakta duran; var olan [36a/4].
ķāyim it-: ayakta durdurmak; var etmek [36a/4].
- ķāyināt** (< ķā^{ināt}:A.) : dūnya, cihan, ālem [49b(5)].
- ķaynadıcı** : kaynatıcı, bir şeyin kaynamasını sağlayan [39a(10)].

- ķaynak** : yırtıcı hayvan pençesi [45b(13)].
- ķaz-** : herhangi bir âletle yeri oymak [11b(11)].
- ķazā** (< **ķazā**⁹:A.) : Allah tarafından olacağı önceden belirlenen şeylerin meydana gelmesi [46a(18)].
ķazā-y-ıla ķader: alın yazısı [46a/18].
- ķazdur-** : kazma işini yaptırmak, kazdırmak [48b(11)].
- ķazģan** : için çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük, derin, kulplu kap, kazan [8a(14)].
- ķazı-** : tıraş etmek [53b(7)].
- ķazıyye** (A.) : iş, husus, mesele [34b(3)].
- ķebāb** (A.) : bir kap içinde veya doğrudan doğruya ateş içinde pişirilen et, kebab [41b/4].
- ķebģ** (F.) : keklik [46a/20].
- ķebīr** (A.) : büyük, yüce, ulu [45a(15)].
- ķec** (F.) : eğri, çarpık; ters, kötü [39b(12)].
ķec ol-: eğri, çarpık olmak; kötü olmak [54a/28].
- ķeçi** : eti, sütü, kılı ve derisi için yetiştirilen memeli evcil, küçük baş hayvan [39b(20)].
- ķefāret** (< **ķeffāret**:A.) : Allah'a bir günahı bağışlatmak üzere tutulan oruç veya verilen sadaka [54a/29].
ķefāret ol-: günaha karşılık gelmek [54a/29].
- ķelām** (A.) : söz [7b/12]; Kuran-ı Kerim [51a(18)].
ķelām-ı ķadīm (F.) : Kuran-ı Kerim [34a(1)].
- ķelb** (F.) : köpek [49a(17)].
- ķeleci** : söz [7b(16)].
ķeleci kıl-: söz söylemek, konuşmak [7b(16)].
- ķelīm** (A.) : söz söyleyen, konuşan [7b(5)].
- ķelīle** (A.) : Kelīle ve Dimne hikāyesindeki çakallardan birinin adı [45b(19)].
- ķelle** (F.) : baş, kafa [8b(15)].
- ķem** (F.) : eksik; fena, kötü [9a/5].
- ķemāl** (A.) : olgunluk, eksiksiz olma, tamlık [36a(12)].
ķemāl bul-: olgunlaşmak [50b(16)].
- ķemān** (F.) : yay [45a(15)].
- ķemer** (F.) : kemer, bele takılan kayış, kuşak [44a(4)].
- ķenār** (F.) : bir şeyi çevreleyen çizgi [11b(6)]; kıyı [35a(14)].
- ķend** : şehir, kasaba [8a(8)].
- ķendi** : dönüşlülük zamiri, öz, zat, nefis [50a(5)].
ķendi ķendime: kendi başıma [50a(5)].
- ķendü** : kendi, kendisi [35b(14)].
ķendü ķendüme: kendi başıma [50a(13)].
- ķendüler** : kendileri, onlar [8b(16)].
- ķendüsi** : kendisi, kendi şahsı [52a(18)].
- ķendüye** : kendisine [39b(16)].
- ķendüyi** : kendisini [35b(16)].

- kendüyi gör-**: kendini beğenmek, kibirlenmek, büyülenmek [45b(3)].
- kendüzi** : kendisi [45b(3)].
- kendüzü** : kendisi [35a/6].
- keniz** (F.) : kul, câriye, halayık [9b/25].
- kerâmet** (A.) : Allah dostlarının gerektiğinde gösterdikleri olağan üstü hâl [36a(12)].
- kerâmet göster-**: (veli) olağan üstü hâl gerçekleştirmek, kerâmet sergilemek [52a/1].
- Kerîm** (A.) : yüce olan Allah [48b/2].
- kerpiç** : su, toprak ve samanın karıştırılıp kalıplara döküldükten sonra güneşte kurutulmasıyla elde edilen bir yapı malzemesi, kerpiç [11a(16)].
- kere** (A.) : kez, defa [8b(19)].
- kerre-nây** (F.) : eskiden askerlikte kullanılmış, pirinçten yapılmış bir tür nefesli çalgı, borazan [37a(10)].
- kes-** : kökünden ayırmak [8a(16)]; ara vermek veya son vermek [36b/25]; (rüzgâr, soğuk vb. için) pek çok etkili olmak [38a(20)].
- kesb** (A.) : kazanma, edinme, sağlama [38b(1)].
- kesb it-**: kazanmak, edinmek, sağlamak [38b(1)].
- kesil-** : aralık veya son verilmek [53b/7].
- keskin** : iyi kesici, çok kesen [47a/3].
- kesret** (A.) : çokluk, ziyadelik, bolluk [36a(8)].
- Keşşâf** (A.) : çok ünlü bir tefsir kitabı [51b(21)].
- kethudâ** (< **ked-hudâ**:F.) : zengin kişilerin veya devlet adamlarının emrinde çalışan ve onların bazı işlerini gören kimse, kâhya [34a(15)].
- Kevkebe** : bir cin başı, önderi [47b(13)].
- kevneyn** (A.) : iki âlem, dünya ve ahiret [36a/2].
- key** (F.) : büyük hükümdar, padişah, eski İran şahlarının ikinci tabakada bulunanlarının adlarının başına getirilmiş bulunan unvan [9a/4].
- Keyihşâ'il** : bir melek adı [10b(16)].
- Keykubâd** (F.) : efsanevî İran hükümdarı [11b/4].
- Keyvân** (F.) : Zuhâl yıldızı [40b(11)].
- kez** : defa, kere, kez [7b(18)].
- kezin** : kere, defa, kez [44b/7].
- kible** (A.) : güney [38a(18)]; namaz kılmaya başlarken yönelinen taraf, Mekke tarafı, kible [42a(2)].
- kıçın kıçın** : geriye doğru, geri geri [7b(14)].
- kıgır-** : çağırarak, davet etmek [47a(11)].
- kıgırt-** : davet ettirmek, çağırtmak [43b(12)].
- kıl** : vücudun belirli yerlerinde çıkan üst deri ürünü olan ipliksi uzantı, kıl [36b(10)]; bazı çalgı aletlerinin ses çıkarıcı teli [41b(2)].
- kıl-** : yapmak, etmek, isimlerle birleşik fiil yapan yardımcı fiil [7b/11].
- kılıç** : kılıç, bir yanı veya her iki yanı keskin, uzun, ince ve çelikten yapılmış bir savaş aleti [47a/3].
- kılın-** : kılmak işi yapılmak [9a/3].
- kıllu** : kıllı, kıl ile kaplı [53a(21)].

- kıdıldan-** : yerinden biraz oynamak, hareket etmek [53a(13)].
- kırk** : otuzdan bir fazla, kırk [7b(20)].
- kısm** (A.) : kısım, bir cinsten olanların tümü [39a(15)].
- kısmet** (A.) : bölme, paylama, hisselerle ayırma [8b(15)].
kısmet kıl-: bölmek, hisselerle ayırmak [8b(15)].
- kışsa** (A.) : hikâye, rivayet, macera, olay [7b(13)].
- kış** : sonbahar ile ilkbaharın arasında bulunan yılın en soğuk mevsimi, kış [38a(21)].
- kıvâm** (A.) : (mec.) : bir şeyin en uygun hâli [39b(15)].
kıvâma getir-: bir şeyi en uygun hale sokma [39b(15)].
- kıvrıcık** : kıvrımlı, küçük küçük kıvrımları olan, kıvrıcık [40b(4)].
- kıyâmet** (A.) : dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilip mahşerde toplanacakları zaman [113(1)].
kıyâmet-i kübrâ kop-: kıyamet günü gelmek [42b(18-19)].
- kıymetî** (< kımetî:A.) : kıymetli, pahalı, az bulunur, pahalı nesne[11a(16)].
- kıyu** :kıyı[49a(13)].
- kız** :kız, dışı kişi; dışı çocuk [9b(33)].
kız al-: kızı gelin olarak almak [50b(4)].
- kızıl** :parlak kırmızı renkte olan [46b(8)].
- ki** (F.) : bir ismi veya cümleyi kendinden sonra gelen bir unsura veya cümleye çeşitli anlam ilgileriyle bağlamakta ve ayrıca çeşitli duyguları belirtmekte kullanılır [70(8)]; açıklama göstererek önceki cümleyi sonraki cümleyle yorumlamaya olanak sağlar; zira, çünkü, bundan dolayı [70(10)]; tâki, hatta [8a(9)]; bir takım kelimelerin sonuna bir ek gibi eklenerek edat ve zarf oluşmasını sağlar[7b(15)].
- kibr** (A.) : kibir, büyüklük taslama kendini başkalarından üstün görme, alçak gönüllü olmama [53b(11)].
kibr tut-: kibirlenmek, büyüklenmek [53b(4)].
- kifâf** (A.) : yaşamaya yetecek kadar rızık [50b(6)].
- Kiflîs** : bir şeytan adı [34a(16)].
- Kil ʿad-ı pârçılı, Kil ʿad-ı pârçılı** :kapıcılardan sorumlu kâhya [44b(21), 34a(15)].
- kilid** (< kelid:F.) : kilit, anahtar, düğme gibi bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti [37a(6)].
kilid ur-: kilit vurmak, kilit takıp kilitlemek.[37a(6)].
- kilidle-** : kilidi kapamak [37a(6)].
- kim** : hangi kişi [35a(2)].
- kim** : bağlama ve kuvvetlendirme edatı [9a/1].
- kimesne** : kimse, herhangi bir kişi [10b(7)].
- kimi** : kimisi [54a/35].
- kimse** : (olumsuz cümlede) hiçbir kişi [9b/14].
- kîn** (F.) : kin, garez, gizli düşman [53b/12].
- kîne-sâz** (F.) : kin tutan, gizli düşmanlık yapan [37a(7-8)].
- kirim** (< kirm:F.) : kurt, böcek [10b(6)].
- kirpi** : sırtı delikli memeli hayvan [46a/25].
- kirpik** : göz kapağının kenarında bulunan veya bu kıllardan her biri [53b(3)].

- kış** (F.) : okların içine konulduğu içi boş, boru biçiminde kab, ok kuburu [40b(7)].
- kişi** :kişi, kimse [9a(12)].
- kitāb** (A.) : kitap [45a(13)].
- kizb** (A.) : yalan [53b(8)].
- ko-** : bir şeyi belli bir yere yerleştirmek, bırakmak [7b(15)]; bir işe, bir hizmete vermek, yerleştirmek [8a(1)]; bırakmak, terk etmek [53b/7]; izin vermek, serbest bırakmak [42a/3].
- koç** : koç, damızlık erkek koyun [8b(1)].
- kolañ** : hayvanın eğerini veya semerini bağlamak üzere göğsünün üstünden geçirilerek sıkılan kemer [40b(8)].
- kon-** : bir süreliğine bir yeri yurt edinmek, bir yere yerleşmek [8a(3)]; (toz, kuş) bir yere inmek [1b(6)].
- konak** : yolculukta, dinlenmek için bir süreliğine konaklanılan yer [9b(21)]; hayvanlarla veya arabayla bir günde alınan yol [42a(14)].
- kondar-** : kondurmak, konmasını sağlamak [42a(11)].
- kop-** : zuhur etmek, meydana çıkarmak [48b/2].
- kopar-** : kopmasına neden olmak, kopmasını sağlamak, koparmak [8b(10)].
- kopart-** : koparmak işini yapmak [41b(8)].
- korhu** : korku [7b(16)].
- korķ-** : korkmak, korku duymak, dehşete kapılmak, ürkmek [42b(20)]; endişelenmek, kaygı duymak [36a(13)].
- korķu** : korku, bir tehlike veya tehlike düşüncesi sebebiyle beliren kaygı düşüncesi [35b/14]; üzüntü, kaygı [51a(3)].
korķu düş-: korkmak, endişelenmek [46a(7)].
- koş-** : hayvanları çekeceği şeye bağlamak [35b(12)].
- qoy-** : bırakmak, terk etmek [39b(11)]; bir şeyi belli bir yere terleştirmek, bir yere bırakmak [7b(10)].
- qoydur-** : koymak işini yaptırmak [37a(5)].
- qoyun** : eti, sütü, derisi ve yapağısı için yetiştirilen küçük baş hayvan, koyun [45b(3)].
- qoyun** : göğüsle giysi arası, koyun [43b(8)].
- köhne** (F.) : yıpranmış, eski, bakımsız [46a/30].
- kök** : bitkinin topraktan beslenmesini sağlayan, toprak içinde kalan klorofilsiz bölümü [8b(10)].
- kömür** : siyah renkli, bitkisel kaynaklı, yüksek oranda karbon ihtiva eden katı yakıt, kömür [37a/2].
- kör** (< kūr:F.) : gözleri görmeyen [9b/30].
kör ol-: gözleri görmez olmak [9b/30].
- körpe** : büyümemiş hayvan [49a(17)].
- kös** (< kūs:F.) : savaşlarda, olaylarda at, deve gibi hayvanların üzerinde veya araba üzerinde taşınan ve işaret vermek amacıyla kullanılan büyük davul, kūs [11b(2)].
- köy** (< kūy:F.) : küçük, kırık yerleşim merkezi, kasabadan küçük yerleşim yeri [43a(1)].

- ķubbe** (A.) : kumbetimsi ve yarım kũre biçiminde yapılan ve yapıyı örten dam, kubbe [40b(11)].
- ķudret** (A.) : kuvvet, güç, takat [39b(18)]; Allah'ın ezeli gücü [9a/4].
- ķudsī** (A.) : kutsal [54a/23].
- ķũh** (F.) : dağ [7b(20)].
- ķũh-istān** (F.) : dağlık yer [8b(5)].
- ķũh-sār** (F.) : dağlık; dağ tepesi [37a/6].
- ķul** : kul, Allah'a göre insan, bende [49b(16)]; padişaha bağlı asker, ileri gelen memur veya hizmetle görevlendirilmiş kimselerin hepsine verilen ad [9a/5].
- ķulaķ** : gerilerek açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki mesafe [42b(13)].
- ķulađuz** : kılavuz, yol gösterici [35a(6)].
- ķulađuzlık** : kılavuzluk, kılavuz olma durumu, rehberlik [41b(18)]
ķulađuzlık eyle: kılavuzluk yapmak, yol göstermek [43a(1)].
ķulađuzlık it-: kılavuzluk yapmak, yol göstermek [41b(18)].
- ķulak** : başın iki yanında bulunan ve işitmeyi sağlayan organ; bu organın dışarıda kalan kısmı [36b/30]; telli çalgılarda teli germeye yarayan burđu [41b(1)].
- ķulle** (A.) : kule, zirve, doruk, dağ tepesi [8b(10)].
- ķulluk** : kul olma durumu, hizmet; hizmetçilik [8b/3].
ķulluđ it-: kulluk etmek, hizmet etmek [10b(8)].
- ķulp** (< ķolpas: Yun.) ķulp, kapların halka biçimindeki sap gibi tutulacak yeri [42b(9)].
- ķumāř** (A.) : kumaş [11a(16)].
- ķumķuma** (A.) : içine zenzem, mũrekkep gibi sıvı Şeyler konulan yuvarlak testi [7b(13)].
- ķumri** (A.) : kumru [46a/21].
- ķũr** (F.) : (mec.): kavrama ve sezme yeteneği az olan [52a(16)].
ķũr ol-: kavrama ve sezme yeteneğinden yoksun olmak [52a(16)].
- ķur-** : bir Şeyin parçalarını bir araya getirerek onu bũtũn duruma getirmek [34a(8)]; (yaylı, zembereklı Őeylerde) yayı veya zembereği gergin hāle getirmek [40b(6)]; hazırlamak [41b/1]; dũřũnmek, tasarlamak [46a(25)].
- ķurā** (A.): kũyler, kasabalar [50b(10)].
- ķurān** (A.) : Kuran-ı Kerim, Hz. muhammed'e indirilen kutlu kitap [53b/16].
- ķurb** (A.) : yakın [42a(16)].
- ķurd** : kurt, yumuşak vũcutlu, omurgasız, uzun vũcutlu, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı, basit birtakım bũceklere verilen ad [9a/3].
- ķurdur-** : kurma işini yaptırarak [42b(4)].
- ķurı** : kuru, kara, yer, dũnyanın su ile kaplı olamayan kısmı [40a(5)].
- ķurı-** : kurumak, kuru hāle gelmek [8b(10)].
- ķurılı** : kurulu, kurulmuş olan [40b/4].
- ķursak** : kuşlarda yemek borusu üzerinde bulunan, yiyeceklerin toplandığı torba biçimindeki Őiřkin organ, kursak [9a(7)].

- ķurt** : kurt, k pekgillerden, gri, sarı renkli, yırtıcı, etil, memeli hayvan [45b(2)].
- ķuru** : yağış olmayan veya üzerinde bitki yetişmeyen [40a(13)].
- ķurudıcı** : kurutucu, kurutan, kurumasını sağlayan [38a(18)].
- ķuřur** (A.) : eksiklik; özür [45b(9)].
ķuřur bul-: eksiklik görmek; özür görmek [49a/10].
- ķuř** : yumurtlayan omurgalılardan iki ayaklı ve kanatlı, gagalı, vucudu tüylerle kaplı uçucu hayvanların ortak adı [8b(15)].
- ķuřan-** : ķuřanmak, beline kemer, ķuřak, kılıç gibi şeyler bağlamak [45a/7]; giyinmek [36a(4)].
- ķuřluk** : günün sabah ile öğle arasındaki bölümü [46b(6)].
- ķutyan ř** : bir cin başı, önderi [40a(21)].
- ķuv ** (A.) : kuvvetler, g ler [53b/10].
- ķuvvet** (A.) : kuvvet, g , takat; sıhhat, sağlamlık [8b(5)]; erk, yetke, nüfuz [9b/34].
- ķuvvetl ** : kuvvetli, gücü çok olan, şiddetli, zorlu [38a(5)]; etkili [37a(10)].
- ķuyk d s-ı Hüküm** (F.) : ķ.a. [36a(15)].
- ķuyruk** : kuyruk, bir çok hayvanda, gövdenin alt tarafında bulunan, omurganın uzantısı uzun ve esnek organ [45a(18)].
- ķ d ret** (A.) : tasa, kaygı, gam [11a(5)].
- ķ ff r** (A.) : k firler [11b/2].
- ķ fr** (A.) : Allah'a ve dine ait bulunan şeylere inanmama [11a(9)].
ķ fr it-: Allah'a ve dine ait olan şeylere inanmama [53b/12].
- ķ kreř-** : hep birlikte k kremek [34b(18)].
- ķ lh n** (F.) : hamamlarda su ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı [46a/8].
- ķ n** (A.) : Ol, Olsun! Allah'ın bir şeyi yaratırken söylediği söz [9a/4].
- ķ nd** (F.) : keskin olmayan, k r [47a/3].
ķ nd ol-: k rleşmek, kesmez olmak [47a/3].
- ķ re-i n r** (F.) : ateş küre [38a(17)].
- ķ rsi** (< **ķ rsi**:A.) : taht [44b/2].
- ķ rsi** (A.) : yüksekçe oturma yeri [7b(15)].
- ķ s r** (A.) : parçalar, artıklar [49a/10].

Lİ

- lā** (A.) : olumsuzluk, inkâr, olmayış, yokluk belirtir [10b(7)].
- lā-nāzîr** (A.) : eşi, benzeri olmayan, Allah [36a/10].
- lā-şerîk** (A.) : ortağı olmayan, Allah [36a/10].
- lā-cerem** (< lā-cereme:A.) : şüphesiz, kesinlikle, elbette [10b(7)].
- lā-cirem** (< lā-cereme:A.) : şüphesiz, kesinlikle, elbette [38a(21)].
- lafz** (A.) : söz [9a/4].
- lā havle** (A.) : bir sıkıntı, belâ olduğunda sabır tükendiğini belirtmek için söylenir [54a/21].
- lahze** (A.) : göz ucuyla bir kere bakıncaya dek geçen zaman, an [40a(14)].
- Lākḫah** : bir rüzgâr adı [39a(12)].
- la'îl** (A.) : kırmızı renkte değerli bir süs taşı [11a(12)].
- lāla** (< lālā:F.) : saray harem ağası [35b(19)].
- lāle-ḥadd** (F.) : lāle yanaklı [36b/19].
- la'lîn** (A.) : yakut renginde, kırmızı renkli olan, al [40b(6)].
- la'net** (A.) : lanet, Allah'ın bağışlamasından yoksun kalma [49b(21)].
la'net kıl-: lanete uğramak, Allah'ın bağışlamasından yoksun kalmak [49b(21)].
- laṭîf** (A.) : hoş, güzel [42b(3)].
- Lāvi bin Ya'qūb** (A.) : k.a. [51b(12)].
- lāyık** (A.) : uygun, yakışan, yakışık, yaraşır [38b(3)].
- lāzım** (A.) : gerek [47b/1].
lāzım gel-: gerekmek [53a(3)].
- lehv** (A.) : eğlence, oyun; yararsız iş [45b(18)].
- leng** (F.) : yolculuk sırasında kafilelerin bir iki gün bir yerde konaklaması [48a/5].
leng it-: yolculuk sırasında bir iki gün bir yerde konaklamak [48a/5].
- leşker** (F.) : ordu, askerî kuvvet [34b(17)].
- leşker-şiker** (F.) : düşman askerlerini kırıp geçiren [40b(5)].
- leṭāfet** (A.) : güzellik, ihsan [36a(12)].
- levend-meşreb** (F.) : boylu boslu, yakışıklı, çevik yaratılıştaki olan [41a(19)].
- levḥ** (A.) : yassı, düz, üzerine yazı yazılabilir, resim çizilebilir, belli bir süre ile sınırlandırılmış yazı ve takdir [49b(9)].
- libās** (A.) : giysi, elbise [49a(15)].
- lîki** (F.) : lâkin, ama, fakat [9b/15].
- lisān** (A.) : lisan, dil [7b(10)].

- Lokmān Hekīm** :Lokman Hekim, İslāmlıktan önceki Arap toplumunda efsanevî kişiliğiyle tanınan, Kuran-ı Kerim’de de adı geçen, meşhur bir nasihat verici veya hekim [7b(3)0].
- Lomān-ı Hākīm** : Lokman Hekim [7b(19-20)].
- Luhā’ıl** : bir cin başı, önderi [8b(10)].
- luṭf** (A.) : lutuf, iyilik, ihsan [9b/31].
luṭf eyle-: iyilik yapmak, ihsanda bulunmak [47b/1].
luṭf it-: iyilik yapmak, lütfetmek [9b/31].
- lülü** (< lü’lü:A.) : inci [54a/2].

Mm

mā	(< mā: A.): su [10b(13)].
mā'	(A.): su [10b(14)].
mābeyn	(A.): iki şeyin arası, ara [10b(6)].
Māçin	(A.): Çin'in güneyine verilen ad [8a(15)].
ma ^c adin	(A.): madenler [11a(11)].
mādem	(< mā-dām: A.): madem, çünkü, değil mi [11b(15)].
ma ^c den	(A.): maden, maden ocağı, maden, işletmesi [8b(6)].
ma ^c din	(A.): maden, öz, cevher [9a(6)].
mağāra-veş	(F.): mağara gibi [39b(16)].
māh	(F.): ay [10a/41].
maḥal	(< maḥall: A.): yer [38a(14)] maḥal ol-: yeri olmak, gerek olmak [38a(11)].
maḥall	(A.): yer [44a(14)].
mā-ḥaşal	(A.): meydana gelen şey, sonuç [9b/19].
maḥbūb	(A.): sevilmiş, sevilen, sevgili [11b(18)].
maḥbūbe	(A.): sevilmiş, sevilen kadın [36b/20].
maḥcūb	(A.): utanmış, utanan, utangaç [36a(9)].
māhıtāb	(māh-tāb: F.): mehtap, ay ışığı [9a/5].
maḥkūm	(A.): hükm olunan, birinin hükmü altında bulunan [7b(6)].
maḥlūḳ	(A.): yaratılmış; yaratık [8b(18)].
maḥlūḳat	(A.): yaratılmışlar; yaratıklar [36a(9)].
maḥmūrlıḳ	: mahmurluk, mahmur olma hâli [41a(20)].
maḥrem	(A.): pek samimî, içli dışlı olan [38b(9)].
maḥşer	(A.): kıyamet gününde ölülerin diriltiip toplanacağı yer ve zaman [46b/32].
maḥzūn	(A.): hüznü, üzüntülü, kaygılı, tasalı [9a(13)].
maḥām	(A.): mekân, yer [11a(2)].
maḥbūl	(A.): kabul edilmiş, geçerli olan [52a/2]; beğenilen, hoş karşılanan [50a(19)].
maḥşūd	(A.): maksat, istenilen şey, istek [11a(8)].
maḥḳūl	(A.): akla uygun, akıllıca [34a(14)].
mal	(< māl: A.): değerli şey [9b/24].
māl	(A.): mal, bir kişinin tasarrufunda bulunan değerli şey [9b/26].
mālik	(A.): sahip, sözü geçen [11a(3)].
mālike	(A.): bir şeye sahip olan, sözü geçen kadın [9b/11].
Mālishān	: bir peri adı [46b(7)].

ma' lüm	(A.): belli, bilinen [7b (11)]. ma' lüm ol-: belli olmak, bilinmek [10a/2].
mā-melek	(A.): neyi varsa, sahip olduğu her şey, varı yoğu [46a/7].
ma'nā	(A.): mânā, anlam [50b(7)].
ma'nevi	(A.): mânaya ait, madde dışı olan [7a/3].
manzara	(A.): pencere [11b(6)].
manzüm	(A.): şiir durumunda olan [9a(17)].
mār	(F.): yılan [48b/5].
mashara	(A.): maskara, eğlendirici, sevimli, hoş, güldürücü [43a(10)]. masharaya al-: biriyle eğlenmek, alay etmek [43a(10)].
maşlahat	(A.): iş, emir [48a(6)].
ma'sūq	(A.): âşık olunan, sevilen, sevilmiş, sevgili (insan söz konusuysa dışı kimse) [11b(19)].
maşar	(A.): yağmur [38b(9)].
maṭbah	(A.): mutfak [8a(10)].
maṭbah başı	: mutfaktan sorumlu olan kişi, aşçı başı [8a(5)].
maṭlūb	(A.): talep edilen, istenilen, aranılan [11b(18)].
maẓarrat	(A.): zararlar, ziyanlar [46b(19)].
maẓhar	(A.): bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer [49a(16)].
māẓī	(A.): geçmiş zaman [53b(11)].
maẓmūn	(A.): mânā, anlam [9a(16)].
mecāl	(A.): güç, takat, kuvvet [34a(4)]. mecāl kalma-: güç kalmamak, güçsüzleşmek [40a(2)].
mecīd	(A.): şan, şeref sahibi, ulu, yüce [52a(8)].
meclis	(A.): bazı yazılı eserlerin bölümleri için kullanılır [7a(15)].
mecnūne	(A.): akıllı olmayan, deli kadın [46b(14)].
mezcūb	(A.): Allah aşkından dolayı cezbeye tutulmuş olarak kendisinden geçmiş olan kişi [52a/3].
meded	(A.): imdat, yardım [39a(15)].
medḥ	(A.): övme, övgü [11b(13)].
meğarib	(A.): mağripler, batılar, [46b(18)].
meger ki	: meğer ki, farkında olunmayan veya bilinmeyen bir durumu belirtir, meğerse [35a(7)].
mehār	(F.): devenin burnuna geçirilen burunluk [11b(2)].
Mekke	(A.): Kâbe'nin bulunduğu ve Hz. Muhammed'in doğduğu şehir [48b (12)].
mekr	(A.): hile, düzen [54a/21].
mektūb	(A.): mektup, name [9b/21].
melā'ike	(A.): melekler [10b(17)].
melāl	(A.): üzüntü, hüznün, keder [41a(20)].
melek	(A.): melek, Allah'ın nurdan yarattığı varlık [10b(16)].
melek-zāde	(F.): melekten olma, melekten doğma (?) [41b(16)].
melih-sūhan	(F.): güzel sözlü [45b(20)].
melik	(A.): hükümdar, hakan, padişah [7b(20)].
melike	(A.): kadın hükümdar [9a(16)].

- Melik-i Meymūnī'l-mu'azzam, Melik-i Meymūnī'l-a'zam: bir cin hükümdarı [7b (20), 8a(1)].
- melūl** (A.): melalli, üzüntülü, kederli [9a(13)].
melūl ol-: üzölmek, kederlenmek [53b(1)].
- mel'ūn** (A.): lanetli, lanetli; şeytan [51a(5)].
- memleket** (A.): devlet toprağı, öлке [11b(14)].
- me'mūr** (A.): emredilmiş, emir altına girmiş kimse [9b/21].
me'mūr ol-: emredilmek, emir altına girmek [9b/21].
- men** : ben [9/25].
- men'e** (A.): çetinlik, güç [1a(15)].
- menāre** (A.): minare [44a(15)].
- menfa'atlu** : faydalı, yararlı [40a(11)].
- mensūr** (A.): yayılmış, dağılmış, saçılmış [54a/2].
- menzil** (A.): yolculuk sırasında yollarda konaklanan yer [35a/3]; bir günlük yol, konak [47b(5)].
- mercān** (A.): tropik ve ılık denizlerde yaşayan kırmızı kalker iskeletli hayvanın bu iskeletinden elde edilen ve süs eşyası yapımında kullanılan bir madde, mercan [11a(10)].
- merd** (A.): yiğit, kabadayı [45a(16)].
- merdān** (F.): mertler, yiğitler [45a(16)].
- mer-dāne** (F.): erkekçe, yiğitçe [9a(12)].
- merdūd** (A.): reddedilmiş, kovulmuş [5a(19)].
merdūd it-: reddetmek, kovmak [50a(19)].
- merg** (F.): ölüm [49a(21)].
- merg-zār** (F.): çayırılık, çimenlik, sulak yer [42b (4)].
- merħabālaş-** : merhaba sözüyle selāmlaşmak [43a(2)].
- merħamet** (A.): acıma, şefkat etme [48a(11)].
merħamet it-: acımak, şefkat etmek [48a(11)].
- merkez** (A.): bir bölgenin, ölkenin veya bir kuruluşun genel idare yeri [7b (10)].
- Merih** (< Merih: A.): Güneş'e olan uzaklığı Dünya'nın Güneş'e olan uzaklığından daha fazla olan gezegenlerin ilki, Sakıt, Mars [44b/6].
- mertebe** (A.): basamak, derece; rütbe [7b(7)].
- mescid** (A.): mescit, secde edilecek, namaz kılınacak yer, küçük cami [8a(1)].
- meşelā** (A.): misal olarak, örnek olarak, söz gelişi, şunun gibi [8a(1)].
- mesken** (A.): sakin olunacak, oturulacak, kalınacak yer [53b/6].
- mesned** (A.): mesnet, makam, mevki [45a(11)].
- mest** (A.): sarhoş, kendisinden geçmiş [44b/3].
mest it-: kendisinden geçirmek [44b/3].
- meştūr** (A.): satırlanmış, yazılmış, çizilmiş [10b(15)].
meştūr ol-: yazılmak, çizilmek [38a(2)].
- meşakkatsuz** : güç olmayan, sıkıntısız [44a(7)].
- meş'al-dār** (F.): meşale yakan, meşaleci, aydınlatıcı [42b(10)].
- meş'ale** (A.): ucundaki yanıcı maddenin yakılmasıyla alev çıkaran, aydınlatmaya yarayan değnek [42b(10)].
- meş'arık** (A.): şarklar, doğular [46b(18)].

- meşğul** (A.): bir iş görmekte, bir işle uğraşmakta olan, meşgul [37a(7)].
meşğul ol-: bir iş görmek, bir işle uğraşmak [37a(7)].
- meşhūr** (A.): şöhretli, ün salmış, herkesçe çok bilinen [53a(1)].
- meşk** (F.): tulumdan yapılmış su kabı, kırba [9a(7)].
- meşk-bend** (F.): müşk bağı, su tulumunun bağı [45b(14)].
- meşveret** (A.): müşavere etme, danışma [37b(18)].
meşveret it-: müşavere etmek, danışmak [37b(18-19)].
meşveret kıl-: meşveret etmek, danışmak [47b(13)].
- me^cvā** (A.): yurt, vatan; mesken [8a(19)].
- mevc** (A.): dalga [39a(10)].
- mevcūd** (A.): mevcut, var, bulunan, var olan [36a(10)].
mevcūd ol-: mevcut olmak, bulunmak, var olmak [36a(10)].
- mevsim** (A.): yılın iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri [39a(13)].
- mevt** (A.): ölüm [7a/5].
mevt-i aḥmer (F.): kanlı ölüm [37b/1].
- mey** (F.): şarap [41b/2].
- meydān** (A.): açık, geniş ve düz yer, alan, saha [34b(5)].
- meymūn** (A.): maymun [46b(19)].
- mezāk** (A.): zevk, tat, lezzet [37b/1].
- mezkūr** (A.): zikrolunmuş, anılmış, [10b(15)].
mezkūr ol-: zikrolunmak, anılmak [10b(15)].
- mih** (< mih: F.): mih, çivi [37a/6].
- mihla-** : çivilemek, çivi ile sabitleştirmek [49a(12)].
- Mısır** (< Mısır: A.) : Mısır, Afrika kıtasının kuzeydoğusunda bir ülke [35b/12].
- Mısır** (A.): Mısır [34a(4)].
- micmer** (A.): içinde tütsü yakılan kap, uhurdan [41b/4].
- Miflīs** : bir cin başı, önderi [34a(16)].
- miftāh** (A.): anahtar [46b(5)].
- mihen** (A.): mihnetler, eziyetler, sıkıntılar [49b(2)].
- miḥnet** (A.): sıkıntı, eziyet [48b(9)].
- mihr** (F.): güneş [49a(14)].
- mihrāb** (A.): camilerde, mescitlerde, kible tarafındaki duvarda bulunan ve imama ayrılmış oyuk, mihrap [45a(12)].
- mihrāblu** : mihrap sahibi, mihrabı olan [45a(12)].
- mihter** (F.): daha büyük, daha ulu [7b(14)].
- miḫdār** (A.): bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen durumu, nicelik [8a(16)].
- mīl** (A.): uzunluğu yer yer değişebilen, yaklaşık bir kilometrelik uzaklık ölçüsü birimi [41b(11)].
- milḳ** (A.): ülke, memleket, hükümdarlık [9b/12].
- milḳet** (A.): milḳ, hükümdarlık [35a/6].
- millet** (A.): çoğunlukla aynı topraklar üzerinden yaşayan, dil, duygu, gelenek ve görenek, ülkü bağlarıyla bağlı olan insan topluluğu, ulus [9/2].
- minnet** (A.): yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu görme [47b/1].
minnet it-: minnet etmek, boyun eğip yalvarmak [47b/1].

mīr	(F.): amir, baş; bey, vali [36b/33].
mişāl	(A.): benzer, denk, eş gibi [40a(12)].
misk	(A.): Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin karın derisi altında bulunan bir bezden elde edilen güzel kokulu madde, misk [8a(19)].
mişkāl	(A.): bir buçuk dirhem değerinde olan eski bir ağırlık ölçüsü birimi, miskal [40a(17)].
mişl	(A.): eş, benzer, gibi [7a/3].
Miṭā-ıl	: bir cin başı, önderi [8b(13)].
mizāc	(A.): huy, tabiat; sağlık, afiyet [38a(11)].
mu'allak	(A.): hiçbir yere dayanmaksızın havada, boşlukta duran [8a(6)].
mu'āmele	(A.): iş [51a(9)].
mu'aṭṭar	(A.): ıtırılı, güzel kokulu [40b(19)]. mu'aṭṭar it-: ıtırılmak, güzel kokmasını sağlamak [41a(17)]. mu'aṭṭar kıl-: muattar etmek, güzel kokmasını sağlamak [40b(19)].
mubāh	(A.): yapılmasından günah veya sevap olmayan iş [47b/5].
mūceb	(A.): bir söz veya emirin gerektirdiği şekilde, sonuç [41a(10)].
mūcib	(A.): sebep, vesile [34b(12)].
mu'cize	(A.): Allah'ın emriyle, peygamberlerce gerçekleştirilen olağanüstü iş, hareket, durum, mucize [9a(14)].
mu'cizāt	(A.): mucizeler [36a(12)].
muğanni	(A.): şarkı söyleyen kişi, şarkıcı [41b(2)].
muğlak	(A.): muğlak, çapraşık [40b(8)].
muhālif	(A.): muhalefet eden, uygun olmayan, uymayan, aykırı [53a(4)].
Muḥammed	(A.): "tekrar tekrar övülmüş" anlamındaki bu kelime, son din olan İslam dininin peygamberinin adıdır. [49b(10)].
muḥaṣṣal	(A.): hasıl olunmuş, elde edilmiş [54a/32]. muḥaṣṣal-ı kelām (F.): sözün kıyası [8b(19)].
muḥit	(A.): ihata eden, etrafını çevreleyen, kuşatan [39b(7)].
muḥkem	(A.): tahkim edilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam. [10a(15)].
muḥsine	(A.): ihsan eden, iyilikte, bağışta bulunan kadın [9b/22].
muḥteşem	(A.): ihtişamlı, tantanalı, gösterişli [9a(12)].
muḥaddime	(A.): giriş, başlangıç, ön söz [50b(11)].
muḥarreb	(A.): yaklaşmış, yakınlaşmış, yakın [49b(8)].
muḥarred	(A.): maymunlaşmış, maymuna dönmüş (?) [52b(9)].
muḥavves	(A.): yay gibi eğri, kavisli [53b(5)].
muḥim	(A.): ikamet eden, oturan, yerleşmiş bulunan [42a/2]. muḥim ol-: oturmak, yerleşmek [42/a2].
Munlā	(A.): Mevlāna Celāleddin-i Rūmī [7a/8].
mūr	(F.): karınca [36b/11].
murād	(A.): murat, istek, arzu [52b(1)]; meram, maksat [9b/27]. murād it-: istemek, arzu etmek [52b(1)].
muraşşāc	(A.): kıymetli taşlar, mücevherlerle süslenmiş [45b(12)].
murg	(A.): kuş [46b/18].
mūrīçe	(< mūrçe: F.): küçük karınca [36b/24].

muşâf	(< muşâff: A.): sıra sıra dizilerek oluşturulmuş meydan, savaş meydanı [44b/5].
muşâhabet	(A.): sohbet etme, görüşme, konuşma [53a(21)].
musahhar	(A.): ele geçirilmiş, elde edinilmiş [11a(2)].
Mūsā-yı kelīm	(F.): Hz. Musa [49a(21)].
Muşţafā	(A.): “seçilmiş, seçkin” anlamında, Hz. Muhammed’in adlarından biri [10a/50].
Muşelḥ	(A.): k.a. [8a(20)].
muţābık	(A.): uygun, uyan [10a(9)].
muţālaʿa	(A.): üzerinde iyice düşünme, irdeleme [9a(14)]. muţālaʿa kıl- : iyice düşünmek, irdelemek [9a(14)].
muţīʿ	(A.): itaat eden, boyun eğen [7b(8)]. muţīʿ it- : itaat ettirmek, boyun eğdirmek [51a(1)]. muţīʿ ol- : itaat etmek, boyun eğmek [43a(9)].
muţţalīʿ	(A.): haber almış, öğrenmiş, bilgili [36b/29].
mūziyāt	(A.): insanı rahatsız eden küçük hayvancıklar [38b(14)].
muzr	(A.): bir ağırlık ölçü birimi [8a(8)].
mübārek	(A.): mübarek, kutlu, hayırlı [37a(10)].
mübeddel	(A.): değişmiş [37b(13)]. mübeddel ol- : değişmek [37b(13)].
müdām	(A.): devamlı, sürekli [8b/3].
müddet	(A.): vakit, zaman [49a(20)].
müdebbir	(A.): tedbir eden, düzen kuran [51a(5)].
müʿellifāt	(A.): telif edenler, kitap yazarlar [7b(5)].
müʿezzin	(A.): ezan okuyan [44a(15)].
müflis	(A.): iflas etmiş, züğürt [50b(6)].
mühlet	(A.): bir işin yapılması için tanınan süre [54b/14].
mühr	(A.): mühür, imza [9a(14)].
mehrān	(A.): nehirlere [43b(18)].
müjde	(F.): müjde, sevindirici haber; sevindirici bir haber verilecekken kullanılan ünlem [35b(20)]. müjde olsun : sevindirici, müjdeli bir haber verilecekken kullanılan bir söz [35b(20)].
mükāsefe	(A.): meydana çıkarma [42b(19)].
mülemmāʿ	(A.): bulaşmış [38b(17)]. mülemmāʿ ol- : bulaşmak [38b(17)].
mülhid	(A.): Allah’ı inkâr eden, dinsiz, imansız [49a(10)].
mülk	(A.): ev, arazi gibi taşınmaz ve gelir getiren mal; bir devletin ülkesi [10b/1].
müʾmin	(A.): iman etmiş, Allah’a ve peygaberine, dinine inanmış [11b/2].
müʾmine	(A.): mümin kadın [9b/20].
münāfi	(A.): zıt, aykırı, uymaz [53a(4)].
münāsib	(A.): münasip, uygun, yakışır [53a(1)].
münkād	(A.): inkiyat etmiş, boyun eğmiş [44b(9)]. münkād ol- : boyun eğmek [44b(9)].
müntehā	(A.): nihayet bulmuş, son derece [35b/11].

- münzel** (A.): nazil olmuş, inmiş, gökten indirilmiş [45b(17)].
münzel ol-: nazil olmak, gökten inmek [49b(17)].
- Münzir bin Nu'mān** (A.): Seba melikesi Belkis'in veziri [11a(11-12)].
- mürsel** (A.): irsal olunmuş, yollanmış, gönderilmiş [53b/16]
- müseddes** (A.): altı bölümden meydana gelmiş [45b(9)].
- müstahsen** (A.): istihsan edilmiş, güzel görülmüş, beğenilmiş [10a(9)].
- müste'ān** (A.): kendisinden yardım umulan, yardım istenen, Allah [36a/1].
- müstecāb** (A.): kabul edilmiş, kabul olunmuş [52a/1].
müstecāb it-: kabul etmek [52a/1]
müstecāb kıl-: kabul etmek [52a/1].
- müstemi'** (A.): işiten, duyan [7a/3].
- müselmān** (A.): Müslüman, İslam dininden olan [9b/29].
müslümān ol-: müslüman olmak, İslam dinine girmek [9b/29].
- müşfiķe** (A.): şefkat eden, acıyan, seven kadın [9b/22].
- müşkil** (A.): müşkül, zorluk, güçlük, engel [9b/31].
- müşkilāt** (A.): müşküller, güçlükler, zorluklar [9b/38].
- müşterī** (A.): alış veriş yapan, müşteri [44a(14)].
- mütehayyir** (A.): hayrete düşmüş, şaşırmış, şaşkın [35b(15)].
mütehayyir kal-: şaşkınlığa düşmek, hayret etmek [42b(21)].
mütehayyir ol-: şaşırmaq, hayret etmek [35b(15)].
- mütekellimān** (A.): tekellüm edenler, söyleyenler, konuşanlar [7b(5)].
- müvekkel** (A.): vekil olarak atanan, vekil edilen kişi [10a(14)].

Nn

- nāb (F.) : halis, arı, saf [41b/4].
- nā-dān (F.) : cahil, bilgisiz [54a(35)].
- nā-gāh (F.) : ansızın, aniden, birdenbire [35b(19)].
- nāfe (F.) : misk ahusu olarak adlandırılan bir hayvanın göbeğinden çıkarılan bir tür misk, hoş koku [80(19)].
- nā-gehān (F.) : ansızın, birdenbire, aniden [43b(21)].
- nağım (< nağm: A.) : nağme, ezgi, güzel ses, ahenk [54a(3)].
nağm kıl-: ezgili, gzel, ahenkli sesler çıkarmak [54a(3)].
- Nağmağāyıl, Nağmağmāyıl : bir melek adı [44b(20),38a/2].
- nağz (F.) : iyi, gzzel, gşze hoş görünen [7b(5)].
- nā-ḥāk (<nā-ḥakk: F.) : haksız, boş, beyhude [48b(1)].
- nākıs (A.) : noksan, eksik [53b(6)].
nākıs ol-: eksilmek [53b(6)].
- naqqāş (A.) : yağlı boyayla resim süsleme yapan kişi [54a(4)].
- naql (A.) : nakil, aktarma, taşıma [49b(2)]; anlatma, söyleme [7b(4)].
naql kıl-: aktarmak, taşımak [49b(2)].
- naqs (A.) : noksanlık, eksiklik [49b(6)].
- naqs (A.) : nakış, süs [54a(4)]; resim [7b(17)].
- na'l (A.) : nal, at, eşek gibi hayvanların ayaklarına çakılan demir [37a(2)]
ayakkabı, pabuç [45a(8)].
- nām (F.) : ad [50a(9)]; ün, şöhret [9a(1)].
nām u nişān (F.) : eser, iz [35b(10)].
- nā-ma'kūl (F.) : makul olmayan, akla uymayan [43a(10)].
- namāz (F.) : namaz, İslam dininin beş şartından biri olan ibadet, salat [11b(5)].
namāz kıl-: namaz kılmak, namaz ibadetini yapmak [49b(11)].
- nāme (F.) : mektup [7b(13)].
- nāmever (< nām-ver: F.) : namlı, ünlü, adlı [47a(5)].
- nā-pāyidār (< nā-pāydār: F.) : kararsız, sebatsız, süreksiz [49a(16)].
- nār (A.) : ateş [50a(1)].
nār-ı cahīm (F.) : cehennem ateşi [51a(2)].
- nār (F.) : nar, sert sarı bir kabukla örtülü, içinde sulu kırmızı taneler taşıyan bir meyve [44a(13)].
- na'ra (< na're: A.) : nara, haykırma, bağırma [34b(19)].
na'ra ur-: nara atmak, bağırma, haykırmak [41b(15)].
- nārene (F.) : portakal [44a(13)].
- nās (A.) : insanlar, halk [54a(20)].
- Nāşen : bir peygamber adı [37b(17)].
- naşīb (A.) : nasip, kısmet [37a(3)].
nasīb ol-: kısmet edilmek, verilmek [37a(3)].
- naşihat (A.) : nasihat, öğüt [11b(21)].
naşihat kıl-: nasihat etmek, öğüt vermek [51a(13)].
- naşr mine'l-lāh (A.) : Kuran-ı Kerim'in bir ayeti [40b(9)].

- naş (A.) : ölünün vücudu, ceset [46a(25)].
- nāv-pīr (F.) : gemi kaptanı (?) [42a(4)].
- nāy (F.) : kamıştan yapılan üflemlili bir çalgı aleti, ney [9a(6)].
- nazar (A.) : bakma, bakış [7b(14)]; düşünme [7b(11)].
 nazar eyle-: bakmak [7b(11)].
 nazar it-: bakmak [10b(2)].
 nazar kııl-: bakmak [9a(12)]; düşünmek [7b(11)].
 nazar ur-: bakmak [8a(7)].
- nazarlı (A.) : nazarlı, bakış sahibi [42a(2)].
- nazm (A.) : kafiyeli, vezinli söz, şiir [9a(9)].
- ne : hangi şey [8a(7)]; hangi, nasıl [7b(7)]; ne çok ne kadar [11a(10)]; Farsça “ne” (değil, yok, hayır) edatının etkisiyle kimi, kelimelerin önüne gelerek “değil, yok, olmaz” anlamında kullanılır [50a(14)]. ne kadar: niceliği öğrenmek için sorulan soru, ne miktar [11a(16)].
- ne ki: neyi, her ne [11b(2)].
- ne kim: neyi, her ne [11a(19)].
- nenüñ: neyin [10b(13)].
- ne... ne... (F.) : birden çok özneyi, tümleci veya fiili beraberce inkar etmek için bu unsurlardan önce getirilen tekrarlama edatı [7b(16)].
- nebī (A.) : peygamber [9b(35)].
 nebīyya'l-lāh (<nebiyyu'l-lāh:A.): Allah'ın nebisi, [7b(10)].
- nebāt (A.) : saf, halis şeker; şekerleme [8a(15)]; bitki [70(10)].
- nebi (A.) : peygamber [9b(35)].
- necāt (A.) : kurtuluş, kurtulma [7a(10)].
- necāti (A.) : 15. yüzyılda yaşamış ünlü divan edebiyatı şairi [7a(10)].
- nef (A.) : fayda, yarar, menfaat, çıkar [53b(6)].
- nefer (A.) : mahlukların, insanların sayısını bildirir [8a(10)].
- nefes (A.) : soluk [8a(2)].
- nefir (A.) : boynuzdan yapılan bir tür boru [37a(10)].
- nefis (A.) : pek hoş, en çok beğenilen, çok hoş giden [8a(13)].
- nefs (A.) : insanın yeme, içme gibi maddi ihtiyaçlarının tümü, benlik [42a(3)]; şahıs, kendi [51a(2)].
 nefsi emmare (F.) : çok zorlayan nefis, insanı kötülüğe sürükleyen nefis [53b(11)].
- nefsüz : faydasız, yararsız [39a(16)].
- neheng (F.) : timsah [39b(36)].
- nehr (A.) : ırmak, çay, akarsu [48a(2)].
- nerdübān (F.) : merdiven, basamak [43b(7)].
- nerm (A.) : yumuşak [38b(9)].
- nerre (F.) : erkek [47a(11)].
- nesīm (A.) : hafif esen rüzgar [38a(5)].
- nesime (F.) : nesim, hafif esen rüzgar [40b(19)].
- nesl (A.) : nesil, soy [37b(19)].
- nesne : şey, nesne [7b(13)].
- nesr (A.) : nesir, manzum olmayan söz ve yazı, düz yazı [9a(2)].
- nesrın (F.) : yaban gülü [44a(11)].
- nessac (<nessāc: A.) : dokumacı [36a(6)].

- nete kim : nitekim, gerçekten [48a(21)].
- nevā (F.) : ses, sada, ahenk, güzel ses [46a(22)]; Türk müziğinde bir makam [45b(17)].
- nev-bahār (F.) : ilkbahar [49b(6)].
- nevbet (A.) : nöbet [34b(17)].
- nevbet tut-** : nöbet tutmek, bir yeri, bir kimseyi, bir eşyayı koruyup gözetlemek amacıyla bulunduğu yerde beklemek, oradan hiç ayrılmamak [34b(17)].
- nevbetlü : nöbet tutan [41a(18)].
- nev-cüvān (< nev-cevān: F.): genç, delikanlı [46a(1)].
- nev-rüz (F.) : yeni gün [49b(7)].
- ney (F.) : kamıştan yapılan üflemeli bir çalgı aleti, ney [52a(2)].
- ney-sitān (F.) : kamışlık, sazlık [37a(4)].
- nişf (A.) : yarım, yarı [41a(1)].
- nişf-ı sâat (F.) : yarım saat [47b(18)].
- nişfu'l- leyl (A.) : gece yarısı [34a(7)].
- ni : ne [53b(3)].
- nice : çok fazla, birçok, pek çok [8b(8)]; ne şekilde, nasıl [8b(1)].
- nice ol-**: nasıl olmak [35b(15)].
- nicesi : nasıl, ne şekilde, hangi tarzda [52a(1)].
- niçe : çok, pek fazla, birçok [36b(19)].
- niçe bir:** daha ne kadar, ne zamana kadar [49b(1)].
- niçün : niçin, neden, ne için, neden dolayı [11b(18)].
- niğār (A.) : (resim gibi güzel olan) sevgili, kadın [7b(12)].
- niğāri (F.) : niğār,(resim gibi güzel) kadın [35b(19)].
- nihān (F.) : gözle görülmeyen [10b(17)].
- nihāyet (A.) : son [46b(10)].
- nikāh (A.) : nikah, kanun evlilik işlemi [43b(15)].
- nikāh it-**: bir erkek bir kadını nikahla almak [43b(15)].
- nikāh kıl-**: nikah etmek [51a(2)].
- nikeybā : bir rüzgār adı [39a(1)].
- nik-nām (F.) : iyi nam kazanmış, iyi ünlü, iyi anlı [7b(12)].
- nik-re y (F.) : iyi düşünceli [34a(2)].
- Nil (A.) : Mısır'dan geçip Akdeniz'e dökülen ünlü nehir, Nil [9a(7)].
- ni'met (A.) : azık, yiyecek, içecek [8b(4)]; iyi yaşamak için gerekli olan her şey [10b(1)].
- nirān (A.) : cehennem [53b(4)].
- ni'reye : nereye, hangi yere [35a(3)].
- nisān (A.) : yılın dördüncü ayı, nisan [40a(1)].
- nişāt (A.) : neşe, şenlik, sevinç [45a(18)].
- nişter (F.) : neşter, hekimlerin ameliyatlarda kullandıkları küçük bıçak [45b(9)].
- ni't- : ne etmek, ne yapmak [46a(21)].
- nite : nasıl [7b(6)].
- nite kim:** nitekim, nasıl ki [10a(17)].
- niyāz (A.) : dua [37b(1)].
- niyaz kıl-** : dua etmek [49b(12)].

	niyaz kıl- : dua etmek [49b(12)].
nizām	(A.) : düzen, tertip [54a(5)].
Nizāmī	(A.) : 12-13.Y.Y. ünlü iran şairi [75b(7)].
nīze	(F.) : kargı, mızrak [37a(4)].
noksān	(A.) : eksiksiz [53a(7)].
n'ol-	: ne olmak, ne duruma gelmek [7a(6)].
nöker	(F.) : hizmetçi [44b(17)].
Nuh	(A.) : Kuran-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerin baştan üçüncü olanı, Hz. Nuh [38b(19)].
Nuhī	(A.) : Nuh'a ait, Nuh'la ilgili [39a(18)].
Nūn	(A.): balık burcu[37a/3].
nūn	(A.) : Arap alfabesindeki nun harfinin bir okunuşu [9a(4)].
nūr	(A.) : nur, aydınlık ışık, ışık [8b(5)].
Nūr-āyıl	: bir cin başı, önderi [8a(15)].
nuşh	(A.) : nasihat, öğüt [34a(2)].
	nuşh tut- : nasihata uygun hareket etmek [34a(2)].
nūş	(F.) : içki, içecek [41a(20)]; tatlı [40b(18)].
	nūş it- : içmek [41a(20)].
nuṭfe	(A.) : döl suyu, atımk [54b(16)].
nutḳ	(A.) : nutuk, söz [7a(1)].
	nutḳa gel- : söz söylemek, konuşmak [7a(1)].
nübüvvet	(A.) : nebilik, peygamberlik [9b(34)].
nuḥüset	(A.) : uğursuzluk [49a(13)].
nüsha	(A.) : nüsha, yazılı, yazılmış şey [54b(11)].

Oo

- o** : o, teklik üçüncü kişiyi karşılayan zamir [36b(11)]; uzakta olan, söz konusu edilen kişi veya şeyi işaret eden sıfat [9b(37)].
- ocak** : içinde ateş yakılan, pişirme, ısınma, ısıtma gibi amaçlarla kullanılan yer, ocak [8a(14)].
- od** : ateş [50a(21)].
oda yak- : ateşe vermek, ateşte yakmak, mahvetmek [50a(21)].
- oda** : evin, yapıların, banyo, tuvalet, mutfak, salon, giriş vb. dışında kalan, oturmak yatmak, çalışmak gibi işler için kullanılan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi, göz [11b(4)].
- odun** : yakılmak için kesilip parçalanmış ağaç, odun [49a(13)].
- oğlan** : oğlan, erkek çocuk [9b(34)].
- oğul** : oğul, erkek evlat [48a(19)].
- ohuyıcı** : okuyucu, davetçi [45b(4)].
- ok** : ok, yayla atılan, ucu sivri ve demirli, yaralayıcı, öldürücü silah [40b(7)].
- okı-** : yazılı bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda dildeki karşılıkları olan seslere çevirmek [9a(15)]; dua etmek, dua metnini zihninden geçirmek veya sesli olarak söylemek [11b(6)] (şarkı, türkü veya şiir vb. için) sesli olarak bir ezgiyle, ahenkle söylemek [41a(21)]; ifade etmek, söylemek, demek [11b(13)].
- okıt-** : okutmak, okuma işi yaptırmak [37b(5)].
- oku-** : okumak, yazılı bir metni sessizce çözümleyip anlamak, veya aynı zamanda dildeki karşılıkları olan seslere çevirmek [50a(8)].
- ol** :o, teklik üçüncü kişiyi gösteren ve günümüz Türkçesinde kullanılmayan zamir [9a(2)]; o işaret sıfatının tarihi Türkçedeki şekli [7a(6)].
ol kadar : aşırılık belirtir, o denli [9b(24)].
ol sâ'at : o an, hemen, derhal, anında [52a(4)].
- ol-** : olmak, meydana gelmek, varlık biçimine girmek [8a(7)]; bir görev, şan, makam veya nitelik kazanmak [7a(7)]; kendisine ait bulunmak, mülkiyetine girmek, sahibi durumuna geçmek [52b(1)]; (zaman belirten kelimelerle kullanıldığında) vakit gelmek, tamamlanmak [11a(4)]; bulunmak [8b(8)]; i-fiilinin geniş zamanı olan -dır, -dir... görevinde kullanılır [48b(12)]; isimlerin birleşik fiil çekiminde kullanılmasını sağlayan yardımcı fiil [7a(2)].
- omuz** : omuz, boynun iki yanındaki, kolların gövdeye bağlandığı bölüm [8a(10)].
- on** : dokuzdan bir fazla, on [8a(16)].
- oñ-** : iyi bir durumda olmak, salah bulmak; mutlu olmak [41a(2)].
- onuñ** : “o” zamirinin ilgi durumu, onun [36b(26)].
- orada** : o yerde, orada [37b(1)].
- orta** : bir şeyin veya yerin iç tarafı [38b(21)]; (topluluk) içinde, arasında [53a(3)].

ortalık	: yeryüzünün görünen kısmı; etraf, çevre [35b(12)].
orðu	: ordu, bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü [41a(5)].
ot	: toprak üstünde kalan kısımları olgunlaşmamış olduğundan yumuşak kalabilen, ilkbaharda yeşerip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilrin genel adı, ot [8b(13)].
otak	: içinde ateş yakılabilen padişah veya vezir çadırı. Bu tür çadırlar diğerlerinden daha büyük, etekli, gösterişli, süslüdür [11b(1)].
otaklı	: otaklı, otağı olan, otak sahibi [34a(9)].
otla-	: (hayvan) dolaşarak yerdeki ot, yaprak, çimen vb.'ni yemek [40a(2)].
otur-	: vücudun belden yukarı kısmı dik duracak şekilde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek [7b(15)]; bir süre, yerleştiği yerde, herhangi bir biçimde kalmak [9a(13)].
oturul-	: oturulmak işi yapılmak [41b(10)].
ov-	: suyla veya bir temizleyiciyle bir yeri veya bir şeyi kuvvetle sürterek temizlemek [10a(15)].
oynadıcı	: oynamasını sağlayan, oynatıcı [39a(10)].

Öö

- öküz** : araba çekmekte, çift sürmekte kullanılan, etinden de yararlanan iğdiş edilmiş erkek sığır [38b(6)].
- öl-** : can vermek, yaşamaz olmak, hayat sona ermek [38b(13)].
- ölüm** : vefat, ölüm [49b(1)].
- °ömr** (A.): ömür, yaşayış, hayat, yaşama, hayat süresi [49a/10].
- öñ** : ön, bir şeyin esas sayılan yüzü, arka karşıtı [7b(9)]; huzur, yan, kat [40a/1].
- öñince** :önünce, önü sıra, önünden [35b(14)].
- öñce** : önce, başlangıçta, ilk olarak [27a/8].
- öñdin** :önce, daha önce [52b(3)].
- öp-** : sevgi, saygı, takdir belirtmek için dudakları bir şeye dokundurmak [11b(8)].
- öril-** : örülmek, örme işi yapılmak [8a(13)].
- ört-** : görünmez yapmak, bürümek, sarmak, kaplamak [8a(9)]; kötü bir şeyi veya durumu saklamak, belli etmemek, gizlemek [36a/5].
- örtülü** : örtüsü olan [40b(11)].
- örül-** : örmek işi yapılmak [41b(16)].
- °öşri** :onda bir, öşür [40a(17)].
- öt-** : değişik tonda ses çıkarmak, şakımak [35b(13)]; yankı veya yankılı ses çıkarmak [34b(19)]; (üfleli çalgılar için) sesi çıkmak [37a/5].
- ötdür-** : öttürmek, ötmeye işini yaptırmak [37a(10)].
- ötrü** : ötürü, dolay, bir şey yüzünden [11b(20)].
- ötürü** : ötürü, dolay, bir şey yüzünden [45b(4)].
- ötüş-** : karşılıklı veya birlikte ötmek [41b(14)].
- öyle** : o biçimde, o yolda, o tarzda [11a(4)].
- öyün** : belli yemek zamanlarında yenen yemek [44b/2].
- öz** : öz, kendi [7a/4]; benlik, nefis [11a(9)]; bir şeyin temel unsuru, cevher, asıl öge [45b(5)].
- özünü divşür-**: kendine gelmek [36b/38].
- özge** : gayrı, başka [9b/38].
- °özr** (A.): özür, bir suçun veya kusurun bağışlanmasını gerektiren sebep, mazeret [46b/1].
- °özr iste-**: suçun veya kusurun bağışlanmasını istemek [46b/1].

Pp

- pādişā** (< pād-şāh: F.): padişah, hükümdar [40a/1].
- pak** (< pāk: F.) : mübarek, kutsal [36b/27].
- pāk** (F.): arı, temiz [8b(16)]; halis, saf, katışıksız [36a(21)]; mübarek, kutlu [9b/38].
- pāk it-**: temizlemek [8b(16)]; kusur ve günahlardan arındırmak [11a(9)].
- pās-bān** (F.): gece bekçisi [34b(16)].
- pāy** (F.): ayak [46a/10].
- pāyidār** (< pāy-dār: F.): sürekli, devamlı [11b/1].
- pāzişāh** (< pāz-şāh: F.): padişah, hükümdar [7b(8)].
- pāzişāhlık** : padişah olma durum, hükümdarlık [11a(8)].
- pāzişeh** (< pāz-şāh: F.): padişah, hükümdar [9b/15].
- pāzişehlik** : padişahın görevi [9b/27].
- pehlevān** (F.): pehlevan, alp, yiğit [40b(5)].
- peleng** (F.): panter [36b/36].
- penc** (F.): beş [7a/7].
- pençe** (< pence: F.): parmaklar ile avuç içinin bütününe verilen ad [45a(17)].
- pend** (F.): öğüt, nasihat [34a/2].
- penhān** (F.): gizli, saklı, gizlenmiş [51a(14)].
- per** (< perr: F.): kanat [44b/5].
- perde** (F.): perde, örtü [39b(18)].
- perde ol-**: bir şeyin görünmesini engellemek [39b(18)].
- perende** (F.): uçan, uçucu [48b/5].
- perī** (F.): peri, çok güzel ve alımlı olduğu var sayılan dişi cin [8b/2].
- perīşān-dil** (F.): üzgün, kederli gönül [44b/4].
- perīşān-dil ol-**: çok üzülme, kederlenme [44b/4].
- perī-zāde** (F.): peri çocuğu [43b(6)].
- perrān** (F.): kanatlar [45b(11)].
- perrī** (F.): kanatlı, uçan, uçucu, uçarak giden [46b(2)].
- pervāne** (F.): geceleri ışığın çevresinde dönen küçük kelebek [10b(5)].
- pervāsız** : sakınmaz, çekinmez, korkusuz [45b(20)].
- pes** (F.): art, geri, arka [10a/49]; bu sebepten dolayı; öyleyse; sonuçta, sonunda [7b(9)].
- peyām** (F.): haber [54a/5].
- peyem-ber** (F.): peygamber, Allah elçisi [10a/46].
- peygām-ber** (F.): peygamber, Allah elçisi [9b/10].
- peygām-berlik** (F.): peygamber olma durumu [52a(19)].
- peyk** (F.): haber ve mektup getirip götürən [51b(15)].
- pīl** (F.): fil [34b(1)].
- pīr** (F.): yüce, ulu, sözü dinlenen, ihtiyar [46a/30].
- pīre-zen** (F.): kocakarı [49a(15)].
- pīrüz** (F.): kutlu, hayırlı [9a/4].
- pīrūze** (F.): mavi renkte, değerli bir süs taşı, firuze [8b(6)].
- pīş** (F.): ön, ön taraf, ileri [10a/49].

pīşe	(F.): huy, tabiat, alışkanlık, âdet edinmiş [9b/14].
pīş-keş	(F.): peşkeş, armağan, hediye [7b(11)].
pīşikeş	(< pīş-keş : F.): peşkeş, hediye [35a/7].
pīşür-	: pişirmek, bir besin maddesinin gerektiği kadar ısıda tutup yenebilecek duruma getirmek [8b(4)].
pūlād	(F.): polat, çelik [45a(16)].
put	(< büt :F.): put, heykel [9b/18].
pūr-	(F.): “dolu; çok, pek çok” gibi karşılıklarla kelime başında bulunur [10a/50].
	pūr-hüner (F.): çok hünerli [36b/27].
	pūr-şafā (F.): safası, eğlencesi çok olan [10a/50].
	pūr-uşūl (F.): çok, pek çok usul, yol [36b/22].
pūšt-i pāy	(F.): taban [46a/10].

Rr

- Rabb** (A.): Allah [38a(1)].
Rabbu'l-mihād (A.): arzın Rabbi, Allah [11b/3].
Rabbu'l-ālemīn (A.): alemlerin Rabbi, Allah [50b(9)].
- Rabbānī** (A.): Rab'la, Allah'la ilgili [9a(4)].
Rabbāniyye (A.): Rabbani, Rab'la ilgili [51b(11)].
- recīm** (A.): (şeytan için) taşlanmış; lanetlenmiş, melun [48b/1].
- rāğ** (F.): dağ eteği [46a/31].
- rāğīb** (A.): rağbet eden, isteyen, istekli [11b(18)].
- rağm** (A.): inadına, aksine yapma, zıtlama [44a(12)].
- rāḥat** (A.): üzüntüsüz, kedersiz, sıkıntısız olma durumu, huzur [38a(17)].
rāḥat it-: rahat etmek, rahatlamak [46a/28].
rāḥat ol-: üzüntüsüz, kedersiz durumda bulunmak [48a(21)].
rāḥatu'l-ervāḥ (rāḥatu'l-ervāḥ) (A.): ruhların rahatı [41b/2].
rāḥatu'l-ervāḥ (A.): Türk müziğinde bir makam [41a(20)].
- raḥīm** (A.): rahmet eden, merhametli, acıyan, esirgeyen [7b(5)].
- raḥmet** (A.): yağmur [38b(9)].
- raḥş** (F.): gösterişli, güzel at [48b/5].
- raḥşān** (F.): parlak [37a/2].
- raht** (F.): yol levazımı [11a(1)]; döşeme ve ev takımı, ev eşyası [34a(10)].
- raiyyet** (A.): bir hükümdarın idaresi altında olan ve vergi veren halk [9b/12].
- raḳḳās-ves** (F.): oynayan, dans eden gibi [45b(6)].
- raḳs** (A.): oynama, dans etme [45b(6)].
- rām** (F.): boyun eğen, itaat eden, teslim olan [8b/3].
rām ol-: boyun eğmek, emrine girmek [8b/3].
- ra'nā** (A.): güzel, hoş, latif [9b/8].
- rāst** (A.): doğru [37b(5)].
rāst gel-: uygun düşmek [52b(3)].
- rāy** (A.): rey, oy, fikir [53a(20)].
- rāzıḳ** (A.): rızık veren, canlıların geçimini temin eden [9a/2].
- rec** (< **recc**:A.): sallanıp sarsılma, sallayıp sarsma [48b/2].
- recīmü'l-la'īn** (A.): (şeytan için) lanetlenerek taşlanmış [48a(13)].
- refīk** (A.): refakat eden, eşlik eden, arkadaş, yoldaş [34b(5)].
- rehā** (A.): kurtuluş, kurtulma [36b/35].
rehā bul-: kurtulmak [36b/35].
- reh-ber** (F.): yol gösterici, kılavuz [9b/10].
- re'īs** (A.): baş, başkan [10a(20)].
- remīm** (A.): çürümüş, çürük [49b(8)].
remīm ol-: çürümek [49b(8)].
- reng** (F.): renk [38b(2)].
- resul** (< **resūl**:A.): Allah elçisi, kendisine şariat ve kitap gönderilen peygamber [10a/47].
- resūl** (A.): resul [9b/21].
- resūla'l-lāh (< resūlu'l-lāh**:A.): Allah'ın elçisi [38b(19)].
- revā** (F.): uygun, yerinde, yakışır [38a(14)].

- revāc** (A.): geçerlilik, kıymet, değer [49a(18)].
- revān** (A.): yürüyen, giden [37a/8].
- revān ol-**: yürümek, gitmek [37a/8].
- revende** (F.): yürüyen, giden [51b(14)].
- reyāhīn** (A.): reyhanlar, fesleğenler [8a(18)].
- rızā** (< rızā?:A.): razı olma, memnunluk, hoşnutluk [36a(14)].
- rızā vir-**: razı olmak [36a(14)].
- rızık** (< rızık:A.): yiyecek, içecek şey; herkese bahsettiği nimet [36a/4].
- rif^cat** (A.): yükseklik, ululuk, büyüklük, büyük rütbe [45b(21)].
- rīh** (A.): yel, rüzgar [39a(5)].
- rimāl** (A.): kumlar [49a(17)].
- rīsmān** (F.): ip [10b(3)].
- rivāyet** (A.): söylenti, bir söz veya haberin hikâyesi [35b/15]; bir sözü veya haberi nakletme [7b(6)].
- rivāyet it-**: bir haberi veya sözü nakletmek, anlatmak [53a(17)].
- rivāye kııl-**: rivayet etmek, nakletmek [7b(6)].
- rivāyet olun-**: anlatılmak, ağızdan ağıza yayılmak [52b(17)].
- riyāh** (A.): rüzgârlar [38b(12)].
- riyāzet** (A.): nefsin isteklerini kırma, dünya lezzetlerinden uzak durma [49b(11)].
- riyāzet çek-**: nefsi yenmeye çalışmak [49b(11)].
- rīze rīze** : parça parça, ufak ufak [39b(8)].
- rīze rīze kııl-**: ufalamak, parçalamak [39b(8)].
- rub^c** (A.): dörtte bir, çeyrek [39b(7)].
- rub^c-ı meskūn** (F.): dünyanın kara olan dörtte bir bölümü [38a(7)].
- rūh** (A.): ruh, can, insan ve hayvanlardaki dirlik kaynağı, nefes, manevi benlik, manevi varlık [53b/3].
- rūh-ı kudsi** (F.): Cebrail [45b(12)].
- rūhā[?]** : bir rüzgar adı [39a(21)].
- rūhān** (F.): ruhlar [8a(21)].
- rūhānī** (A.): ruhla ilgili, ruha ait [40a(14)].
- Rūm** (A.): Anadolu [38a(18)].
- ruṭūbet** (A.): yaş, nem [38b(5)].
- rūy-ı zemīn** (F.): yeryüzü, dünya [49b(13)].
- rūz** (F.): gündüz [8b/3].
- rūz ı şeb** (< rūz u şeb:F.): gündüz ve gece [8b/3].
- rūzīgār** (< rūzgār:F.): rüzgâr, yel [44a(12)].
- rūzi** (< rūzī:F.): nasip, kısmet [54b/18].
- rūzi kııl-**: nasip etmek, kısmet etmek [54b/18].
- rūzī** (F.): nasip, kısmet [11a(1)].
- rūzī kııl-**: nasip etmek, kısmet etmek [11a(1)].
- Rüstem** (F.): ünlü İranlı destan kahramanı, pehlivan, Zaloğlu Rüstem [45a(19)].

Ss, Şş, Ss

- sa^cābīn** (A.):şahmaran, horoz yumurtasından çıktığına ve nefsin veya bakışında öldürme gücü olduğuna inanılan efsanevî bir yılan [8b(15)].
- sā^cat** (A.): bir günlük sürenin yirmi dördte birine eşit olan zaman parçası [46b(9)].
- şabā** (A.): gün doğusundan esen hafif ve hoş rüzgâr [9a(6)].
- şabāh** (A.): sabah, gündüzün, günün başlangıcı [34a(9)].
- şabr** (A.): sabır, dayanma, tahammül [34a(4)].
- şabr-ı Eyyüb** (F.) : Hz. Eyyub'un bütün insanlığa örnek olan, Allah'tan gelen bela ve müsibetlere karşı göstermiş olduğu dillere destan sabrı [37b/2].
şabr-ı Eyyüb it-: Hz. Eyyub'un sabrı gibi sabır göstermek, çok sabretmek [37b/2].
şabr it-: sabretmek, dayanmak, tahammül etmek [34a(4)].
- şaç** : baş derisini kaplayan kıllar, saç [45a(7)].
- şaç-** : bir şeyi ortalığa dökmek, dağıtmak, yaymak [46a/14].
- şaçış-** :karşılıklı olarak saçmak [45b(7)].
- sa^cd** (A.): uğur [49a(13)].
- şadā** (A.): ses [39a(5)].
- şadef** (A.): sedef, inci elde edilen kabuklu deniz canlısı [8b(2)].
- şaf** (< şaff:A.):saf, dizi, sıra [9a(3)].
şaf tut-:saf oluşturmak,dizilmek,sıralanmak[44b(4)].
- şaff** (A.): saf,dizi,sıra [45b(1)].
şaff-ı ni^cāl(F.) : ayakbabilarin dizildiği sıra,ayakkabılık [45b(1)].
- şafi** (A.): en saf ,en temiz [45a(7)].
- sāfi** (A.): saf, temiz, katışıksız [38b(2)].
- şaf-şiken** (< şaff-şiken:F.): düşman saflarını kıran, bozan, yaran yiğit kimse [45a(16)].
- şag** : sağ, vücutta kalbin olduğu tarafın karşısı, sol yanın karşıtı [11b(7)].
- şag** : sağ, sağlam, esen [37b(4)].
şag u esen : sağ salim, hiçbir zarar görmeden [37b(4)].
- şagri** : memeli hayvanların beli ile kuyruğu arasındaki yuvarlakça ve dolgun kısım, sağrı [40b(8)].
- şah** (< şahh:A.): sağlam, doğru [35b/15].
- şahib** (A.): sahip, bir şeye malik olan,onu yasaya uygun olarak istediği şekilde kullanabilen; gözeten, koruyan kişi [34a(21)].
- şahiblü** : sahipli, sahibi olan [34a(21)].
- şahih** (A.): doğru, gerçek [40a(20)]; sıhhatli, sağlıklı [38b(2)].
şahih kıl-: sağlıklı, sıhhatli etmek, sağlık, sıhhat vermek [38b(2)].
- sāhil** (A.): kıyı, deniz kenarı [8a(12)].
- sāhir** (A.): sihir yapan, sihirbaz, büyücü [50b(4)].
- şahn** (A.): orta, aralık, meydan, alan [45a(18)].
- şahrā** (< şahrā: A.) : çöl, ova, düzlük yer [8a(5)].
- Sahrāy** : bir şeytan adı [52b(9)].

- sahtiyān** (< **sahtyān**:F.) : boyanmış ve cilalanmış deri [45b(13)].
- saht-şūret** (F.): asık suratlı, dargın, kırgın [48b(7)].
- saʿīd** (A.): uğurlu, kutlu [8a(7)].
- sāk** (A.): baldır [53b(6)].
- sakf** (A.): çatı, tavan, dam [8a(9)].
- şakız** : bazı ağaçların, özellikle sakız ağacının kabuğundan sızan, çiğnendiği zaman yumuşayan, beyaz renkli, hoş kokulu reçine, sakız [8a(16)].
- şakız-mişāl** (F.): sakız gibi [8b(13)].
- sākī** (A.): içki kadehi sunan [41b/2].
- şakīl** (A.): ağır [38b(10)].
- sākin** (A.): durgun, hareketsiz [7b(17)].
sākin ol-: durgunlaşmak, heyecanı geçmek [34a/1].
- sakkā** (A.): su taşıyan, su dağıtan [9a(4)].
- şakqālīg** : sakkalık, su dağıtıcılık [9a(9)].
- şal-** : acele olarak yollamak, hemen göndermek [42b(10)]; sarkıtmak [11a(19)]; atmak [46a/3]; koymak [45b(8)].
- şalāh** (A.): barış, huzur [49a(18)]; dine olan bağlılık [54a/26].
- şalavat** (< **şalavāt**: A.): salatlar, Hz. Muhammed'in ruhuna Allah rahmetinin, selâmının ulaşması dileğiyle yapılan dualar [7b/13].
şalavat getir-: salavat getirmek, "Allahümme salli alâ seyidinâ Muhammedin ve alâ âli seyidin Muhammed" sözünü söylemek [7b/13].
şalavat vir-: salavat getirmek [44b/1].
- şalavāt** (A.): salavat, Hz. Muhammed'in ruhuna Allah'ın rahmetinin, selamın ulaşması dileğiyle yapılan dua [52a(15)].
şalavātu'l-lāhu ʿaleyhi (A.): "Allah'ın rahmeti ve selâmı onun üzerine olsun!" anlamında, peygamberler için söylenen bir söz [10a(9)].
şalavāt vir-: salavat vermek, "Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âli seyidinâ Muhammed" sözünü söylemek [52a(15)].
- şālih** (A.): günahkâr olmayan; dinin emrettiği şekilde hareket eden [52b(18)]; dince makbul olan işler [52a/2].
şālih ʿamel eyle-: dince makbul olan işler yapmak [52a/2].
şālih ʿamel kııl-: dince makbul olan işler yapmak [54a/18].
- sālik** (A.): bir tarikata mensup olan, tarikat yolunda ilerleyen [52a/3].
- şaltanat** (A.): sultanlık, hükümdarlık, padişahlık [7b(6)].
- sāmīra** (A.): kulağın işitme gücü [41b(1)].
- şan-** : sanmak, zanletmek [34b(20)].
- saña** : sana, "sen" zamirinin yönelme hâli [9b/23].
- şandal** (A.): kuvvetli ve hoş kokulu sert bir ağaç [8a(16)].
- şandūk** (A.): sandık, içine çeşitli şeyler koyulan, kapaklı, dört köşe, tahtadan yapılma ev eşyası [11b(1)].
- şanevber** (A.): çam fıstığı ağacı [8a(8)].
- şap-** : doğru yoldan ayrılmak [36a/9].
- sarāy** (< **serāy**:F.): saray, büyük konak [39b(7)].
- sār-bān** (F.): deve sürücüsü, deveci [35a(6)].
- şarf** (F.): harcama, kullanma [7b(12)].

- şarf it-**: harcamak, kullanmak [7b(12)].
- şarı** : yeşil ile portakal rengi arasında olan renk, altın rengi, sarı [43a(3)].
- şarîh** (A.): açık, belli, meydanda [7b(5)].
- şarpun** : sarpın, ambar [8a(9)].
- şarrafân** (F.): sarraflar [7b(4)].
- şars-** : birdenbire ve güçlüce kımıldatmak, sallamak, titretmek, oynatmak [38a(5)].
- şarsar** (A.): gürültüyle esen şiddetli rüzgâr [8a(2)].
- şarşıcı** : sarsan, sarsma işini yapan [38a(5)].
- şarşıl-** : sarsmak işine konu olmak, sarsmak işi yapılmak [41a(4)].
- satır** (< **saṭr**:A.): yazı sırası [50a(7)].
- sâtir** (A.): “örtün, kapatan” anlamlarında Allah’ın bir sıfatı [36a/5].
- şav-** : geçiştirmek, defetmek, savmak [49a(21)].
- şavlet** (A.): şiddetli hücum, saldırı [36a(9)].
- şavm** (A.): oruç [54a/38].
- şavm tut-**: oruç tutmak, oruç ibadetini yerine getirmek [54a/8].
- sāye** (A.): gölge [10b/2].
- sāye-bān** (F.): gölgelik [40b(3)].
- seb°** : yedi [45a(18)].
- Sebā** (A.): Hz.Süleymân’la evlenen Belkıs’ın yönettiği Yemen’deki mamur şehir [9a(16)].
- sebeb** (A.): sebep, vesile [11b(15)].
- sebeb-i hayāt** (F.): yaşamasına sebep olan [40a(12)].
- sebüc** (A.): yırtıcı hayvan, canavar [48b/6].
- sebze-zār** (F.): yeşillik, çimenlik, çayırılık [42b(4)].
- seccāde** (A.): namazlık, üzerinde namaz kılmak için dokunmuş olan küçük halı veya kilim [11b(6)].
- secde** (A.): saygı ve tapınma amacıyla anlı yere değdirme, baş eğme [49b(9)].
- secde it-**: secde etmek, secdeye kapanmak [49b(9)].
- secde kııl-**: secde etmek [49b(14)].
- seç-** : ne olduğunu anlamak, fark etmek [34a(10)].
- sedd** (A.): set, bent [48b(9)].
- Sedd-i İskender** (F.): Yecuc ve Mecuc saldırılarına karşı İskender-i Zülkarneyn’in yaptırdığı efsanevî kale dizisi [45a(18)].
- sefer** (A.): yolculuk [11a(21)].
- sefer it-**: yolculuk etmek, yolculuk yapmak [35a/3].
- seffān** : bir rüzgar adı [39a(17)].
- sefih** (A.): sefahat içinde yaşayan, zevk ve eğlenceye düşkün, malını, parasını israf eden, akılsız [52a(21)].
- sefihe** (A.): sefih kadın [53a(7)].
- segirt-** : koşturmak [10b(20)].
- sehāb** (A.): bulut [39b(17)].
- seher** (A.): seher, tan yeri ağarmadan az önceki vakit [35a/9].
- seher-gāh** (F.): seher vakti, sabahın erken vakti [41a(5)].
- sehv** (A.): yanılma [9b/16].
- sekiz** : sekiz, yediden bir fazla [38a(7)].

- sekizinci** : sırada yediden sonra gelen [37a(10)].
- selâm** (A.): selâm, birbirine karşı duyulan dostluk, yakınlık, saygı belirtisi olarak söylenen söz, yapılan hareket veya işaret, esenleme [10b(17)].
selâm vir-: selâm vermek, selâmlamak [10b(17)].
- selîm** (A.): güvenilir, tehlikesiz [38a(16)].
- Selmân Hâfız** : k.a.
- sem** (< **semm**:A.): zehir [40a(1)].
- semâ** (< **semâ**?:A.): gökyüzü, sema [37a/4].
- semâ^c** (A.): (Tas.): Mevlevî ayinlerinde, tarikat mensuplarının, dinlenen müziğin etkisiyle cezbe hâlinde ayakta dönmesi [45b(6)].
semâ^c ol-: sema yapılmak [45b(6)].
- semen** (F.): yasemin çiçeği [44a(11)].
- semer** : binek hayvanlarının sırtına yerleştirilen, üzerine binilen veya yük bağlanan ağaç iskeletli yastık[42b(7)].
- semerât** (A.): yemişler, meyveler [45b(10)].
- semm** (A.): zehir [39b(20)].
- semûm** (A.): sam yeli, sıcak yel [38b(11)].
- sen** : teklik ikinci kişiyi karşılayan zamir, sen[9b/21].
- senâ** (< **senâ**?:A.): övme, övüş [46a(1)].
senâ kıl-: övmek [46a(1)].
- seng** (F.): taş [9a/3].
- sepele-** : (yağmur) serpinti hâlinde yağmak [9a(5)].
- sepet** (< **seped**:F.) :kamış, saz veya ince dallardan örülerek yapılan, genellikle saplı, yiyecek veya eşya taşımak için kullanılan kap, sepet[8a(1)].
- ser-âgâz** (F.): yeniden, en baştan başlama [45b(17)].
ser-âgâz it-: yeniden, en baştan başlamak [45b(17)].
- serâ-perde** (F.): saray perdesi, büyük örtü, büyük perde [40b(3)].
- ser-cümle** (F.): cümlesi, bütün, hepsi [36a(12)].
- ser-firâz** (F.): başını yukarı kaldıran, başı dik, diğerlerinden üstün olan [37a(8)].
- ser-güzeşt** (F.): serüven, macera, birinin başından geçen her şey [45b(17)].
- ser-ḥadd** (F.): serhat, sınıır, hudut [48b(4)].
- serheng** (F.): çavuş [8a(1)].
- serîr** (A.): taht [79b(9)].
- ser-mest** (F.): sarhoş [45b(16)].
- ser-nefer** (F.):nefer başı, komutan [10b(5)].
- Sertamâ^rîl** : bir cin başı, önderi [8b(5)].
- ser-tîz** (F.): ucu sivri, keskin [45a(19)].
- ser-vaḳt** (F.): kimse bulunmayan, تنها, boş oda, daire; yalnız görüşülecek yer [35a(7)].
- server** (F.): baş, reis, başkan, ulu [37b/2].
- ses** : kulağın duyabidiği titreşim [34b(14)]; ciğerlerden gelen havanın ses yolunda yaptığı titreşim [35b/14].
ses it-: ses etmek, seslenmek, ses çıkartmak [35b/14].
- sesdürme-** : ses çıkarmasına imkân vermemek, gık çıkartmamak [38b(15)].
- Sesnedüs** : bir cin adı [34b(3)].
- sev-** : sevmek, sevgi duymak [37a(4)].

sevāhil	(A.): sahiller [8a(7)].
sevdā	(< sevdā :A.): çok siyah, pek kara [39b(7)].
sevgülü	: sevgili, sevilen, bağlılık duyulan; sevilen kişi, yâr, dost [49b(16)].
Sevr	(A.): boğa burcu [37a/3].
seygā	(A.): emen, mici [54b/17]. seygā kıl :- emen, emici durumuna getirmek [54b/17].
seyir	(< seyr :A.): bakılmaya, görülmeye değer şey [43b(6)].
seyrān	(A.): gezinme, gezinti [44a(13)]; bakma, seyretme [46b/2]. seyrān it :- gezinmek, gezinti yapmak [44a(13)]. seyrān kıl :- bakamak, seyretmek [46b/2].
şı-	:bozmak [50a(20)].
sıbtı	(A.): torun [45a(9)].
şiddik	(A.): sıddık, pek doğru, sözünün eri [11b(15)].
şifat	(A.): suret, varlık [44a(17)].
şığ-	: sığmak, bir yere bütünüyle veya bir yerden bütünüyle çıkabilmek [36b/23].
şığın	: yabanî geyik [39b(20)].
şığır	: sığır, geviş getiren, boynuzlu büyük baş hayvanların genel adı [8b(1)].
şihhat	(A.): sahilik, gerçeklik, doğruluk [51b/1]; sağlık, sağlamlık [7b/12].
şinf	(A.): sınıf, takımlardan meydana gelen birlik, dalların alt bölümü [47b(1)].
şınıf	(< şınıf :A.): takımlardan oluşan birlik, dalların alt bölümü [8b(14)].
sır	(< sirr :A.): sır, gizli tutulan, kimseye açıklanmayan şey, giz [10a(17)].
sırr	(< sirr :A.): sır [10a/2].
sırtlan	: en çok leşle beslenen, etçil, benekli bir postu olan hayvan [46a/17].
şıyıcı	: kıran, kırıcı [39b(10)].
şıyırđ-	: sıyırtmak, sıyırma işini yaptırmak [42b(21)].
şız-	: sızmak, gözeneklerden veya ince aralıklardan belli olmadan ve az miktarda yavaş yavaş akmak, çıkmak [9b/37].
şızır-	: sızdırmak, eritmek, eritip akıtmak, süzmek [11a(11)].
sifli	(A.): aşağıda bulunan [8a(9)]; bayağı, alçak [50a(1)].
sihām	: bir rüzgar adı [39a(14)].
sil	: sel, sürekli yağmurlardan veya karlardan oluşan, geçtiği yerlerde zarara yol açan su, taşkın su [39a(19)].
sim	(< sīm :F.): gümüş [9a/6].
sīm	(F.): gümüş [36b/18]. sīm ü zer (F.): gümüş ile altın [36b/18].
sīmīn	(F.): gümüşten yapıma, gümüşe benzer, gümüş gibi parlak ve beyaz olmak [45a(14)].
sīmīn-ten	(F.):beyaz tenli, gümüş gibi parlak ve beyaz tenli [45a(15)].
sīm-ten	(F.):gümüş tenli [41b/3].
sīmürğ	(F.): anka kuşu [44b/5].
sin	: mezar, kabir [7b/4].
Sind-istan	(F.): Hindistan'ın kuzey batısında yer alan Sind eyaleti [8b(12)].
siñek	: sinek [45b(6)].

- siñirlü** : içinde sinir bulunan [40b(6)].
- sipāh** (F.): ordu [44b/7].
- sipāhī** (F.): atlı asker [40b(2)].
- sipāhī-zāde** (F.): sipahiden olma, sipahi çocuğu [37a(8)].
- siper** (F.): arkasına saklanılabilecek şey, korunabilecek yer [37a/7].
- sivri** : keskin ve batıcı ucu olan [45b(8)].
sivri siñek: sivri sinek [45b(8)].
- siyāh** (A.): siyah, kara [11b(14)].
siyāh ol-: kararmak [44b/7].
- siyāset** (A.): memleket yönetimi [45b(19)].
- siz** : sen zamirinin çokluk şekli, çokluk ikinci şahıs zamiri [35a/2].
- şofra** : sini, masa gibi üzerinde yemek yenilen şeylerin yemek yemek için hazırlanmış durumu, sofrası [9a(3)].
- şoĥbet** (A.): görüşüp konuşma, dostluk, arkadaşlık [41a(19)].
şoĥbet kıl-: sohbet etmek, görüşüp konuşmak, arkadaşlık yapmak [44a(11)].
- şok-** : (zehirli hayvan, böcek için) ısırarak veya iğnesini batırmak, zehirlemek [38b(15)].
- şol** : sol, sağın karşıtı yön [11b(7)].
- şoñ** : son [46a/6].
- şoñra** : sonra [11a(16)].
- şor-** : bir konuda bilgi edinmek için soru yöneltmek, sormak [7a/10].
- şor-** : emmek [39b(21)].
- şovuĥ** : soğuk, düşük ısı, sıcak karşıtı [38a(21)].
şovuĥ eyle-: soğuk etmek, soğutmak [38b(6-7)].
şovuĥ ol-: soğuk olmak, soğumak [38a(21)].
- şovuĥuĥ** : soğukluk, soğuk olma durumu [38a(19)].
- şoy-** : soymak, bir şeyin üzerinden deri, kabuk, zar gibi şeyleri çıkarmak [8b(11)].
- sök-** : bir şeyi bulunduğu yerden güç kullanarak veya gevşeterek çekip ayırmak, çıkarmak [41b(7)].
- sökül-** : sökmek işine konu olmak [41b(13)].
- söyle-** : düşündüğünü veya bildiğini sözle ifade etmek [7a/4]; şarkı, türkü, şiir vb. okumak [7b/13]; yazmak, düzmek [7a/3]; konuşmak [10a(21)].
- söylen-** : söylemek işi yapılmak [54a/7].
- söyleş-** : karşılıklı konuşmak, sohbet etmek [35a(11)].
- söylet-** : söylemesine yol açmak [41b(2)].
- söz** : bir düşünceyi tam olarak anlatan kelime dizisi, kelam, lâkırdı, kavi [7a/1].
söz açıl-: (bir şeyden veya kimseden) konuşulmak, söz konusu edilmek [9a(12)].
sözine uy-: başkasının dileğine, düşüncesine göre hareket etmek [50a(21)].
sözün tut-: (birinin) söylediğini yapmak, nasihatına uymak [47b/4].
söz kıl-: söz söylemek, konuşmak [7b(16)].

- söz uğurla-**: birinin sözünü gizlice dinlemek [46b(20)].
- su** : oksijenle hidrojenle oluşan, belirli sıcaklıklarda sıvı durumda bulunan, kokusuz, renksiz, tatsız, sıvı madde [44a(18)].
- şu** : su [9a(4)].
- şu** : tarz, yol, durum [36b25].
- suʿāl** (< A.): sorulan şey, soru [35a(3)].
- suʿāl it-**: soru sormak [35a(3)].
- suʿāl kııl-**: soru sormak [38a(4)].
- şubḥ** (A.): sabah vakti, sabah [10a/47].
- şubḥıdem** (< **şubḥ-dem**: F.): sabahleyin, sabah vakti [11b(2)].
- şuç** : kabahat, cürüm, suç [45b(4)].
- şuçın dilen-**: suçunu itiraf edip suçunun affedilmesini istemek, özür dilemek [45b(4)].
- şūfiyyūn** (A.): Tasavvuf ehli olan kişiler [45b(18)].
- şuḥf** (< **şuḥuf**: A.): sahifeler, sayfalar [53b/16].
- şula-** : (bitki, toprak vb. için): su vermek [46a/27].
- şulan-** : su ihtiyacını gidermek [44a(8)].
- sultān** (A.): sultan, padişah, hükümdar [7b(7)].
- Sultān-ı Maḥmūd** (F.): Fatih Sultan Mehmet (?) [7a/6].
- sultānī** (A.): sultana ait, sultanla ilgili, sultanlara yaraşır [8b(19)].
- şulu** : suyu çok olan [38b(15)].
- şun-** : (incelikle, nezaketle) vermek, takdim etmek, sunmak [9a(14)].
- sunḳur** : sungur, doğana benzeyen avcı, yırtıcı kuş, akdoğan [46a/19].
- sūre** (A.): Kuran-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri [45a(21)].
- şūret** (A.): biçim, şekil, kılık, görünüş [36a(9)].
- şūrete gir-**: görünüşüne, biçimine benzemek [43b(7-8)].
- şūr-veş** (F.): sur borusu gibi [37a/5].
- şuşa-** : su içmek isteme ihtiyacında bulunmak [9a(6)].
- susuzluk** : susuzluk, susuz olma durumu, kuraklık [38b(14)].
- şuver** (A.): suretler [7b(4)].
- sübḥān** (A.): her türlü hatalardan beri olan, insanî niteliklerden üstün olan [51a(18)].
- sübḥāne** (A.): "Allah'ı her türlü noksanlıklardan ve kusurlardan tenzih ederim." anlamında kullanılan söz [10b(21)].
- sübḥānī** (A.): Allah'la ilgili, Allah'a ait olan [10b(16)].
- süglün** : sülün, uzun kuyruklu, eti lezzetli bir kuş [46a/20].
- sūhan-mendān** (F.): söz sahipleri [7b(3)].
- sūheyl** (A.): yumuşak [34b(18)].
- sūkkerī** (A.): şekerle ilgili [8a(15)].
- sūkūn** (A.): sakinlik, sessizlik [51b(9)].
- Sūleymān** (A.): İsrailoğullarının peygamberlerinden biri, Davud peygamberin oğludur. Cin ve perilerin ona tâbi olduğu, tahtını rüzgârın taşıdığı, kuşların ve diğer bütün canlıların dillerini bildiği. Kuran-ı Kerim'deki bazı ayetlerden anlaşılmuştur. Bu niteliklerinden özellikle Divan edebiyatında çokça yararlanılmıştır. [7b/13].
- Sūleymānlık** : Süleyman olma durumu [50b(14)].

Süleymānlık kıl-: Süleyman olma durumuna getirmek [50b(14)].

Süleymān bin Dāvūd (A.): Davud oğlu Süleyman, Hz. Süleyman [48a(12)].

Süleymān Hāziret: Hz. Süleyman [7b(14)].

Süleymān Hāzreti: Hazreti Süleyman, Süleyman peygamber [7b(7)].

Süleymānı'z-zemān (A.): zamanın, çağın Süleyman'ı [48a(10)].

Süleymānī (A.): Hazreti Süleyman'la ilgili, Hz. Süleyman'a ait [7b(9)].

Süleymān-nāme (F.): Firdevsî-i Rûmî 'nin, Hz. Süleyman'ın kıssalarını anlatan, manzum mensur karışık olarak 15. Y.Y. 'da yazılmış eseri, Süleymān-nāme-i Kebîr [7a(15)].

sümbül (F.): sümbül [45a(15)].

sünnī (A.): sünnet ehli olan kişi, Hz. Muhammed'in sünnetini uygulayan kişi [50b(15)].

sür-: dokundurmak, değdirmek [10a(13)]; kovmak, uzaklaştırmak [50a(20)]; yürümek, ilerlemek [35b(13)].

sürü-: sürümek [11b(8)].

sürücü: süren, sürme işini yapan, sürücü [39b(14)].

Sürh-ı bād (F.): bir cin adı [48a(14)].

sürme (F.): kirpik diplerine sürülen siyah boya [45b(1)].

sürt-: bir şeyi bastırarak başka bir şeyin üzerinden geçirmek [11b(7)].

sürül-: uzaklaştırılmak, kovulmak [50a(21)].

süvār (A.): binen, binici, ata binmiş [37a(10)].

süvār ol-: at veya başka bir binek hayvanına binmek [37a(10)].

Şş

şād	(F.): sevinçli, memnun [45a(1)]. şād it-: sevindirmek [54a/38]. şād ol-: sevinmek [45a(1)].
şādılık	: şadlık, sevinçlilik, memnuniyet [50b(1)].
şādī	(F.): sevinçlilik, gönül ferahlığı [49b(3)].
şādumān	(< şād-mān:F.) : sevinçli [37b/3]. şādumān ol-: sevinmek [37b/3].
şāfi ^c	(A.): şefaath eden, kabahat işleyenini affedilmesi için araya girip yalvaran [53b/13].
şāh	(F.): şuh, hükümdar, padişah, sultan [8b/1]. şāh-ı mārān (F.) : yılanların şahı, horoz yumurtasından çıktığına, nefesinde veya bakışında öldürme gücü bulunduğu inanan efsanevî yılan, şahmaran [44a(19)]. şāh-ı süvār (F.) : ata iyi binen [46a/2].
şāh	(F.): dal, budak [45b(2)].
şāha	(< şāhā:F.) : ey şah [48a/2].
şāhin	(< şāhīn:F.) : kartalgillerden yırtıcı bir kuş, şahin [46a/19].
şāhīn	(F.): şahin [45b(13)].
şākī-	: (ötücü kuşlar) nağmeli ses çıkarmak, ötmek, şakımak [41a(21)].
şākīrd	(F.): yamak, çirak [50b(6)].
şām	(F.): akşam [10a/47].
şān	(A.): ün, şöhret, nam [45a(21)].
şārķ	(A.): doğu [41b(20)].
şārķ	(A.): şart, koşul [47b/2].
şāyed	(F.): şayet [53a(18)].
şeb	(F.): gece [8b/3].
şeb-çirāğ	(F.): gece vakti parlayan yakut [7b(10)].
şeb-çirāk	(< şeb-çirāğ:F.) : geceleyin parlayan yakut [10a/40].
şegāl	(F.): çakal [45b(19)].
şeh	(F.): şah, padişah [7b/13].
şehā	(F.): ey şeh, ey padişah [10a/43].
şehāb	(F.): parlak yıldız [46b(21)].
şeh-ciḥān	(F.): cihan padişahu, dünyaya hükmeden padişah [9b/20].
şehd	(A.): bal [45b(9)].
Şehgā ^{il}	: bir cin başı, önderi [8b(16)].
şehīn-şāh	(< şehīn-şāh:F.) : şahlar şahı, en büyük padişah [45a(14)].
şehir	(< şehīr:F.) : şehir, il [44a(13)].
şeh-niṣīn	(F.): pencere çıkıntısı, balkon [45a(14)].
şeh-per	(F.): kuş kanatlarının en uzun tüyü [46b(17)].
şehr	(F.): şehir, il [8a(8)].
şehriyār	(< şehīr-yār) (F.) : padişah, hükümdar [9b/24].
şehvet	(A.): nefis [53b/12].
şeh-zāde	(F.): hükümdar oğlu, şehzade [37a(8)].

- şek** (< şekk:A.): şüphe, tereddüt, zan [49a/14].
- şeker** (F.): şeker, çeşitli bitkilerden elde edilen, beyaz, suda eriyen, çoğu tatlı olan maddelerin genel adı [9a(11)].
şeker kamışı: buğdaygillerden, çiçekleri salkım hâlinde başakçıklar meydana getiren, 10 m'ye kadar uzunluğa sahip olabilen, öz suyundan şeker elde edilen bir bitki [8a(2)].
- şeker** (F.): hoş, güzel söz [7a/2].
şeker yi-: şeker yemek, güzel söz dinlemek, hoş söz işitmek [7a/2].
- şekl** (A.): şekil, suret, biçim [10a(11)].
- şem^c** (A.): mum [9a/5].
- şem^ca** (A.): mumlu fitil [45b(5)].
- şem^c-dân** (F.): şamdan, mumluk [34b(15)].
- şems** (A.): güneş [45a(15)].
- Şemse Bânü, Şems-i Bânü**: k.a. [43b(6), 43b/1].
- şer** (< şerrA.): kötülük, fenalık [9b/13].
şer it-: kötülük yapmak [9b/13].
- şerâyiî** (A.): şartlar, koşullar [47a(19)].
- şerbet** (A.): şerbet, içilecek tatlı şey [9a(11)].
- şeref** (A.): manevi büyüklük, yücelik, övünç [52a/1].
şeref vir-: şeref vermek, şereflendirmek [52a/1].
- şerh** (A.): açma; açıklama [9b/39]; açık ve ayrıntılı olarak anlatma [36a(11)].
şerh it-: şerh etmek, açıklamak; ayrıntılı olarak anlatmak [9b/39].
- şerha** (A.): dilim, parça [45b(16)].
şerha şerha : dilim dilim, parça parça [45b(16)].
- şerîf** (A.): şerefli, kutsal [53a(21)].
- şeş-hâne** (F.): tezhipte kullanılan bir çiçek motifi [45b(9)].
- şevket** (A.): (padişaha has) heybet, azamet, büyüklük [36a(8)].
- şeyâîin** (A.): şeytanlar [11a(2)].
- şeyh** (A.): ihtiyar, yaşlı adam, pir [42a/5].
- Şeyhî** (< Şeyhî: A.): 15.yüzyıl ünlü Divan şairi [7a/8].
- Şeyhî-şîfat** (F.): Şeyhî gibi, Şeyhî'ye benzer [7a/2].
- şeytân** (A.): Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulup meleklığı sona eren varlık, Allah'ın huzurundan kovulmuş, rahmetinden yoksun bırakılmış varlık, iblis [48b(4)].
şeytân-ı la^cîn (F.): lânetlenmiş şeytan [48b(4)].
şeytânî'r-recîm (F.): taşlanmış şeytan [48b(2)].
şeytânü'l-la^cîn (A.): lanetlenmiş şeytan [49a(11)].
- şiddet** (A.): katılık, sertlik [39a(5)].
- Şihâb** (A.): akan yıldız [49a(13)].
- şikâyet** (A.): sızlanma, yakınma [49a(11)].
şikâyet it-: sızlanmak, yakınmak [49a(11)].
- şimâl** (A.): kuzey [38a(18)].
- şimdi** : içinde bulunulan zamanda, şimdiki zamanda [42b(18)].

- şimdiki** : içinde bulunulan zamanda gerçekleşen, şimdiki zamanda olan, bu andaki [41a(11)].
- şimşād** (F.): şimşir ağacı [8a(8)].
- şir** (F.): arslan [45b(7)].
- şir** (A.): şiir, ölçülü ve kafiyeli söz, nazım [10b(8)].
- şirīn** (F.): tatlı [7a/2].
şirīn ol-: şirinleşmek, tatlılaşmak [7a/2].
- şirīn-zebān** (F.):tatlı dil [9a(15)].
- şirk** (A.): Allah'tan başka ilah olduğuna inanma, Allah'a ortak koşma [11a(9)].
- şiş-** : içi hava veya gazlarla dolup gerilmek [39b(16)].
- Şit** (A.): Hz. Adem'in üçüncü oğlu, gönderiliş sırasına göre ikinci peygamber [45a(7)].
- şol** : şu, o [38a(8)].
- şöhret** (A.): ün yapma, ün [52a(21)].
- şöyle** : şöyle, şuna benzer, şunu andırır [36a(12)].
şöyle ki: açıklamak gerekirse [36a(12)].
- şu^cārā** (<şu^cārā[?]:A.):şairler [10b(8)].
- şuġl** (A.): iş, uğraşılacak şey [45b(19)].
- şukka** (A.): parça, kâğıt veya kumaş parçası [37a/4].
- şu^cle** (A.): ışık, parlıltı [37a/3].
- şuña** : şu zamirinin yönelme hâli [11b(17)].
- şübhe** (A.): şüphe, kuşku [54a/39].
şüphe kıl-: şüphelenmek [54a/39].
- şükr** (A.): şükür Allah'ın nimetini dile getirme, Allah'a olan minnet duygusunu ifade etme [35b(17)].
şükr it-: şükretmek, Allah'a minnet duygusunu ifade etmek [35b(17)].
şükr-i Yezdān kıl-: Allah'a şükretmek [44a(7)].
- şüküfe** (F.): sırf çiçek motiflerine dayanan bir süsleme tarzı [45b(10)].
- şüyüh** (A.): şeyhler [46a/30].

Tt, Tt

- tā** (F.): dek, kadar, değin [38a(1)]; şöyle ki, diye [10a/44].
tā ki (F.): vaktaki, ... incaya dek, ne zaman ki, ... o kadar, olduğu vakit [7b(19)].
tā kim: tā ki [35b(10)].
- ta^cab** (A.): zahmet, eziyet, sıkıntı [35a/4].
ta^cab it-: sıkıntı, eziyet çekmek [35a/4].
- ta^caccüb** (A.): şaşırma, şaşakalma [43a(7)].
ta^caccüb it-: şaşırmaq, şaşakalmak [43a(7)].
- ta^cālā** (A.): Allah anıldığında “Yüce olsun!” anlamında söylenen söz [11a(10)].
- ta^calluk** (A.): (Tas.) dünya ilgisi, dünyaya bağlılık [53b/7].
ta^callukdan kesil-: dünyaya olan ilgiyi, bağı bitirmek [53b/7].
- ta^cām** (A.): yemek [48b(10)].
- tā^cat** (A.): Allah’ın kulu olarak onun emirlerini yerine getirme, ibadet [42a(13)].
tā^cat it-: taat etmek, Allah’ın emirlerini yerine getirmek, ibadet etmek [42a(13)].
tā^cat kıl-: taat etmek [49b(10)].
- tabak** : yiyecek koymaya yarayan, aza derin ve yayvan kap [45b(16)].
- tabaka** (A.): kat, katman [44a(20)].
- tabān** (F.): parlak, ışıklı [49b(4)].
- tābi^c** (A.): boyun eğen, bağlı olan, birisinin buyruğu altında kalan [35a(2)].
tābi^c ol-: boyun eğmek, bağlı olmak, birinin buyruğu altında olmak [48a(17)].
- tabī^cat** (A.): yarıtlı, huy, mizaç [49b(9)].
- ta^cbīr** (A.): anlatım, ifade [36a(12)].
ta^cbīr it-: yorumlamak [36a(12)].
- tāb-istān** (F.): yaz mevsimi [49a(16)].
- tabl** (A.): davul [38a(10)].
- tāc** (A.): taç, hükümdarların başlarına taktığı, sorguçlar ve mücevherlerle bezeli başlık [36a(3)].
- tāc-dār** (F.): taç giyen, taçlı, sultan, hükümdar [40b(3)].
- ta^ccīl** (A.): acele ettirmek, çabuklaştırma, ivedileştirme [11a(19)].
- tağ** : dağ [8b(8)].
- tağayyür** (A.): başkalaşma, değişme [53a(5)].
tağayyür eyle-: başkalaşmak, değişmek [53a(5)].
- tağıl-** : dağılmak, uzaklaşmak [40a(3)].
- tağıt-** : dağıtmak, toplu durumda olan şeyleri birbirinden uzaklaştırmak, ayırmak [11b(4)].
- tağıtıcı** : dağıtıcı, dağıtma işini yapan [38a(12)].
- tağyīr** (A.): değiştirme, başkalaştırma [51a(13)].
tağyīr it-: başkalaştırmak, değiştirmek [53a(8)].

- tağyır kııl-**: başkalaştırmak, değiştirmek [53a(13-14)].
- tahıl** : tahıl, buğday, arpa, mısır, yulaf, pirinç gibi ürünlerin genel adı, hububat [8a(8)].
- ṭahir** (A.): temiz [51b(6)].
- taḥḳıḳ** (A.): doğruluğunu, gerçek olup olmadığını araştırma [7b(8)].
- taḥsın** (A.): güzel bulma, beğenme, takdir etme [34a/1].
- taḥsın it-**: tahsin etmek, güzel bulmak, beğenmek [34a/1].
- taḥsın kııl-**: tahsin etmek [10a(10)].
- taht** (F.): hükümdarların, üzerine çıkıp oturduğu büyük koltuk [7b(9)]; başkent, hükümet merkezi [7b(10)]; saltanat, hükümdarlık makamı [34a(10)].
- tahta çık-**: devlet yönetimini ele almak, saltanat sürmek [50b(12)].
- taht-u revān** (< **taht-ı revān**:F.): dört insan veya iki katırla taşınan vasıta aracı [37a/8].
- tahta** : tahta, düz, kalın ve enlice biçilmiş ağaç [8a(9)].
- taht-gāh** (F.): taht merkezi, başkent [35a(14-15)].
- tahtı-gāh** (< **taht-gāh**:F.): tahtgāh, başkent [34b(5)].
- ṭāʿife** (A.): bölük, grup, takım, fırka [54a/23].
- ṭāk** (A.): kubbe, künbet [40b/1].
- tākāt** (A.): kuvvet, güç [8b(9)].
- takdir** (A.): takdir, Allah'ın uygun görmesi, kader [51a(5)]; (bu, şu, o gibi işaret sıfatlarıyla) böyle olunca, o durumda [47a(5)].
- takrİR** (A.): anlatma [36a(11)].
- takrİR eyle-**: anlatmak [36a(11)].
- takrİR kııl-**: anlatmak [36a(12)].
- Ṭakṭakūş** : bir cin başı, önderi [47b(13)].
- ṭal-** : dalmak, suyun içine bütünüyle veya hızla girmek [8a(17)].
- ṭaleb** (A.): talep, istek; isteme, dileme [11a(7)].
- ṭaleb it-**: talep etmek, istemek [11a(7)].
- ṭālīc** (A.): talih, kader, kısmet, baht [49a(13)].
- ṭālib** (A.): talip, istekli, isteyen [11b(18)].
- tam** (< **tāmm**:A.): eksiksiz, kesintisiz [54a/38].
- tamām** (A.): eksiksiz, tam [35b(3)]; bitmiş, tamamlanmış [9a/5].
- tamām it-**: tamamlamak, işi sona erdirmek [8a(6)].
- tamām kııl-**: tamamlamak, bitirmek [54b/11].
- tamām ol-**: tamamlanmak, bitmek [9a/1].
- ṭamar** : damar, canlılarda kan veya besleyici sıvıların taşındığı kanal [39b(21)].
- ṭamu** : cehennem [49b(12)].
- ṭañ** : şafak vakti [41a(1)].
- ṭaʿn** (A.): yerme, ayıplama, sövme [51b(19)].
- ṭaʿn it-**: tan etmek, ayıplamak, sövmek, yermek [51b(19)].
- ṭanbūr** (A.): tambur, yay ve mızrapla çalınan, uzun saplı, telli, tahta, Klâsik Türk müziği çalgısı [41b(1)].
- ṭap-** : Allah diye tanımak, kulluk etmek [9b/16].

tapıl-	: tapma işi yapılmak [50b(5)].
tapu	: huzur, kat, makam [10a/40]; zat, hazret [36b/35].
tar	: dar, ensiz, genişliği az veya yetersiz olan [38b(1)]. tar ol- : dar olmak, darlaşmak [48b(3)].
tarāb	(A.): sevinçli oluş, şenlik [45b(18)].
taraf	(A.): yer, yön, cihet [35b(10)]; bir kimsenin soyundan gelenlerin hepsi [53a(18)].
tārīh	(A.): bir konuyu, geçmişi ve gelişimi içinde ele alan anlatı [51b(21)].
tarīk	(A.): yol, tarz [43a(4)].
tarr	(A.): aşağı inmek [50b(10)].
tarrār	(A.): yan kesici [35b(10)].
tartıcı	: tartma işini yapan, tartan [9a(9)].
tās	(F.): tas, su kabı [49b(5)].
taşarruf	(A.): kullanım, istediği gibi kullanma yetkisi [49b(19)]. taşarruf it- : istediği gibi kullanmak [49b(19)].
taş	: fiziksel ve kimyasal durumu değişiklikler gösteren, çeşitli renklerdeki katı ve sert madde [8a(14)]; mücevherlerde kullanılan yüksek değerli taş [11a(17)].
taşı-	: bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek [7b(18)].
taşıt-dur-	: taşıtırmak, taşıma işini yaptırmak [48b(12)].
taşlı	: taşlı, üzerinde değerli taş, süs taşı bulunduran [37a(9)].
taşra	: dışarı [34b(21)].
taşı-	: taşımak [11a(1)].
tat-	: tatmak, tat alma duyusu ile bir şeyin tadının ne olduğunu anlamak [42b(20)].
tatlu	: tatlı, acı olmayan, içilebilen, yenilebilen [42b(20)].
tavafān	(< ṭavvāfān :F.) : (daha, pek, çok) etrafını dolaşanlar [7b(4)].
tavar	: davar, binek hayvanı [43a(20)]; mal [34b/2].
tavīle	(A.): hayvan katarı, birbiri ardınca sıralanmış olarak bağlanmış hayvan sırası [34a(8)].
tavşan	: tavşan [40b(7)].
tavur	: tavır, durum, vaziyet, davranış [43a(3)].
tāvus	(< ṭāvūs :A.): tavus kuşu [45b(12)].
Tāyif	(< Tāʾif :A.): Mekke yakınlarında bir şehir [36a(5)].
tāyife	(< ṭāʾife :A.): kabile, topluluk, kavim [47a(5)]; takım, bölük [10a(13)].
tayr	(A.): kuş [48b/5].
tāze	(F.): bozulmamış, yeni, taze, bayatlamamış olan [45a(6)].
tāzelen-	: tazelik kazanmak, taze duruma gelmek [11b(13)].
tebdīl	(A.): değiştirme, başka bir duruma getirme, değiştirilme [51a(13)]. tebdīl kıl- : değiştirmek [51a(13-14)].
teber	(F.): balta [37a/7].
teberrük	(A.): mübarek sayma, uğurlu sayma [7b(13)].
tedārük	(A.): tedarik, hazırlama; edinme [42b(12)].
tedbīr	(A.): tedbir, önlem [51a(5)]. tedbīr it- : önlem almak [51a/1].
tefāsir	: tefsirler [53a(17)].

- teferruḥ** (A.): ferahlama, içi açılma [43a(13)].
teferruḥ kıl-: ferahlatmak [43a(13)].
- teferrüc** (A.): ferahlama, açılma [40b(18)]; gezinti [44b(16)].
teferrüc it-: gezintiye çıkmak [40b(18)].
- Tefsîr-i Kebîr** (< **E't-tefsîrü'l-Kebîr**:A.): 11.yüzyıl tefsir bilgini Saabbî'nin ünlü tefsir kitabı [52a(18)].
- Tefsîr-i Taberî** (F.): ünlü Türk müfessiri Taberî'nin tefsir kitabı [52a(4)].
- tekbîr** (A.): İslam dininde, Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini anlatmak amacıyla söylenen ve "Allahu ekber" şeklinde başlayan duanın adı; bu sözü söyleyerek Allah'ı yüceltme [49b(10)].
tekbîr getir-: "Allahu ekber, Allahu ekber Lâ-ilâhe illa'l-lahu va'l-lahu ekber, Allahu ekber ve lil-lahi'l-hamd." sözünü kendisine has makamıyla söylemek, tekbir getirmek [52a(15)].
tekbîr it-: tekbir getirmek [49b(10)].
- tekvîn** (A.): bir topluluğa ait olma belirten bir söz [47b(12)]; önder, baş, başkan [7b(21)].
- tel** : çeşitli maddelerden yapılmış, kopmaya karşı dirençli, ince uzun nesne [10b(1)].
- telbîs** (A.): oyun, hile [54a/19].
- telef** (A.): boş yere harcama, yıpratma [39b(1)].
telef it-: boş yere harcamak, yıpratmak [39b(1)].
- te'lîf** (A.): telif, eser yazma, kaleme alma [51b/2].
te'lîf ol-: eser yazmak, kaleme almak [51b/2].
- temâşâ** (F.): seyretme, gözleme, bakma [44a(8)].
temâşâ it-: seyretmek, bakmak [44a(8)].
- temcîd** (A.): sabah namazı vaktinden önce belli makamlarda ve Arapça olarak minarelerde söylenen niyaz ilahisi [45a(5)].
- temelluk** (A.): yaltaklanma [49a(17)].
temelluk it-: yaltaklanmak [49a(17)].
temelluk kıl-: yaltaklanmak, yaranmak [53b/7].
- temsîlât** (A.): temsiller, yansıtımlar [53b(11)].
- temür** : demir [37a/6].
- ten** (F.): beden, gövde, vücut [7b/10].
- ter** (F.): taze [7b(13)].
- terk** (A.): ayrılma, bırakma [40a(4)].
terk it-: ayrılmak, bırakmak [40a(4)].
- terkîb** (A.): birkaç şey karıştırılarak meydana getirilmiş şey [8b(5)].
- ters** : hayvan pisliği [48b(16)].
- Tersâ** (F.): Hristiyan [53b/11].
- tesbîh** (A.): Allah'ın bütün noksan sıfatlardan, kusurlardan beri olduğu, insana ait niteliklerin kendisinde bulunmadığını ifade ederek onu yüceltme, ululama; "sübhanallah" (Allah'ı, bütün eksiklik, ayıp ve kusurlardan beri tutarak öylece yüceltirim.) deme [9a/2].
tesbîh it-: tespih etmek, Allah'ın sıfatlarını söyleyip onu yüceltmek [9a/2].
tesbîh okı-: tespih çekmek [49b(12)].

tesellā	(A.): teselli, avunma [50a(5)]. tesellā bul- : teselli bulmak, avunmak [50a(5)].
teṣlīm	(A.): bir şeyi yeni sahibine verme [8a(5)]. teṣlīm it- : teslim etmek, bir şeyi yeni sahibine vermek [8a(5)]. teṣlīm kıl- : teslim etmek [8b(3)].
tevḥīd	(A.): Allah'ın bir olduğuna inanma [45a(12)].
teʿvīl	(A.): sözü çevirme, bir sözü veya davranışı görünürden başka bir anlamda kabul etme, çeviri [43b(13)]. teʿvīl it- : tevil etmek, yorumlamak, bir söze veya davranışa başka bir anlam verebilmek [43b(13)].
Tevrīt	(A.): Tevrat, dört kutsal kitaptan Hz. Musa'ya ineni [37b(1)].
tezyīn	(A.): bezeme, donama [34b(2)]. tezyīn it- : bezemek, donamak [34b(2)].
tırnak	: tırnak [53a(21)].
tīg	(F.): kılıç [45a(12)].
tīg-endāz	(F.): kılıç atan, nefer [37a(7)].
tīg-zen	(F.): iyi kılıç kullanan [45a(16)].
timsāḥ	(A.): timsah [8b(15)].
tinnīn	(A.): büyük yılan, ejderha [8b(15)].
tīr	(A.): ok [45a(15)]. tīr ü kemān (F.): ok ve yay [45a(15)].
tīr-endāz	(F.): ok atan, ok atıcı [40b(5)].
tiryāk	(A.): panzehirler, bazı hastalıklara ve zehirlenmeye karşı kullanılan ilaç [38b(16)].
tīz	(F.): tez, çabuk [46b(13)]. tīz ol- : çabuk olmak, acele etmek [46b(13)].
tīzirek	: derhal, hemen, çabukça [34a(5)].
toġ-	: var olmak, dünyaya gelmek [38b(6)]; (gök cisimi) ufuktan yükselip görünmek [42b(6)].
toġra-	: keserek parçalara ayırmak, doğramak [8a(12)].
toġrı	: doğru, yönelmiş olarak, doğruca [41b(17)].
toġru	: doğru, gerçek, hakikat [35a/4]; doğruca, yönelmiş şekilde [35a(6)]. toġru yol tut- : doğru yolda, Allah yolunda gitmek [36b/9].
toġur-	: doğurmak, dünyaya getirmek, yavrulamak [40a(2)]. toġurmali ol- : doğurmak üzere bulunmak [40a(2)].
toġın-	: dokunmak, değmek, isabet etmek [38b(6)].
toġıt-	: vurmak, kesmek [45a(12)].
toġu-	: dokumak, iplikleri örerek bez, halı, kilim, kumaş elde etmek [36a/9].
tol-	: dolmak, bir yere iyice yayılmak [9a(6)].
tolāb	(< dolāb :A.): kuyudan su çekmeye yarayan ağaç veya demirden yapılmış çark, sudolabı [35b(12)].
tolāblu	: dolabı olan, dolap sahibi [35b(12)].
toḻaṣ-	: gezinmek [10b(2)].
toḻdur-	: doldurmak, dolmasını sağlamak [9a(8)].
toḻın-	: ay, dolunay durumuna gelmek [49b(5)].
ton	: don, elbise, dış giysi [36b/21].

- ton-** : donmak, hareketsiz kalmak [37a/3].
tonan- : donanmak, giyinip kuşanmak [36b/21].
tonat- : süslemek [37a(12)].
toprag : toprak, yer kabuğunun, toz hâline gelerek canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü [7a/4].
toprag ol-: toprak olmak, ölmek [7a/4].
toprak : toprak [8b(10)].
toy- : doymak, açlığı kalmamak [36b/36].
toyır- : doyurmak, tatmin etmek [11a(18)].
toynak : at, eşek gibi tek tırnaklı hayvanların tırnağı [45a(20)].
toz : toz, çok küçük ve hafif parçacıklara ayrılmış olan toprak [40b/2].
toz- : toz halinde savrulmak [40b/2].
tök- : dökmek, akıtmak [40a(1)].
tuğ : tuğ, eskiden başa veya sancak tepesine takılan at kuyruğu [42b(9)].
tuhfe (A.): armağan, hediye [7b(13)].
tur- : hareketsiz durumda kalmak, oynamamak [10b(2)]; bir yerde bulunmak [36a(6)]; hareketsiz durumda olmak [48a(15)]; bağlanmak, kendini vermek [47a(5)]; kurulmak, yapılmak [7b(15)]; ayağa kalkmak [41a(6)]; belli bir durumda bulunmak [45b(2)].
туру gel-: ayağa kalkmak [34b(14)].
turfetü'l-ayn (A.):gözün daha önce hiç görmediği,yeni, tuhaf,şaşılacak şey[8a(14)].
тургур- : durdurmak [43a(14)].
turna : göçebe, yüksek boylu, iri bir kuş, turna [46a/20].
туррăc (< dürrăc:A.): sülüne benzer, eti gevrek ve lezzetli bir kuş, turaç [45b(15)].
Tûsî (A.): İranlı bir şair, Nasuri'd-din-i Tûsî[7a/6].
tuş : taraf, cihit, yön [39b(20)].
tuş gel-: tesadüf etmek, rast gelmek, karşılaşmak [39b(20)].
tut- : ele almak, elde bulundurmak [36b/14]; avlamak [7b(19)]; kiralamak, hizmetine almak [35a(6)]; bırakmamak [47a(1)]; ele geçirmek, yakalamak [35a(8)]; kaplamak, istila etmek [40b/1]; var saymak, farz etmek [53b/15]; herhangi bir durumda bulundurmak [35b(9)]; yaklaştırmak [37a(11)]; yapmak, amel etmek [9b/19]; kurmak [44a(3)].
tuţaklu : dudaklı [40b(6)].
tuţıl- : tutulmak, tutma işi yapılmak [34b/1].
tūţî (A.): papağan cinsinden taklitler yapabilen bir kuş, dudu [7b/2].
tuţî-veş (F.): tuti gibi [54a/5].
Tüt mā'āhāyıl : bir cin başı, önderi [8a(21)].
tuţul- : tutma işi yapılmak [40b(2)].
tuţy- : işitmek; sezmek [9a/1].
tuţyūr (A.): kuşlar [9a/1].
tü : tüy, yün, kıl [40b(4)].
türăb (A.): toprak [50a(18)].

Uu

- u** (F.): ve, ile [7b(17)]; veya, yahut [41b/4].
- uca** : oturak yeri, kış [45a(20)].
- uç** : uzun bir nesnenin baş veya son noktası [10b(4)]; sınır, hudut [34a(20)].
- uç-** : düşmeden havada yol almak veya durmak, uçmak [8a(2)].
- uçmak** : cennet [50b(9)].
- uçmaçlık** : uçma [47b(19)].
- uçucu** : uçan, uçma yeteneği olan, uçabilen [9a(8)].
- uçur-** : uçma işini yaptırmak [46b(9)].
- uçuş-** : hep birlikte, toplu olarak uçmak [45b(5)].
- °üd** (A.) : ut, iri karınlı, kirişli, mızrapla çalınan telli Türk müziği çalgısı [41b/4].
- ° ufünāt** (A.) : ufunetler, pis kokular [39a(15)].
- uğra-** : bir yerin yakınından, yanından, içinden geçmek [38a(21)]. maruz kalmak, karşılaşmak [53a(19)].
- uğru kapu** : yapıların esas kapıları dışında, göze batmayan bir yerindeki gizli kapı [34b(20)].
- uğurla-** : çalmak [46b(20)].
- uğurluk** : hırsızlık [35a(7)].
- °uğab** (A.): kartal [46a/19].
- °uğalā** (< °uğalā: A.): akıllılar, akli başında olan kimseler [45a(10)].
- °uğūl** (A.): akıllar [36a/3].
- °uğūl erme-**: akıl erdirememek, izah edememek [36a/3].
- ulaş-** : varmak, gelmek [42a/3].
- ulaşdur-** : ulaştırmak, ulaşmasını sağlamak [9a(4)].
- °ulemā** (< °ulemā: A.): âlimler, ilim sahipleri, bilginler [37b(1)].
- ulı** : erdemleri bakımından pek büyük, yüce; itibarlı, saygı duyulan [46a/2].
- ulu** : erdemleri bakımından çok, pek büyük; itibarlı, saygı duyulan, şerefli [7b(7)]; (somut şeyler için) büyük, pek büyük [8a(4)].
- ulus** : millet [35b(9)].
- °ulvi** (A.): yüce, yüksek [38a(7)].
- um-** : bir şeyin olmasını beklemek, istemek [46a/14].
- °umğ** (A.): derinlik [8b(2)].
- °ummān** (A.): büyük, engin deniz, okyanus [42b(17)].
- °unşur** (A.): madde, kök, esas [40a(16)].
- unut-** : hatırlamamak; önemsememek [44b/4].
- ur-** : vurmak, çarpmak [45a(18)]; ses çıkarmak için bir şeye hızlıca değ -mek, değdirmek [45a(15)]; basmak, koymak, uygulamak [11a(15)]; yüksek olarak ses çıkarmak, haykırmak [41b(15)]; yerleştirmek, koy -mak [8a(10)].
- urğan** : keten, pamuk, kenevir gibi çeşitli dokuma maddelerinden yapılan ince halat, urgan [42b(9)].

urıl-	: vurulmak, yerleştirilmek, koyulmak [42b(7)].
urın-	: takınmak [36a(4)].
uruş-	: vuruşmak, çarpışmak [34b(18)].
usr	(A.): sıkıntı, darlık [50b(18)].
uş	: işte [35b(9)].
uşak	: çocuk [41a(3)].
uşan-	: kırılmak, parçalanmak [49a(20)].
uşat-	: parçalamak, ufaltmak [9b/18].
uşşāk	(A.): âşıklar [8a(18)]; Türk müziğindeki temel makamlardan biri [41a(21)].
utan-	: sıkılmak, mahçup olmak, korkmak [11a(12)].
uyan-	: uyku durumundan çıkmak [43b(9)].
	uyan gel- : uyanı vermek [43b(9)].
uyar-	: harekete geçirmek (?) [34b(14)]; uyandırmak [43b(13)].
uyıt-	: uyutmak, uyur duruma getirmek, uyumasını sağlamak [41a(18)].
uyku	: uyku [35b(16)].
uyu-	: uyumak, uyku durumunda olmak [40b(20)].
uzak	: uzak, çok uzun sürede gidilen, çok ötelerde olan, ırak [11a(21)].
uzat-	: başı, elleri veya bacakları bir yere yöneltmek [45b(10)].
uzlġ	: uzluk, yumuşaklık, ihtiyat [38a(10)].
uzluġ	: uzluk, yumuşaklık, ihtiyat [39a(11)].

Üü

- ü** (F.): ve, ile [7b/11].
üç : ikiden bir fazla, üç [7b(13)].
üçer : her birine üç, her defasında üçü bir arada bulunan [40b(8)].
üçüncü : üçüncü, sırada ikinciden sonra gelen, üçüncü [9b/39].
üçünci : üçüncü, sırada ikinciden sonra gelen [7b(13)].
üleşdür- : bölüştürmek, paylaştırmak [9a(9)].
ümem (A.): ümmetler [9a/2].
ümerā (<ümerā²:A.): emîrler [37a(12)].
ümīd (<ümmīd:F.): umut, umma [44b/5].
ümīd **üt-**: ümit bağlamak, olmasını, olacağını ummak [44b/5].
ümīz (<ümmīz:F.): ümit, umut, umma [4a7(21)].
ümīzini kat^e it-: ümidini kesmek, artık olacağını beklememek [47a(21)].
ümīz-vār (<ümmīz-vār:F.): ümitli, uman [51b(5)].
ümmet (A.): kavim, millet [7b(7)].
üsküf : başlık [45b(13)].
üst : bir şeyin yukarı, gökyüzüne bakan yanı [8a(6)]; bir şeyin dış yüzü, yüzey [11a(15)]; vücut, beden [36b/36].
üstüne var-: saldırmak [36b/32].
üş- : üşüşmek, çokça gelip toplanmak [39b(19)].
üvez : bir tür sivri sinek [46a/23].
üyük (<ibibik?): hüdhüd kuşu (?) [34a/1].
üzere : üzerine, üstüne [41b(1)].
üzeri : bir şeyin yukarıya, gökyüzüne olan tarafı [7b(15)]; beden, vücut [7b(21)]; bir şeyin dış yüzü, yüzey [37a(6)].
üzre : üstüne, üzerine [9a(15)]; üstünde [40b(19)].

Vv

- vahş** (A.): yabanî hayvan [9a/1].
- vākīra** (A.): düş, rüya [43b(7)].
- vākīrā** (A.): gerçi, her ne kadar, ... ise de [10b(19)].
- vākīr ol-**: vuku bulmak, olmak, ortaya çıkmak; geçmiş olmak [42b(4)].
- vākīf** (A.): bir işten veya durumdan haberi olan; bir şeyi elde eden [35a(11)].
- vākīf kıl-**: bir işten veya durumdan haberdar etmek [35a(11)].
- vākīf ol-**: bir işten veya durumdan haberdar olmak [37b/1].
- vakıt** (< **vakt**:A.): vakit, zaman, saat; günün değişik saatleri [8a(11)].
- vākīr** (A.): vuku bulan, olan, düşen, ortaya çıkan; geçmiş olan, geçen [42b(4)].
- vakt** (A.): vakit, zaman, saat; günün değişiklik saatleri [8b(19)].
- vakt ol-**: vakti gelmek, zamanı olmak [35b(8)].
- vakti ki** (< **vaktā ki**:F.): o zaman, ne vakit ki, olduğu vakit [11b(16)].
- vakti kim** (< **vaktā ki**:F.): ne vakit, o vakit içinde, o zaman [51a(3)].
- vaktın** : vakit, zaman [38a(10)].
- vāle** (F.): bir tür ipek kumaş [37a(11)].
- vālih** (A.): şaşırılmış, şaşakalmış, hayrete düşmüş [35a/6].
- vālih ol-**: şaşırıp kalmak [35a/6].
- vallāhu a'lem bi's-şavāb** (A.): Allah daha iyi bilir. [9a/5].
- var** : var, bulunan, mevcut [7a/4].
- var it-**: var etmek, mevcut hâle getirmek [54b/16].
- var-** : erişilmesi istenilen yere ulaşmak, ayak basmak, vasıl olmak [7b(9)].
- vaşf** (A.): vasıf, nitelik, hâl, sıfat [36b/15].
- vaşl** (A.): ulaştırma, birleştirme; ulaşma, birleşme [9b/33].
- vay** : vay, acıma ifade eden bir ünlem [48b(16)].
- ve** : ve (A.): ve [7b(3)].
- ve hem:** hem de [38a(21)].
- vech** (A.): sebep, münasebet, vesile [7b(5)].
- vefā** (A.): vefa, sevgi bağlılığı, dostluğu sürdürme [49a(16)].
- ve'l-ādiyāt-zabḥa** (A.): Kuran-ı Kerim'de bir sure [45a(21)].
- velekin** (F.): lâkin, fakat, ama [47b(3)].
- veli** (F.): ama, lâkin, fakat [7b(12)].
- veliki** (F.): ama, lâkin, fakat [50b(18)].
- velikin** (F.): ama, lâkin, fakat [42a(1)].
- Verhem** : k.a. [35b/14].
- ve sāyir** (< **ve sā'ir**:A.): sayılmış olan birkaç şeyin başka benzerlerinin de olduğunu belirtmek için kullanılır [52b(10)].
- Vesvās** (A.): bir şeytan adı [48a(13)].
- ve yāhūd** (A.+ F.): yahut [51b(15)].
- vezir** (A.): vezir, "paşa" ünvanını taşıyan yüksek dereceli memur [36a(15)].

vilāyet	(A.): dostluk; (Tas.) velilik, ermişlik, Allah'ın kulunu, kulunun da Allah'ı dost edinmesi, Allah'la kul arasındaki karşılıklı dostluk ve sevgi [50a(15)]; il, şehir [36a(4)].
vir-	: herhangi bir durum veya şey ortaya çıkarmak [8b(5)]; bırakmak, teslim etmek [8b(4)]; bağışlamak, ihsan etmek [9a(2)]; birleşik fiil yapımında kullanılan yardımcı fiil [35b(7)].
vīrān	(A.): yıkılmış, yıkık [53b(8)]. vīrān it- : viran etmek, yıkmak [53b(8)].
vīrāne	(A.): yıkılmış, pek harap olmuş [49a(16)].
vişāl	(A.): kavuşma, bulaşma, bitişme [54a/30]; sevgiliye kavuşma [34a(5)].
vuşlat	(A.): sevgiliye kavuşma [37b(13)].
vü	(F.): ve [34b(21)].
vücūd	(A.): beden [8a(2)]; var olma, varlık [48a(19)]. vücūda gel- : var olmak, varlık durumuna girmek, oluşmak [48a(19)]. vücūda getir- : var etmek, oluşturmak [50a(9)].
vürūd-bādī	(F.): geliş sebebi [9a(16)].
vüzerā	(< vüzerā ?A.): vezirler [37a(12)].

- yaprak** : yaprak, bitkilerde, genellikle yeşil olan ve türlü biçimlerde bulunan bölüm [39b(10)].
- yapraklandırıcı**: yapraklandırıcı, yaprak çıkmasını sağlayan, yapraklandıran [39a(13)].
- yār** (F.): sevgili [34a(5)].
- yar-** : uzunlamasına bölerek ayırmak [8a(17)].
- yaradıl-** : yaratılmak, yoktan var edilmek, vücuda getirilmek [50a(15)].
- yarak** : hazırlık, teçhizat, gerekli şeyler [37 (1)].
     yarak eyle-: hazırlık yapmak [54a/25].
     yarak gör-: hazırlık yapmak [37a/1].
- yarat-** : yoktan var etmek, vücuda getirmek [40a(10)].
- yarındası** : ertesi, ertesi gün [11a(6)].
- yarışdur-** : yarıştırmak, yarışmasını sağlamak [44a(13)].
- yas** : matem, yas [45a/25].
- yaşag** : yasak, yapılmaması istenmiş olan [44b(17)].
     yaşag eyle-: yasak etmek, yasaklamak [44b(17)].
- yaşan-** : karargâh edinmek [44a(9)].
- yāsemen** (F.): yaşemin, güzel kokulu, kırmızı veya sarı renkli çiçekleri olan bir ağaç [42b(4)].
- yaş** : ıslak, nemli [38b(4)]; ağlandığı zaman gözlerden akan sıvı, göz yaşı [39b(21)].
- yaşar-** : yaşla dolmak [39b(21)].
- yaşıl** : yeşil [10b(1)].
- yat-** : bir şeyin üzerine veya bir yere boylu boyunca uzanmak [34a(2)]; uyumak veya dinlenmek üzere yatağa girmek [34a(18)].
- yatur-** : yatırmak, yatmasını sağlamak [34a(9)].
- yavaşırak** : en yavaş, pek yavaş [38a(5)].
- yay** : ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerili metal veya ağaç çubuk [40b(6)].
- yay-** : bir şeyi açarak, bir alanı kaplayacak biçimde sermek [45b(12)]; her -kese duyurmak [42a/7].
- yayıl-** : döşenmek, serilmek [44a(9)].
- yaz** : ilkbahar [10b(20)].
- yaz-** : yazılı anlatımla ifade etmek, yazıya dökmek [41a(20)]; sözü, düşün -ceyi belirli işaret veya harflerle ifade etmek [5b(8)]; yaymak [40b(8)].
     yaza ko-: sermek, yaymak [40b(8)].
- yazıl-** : yazmak işi yapılmak [50a(8)].
- yazu** : yazı, yazılmış olan [50a(12)].
- Ye'cüc** (A.): kısa boylu kavim, Çin milleti [39b(18)].
     Ye'cüc Me'cüc (A.): ortalığı fesada vereceğine inanılan, kısa boylu olduğu söylenen kavim [39b(18)].
- yed** (A.): el [10b(15)]; kuvvet, güç, kudret [9b(11)].
     Yed-i Beyzâ-ı Mūsâ (< Yed-i Beyzâ?-ı Mūsâ: F.): Hz. Musa'nın Firavun'a karşı mucize olarak gösterdiği beyaz ve parlak eli (Mecaz olarak olağanüstü hâller, kerametler ve meziyetler için kullanılır.) [45b(2)].
     yed-i kudret (F.): kuvvet eli, gücü bir yere ulaştırın el [10b(15)].

- yel** : rüzgâr [9a(6)].
- yeleklü** : kalemlî tüyü olan [40b(6)].
- yem** : hayvan yiyeceği [48b(16)].
- Yemen** (A.): Arap yarımadasının güneybatısında bulunan bir ülke, Yemen [36a(5)].
- Yemenî** (A.): Yemen'le ilgili, Yemen'e ait [36a(6)].
- yemişlendirici** : yemişleyen, yemişlenmesini sağlayan [39a(13)].
- yemn** (A.): sağ, sağ taraf [10b(16)].
- yetmiş** : altmış dokuzdan bir fazla, yetmiş [36a(9)].
- yetmiş iki millet**: bütün milletleri veya karma karışık toplulukları belirtmek için kullanılan bir söz [36a(9)].
- Yezdân** (F.): Allah [44a(7)].
- yığ-** : yığmak, üst üste koymak [34a(20)].
- yıgıl-** : yığılmak, çokça birikmek, toplanmak [42b(21)].
- yık-** : parçalayarak dağıtmak; tahrip etmek, bozmak [46a/3]; (yük için) indirmek [8a(6)].
- yıl** : sene, yıl [38b(4)].
- yılduz** : yıldız, ışık saçan gök cismi [42a(4)].
- yırtıcı** : başka hayvanları parçalayarak yiyen, beslenen hayvan [9a(9)]. (mec.) becerikli, iş bitiren [38a(16)].
- yi-** : yemek, ağızda çiğneyerek yutmak [39b(19)].
- yidi** : yedi, altıdan bir fazla olan [9b(3)].
- yigin** : kuvvetli, zorlu, şiddetli [42b(21)].
- yigirmi** : yirmi, on dokuzdan bir fazla [36a(9)].
- yigit** : yiğit, alp, kahraman [46/5].
- yil** : yel, rüzgâr [8a(2)].
- yil yut-**: ağızını havaya açmak, hava almak [8a(2)].
- yil-** : esmek; koşmak, acele yürümek [46b(21)].
- yilek** : kuş kanadında bulunan kalemlî tüy [9a(8)].
- yilken** : yelken, teknenin direğine uygun biçimde gerilip bağlanarak rüzgâr gücünden faydalanmak suretiyle tekneyi hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü [11b(7)].
- yimek** : yemek, yiyecek [44b/2].
- yine** : yine, bir daha, tekrar [34a(5)].
- yin-** : yenmek, yemek işi yapılmak [8b(11)].
- yinil-** : yenilmek, yemek işi yapılmak [9a(2)].
- yir** : yer, dünya, yeryüzü [36a/2]; toprak [7b(18)]; bulunulan, oturulan, yaşanılan mekân [9a(5)]; ayakla basılan, gezinilen taban [8a(10)]; ülke, diyar [8a(7)]; herhangi bir işe veya şeye ayrılmış olan [34a(17)].
- yir altı**: yerin yüzeyi altındaki bölüm, yer altı [39b(9)].
- yirine gel-**: yerine gelmek, yapılmak [34b(4)].
- yirine getür-**: yerine getirmek, yapmak [42a(14)].
- yirine koy-**: yerine koymak, saymak, ... gibi görmek [53b(5)].
- yirine yitür-**: yapmak, yerine getirmek [38b(21)].
- yirlü yirinde**: bulunduğu yer, uygun yer [7b(16)].
- yir yirin**: bölüm bölüm, taraf taraf [45b(5)].

- yirinde** : yirinde, zamanında, yeri uygun düşerek, gerektiği biçimde olan [11a(14)].
- yirine** : yerine, bir kişinin yerini almak üzere [50b(5)].
- yit-** : yetişmek, gitmek, ulaşmak, erişmek [11b(1)]; ihtiyacı karşılayıcı nitelikte olmak, kâfi gelmek [8b(9)].
- yitiş-** : yetişmek, vasil olmak, erişmek, ulaşmak [34a(11)].
- yitmiş** : yetmiş, altmış dokuzdan bir fazla [40b(20)].
- yitür-** : yetirmek, ulaşmak, eriştirmek [11a(4)]; tamamlamak, bitirmek [8b(1)].
- yitürici** : yetirici, yerine getirme işini yapan, yetiren [39b(15)].
- yivele-** : yuvarlanmak [39b(1)].
- yoğ** : yok [36a/3].
- yok** : yok, var olmayan [7b(11)]; bulunmayan [10a/42]; değil [47a(19)]; var olmayan nesne [36a/3].
- yok ol-**: ortadan kalkmak, varlığı sona ermek [43a(4)].
- yoksa** : yoksa, aksi takdirde [11a(9)]; sayılan; ihtimallerin dışında başka bir ihtimal için kullanılır [42b(18)].
- yokuş** : yükselerek devam eden yol, yokuş [40b(7)].
- yol** : yol, kara üstünde insanların veya ahyvanların geçmesi için açılan ve -ya kendiliğinden açılan yer [42a(17)]; yolculuk [35a(8)]; (Tas.) Hakk' a giden, ilâhî huzura ulaştırır vasıta [11a(9)].
- yola gir-**: yola koyulmak, yola çıkmak [41a(8)].
- yol al-**: yolda ilerlemek [51b(16)].
- yol az-**: yolunu şaşırarak, yanlış yola girmek [43a(4)].
- yoldaş** : yol arkadaşı [35a(1)].
- yort-** : sefer etmek, sürekli yol gitmek [35b(14)].
- yu-** : yıkamak [10a(13)].
- yukaru** : yukarı [10b(5)].
- yumşak** : yumuşak, katı olmayan [38b(5)]; ılıman [39a(20)].
- yumşak kıl-**: yumuşatmak [38b(5)].
- Yünâni** (A.): Yunanlı [7b(4)].
- yurt** : yurt, mesken; memleket [42a(15)].
- Yûsuf** (A.): Hz. Yakub'un oğlu ve İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biridir ve güzellik sembolü olarak tanınır [11b(15)].
- yut-** : yutmak, ağızda bulunan bir şeyi yutağa göndermek [8a(2)].
- yüce** : yüce, ulu [8b(10)].
- yücel-** : yücelmek, yükselmek [43b(14)].
- yük** : araba, hayvan vb. nin taşıdığı şeylerin bütünü, eşya [34a(19)].
- yüklen-** : (taşınacak şeyler) bir yere konulmak, yüklenmek [35a(1)].
- yüklet-** : yükletmek, yüklemek işi yaptırmak [34b(16)].
- yüklü** : yük sahibi, yükü olan [34b(16)].
- yüksek** : belirli bir yere nazaran daha yukarıda bulunan [43b(11)].
- yürek** : kalp, yürek [48a(13)].
- yürek tağla-**: kalbini yakmak, acı çekmek, içine ateş düşürmek [48a(13)].

yüri-	: yürümek, yol almak [10b(2)].
yürüdücü	: yürütücü, yürüten [39a(13)].
yürün-	: yürünmek, yürümek işi yapılmak [51b(15)].
yürün-	: yürümek işi yapılmak [54a/24].
yürüt-	: akıtmak [50b(1)].
yürüyüş	: yürümek işi veya şekli [51b(16)].
yüsr	(A.): rahat, kolaylık [50b(18)].
yüz	: doksan dokuzdan sonra gelen sayı, yüz [7a(15)].
yüz	: başta, alın, göz, burun, ağız, çene ve yanakların bulunduğu ön kısım, surat, yüz [10a(13)]; yüzey, satıh [8a(2)]; neden, sebep [10a/2].
	yüz bul- : yakınlık, ilgi görmek [41a(11)].
	yüz çevür- : ilgiyi kesmek [50a(13)].
	yüz dönder- : yüz çevirmek, terk etmek [51b(7)].
	yüze gül- : yalandan dost görünmek [35b/11].
	yüz karalığı : utanılabacak durum [45b(15)].
	yüz sür- : secdeye kapanmak; sevgi, saygı belirtmek [7b(9)].
	yüz tut- : yönelmek, rağbet etmek [11b(17)].
yüz-	: derisini soyarak, derisini çıkarmak [8b(17)].

Zz, z, z

- zabı** (A.): sıkı tutma [49a(21)].
zabı it-: zabt etmek, sıkı tutmak [49a(21)].
- za^ʿferān** (A.): safran [8a(18)].
- zāhir** (A.): açık, meydanda, aşikâr, belli [10a(17)]; meydanda olan görünüş, bir şeyin dış yüzü [10a(16)].
zāhir ol-: belli olmak, ortaya çıkmak, görünmek [45a(9)].
- zahme** (F.): kudüme vurulan ucu topuzlu, uzunca değnek [41b(1)].
- zahmet** (A.): eziyet, sıkıntı [37b(10)].
zahmet çek-: sıkıntıya, eziyete katlanmak [37b(10)].
- zahmetsüz** : eziyetsiz, kolay, emeksiz [44a(7)].
- za^ʿıf** (A.): zayıf, güçsüz [7b(11)].
- za^ʿıf-mizāc** (F.): zayıf yaratılışlı [47a(1)].
- Zāl** (F.): ünlü İran pehlivanı, kahramanı Rüstem'in babasının adı [46a/1].
- zāmin** (A.): kefil [39a(11)].
zāmin ol-: kefil olmak, güvence vermek [39a(11)].
- zan** (< **zann**:A.): sanma, sezme [49b(19)]; şüphe [54a/24].
zan it-: zannetmek, sanmak [49b(19)].
- zarāfet** (A.): zarıflık, incelik, naziklik [7b(4)].
- zarar** (A.): zarar, eksiklik, ziyan [40a(5)].
zararı deg-: zararı dokunmak [40a(5)].
- zārb** (A.): darp, döğme, vurma [41b(13)].
- zāri zāri** : inleye inleye [49/19].
- zāt** (A.): kişi, kimse [9b/38].
- zebān** (F.): dil, lisan [9a(15)].
- zeberced** (A.): zümrüden dah açık renkte, zümrüden daha değersiz bir süs taşı [8b(6)].
- Zebūr** (A.): Hz. Davud'a inen kutlu kitap [37b(1)].
- Zegulen** : bir şeytan adı [52b(9)].
- zehr** (A.): zehir, ağı [38b(17)].
- zehrā** (< **zehrā**:A.): beyaz ve parlak olan [38b(17)].
- zehre** (A.): çiçek [35a(1)].
- zehrlü** : zehirli [38b(12)].
- zehr-nāk** (F.): zehirli [38b(15)].
- Zelīhā** (A.): Hz. Yusuf'un hanımı [11b(16)].
- zelīl** (A.): hor, hakir, alçak, aşağılanan, [41a/2].
zelīl ol-: aşağılanmak, hor görülmek [41a/2].
- zem** (< **zemm**:A.): kınama, yerme, ayıplama [53a(20)].
zem it-: kınamak, ayıplamak, yermek [53a(20)].
- zemān** (A.): zaman, vakit [9b/20]; çağ, devir [9a(16)]; süre [10b(2)].
- zemāne** (A.): vakit, devir, şimdiki zaman [34a/2].
- zemherir** (A.): kara kış [38a(8)].
- zemīn** (F.): yer [42a/2].
- zenān** (A.): kadınlar [49a(16)].
- zencebil** (A.): zencefil, baharat olarak kullanılan bir toz [8b(12)].

- zencire ur-
zencir (A.): zincir, bağlamaya yarayan şey [39b(18)].
zencire ur-: zencire vurmak, zincirle bağlamak [39b(19)].
- zer (F.): altın [9a/6].
- zer-baft (F.): sırmalı, sırma ile dokunmuş [45b(12)].
- zer-keş (F.): altınla işlenmiş [45b(13)].
- zerre (A.): zerre, çok küçük parça [9a/5].
- zerrece : çok küçük parça hâlinde, zerre kadar [41b(12)].
- zerrin (F.): altın; altından yapılmış [7b(15)].
- zerrin-kemer (F.): altın kemerli [45a(15)].
- zevâl (A.): zail olma, son bulma [49b(6)].
- zevk (A.): zevk, haz [49a(16)].
zevk u şafâ: (F.): zevk ve eğlence, eğlenme [49a(16)].
- Zeyd ü °Amr (F.): “Ahmet Mehmet”, “Hasan Hüseyin” gibi, herhangi bir erkek kişi anlamında kullanılır [46a/21].
- zıll (A.): gölge [34a/2].
zıll-ı Huzây (F.): zıllullah, Allah’ın gölgesi (halife ve hükümdar - lar için kullanılmış yüceltme sözü [34a/2].
- zırh (F.): zırh, demirden dökme veya örme, vücudu silahlara karşı koruyan savaş elbisesi [49a(21)].
- zift (A.): katrandan elde edilen, kolay kırılabilen, sıcakta eriyen, siyah, parlak madde, kara sakız [53b/4].
zift ol-: kararmak, yüzü kara olmak [53b/4].
- zihn (A.): zihin, anlama, unutmama, bilme gücü [10a(20)].
- zıkr (A.): anma, anılma [7a(15)].
zıkr it-: zikretmek, anmak, anılmak [7b(19)].
zıkr ol-: anılmak [9a(16-17)].
- zînet (A.): süs [53b(2)].
- zinhâr ve zinhâr: sakın, aman, asla [51a(10)].
- zîrâ (F.): zira, çünkü [10a(17)].
- zîre (< zîrâ: F.): zira [9b/17].
- zişt (F.): çirkin [46a/10].
- ziyâ (< ziyâ: A.): ışık, aydınlık [10a/41].
ziyâ vir-: aydınlatmak, ışıklandırmak [10a/41].
- ziyâde (A.): çok, pek çok [40b(20)].
- ziyâfet (A.): misafir ağırlama [46b(13)].
ziyâfet it-: misafir ağırlamak [46b(13)].
- ziyân-kâr (F.): ziyan edici, zarar veren [39b(12)].
- zuhûr (A.): meydana çıkma, görünmek [49b(21)].
zuhûra gel-: meydana çıkmak, peyda olmak [49b(21)].
- zulm (A.): zulüm, haksızlık, eziyet [9b/14].
zulm it-: zulmetmek, eziyet etmek [9b/15].
- zulmet (A.): karanlık [9a/5].
- zulümât (A.): karanlıklar [49b(7)].
- zurâfa (A.): geniş getiren memelilerden çok uzun boylu ve boyunlu, ot yiyen hayvan, zürafa [45a(20)].

zübāb	(A.): sinek [8b(14)].
Zühre	(A.): çoban yıldızı, Venüs [43b(7)].
zü'l-celāl	(A.): Allah anıldığında “celāl sahibi, celalli” anlamında kullanılan söz [36a/2].
zü'l-hımār	(F.): eşek sahibi, eşeği olan (?) [46a/18].
zünbūr	(A.): eşek arısı [45b(4)].
zürriyāt	(A.): zürriyetler, nesiller, kuşaklar [11a(2)].

KAYNAKLAR

- Ahmed Cevdet Paşa, *Lehçe-i Osmânî*, Ankara, 2000.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, c.1,2, İstanbul, 1988.
- Büyük Türk Klâsikleri*, c.2, s.:292-294, İstanbul, 1985.
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara, 1992.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1994.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul.
- Ersoylu, Halil, *Menâkıb-ı Mevlânâ*, Ankara, 2001.
- İslâm Ansiklopedisi*, c.4, s. 649-651, Eskişehir, 1997.
- Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi*.
- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Ankara, 1993.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih ve Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.I-III, İstanbul, 1993.
- Redhouse, Sir James W., *A Turkish and English Lexican*, Constantinople, 1987 (new impression).
- Staingass, F., *A Persian-English Dictionary*, Great Britain, 1977 (sixth impression).
- Şemseddin Sâmî, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul, 1317.
- TDK, *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, Ankara, 1995.
- TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara, 1988.
- Timurtaş, Faruk K., *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul, 1995.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.3, s. 239-240, c.8, s.61-64, 72-74, İstanbul, 1988

ÖZGEÇMİŞ

İbrahim KÖZ, 1975 yılında İstanbul Bahçelievler’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Bahçelievler’de tamamladı. 1994 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaya hak kazandı. 1998 yılında buradan mezun oldu. Aynı yıl Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaya başladı. Askerlik görevini yedek subay olarak yaptıktan sonra 2001 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde, Türk Dili dalında yüksek lisans öğrenimi yapmaya hak kazandı. Evli ve bir çocuk babası olup hâlen Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

TIPKIBASIM

شاکه در آرزو فلور برونه بقیه
در بستان مجلیس الخیر
چون عیانت ایلدی قوم سن
سوز بر پشه ایلمیشم دز بنیاز
چون نظای ویرن نلکه نظاز
سولیکر دستغ بولور کور سوز مجمل
سولیکر بلشیلدین قیسه سن
نادره واقع عترت سولیکر
حاجتی فرده سینک بودد ولی
اولوز انجانک دماغی مستحبات
ای برادرت جید صورت جان ورن
کمدن اطللس ورت بدن شکر
حسین حواسین آدر حسیچون
تا کجا بک اجنتا من من کوروز
سکلمان کایسک درت یوز اکیچی مجلیسک در کیند دوز
سوز لرن شکیچی مینک شیرین اوز
سوزله کوی ایلدک نودن کی عجب
سوزله حد غنیلدی کسان معنوی
سینک لبراع اولماقن آن اوزک
قاری ماسلمان محمود اول امیر
حمده سوزلادی اولوزنج کوه
فانک احمد پاشه اولدی چاکو کی

ماه شدک کج بولاسن ماه کت
حسد و بی حد اولغذایه لوی غما
آز اولدی مجلیسه اکلک و کت
سکر قذک دما اوزن سوز دیمک
سوزلدر احسن حدت املع کلام
عذمدی فلانک دیابت ایلیم
شرح اده ورن که سیکان یقینه سن
ختره ایشیرین سوزی ایدر نقل
رو حیصون فلانک دماغی دلی
رو حوز ابحون هر که ادر حیره عا
حقیل انشا الهیوب ایمان ورن
ای قوی نعلیه ادرن مینک جلا
اول محقق محمد ماله حسیچون
عسبر ورنک دیسک رت الاز
سوز لرن شکیچی مینک شیرین اوز
سوزله کوی ایلدک نودن کی عجب
سوزله حد غنیلدی کسان معنوی
سینک لبراع اولماقن آن اوزک
قاری ماسلمان محمود اول امیر
حمده سوزلادی اولوزنج کوه
فانک احمد پاشه اولدی چاکو کی

نقش سیکن اش که سکر بوله کن
دوت یوزور مجلیسه اولدی نلکه
چون نساخت امرین اچلدن اچکار
طوطی منلی سوزده شکر پیسته
کایکاهلکته ورنه سوزی اچیل
حسین بلشیلدی حکایت ایلیم
بوندک اوز که چوق عجبات سولیکر
که ایدن تحسین سوزمه اهل عقل
بوندک کلن اویدیت دیکر کاتب
حق تعالی حاجتی نلستون روا
چاره منصرفون دویدن سین بشکر
خرمسوز باقیله ادرن معده مطا
عسبر ورنه دویسه اکلک کوروز
در مسکله مستطایه مهم کلام
نقله کل ای نقین کوی عذلیب
طوطی سنکرمیک آیین اولوز
فونک الیه دارکن سوزله سوزک
کوز حیف غمزه که ایزد در موت
نولدی باشکی نعلایمی ورحم بر
که اولدی بزمان اهلک شکیچی اچی
شاکه سوزده شکر ای اولدی نبات

بولدی موندن مجاریده نجات
خو که اهل علم و ادب هسند تا که نکلان اولور بچین
فرستک کاجز مه ایله یکن تاز
تک صحت و ادرن سوبله کلام سولور ب شد سلیمان
وز سلوة دفع ادرت ذل عظمین در کسان کاتهد بقیس لغتان حکیم قولده سخن مکنان جفا یقین و جهر
کشانان سوره یاقین و افلاطون بوانی نعلیجه صرافان جواهر طراکات و کوانان امراب قضاحت و در حق
اعزیزون مسکلمان کلیم سوزلک نغزیزون مزلقات بیغم حرمی الله بهم اذات اول و جنیده ابلح حکایت مریخ
میرنج روایت قلوب ابدزر که نسه نیکه سلیمان نبی تک دیوان اوانی و سلطنتی حکمتیه محکوم اولان بکیز
اتک خلقینی بوجمهله اوچی عظمند کوز بک بقیس الجی بلی که سلیمان حضرت دم نه مرتد اولور سلطاندوز
انسان رین حکمتیه مطیع فرمان برات و دمی نغزین بلی که سلیمان هسند دنیا به باد شاه کلدی و اکاهنا
ادمی زاد بک برامته حکم فلیدی بکس الجی بخت اوکته واربت سیر سلیمانیه یوز سورت بان نخته باش قویب
ایلدک واربت بیکوهر شک چرای نخت مرکز بند قویب فصیح لسان بزله دماغلوب ایندی که باقی الله بن
صیغف لیلک عالی علی الحسندر که معلوم مرضه احتیاج بون اگر جنبه بنش کیش لروم بی حدوی شمار دیت
بلی حسرتن اختیار ی اولدوی اولدوت درگاه کاهه کلاورکن خدنگه سرت اندر همان بقیس بخار کوزده
نخته لردن اوج نسه بوزک فلیدی اول نامه دهنر ایچی شک چرام کوهرا اوچی فصحه اچین که اب بر دیوت
نخت مرکز بند سلیمان تطهیر بند قویب دماغ لیلک فین بچین کوف کیدی اندک سلیمان حضرت حکم ایندی که سفند
ز دین کوی کوز دیر نظر مفرسز قودن الجی بکیرت ادرینه اوزدی بو اثناده خون سلیمان دمی کلدی
نسه چونکه دیوان سلیمان بوجمهله که طوزدی جمله بوسلیمان خوشندان نه سوز و نه کلجی فلوزدی بولو بوزن
دیوار نقشی اولن ساکن طوزدی انا که لوسد و حیا بی یوق چکل و حنه بجزر بک اچدرت دیوان سلیمان
کلوت بک بزدلوانته کوندن اکه کز خون طایش کوز لدر زدن جزوات جمع ادرت بجزدن قوه بلانکر کوی
بالقل طویب کوز نلری دکی اولور بلی اولان سوزنا که سلیمان دیوانک عظیمین روق بقیس اولان بکس لغتان
حکیم نبل بو که خون طایش جوی لک ملامتیه بک بیون المعطه در لردی و روق کوز بوز بک کوه فاق جوی لری
خدمین ادر لری و هر روق بک جوی تک ادرینه بر جوی تکون سلیمان امریله باش دکنیدی و هر بوق بک جوی

بارگاهی او بر حق

کاوشی

مژگانها و خنده بچنگه در میان سکیمانی

و اجلدی بر لب اغریوب دمالر بلوت
 که لمر نوب الفسار که و دلیدی اندک مسنون مقرر از قلعوت با یکدی
 جوی از طاینت بمنزل عمارت سکوت سقار که سواد شد در پسته او در زبانی میخیزد سکیمانی بر لبه ابرویان یغوزن
 کند دست بر زبون سبندی نوز مرسک میداری بری که عسکر سکیمانی اطامه اقتیدی جووز و کلبی بیزن
 بیروز سوله طولدی سوسین نماز کسخت اول سوزن ایندرا سکیمانی آبارده و کین خون کجید و اندک سبایی
 آهسته آهسته سوت برک کار و نماز کن طایندی سقا و طردی دمی اول نرسن سسک از کجید کجین سبلی اریبی
 سوبله طولدیوت هواوی سقاده سکیمان سحبت از دره قناده سقاده جیوت با من سقده جیوت بیک لیکه در روت اجرومی
 ویز سحی و ذانه طار سحی قوسله سقار ع اودن سواد شد در مکه با نکلده لکته اولو یسنت پیلوت اندک جونا اولو
 این رجه و دخیله طوندی سوز در نماز و لریجه سالی سسبع اودن بک بر آسته بین ایکی سبک اندی شاهه الفی سقار
 ستر سکا فر لجه بچنگه جوی سکیمانی پیلوت سکر سوز بیلر که اجلدی سوز در دن سوز جیوت بلینس الی
 سیدن سوز اجلدی اندک سکیمانی سحی و م بلینس لیبیه لکته پیلوت کوز دیکه بر سید بختله کبی اول غایت سواد
 جیشی از ای که غیرت عرق قده دو تا و لیس ملول و عیون لکته زیند او در دن اندک سکیمان نایه بلینس
 ای که اوبت سوزن کیدرت لفسان حکیم الیه سوزدی حکیم دمی نایه سقاده تاروت سقار سبلیه سقار اولوب
 ایلع از دره قلعوت سکیمان کلبه دما تاروت قسبع لسان پیرین زبان بر لبه نایه او سوزن اندی که با سکیمانی
 زمان سبایی لیکه سحی بلینس الی سکه حصه نو که نایه کوز درت مسوز و درت باری بود که دیکه
 اولوز نام سقار سقار بر لبه دیش نایه بلینس ایضا کیر سبایی نایم اول جوف الی
 سالی اول که جوند ز انک خلیقی رازق اول که خلیقه و برزین سسک ایندن نوزده اول قوی و برز
 سوبه جوهر سکه یا قوی و برز قدریکه کاب نوز ساندی اول لفظ کوزدن سحی ماله قلدی اول
 قدری انوارین در دره آستان نلیس بجزن سحی نایه نایه سکر اسدنه جوهر و برز
 حال ایندن معدیه سوز در و روز طردی انبان اودن کوا بیلر و لکته انجو بلینس سقار سقار

لذات کلمات

یکتداز بوق عدد نه سره فراز
 نامه بدت حمدره بقیس ادم
 هب رفیتداز تو خلقی سجا
 پیشه سره در عالمه اجنه عدل داد
 لیکه ملله اثنا که بوندن حشد سره
 که سببه ملکه ترید کوفته اول
 کونه طبعنا دم او شدیم بر بویی
 خرنکه نامک او قیدزای شه جواز
 سقوی بلیدم شیخ حیدر رسول
 حشرتک انما که امنا استخوان
 که ابلی که کوندردی بر شهر بیان
 دایه تر فرما آن ادرسک ملک و مال
 کوره دت دوستک ای این مللاذ
 یا که ایله امر ای دین حق خدا
 کوز اوله ایلیک بحاش صد
 اول اول که حشره تر که ای شهر بیان
 کوند دوت و سن و میل در مابند قید
 هم ایچی شکل اولد زاکله برکن
 سوله نامک سویدن در کل جواب
 برلنک ارکه اولیا هیچ شکلاذ

قار ملاشدن ایدن رعایا ات
 حشر کلدن اول حنک بیجانری
 نمالکه تم ابرو سره جیه کیدن
 آمر حبتی دوز انتر بشکر
 کینه طلسمه کورین دینا دواذ
 سهوله طبعی کونه اندک خطا
 لیزید مزیره حق منزه وحل
 ناکه مکتوب اجزه یزدک نامحل
 مؤمید اولدم همیزه اول زمان
 مؤمنیه اولدر خصیه و منفیه
 ایلی کوندردن سکا اینر زمان
 یادینه سین مایلی انکیله قولک
 کوندرا این اوله دنمن ایسه آن
 که درینک حشره قند زحق رسول
 کیم سکلان اولدر خلقی سجا
 بونله دعوی ایدریشک کجیات
 کوندرت بک حرب اوغلان کلغدار
 پس نبوت قوتیله بر کمان
 حل ادوبن شایتم اول فریاد ریز
 ریز او صد کولدن لغت ایش دکل
 حق بوسکت بلکل ایله پاک ذات

نذریندن بی حیاب و بی شمان
 که دعایک دستگیر و رکب ری
 پندی انابه نیلکیمر بملکی خطا
 حکیمی قلدر ایدنر انا که شو
 پید اناسه بازده دزجد سره
 که طهری کونک خلقی سجا
 حشر کلدن کلدی اما جون بی
 مؤندم امرک نیکه آف بر عجل
 امرکه ما مؤراوک ایدر رسول
 بکلدر کونله کورنر اول کجایه
 اول قدر مال کوندرت بر بی شمان
 من کیمرک ساکه اولد خلقده قول
 نادریندن بودن حشره سراد
 بملک و مایلی ایمره نقطه سوال
 دینته کرمک کرک بقیس هسه
 منکلدره وان لطف اوتوب در کل جواب
 بک دینی با کیم دخر حبله عبیر
 قیری اوغلان آیرا شبودمان
 قمعیه کوندرت بر ساکه آبت
 یزراچندن مینر برن جیتیش دکل
 هکر او جیحی شکل اولد ز پادشاه

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

ب و ن کا

اور زکیاء و محمود کا

لیکہ میں ہر روز کہ اول کو مرگ
 مسرتک ایلیک چہ زین جو مر
 حق ہی و زحسرتک بلد مر عمو
 بند سرتکہ یوز شردن صبح رشاد
 باقی سین حسرت بلوز گھر آکہ واز
 لیکہ سوزک ایزاتہ بر صفا
 حی صلوات اللہ علیہ بحکمہ بلینتک نامہ شدت بر منقلہ سلطان سوز لیکہ الندی مایست سنجن کوربت
 بلقیس عاقلہ مک منیل پاکہ اول نیکہ و کاملہ مک ذہنی پاکہ ہزار باز تحسین بلوت آمد مک اندک
 اول او ملا ندری دفر لری کہ بلینس کوند زین اری واربت نظیرہ کوز زید لاکر فرار اولتار شکلتن و اولتار
 فرزند شکلتن بدی کتہ مرت اید مردی ایدت حکم ایدی مری کوز زید سلیمان حکم ایدی کہ نوز لاکر
 یوربت یوربت اول کہ فیر ل طایفہ سیدن اری نندن موی اوجتہ قوت آمدن اول کوز دہ الیہ سوزبت
 یوربت یوربت و اول کہ ادرکن طایفہ سیدن موی اری نندن الیہ فرزند کی ذوقی یوربت موی ہار یوربت
 یوربت کوزت حکم قوتلہ اوت یوربت سین سلیمان حسرت ہم ادرکن لری دیشلری و سعیدن و جیشیدن
 و حر کلر دت و عیشلر دت و ن اوزت بلیدی دچی سین ادرکلیدن اری دیشلری طایفہ یوربتن آمدن لدر کوزت الملیرہ
 د اعل اولدی زیرا کہ کینک نیر زینت طایفہ حیدر یوربتہ کوز دیشلر زبیرت المر دینن من مر بہر شہر نظر
 غافل و دانا اولین بر کسوی و ن ادرکن ہر دوز اوردی ہر کینک نیر معلو ز اولتار
 طایفہ یوربتن ایلیک کجیبی سرحکم طایفہ آمدن سلیمان ہم اول اگری دکلر جو مر
 الیہ الوبت و آفاق و رت جو غزلی رہن ادرکن از منیہ کل دی ادرکن زبای نیرہ کلدی الموار دینجہ سلیمان آکا
 سوز لری و کومری نظرنن فردی دیر ایلیک اری شرتل کوزت یوربت چندان نایند فریدی ادرکن اول آفاق و رت چناریک

البت ایچہ قطعاً

رندہ الشرا و ج منیل قوت

سین بقول ایدت ورا اوز و عورت

سوز بود ز کہ سوز لری سوز لری

ایز لاشن نیکہ سوزبت سین و کس

سرحکم طایفہ سلیمان

مایت سنجن کوربت

تحسین بلوت آمد مک اندک

اولتار شکلتن و اولتار

نوز لاکر

الیہ سوزبت

موی ہار یوربت

و سعیدن و جیشیدن

امد لدر کوزت الملیرہ

نیر زینت طایفہ حیدر یوربتہ

کوز دیشلر زبیرت المر دینن

من مر بہر شہر نظر

میر معلو ز اولتار

کینک نیر

معلو ز اولتار

کوزت الملیرہ

کوزت چناریک

ان اوج جبرین امرینه الذی وحی لیسیر الله وینت بریدت طوڑی اندن اول اگری اولنگر کومرک
وحی زمان نظر ادوت طوڑی وحی یورینت اولنگر لجه کدی طوڑی دوت کوی یوڑی عاریت اول
جوهرک اولنگر زبانتی چندی اولنگر برنگل ارسشی جوهر اولنگر لجه کوربت حدینت تمام ادوت امره دیستان حریر
ایمن فریب سلیمان نظر فریب واریت دلجه دماغا بلوت نظر نه و شو طوڑی سلیمان ای حور کوربت حریت و کت
بر کومرک چران کوردهی وحی مکتبت سر تفری هذال دن اشعه دبر وانه ل ستهنک تر اندن بر کارد
الموازی منت لاینت اول کومرک جبرای فویته کوربت انجان کوربت یلنگر سر مکت بلکن انما وری خد سیکه
سلیمان دم ذکر کاهنک اول دای حامن اولدی زرا کله باذ کما فلجد سیتی ادا ای کینه لاجر و کله ارسه
کرت که بخله قوللغ انک انجان نینلندن عالی دکلدانیه کوربت کوربت ایدر شعیر
لکن اداکان ایکان و سفدره فلک بد کور علی الانجان ایکان نظر
بکله خدمت ادوت دولت بر لوز مال و ملک و خلیعت و بنت بر لوز هر کینه ازینه ملک سایه سی
نیک کن شاه اولرین اول تحت بر لوز سن رخما قوللغه بخله املاج فرود بریتی ارضه اول اگری اولنگر
جوهره که دیستان حریری که کوردهی محبتین فلوت هزار بار آرتیلداز و اندن سلیمان یغبر علیه التکلام حکمه
الذی اول قوم قبیله سوی الیه الذی هر چه ناکه نظر یلدی کوردهی که بر قومم ایچده شاهه سوؤد ننگ سوی
ادوکی معلوم دکل ادن ملاء ازینت و جمیع انجان و انهار ازینت موکل اولن بیکه ایدن ربانی بر لکه کلدوت ایجان اولن
بوتت غایب لک ازیندن بد قدره سلطون اسما ایضا دللرند مذکور اولن اسما اللعک ایچی ایمن اوت موکل ای
دموت ایدی کوربت سخته معجز و سلیمان بر لکه موکل اب بلیک کیمت شیل دموت حایر اولن کلدی سلیمان بخت عیارت
خلق کورلرین سلیمان خدمت حایر اولن کلدی ملایکه دلجه سلاز و بریت دماغا یلدی اندن سلیمان و سوؤد بر لکه ناموکل
ای خبر فرنگا که بر قومم ایچده که سوؤد کوردهی کور کدن یا عبت اقبه ویزدن میوزت جفته سوکی موکل جراب ویزد که
بر قومم ایچده که اسپا بی عریفه دز که واقیانه یغور کوی کور کدن ایضا قندی تیردن یوقار و یکار سوی کوی مر و ب
چغدی ای که بختین امر ادوت تمام اولنگر بریتی باذ ای شند سکرند که آنک عرقی الوب بر فشمه فریلد ویز
جوابت و برجت سلیمان بی دخی علیه القل و التلامر بلیس الیه ایدی با تا جید بلیس کا ا اولکده حق سخته و شتا

توبت لظالماتي
 انزلت بنا ناله سبحانه كوس جلدتوب التي كعبك كوند ديمو
 التي بوند بوبكده اما به بزر بقت موز اذ ان جانب سلمان بن جندب كذبي بته جوبك
 عطية درايي كه ما عديت التي دعي انزلوا اكر امله اوداسند كوند دي كه كيدي اذن سلمان ذي توبت تحندن ائله
 اوتوب كلوت خاصه كذبي بواتا دكن دعي اعلم دعي اولدي سلمان اذت اوتوب اختام غارين دعي قلدي اورداد
 اوتوبت وعا فلوت ال نوزة كه بوزدي اذن فدهند دعي سلمون ابو بكر ذي سجاده كاريه نوزدي بون سلمان اذن
 بجا دذي دعي ناع قادرن بليكن كمي نوزاد وقلدون و سوال قت جوبت حلي كمي بربوزنه دوتب سوزت بوزت
 سوزت سلمان دذي اوتوبت دعي كريب جكلوبت اوكه باش قلديت فصيح ليا لله سليمان دما فلوت ايندي كه
 نط ..... با سلمان ذكر الله ناطات بالفي ياد
 بحر و بره و بلك برات و اخرا اولك تاكك
 هر خطريان حمر نيك جفلازه رسالها
 تا سلمان هدهدي بجا ربه اله تله
 و جهله مدح اوتوبت سلمان بوه هذ هذك فصلت بحسين بليغ قلدي اذن بليغ اوتوبت جيفه ناره لوت كوندن
 براه اندي ولي آه اوردك لري سياه اندي اذن هدهد اينديك يا بتي الله سلكت ملكك الوكك ان براه تاكك
 بليغ دليسه شجرتك براه اوتوبت و ان بلكه سب نه هج قصه بوسعي اذ هذ كمي كه ماله اتركه بوسعي ميدتي و مر
 زليخا استردي بوسعي صديق اذن بقردي و نوي كه زليخا ايمانه كلوت بوسفك حلال اولدي بوسفك زليخا
 بقر اولدي بونك بيلي شوگا بكره كه الله دنيان امران اذكي جفندن دنيا اكا بوز طور بكي بوسف دعي زليخا
 ابد زده يا بكار بندن بچون امران اوتوبت زمان اولن خردن محبوب و مطلوب سن ملك را بكن ديم بركه
 ابي دوست سني بركه بركه كورن غير معسومه تله اتمه ذوبت بوسعي ان توروك شعير
 و كذا بمرت من حسين ولكن عليك من اوري وقع اختيار ابي اندي با سلمان بليغ دن او تروم
 بيه كه بوسف سوال سكا بيا ابره در اندي فتمه بوسف اوتوبت بليغ ال كه بليغ اينا اخباره بوسف سكا

فيا بوجور

قوله اذ جردت يدي كولا بر مدينه مكاب كوز ايجي كلوز دكله نفعن عليك من ابناء الزئيمه انت بر فردا ذلك لظنك
چون نفعت الله وزدي اول ايلك ساكن اولدي بين توبت يدي اولك كوش اذوب بنديه تحين اوز
شده سلیمان زمانه اول ملك سكر حكما قولنجي سلیمان حضرتك بلفس ايجن هدهد هسفن
كوت ايتدي كه بايني الله جرنك زان دلبره صبر ايمكه بحال بون لجهه صبا سلك كندك سبور سلكنه اوج انا
كلنجي سده اوج ايلك واردا مدي اكر دركك كه تاز جمال بيزك كورين دسالنه بزاج كون ايجنه ايرت حبال
لفس كورين جرت زه سكر ايله بولجي خيمه زحر كا قبله بار و بگا هيله او تا غوجا دوي بله دوزي مارتيله
حبيبي ايسانيله نصيف الليل ايجن كور سوزك صبح اولنجيك سا سلكنك صحران المونب سوز سوزك سده جادو
ينه جادو كورن او تا فلون انا كور سوزك طوليله كوي چكوزك الموي تاز ايل بگلا سوزك دوز كورن چكوزك بولجي
بگوزن دوشكوز دوشكوز بر اعب او تا فلون او تا غنه يا تور سوزك ايجنه صاخ اولك ايجي كورن اجا سا سلكنه
كلدن كورب سجه انا بلفس واره تا مكي صوب سلكنك سلكنك اناج سلكنك ملك سلكنك جرنك صبح
حسره مغرندز كه بلفس ايتدي حيره واره اكلونب اباغلن طرايعه كلوب ينشه نظر
بوليله ديون اولدي ساكن اولك ايتدي تحين سوزنه انا ملك بلدي اولك اراميل مكر و نيك زان
طوندي بضم اول ببي ظل خدائي ديد عاقل كنه كورمايه خون سجت وغرور اولنا اول كاه دوز
سخر حكما قولنجي هسكه هدهد دن سليمان بي حضرت عم بوجواب معنوكه ايتدي عبات سخر
كوت زينه آفرين ايتدي دحي قوجا كخدائي كلبه ابا جلوي كوردي وارن پر بار شاه هلايون سقا
و جتي زن كورن ببط الاطن الرب و ديور عسرت جاوش كورنه كوردي و كلبش و مفليس حاضرا ايتدي انا
سلیمان حضرت عم بزرگ شاه هلايون خانه حكرا ايتدي كه ايجي بندني بزه نه قدر اولدي و اريه ريفلرله
خواب نفلدن يا تورك كورنه كور سوزك اولدن سا سلكنه سوزك و جتي زن و جتي ايتدي كه نه قدر بار و بگا
خيمه زحر كا هلدي و اريه و صد و هلدي و نسا هلدي و خيم بولجي جشم اذوب كورنك صبح اولنجي سا ملكنه
سوزك انا شمر اوجنه و ايجي او تا فلون جادو كورن قورن و سوزك بگلا و سوزك بر اعب سجه لوت
دوشه كورما خيلو صاحب خيمه جيمه سن ده انا دوشكوز دوشكوز ايتدي ما توره كور اولك سكره و توره مكر

چون چیت نیل کرین و ایلرین و قارلرین دوه لرین جیبین بقیف اللیل ایچین کوزه لرنا ساسلکجه بنوربت
کینه برلور برینه ایلرین طویلکجه حکوب دوه لرین جوکوب و قارلرین قطارله بغلسو قویب برلور برینه زین اده لر
واندن مکره کلوب کین لر ایلرکه سنده وین جی کونکده دیوله اندک قلا لر بلینس ایلر لیلک قنیه سی نیه واربت
کوزه لر دخی کلوب سلیمان حسرتنه خبر ویره لر محبتیل کلار سوز درازا نینه لومر امر سلیمان برینه کلوب الجیبی
رفیق لریله بریلر اول کجه جائه حوات لریله کوزدر لر فساد اچوبت اوجوبت بلینس تحت کاهی ساشیری او کین بریندا
بنوردر لر و چینی لر دخی او ناکلری خیمه لری رجا و زوری رحیمی یونکلری کوزدر لر در کلوب اوجوبت ساشیری میدانه
کوزر ب خیمه لری نوردر لر بارونکا غلاری اندوردر لر و بریلر دخی لیلکله رفیق لرین کادرو لو جا درنه انون دنگلا
یراعت یا نوردر لر و صدق و قلا لریندن لر و دیولر دخی ایلرین بیل لرین دوه لرین قارلرین جیبی رخلریله و یونکلر
اول کجه بقیف اللیل ایچین کوزدر لر ساشیرک او کین کیدانه بنوردر لر بیخ اولدن جیبی قیدی بنوردر لر
اندن کلوب سلیمان نظر کیندر همان اندک سنده و بر چینی قالدی کونکده دیوله نظر
خیمه حرکه طویلوب او کجه بر بارونکا اندر یلوبیش و پس نه قدر و ازسه طوز کا نور در لر
خدی بنوردر لر اولسا دکن سنر حکما قولیجه فحکه بر بلر چینی لر و دیولر امر سلیمان مو جیب
خدیق اول کجه که نماز اندر کلوب سلیمان کجا که کیندر لیلی دخی لوان لر ایلرکون غایب بقیف اللیل که کجادی
کازان باشی طوز و کلوب کوس جری غلری سن لری اویاربت خوربت لره خبر قیدی دوه لوه سنی حاضر یوبت الجیبی
اوتاغنه کوزدر لر دخی امیرا خوز باشی اندری ابرکدی و لیلک دخی رفیق لری جا در لو جا در نیک قالقوب شغدا اندک
یا زوبت ایلر این ابرکوب بو کلویون یونکلدر بو نیکا دن ساشیری قلعه سنک پاشا لری رجو بار و از زین نوسلر
بقوب بلینس او نه کلینک حکوب نوت لور کن نظر یلوب کوزدر لر که قلعه کابوی او کین باغ و نیجه لر او جید لشکر فونه
برده عوغا دغلب و از کوس جریلر جا لور شغدا اندک نیار دوه لور کوزر سوز و اندر سهیل اور شور و قارلر اغر شور
و حجبین دوه لر بغر شور و اندر نقر سیدن طاس کورون چکلوب اور آدن قلوبی قنل لری چاک ادر پس جاسوسلر
نوقونای ایندوت قلعه او کینه کیمله با دبعو کلدی صاب قلعه دره ادر نه خبر ایدر لر قوشلایب او عرو تا بر
اچوبت بزاق حصار آری جنبه اچوبت کوب لشر خیدلر و کلوب الجیبی نوندی بریندر کوزدر لر که قطار و مهازلر

از اوین اولوز بونگور نوگلدی اوین کسید کرک اول سبائلیکنه عزرائیل کز کز
ک کالب بگا بوزمه کلیمک دل من شهنک بن یکبه باندن مغیر شهنک جوت
اورته لیدن جودی ایله کون اول سبائلی مغیرون نیک نامز منزل اوج ایلین دوز اکلک مسمک
بوزله دیوب ایلی و زهنه ایلی بک نورودن افزحصار اولاری سنس دیکله ایلی لوجکات بیجه اولوز
ایلیع بل صخر وایت بیجه اولوز کوش ادرک بو عجاب قصه در صلقا دفع ادر بن عصیت
سک تر حکما قولنج حصار اولری ایلی ک غصبن کوریت ایله که سزله مجس بر سوز سونیک جانر دکل
باورد که سزیر مغیر شهنک بوزله در نیل ارنایغی کوره لرن باخود اوکه بن سبائلیکنه قلعه سجا وکبه واره لرقله
قابوس کوریت عن ایقین ملوب ایسار سن بره غصبا یا که وقت اولامکره او شاس دیوب ایلی حصار اولری جرات
درینک ایلی رفیق لرن بیج ادرت ایلی وارک بوزله مغیر شهنک نیل ارنایغی کوریت دخی تحکم ملوب بگا کورک
تا کز بولم ارنایغی کوریت بن کله دیوب رفیق ایلی بوزله نیوب هر طرفه کورک کوردر که مغیر شهنک نامر ویتان یوف
و نیل ارنایغی کوریت خود بر قطعه صوکورتن اول که بوزله سبائلیکنه باملری اوجک بوز کز هر طرفه باغ دستان
کل و غلبت جانجا باغدان لملو اولامکره ایلی استر حصار ایلی بوشین لملو اولامکره ایلی سزک بلبل و اوج
خرمادین هر ادرستان اوتمه شدت جکولر جان اولوز اندک سورت ایلی کلدر کورده کلردن خبر و در ایلی
ایتمایرت کند و ایته بندی حصار اولری ادرکنه بوز ملوب قلعه قابوسه کلدر سبائلیکنه وازی سبائلیکنه
قابوس کوریت عقل غوامس بکوز دریا سده ملوب بر زمان مختبر اولک ملودری بیدیکه سلیمان حضرتی دیوب کز
کوندوت کندوی خلعت او بقوده بوزکن کوز مثلر حیه و خرگاهله قطار و مهار و ارنایغی جیبی ایلی بکه سبائ
شهر کوز مثلر حق تعالی بد جوق شکر ادرت ارنایغی دوز داره خبر ایدر قلعه قابوسن اجوب ایلی ابحر اولوب
لمیش نلیر نه الدن ازان جانب بلیش دخی سلیمان حضرتی ایلی کد کوندری نه خبر کوز دیوبوز ایلی سلیمان دخی
دوندری ناکاه اولیکه سینه یقین تخنیکه فین بلیش بوزکن لاله سی خواجه سرانی سرو نینه کوریت ایلی بگا
مزه اولسونک سلیمان حضرتی کوندرد کلک ایلی کلیم خذ ستک یسه ادا قلش دخی بلیش غصبه کلوت ایلی
تخنیکه مغیر شهنک مغیر شهنک اربان فوایغ جابجه اوج ایلی اولوز مغیر ایلی مغیر شهنک

طوبى و نول طوبى بنا صميمه	اول خندا در بار شاهي بي زوال	لا تترك ولا تطير و في سكا
شاه او در كبر بوسلكران بنه ده	در كهذه حكيم موز افكند كدر	حق او در حلقه ابلدي بر يده سو
عاقبل اول دعوتهم قبل از بسول	نامه بدت كرسليماند از آ دفر	اين حقه ارسنوز كو كه سيد
كاتبير آلله طوبى خيكايه	بر ذري امرد زله ساك اناسيه	بوندن اسبق و سلكو كه اينهميك
خيم كونه بلكه و بلكون ايشيكه	حد هديه ساكه كوندد ز ريب	حقه ملك و بيدر صوب اول بوي
سوزي ايدت بهم آند بسول	لعل جوهره نيزله كوندد ز بسول	فا صدك كلدي كوز دي سيم و ر
عمره بلدي لعل و باقوت و كوهز	بيله كا نوز دي سجه خوب خطا	سوز قدو لاله خدق منتهه
بجي محبوبه كوز دي بنكه همد	كه اولدي حيران خسه بيت برامد	عور دني نويمش از و ك از طونيك
تا ليفتايه دوز و بئ طونيكه	خالكي ايشا بين دزه بسول	از سجد ز دني دن بر اصول
آله ذالك لو كوز دي بر كوهز	كختر ايلك ايجنه بر فل صغز	اين حقه حكمر بلكه ز سي سكار
موجبه كا جوز دي آكا ريمان	بر كلا بدان و ز دي بيته ناميدك	ديد سوزن بل سوزن كس خايدك
بغمدي كو كدن سوي بونك و دي	جشم دي ز دن سوي اولك و دي	چون نبوت بركه اندر بان تلك
بلد نام اي ات در بذر بر هتو	چونكه معلوم اولدي هر حالك سلك	يك بسول ايلامدر تاللك سلك
تا ميدكله كوز روين تا ليسي	مطلع اولد ز بلون احو الكيت	نامه بازوت ليله كو ندر ميك
قولغند سنان بوند و ندر بيشه	سويده اول يا بجا ايسان كسوز	كفر و شريك نيكه كو كلان كو
تا خور حا مير اول كه وار دوز او نكه	دشمن ملناغه يلوز و و نكه	كن سين آقا كه اي بر ي خيلا
تا كه عارسي اولك ايشه سن خطا	بوقه كوز ديت يله بن مخي	دير جند الندر و بن رحمتي
بشير امت بركه ايلتد از دها	بولميه ظالمنك الينك هيج رها	پر بجي دن او نكه ايلتد بلك
للكن تا بر اجوب طو يا نك	بليسانه كند و ز بيلد و در كز	اعلاد و بن حصه كلد و ردا
اويون تا سي اجعل كوزك	در صلوة آمن دوش او ازل	بكش حكما قولي
چونكه سليمان يك نامه شدت سبا ملك نيكه سوي نميش بود جمله كه بصفت ايشدي سليمان امرته ناموا		

اولن سلكنه الطاعت انبي اذن جميع بظلمه بووردی که بدی کوه ان ارفا قدین صورت بولستاین کون لدا
و اذن دیوانه طاعت کما علیه جریبه خاصه و ارب سلیمان حضرت یحیی برینجه نون از اوت کوزدی و اول
تخت که بلقیس اناسی اشقیش ادی هیچ بر باد شاهره انک کی تخت نین اولما شیدی و بلقیس اول تختی کدو جاید
ازد که سوزدی و یله کوزر مکه دخی فالر دکو لدی ایله اولسا بلقیس زحرینه شی و اودی که بدی قابوسی و اودی
دموزون بلقیس اول تختی خاصه کوزدیت اول حرینه کوزدیت بدی تا بودن ابحر و فویدیت اذن هر ما بولک
ازر بر کلید اورت بدی چیت قابوس دخی بدی کلید که کلید لوبت بر کیدی و قابوسین زرف کچی با سار اورد
دخی کدو ویرا غنه مشغول اولدی بدی کونن عتار قدین بووردی بظلمه نون اذن که بک نفس شیخ انداز کت
سازرین از بکر اوت صرف کوز بک جبه جوشن کوزر سایه داده اوت و بک نعرته زاول زولر بی سله
سیخه اوت اوت بک دوه و اوت بک ناز بوی قطار و نهادله اوت اکی بک عله جکوب و اوت اکی بک درین طاعت
کوزر و نعره جالدوت کوزمای اولدیت بکر کچی کون سجدت مبارک کونن قولر ساجده انرا اوقایه سواز اولوت
کدو دخی نیل از قاشده درین تخت اوزر کچی ب اووردی درین آل و اله من جبین لک و کونک طوندرک و اودی
لعل و جواهره طوندرک صاعده میولند و زرا امر اعرابه انرا سواد اولوت اشدر کوز نظر
کوزر و بووردی جالوبن کلدی عله بزوزین طوندری فو کج و حنه بکل رخسان بزوزین ایدی دموز
ازد مندک کون فرزدی چون کوزر بکر اشش شعله سدان طوندری کون اکلدی آهین بو کیدن بزوزین
نیزه لادن نیتان اولدی سنا شقه لادن طیمان اولدی هوا صوروش اوت کجه بزده کوزمای
دیزدی بهرام کون سازدی آبی ات یخندین یز اولت آهین حصاد کون بووردی اولدی عود ددن کوفیاد
قلدی چرخک یوزین درین سیز طولدی یز کون آری بیغ و بوز او کجه بلقیس بیونن حک روان
شده سلیمان دن یکا اولدی لدان ستر حکما قولیجه بو عظیمه بلقیس زنامه کلوت سلیمان کوز کت
اقا بر و رفقه موز ازان جانب سلیمان کلدی عله انک لار شه جونکه بلقیس الجینی کوزدی و کیدی دخی تر
دیورک بر یله ریخته کوزر دخی بز کجه انک اخیل بنا شهیه الدردی کسک و بر جینی کوندا که درینه جان
که کوزدی بلقیس دن خبر کوزر مکه بو کادان سلیمان بی دخی عله انکلام اوتی بر یونن قالوت با کوزر

مَلُوتٌ حَافِئَهُ وَابْنِي أَوْلَ كَرْنِ أَوْلَ كَرْنِ نَاصِحَةٌ ذَكَرْتَهُ إِخْلَاصَهُ دَعْوَتِ ابْنِي زَيْنِي كَعِ مَوْجِ خَافِيَةِ نَبِيِّ سَلِيمَانَ
حَضَرَتْ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَنُوهُ جَانِبَتَانِ يَدُ قَدْرٍ لَهُ مَسْطُورٌ أَوْلَانِ كَسَاءُ الْهَمَكِ أَوْلَ كَرْنِ ابْنِي أَوْتَيْتِ مَوْجِي بَادِ نَعْمَانَ
تِلْكَ دَعْوَتِ ابْنِي بَادِيَةِ نَجْمٍ وَسَلْمَانَ بَرِيكَةً دَعْوَتَهُ حَافِيَةَ وَابْنِي كَلْدِي مَلِكٌ دَلِيحَةٌ دُعَاؤُهُ وَابْنِي خَدِيشَةَ بَوَانِ
سَوْدِي سَلِيمَانَ حَضَرَتْ هَمِ مَوْجِي بَادِ كَوْرَبِ سَوَالٍ فَلَوْ ابْنِي كِه نِيلُ لَرَدَةٍ قَسِي لِي أَصْلُ ذَكَرَهُ دَوْرَ اسْتِ
وَأَسْرَكَنِ لَسْتِ مَرْسِيَةِ انْجَمِيَةِ وَبِحْكَ جَوَابِ وَرِدِكِهِ مَرْسِيَةِ لَيْدِنِ مَرْسِيَةِ وَبَادِ عَفِيدَتِنِ تَوَلُّوِي وَبَادِيَةِ سَيْدِنِ خَافِيَةِ
بَوْلَدُ وَرَبُّ خَبَرِ وَرَبِّكَ سَلِيمَانَ حَضَرَتْ هَمِ ابْنِي بَادِ مَوْجِي بَادِ نَعْمَانَ لِي تَهْ تَدْرِي تِلْكَ حَكْمَةُ ابْنِي حَكْمِ وَرَبُّ بَدِيحَةٍ
ابْنِي كِه مَسْكِرَةٌ ذَلُولِيَّةٌ حَكْمُ ابْنِي ذَكَرَهُ رُبْعُ سَكْرَتِ عَالِيَتِنِ اسْنِ نِيلُ لَرَدَةٍ أَمَّا كِه مَلُوتِي اسْنِ نِيلُ لَرَدَةٍ وَكَرَّ بَارِدَةٍ
وَدَمْعُ بَرْدَةٍ اسْنِ رَيْدِي نَافِثِ رَزَا لَيْدِنِ اسْنِ نِيلُ لَرَدَةٍ عَيْرِي وَرَبِّكَ سَلِيمَانَ نَبِي ابْنِي بَادِ مَوْجِي بَادِيَةِ نَشُولِ بِلِي مَلِكِ
ابْنِي وَرَبِّ كِه اسْمُ ابْنِي كِه اسْمُ كَوْرَبِي لَسْتِ مَرْسِيَةِ زِيْرَا كِه اَوَّلِ بِلِي مَلِيْسِي خَدِيشَةَ كَوْرَبِي وَرَبِّ ابْنِي كِه اَوَّلِ
ذَلِي بِي نَاجِ وَتَحِيكِهِ رَحْمَتِ نَحِيكِهِ طَبَلِ وَغَلِيكِهِ خَيْلِ وَحَمِيكِهِ كَوْرَبِي وَرَبِّ مَرْسِيَةِ ابْنِي كِه كَوْرَبِي ذَلِيكَ سَاكِ
بِرَاجِحِ انْجَمِيَةِ وَبِحْكَ مَوْجِي بَادِ ابْنِي بَادِيَةِ نَبِي لَرَدَةٍ نِيلُ بَرْدِ كَلْدُ نِيلُ وَابْنِي كِه رِي كِه اَوَّلِ نِيلُ كِه كَوْرَبِي نِيلُ
وَابْنِي كِه مَالِغِدُزِ طَالِغِدُزِ نِيلُ وَابْنِي كِه مَرْسِيَةِ دُرُ بَادِ مَرْسِيَةِ هَمِ سَبِيْلَتِ بَرْدُ لَرَدَةٍ اسْمُ سَبِي وَرَبُّ لَرَدَةٍ حَافِيَةِ
وَابْنِي سَكَايِكِمِ سَكِرَةٌ ذَلُولِيَّةٌ حَافِيَةِ مَنِ رَيْدِي وَرَبِّكَ مَلِكِ اَكَا بِنَشُونِ اَلْدَنِ مَلِكِ قَسِي بِلِي خَدِيشَةَ
رَا كَوْرَبِي سَكِ بَلِيْسِي اسْمُ بِلِي كِه كَوْرَبِي تَطْرُوكِ كَوْرَبِي كِه كَوْرَبِي كِه خَدِيشَةَ مَحَلِ اَوَّلِ بِلِي اَلْدِنِ وَرَبِّكَ سَلِيمَانَ نَبِي
دَعْوِي خَرَشِ كَوْرَبِي اَوَّلِ سَوَالٍ ابْنِي كِه بَادِ مَوْجِي بَادِ مَوْجِي بَادِيَةِ مَسْبَاحَتِنِ تَهْ دَرِيْنِ وَرَبِّكَ مَوْجِي بَادِ حَوَابِ وَرَبُّ كِه
بَادِيَةِ اسْمُ مَسَابِي كَوْنِ مَلُوتِي دِنِ اسْنِ نِيلُ لَرَدَةٍ كَا وَابْنِي وَكَأَنَّ سَحْرَةَ اسْمُ كَوْرَبِي بَرِيحِي دَكَلْدُ سَلِيْدُ بَدِيَّةُ
وَأَحْتِ خَشِيَةِ مَعِيَّتِ وَرَبِّ دُرُ بَلِيْسِي كَوْرَبِي كِه قَابِلِ دَكَلْدُ وَرَبِّكَ سَلِيمَانَ حَضَرَتْ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَوَالٍ ابْنِي كِه
بَادِ مَوْجِي بَادِ شِمَالِ حَقِيْقَتِنِ تَهْ دَرِيْنِ مَوْجِي بَادِ ابْنِي بَادِيَةِ نَبِي لَرَدَةٍ سِي اسْنِ نِيلُ لَرَدَةٍ نَافِثِ مَرْسِيَةِ وَرَبُّ
بَلِيْسِي كَوْرَبِي مَلِكِ اَلْدِنِ كَلْدُ تَوَلُّوِي نِيلُ لَرَدَةٍ اَمَّا كِه بَلِيْسِي كَوْرَبِي مَقْدَارِي شِمَالِ بِلِي كِه جَرِ قَلْبِكِهِ اسْمُ مَوْجِي دَرِ
بَلِيْسِي اَدَمَلِي وَرَبُّ سَبِي سَهْ جَانِبَتِنِ كَوْرَبِي كِه رِيْرَا كِه بَادِيَةِ نَبِي لَرَدَةٍ رِيْرَا كِه بَادِيَةِ شِمَالِ مَرْسِيَةِ وَرَبُّ
كَلْدُ كِه كَشْنِ اَوَّلِ اِبْلِيْمَةَ اَوْ مَرْسِيَةَ قَادِ يَنْوَرُ وَسَوْنِ اَوَّلِ اِبْلِيُونِ جَمْعِ اَوَّلُ لَرَدَةٍ بَارِدَةٍ وَرَبُّ لَرَدَةٍ مَوْجِي اَوَّلُ وَرَبُّ

وهم ذكره اوغور بربره لدا سوزنير اوغور كجه و حوت بيلدن قانلي سوزنير كه مازنير اوغور عدت كك اوز انا
كده صيغ نلوز دياك اوز درماعه قوت ووز و زكي شاع اوز و هو اي صيغ نلوز دياك اوز انا كنه سلیمان حضرت ايدري
كه باموكل باذ حوت بلي حقتنه نه درين بولمده كه بقميد در چك موكل باذ ايدري باني الله باذ حوت رومر قله بلي
شيماله فر شوا سن بيلد ز بغايت اسي دوزكم باشدن ريزا كه خط اشوا دن كلوز اول ولايت بغايت اسي در سيله اكه كركنه
الك اوز دن بكم رومر پدي ذكر ي گت اوز اول اجلدن حرارت و رطوبت كك اوز بدني نيس و ادي ما هل نلوز و هو ا
انرا اولد اكر بكمور كلوز رجه كه بز ولايتك چون انه طوم اوتلن اكر و حلي اول زجهن اسي سويه كونه سوز
ايلر و صوق سويه كونه اسي ايلر اكر بلبس كوزك مفقاري حوت بلي ايجك اولوزنه بلبسك حلفي اسي ان بولون
جوي هلاك اوز انا يه سلیمان حضرت ايدري باموكل باذ نسيم بلي نه درين حوت و يري كه باني الله نينه
بلي رحمت بلي و نر و حوت بلي نه در صبا بليك محميدن عاشقك اهدن مشرق آگاه اوبت خبر طر و برجي دوز
بده حيات بلبسك نسي جانه قوت بطر و برجي دن خين طبع دن تفيل ننه كوز حلي دكلدز بلبسك اولميره كوزنير
قازد دكلدز و چك سلیمان حضرت و ميه سوزي كه باموكل باذ ادي سقم حقتنه نه درين بوخدي ميني انا
الذن كلوزي و بلبسك كوزنير كه قازدي و چك حوت و برت ايدري كه باني الله باذ سوز رباحك و هو اسي
خضوما كه بو بريك كوزنير كه استر اوله خلايق سوزدن زوبت اكر في اوله زيرا كه سوزم بلي سوت كلدي ترا
بريش اولد اول سويه لاده حيا و نفايرت حشرات موزات چوق نلوز و سوزنير تراوت حيا، اهد و كي
اجلدن بغايت و هو ناك اولوز ديزا كه برايلان سوزن اراق بيرده اوله سوزدي ادي سس دوزن انا كه صا
زرايلان سوزنه ترايله دنغ اولوز بين سوزم بلي بريره اولن اول و هو ناك نفايرت حياتك انا عي و حشر انا
اسوك انرا لوزيه كوزنير و هو سوزنير و سوت نلغ اولن دعي استر اوجون اسي كوزنير سوت نجابي هلاك اوز
بغيرن كسر و دعي باني الله بوسوم بلي اكن قولوسيل دكلدز كه بلبسك اولميره كوزنير اولد دكلر ره سوزن انا
حضرت سوزنه ايدري كه باموكل باذ نوح بيلنه نه درين موكل باذ ايدري بار سول الله اول كوزنير اسن بيلدز بلبسك
كوزنير كه قازد دكلدز يه سلیمان نبي عليه السلام ايدري باذ چركا بجه بيلدز انا بوخدي ميني سوزنير نماز
بريه سوزنير كلوزي و چك موكل باذ دوت ايدري كه جز نجابي ميايله شيماله اوزنه نلوز اسن بيلدز بر قسا

بیلد ز که اوان طائری بره ز بچن دقتدا دسته طائیدی دن علف لک ادوبت مساحتن نماجن فلی در اول تدرون
نومد ز که بلنسی کورن بوخدی بیور به سلیمان حضرت دم سو زدی که باد حصیب بجه دز بوخدی اتک و بلنسی که
الذن کلوزی دچک آندی که باد عقیم غایت بو زیل دحق بقالی اجل جلاله انی عاذومکد ارسال ابد که انو کله
هلاک اولدل پس عذاب یلینه بلنسی کورنک جبار و کلدن دچک به سلیمان هم سوال قلوب آندی که یا بویکل اذ
عنتهم بلی بجه دز آنک بوخدی سنی اتک الذن کلوزم دچک جزات و رویت آندی که یا بی الله اولدی بچ
عدا دز که جهتم اهلک عذاب آنر کله اولوز و دخی بر عظیم لیدر که بدی قات برزی کورن اکوزله بالی اجماله
محیط اکبر اول بری کورنک اوتشدن دز اول بیلدن که ربینک ربی جبهان سز ایند اسک فاف طائرن
بریز بر قلوب طاعین بونله قانی سنیل بلنسی کورنکه قابل دکلدن به سلیمان حضرت علیه السلام آندی
بادر و حه حقیق نه درین جزات و زدی که بو بری قات بر الذن علی خلقه حیات و بر کلوزم اسر عظیم قورنک
بیلدن بوخدیته قابل دکلدن به سو زدی که قاصف بلی بجه بیلد جزات و زدی که قاصف افانج لب بر افن بچی
قانی بیلد ز همدور از اسر اگر که بلنسی انا کورن دین سبال طریق قوت حبس جانیه کن الله بی رات دکلدن
اکم کبی کجه ز زبان کار بیلدن نفی نومد ز هر بوخدی الذن کلن محتمل کلا فرما بی الله بکم سکر اولویک
که بچرم دز لوی ذکر اولدی باله قلن شکر دز اولویک دخی و دد غایت قنی بیلد ز بریسی دبور ز که کون باقی سندن
اسر عذاب بلی دز بولتلر سو ری افرطیله سحر کورن بعد ری دز و ذکر لری حرکت کورن بچی و کبلی عرته و رویت
بوری دز و ذکر اذ دهالرن بر امه کورن عر زیندن نیت باشی ذکر دن طشت هوایه کورن دخی دز دخی دبورن
بیلد ز سو مقاره و ننی العزین اجوبت دز بوری بر طرز دز اولوب کند و بر حکم بیلی بوخدی بجه نور صغی قیارت سشد
دز بیلک بولتلری جنم اولک مکرل سحابه اذ دهال اوتشدن چو کورن اومر با بیلد اول عامیله دز دهالی ندرن
دخیره ادوت ملک جکر بلکه بولتلر پرده اولک بتن کورن باجر و لا یینه سور شدل بتن که غایت عظیمه
ماخرج نماز این سوت اول کورن اولان اذ دهالر قائلو زاکر اولد بجه اذ دهالیه باخرج ما اخرج او شجر ن
ذیرا که انرا سوز اذ دهال اسر ایند کورن ایما کچی و سفین کبی و ننی که انی اشد طرش کله انرا اجوبت در اویت
لک کبی سویت انرا و ننی که زهر اسر اینه کورن با شر و کله اذ حین ده ان یا سندن کورن باجر ن

لهو که خبر این خامس آورده که این ستم دفع آوردستی معین کیستند پیش میان اینان بزرگواران بزرگواران بزرگواران
آنکه آوردن طره غسه کردت و تویی که طره غسه کردت اوله قهری مایه اینم آوردن بزرگواران بزرگواران بزرگواران بزرگواران
آورده سوزیده حوا از باغ بخت از نفعه شدت بلوت با تندن طرا بزلت بجز از بخت که طره غسه بجز بیه دور بفر کوز که
بوز غویی دکلدرا اول پیری ترک از بر بریددی کلدت رفیق کوه دلت از دعای نام بوزر مانع حیوان بزیلن بوزدی کن اول
بزرگواران بوزر مین کوندت منکر صریبی دکمه که بشکر اگر در ایامه کوزده تیبیت اولوز اگر بوزرین کوزده آوردت
اولوز یا نبی الله بوسوزدن مقصود بوز که بوز سپینک هیچ یعنی بوزتوز اول خذست تا بوز دکلدرا نظر
بوزله دیوبت اول موکل بوزله هم کوز بوزد شاکر اولدی شاه او کینه اولاد بکر ای بوزر دظه ایندی نه سلیمان بینه بیدر سوزان
بکه لطفات بوزر ملاوت حق رسول الله ستر حکما تو لیجه موکل با بوز بوزله بچک خوابت وزدی که با موکل
با بوز بوزله بوزر ملاوت حق رسول الله ستر حکما تو لیجه موکل با بوز بوزله بچک خوابت وزدی که با موکل
وزوبت آیتدی که یا نبی الله بوزله بیل که حق بقالی جبار عنقر ایندن بیلدن بوز بوزله بار عیدی و دینی بیلعات
سنتعلو دوز صوکی سلیمان دم ددی که بینه ملک ابدن یا نبی الله حق تعالی بر عالمی بیلاد طولد زدی که آکا حوا دوز بوزر
سیالی دگر بیلاد دوز که حق تعالی تلک قسرت لجه طولد زدی بوز بوزله که سوی بی حق المین بایله حوا بی
دینی بی حق ایلیند حوا نامه که فریزده دوز بینی آدمک بقا بی اوج نشه دنداز آنک دوزمود دوز حوا دوز ایشله
عدای جیسا بندد که بیک ایچکدز آنا که حوا عدای دوز حوا بندد اگر بیکینی بزرگواران بینه اجنه اولوز و اگر بر حظه آد
اغزیدن حوا کردت جنیقات اولوز و دینی یا نبی الله بل که حوا تلک قوتی اگر بوزد حسی محله فالتک بوزیدن دوزله
قدز و بلا بشت که حوا تلک و از دوز هیچ بوز غصرت بوزدز اگر بزرگینی کون بوزر نه خفیه بینه جسی عالمی حوا کوز
حوا دوز بوزر نشه کوز بوز دینی نظر ایشله کینک ایچدن که حوا بیه بوزر شغال بوزدز بل که عشر عشر شغال بوزدز
بوز بیلن بقی بزرگی کوزر نظر ستم بوز بیه بل که ای بیری پادشاه کی قوت بوزد دوز ایشله سوا
بیل قدز بوز بوزله بار شادی بیل بزه کوزی تا بیدر ابدن اول خندا ستر حکما تو لیجه سلیمان
بی حضرت علی علیه السلام موکل با بوز دوز صحیح خبر که الی اندن جیبیع بللادن با د مایه کوزدز مکه شخص
کوزدت موکل با بوزه ملک نفسنا بزه امر آیتدی قوطیوس تکوین با د موکل با د امر بزه اول کون حاضر اوزوبت بوزد

مساوات ابروت اوجت بگوین بادله بنا مسلکته کجوت برله کون آره سیدن بلنيس کوز کوز که سبا شعر نیدن کچنر
صوى از نای کلارونه عکریله فونین اونا فلر کجا دکر لمولمش بار بکا هلاک اینن فرقت یک پیایه اون درین عسکه
هیک تاجدار بلنيس اونا غن اساطره ایدوب فونشکر ساپان وسرا برده لری لموشکر اول بیسی بچنرا اکر طریله ا
چکلوپ و بر دمی قارنرا قطاریله نبلنيس لموروزن و اول فونین لمو بیل آیا قلو عری بیعی دوه لرچین عینس برک
طریله بچکلوپ در لری بقلری چو کلب لموروزن و اول فان ارجی مبادر بعلو انلر ککر کنک نیر انداز قهر ماما
حیمة لر حیمه سید فونن اوج نانت سکر لوقایه یا بیلن زبان اغزنه قریب بد نیر بکلو لعلین لمو طعلو بلوزن اکس
برای قلو فایر انا بچن کچن اغزنه دره فونشکر و اول خامن بیسی اینن سبلی کچر و فونشکر طریله فایر نیر بیسی اکر
زرین معلق ایرک ادرت اوچر قات قولت چکلوپ باشلریه صاغری عیان کچر و ب دز کجوت ابر قاشه زر فون
و اول باشل جو اقلو درین علم لاشقه سید مکر من الله ایسی بانه فونشکر اکر لغر سیدن انلر سهیلدر
دوه لر باغرمه سیدن بیل لر جا غرمه سیدن دهن لر چاک اولوز و بلنيس بکارت دخی الون چچکلو بیل الللا
اودلمو اونا فلرین بدی برده بته کیوان کچه فونشکر و اونا فلر اوسته بد نیر کونک طوبت سایی اکر اوج
برنجی نانت فلکه اکر کوز مشلر درت فرخ مقدار ببری عسکر بلنيس اساطره ادرت فونین زیوزی ایا ادرت
فونین غبار دوشن نظر بر فونین طرشن تا غرجه اونا ق ادر سیدن اسود اولمش فرج طاف
بیرا بقدرت فونین فلیش اکون کون کوزینه کرس و کون اچونوز حیمه خرمکاه فونر لر اقبیله کونک
بار و شکاه اند لمولمش بورد کونک تور لر چتری مسایرین آسمان ادرن بلنيس اچیل اول بار چاز
قار او کین دیکلور درین عسکه آی و کوندن شعله بن اثمن علم فونشکر اونا قی و شونین کونلکر
بامعش اناق کوندن البق کونلکر کس کس حکم اولیجه بچکه موکل با ذمک لغر سایل بکونر ا
نظر قلدی بلنيس خیل وحشی کورن تفرخ ایدلر اندن موکل با ذمک باده ایدن یا فونلوش کولدا
بوکیه نین اللیل الحن باد بشیم به حکم این سن بوخلن ادره آس دنا فلر لر معطر قله ناکه خاب غفلت
و ادب زیاده ایولر اندن باد سیلاب حکم این سن بوجری فوندمی برک الته کوه نینش ارش مقدار
برین برک الیدن ابروب ایشو خیل رحیمه لیل و عیله سر جمله سن آه طوبت کور اکی وقت اچن

مخرج ورفی بندهن ملک تو جعفر لری او تدین مفر سرحدیه الهت نیل کارند و بنیعی سبل بحر یاجین برید
 قویه شریکه که افخ طرفه یکه کله آتا که بر طرفه نیلک رؤسیه اوله و بی بر خلقی بر بر صوبه بله شریکه کورد که
 هیچ بر بی بو خلقک داوشایه اری بی طویسک بر لورین کدور لری یا نور لیه لور زدی اول مسابلی برید که
 کورتر بری نایس دن شریکه آروپ کور سونیکه جادونان اذناقل صار منلسون دیزر که دهر مشون و مطعدی
 فرغام لک اسی دکسون رهج آسین بر اوزطو ایچین طویسین تا که سحر کاه اولک کوز کوزی که ریجک
 بلقیس بخاری جادونل جادونیدن طویس کدور لری بر لور برین مسالان جادون لری فرقیس آنری قارین و اند
 قاتر لوطریک چکلش و دوه لور جادون او کین دوز چو طیش اوله و چون که صیور بلقیس ساران دوا
 کوسین چلوبت یوک بوکلده و بنیعی کوجرین صابون فو لا غوز طوبت بو لا که کوه نیل کورتر بری بر اوجیه واربت
 نیل ارماعینی کوره دخی قند کیند و کین بلقیس سحر اولت طوره و جرنیکه کنتی فلاکسه یا بن نلدور و عالمه
 لور دوا بلقیس خلقی دخی بابت مفر شهرین کوره حکم سلیمان من جیحی کدور که بوخند منی صریه کورتر برین تا که
 سلیمان درگاهین خدمتور ادا اینکله بوز بو لا و دوح نقالی در کاهیند کوشکار اولیا و زریه که خیرکی
 حاله اذین ربانی حکم سجای برله یا کورین سلیمان خدمتکارین بن قول آند بی حکمین کک سید کور دینلور
 العبد و ما یلکه کمان لور لاهه نظر کده هر نه بک شایه کدور امیر نما بوز لور سلیمان سحر بر او لورین اکر برینور
 عامی اولن مولایه ذیاده اولر قاتیل اولک سورت دروان ایچین هر قوره سحر اولر سحر حکما و لیجه قیس کور سحر
 بادک سوزنی کورین پاد که اشدی دن ربانی سحر سلیمان برله امره اطاعت ایلی اندن اول کون وقت احکام
 اولیجه تکوین باد صبر ایلی و قی که احکام و قی سیدی صبا یلن دعوت ایلی اهت اهت رمر مرم باد
 صبا اسوب دیا غلری مسطر ایلی بلقیس خلقتیه او یقی غایت کلوت صیور کور جوز نیالوم دیوت حایر عکله
 واربت یا تدن آتا که پاسبانل بلقیس بکلردن بانلر صاحبک او بیوت بوز بکلور بون طویس و اول بار
 تومی دخی قاز غایلری اوردور اسی لرا اسی حلو ایله حلوا سینی بیورر که بلا لور و لورند شرب اول محبت
 قوربت عاشق لرم مشور نلکه اوسرت محسور لهن یاز معده راحت آراد واح نوش ادرین دبع ملال ایله عیسریه
 بلا دل خوشن لرم مقار حسینی و مشاندر غزل لور اوردور داود الفایله بلقی کواکی شایه تدن و کوبیدن

دیمی مسوز لرت قولا من بورب قانون لرت بقره قانون اوزر نجه اورب سوز سوزان سامعه اکلیدن نایا
دیمی نسله اکلیدن معنی دوردک بللر نفلدله کورب سوزلیدن نطسه سوز دلز ایدن بزجشیدی برتر
کز کوزنلر کیفک ایشاد غمز زالت ادا و آخ سوز ساقینی واند عیش دوزکنن مین باقیسی رآ
سینن محبوز طوزن آیات اییی مت ائکه سوزندی کاف یانیدی مجتاز اجز عود و سیک نایا
ایچلوت مین مزغ ائی اولدی کباب سسرخما قویجی لجن که اول کجه نینت اللیل اولنجیدل
سبایی که اسدی آندن سکره موکل باذ باد سبایه حکم انیدی اذن ربانی برله حکم طوزن اسدی دمی او
لشکر قوندی مینک لمر ائین دوش فرسخ مقدار ی بری تکرر کوزدی کوشردی نیل المرائی سوزدی دمی اول برلا
الینه کورب بقیسی ایش مقدار ی بردن اول بری قوراب بقیسی کشر لیه جیل و حسی کبل و علیله شدیه
طوزن برله کورک آراسه قلدرن معلوق کوشردی که بونجه بیک لشکرک خلعی اچیدن دوشکه کورب باقی بون
اویامندی و اوسون ائین اوزورنلر اوزورلندی بر قالوب هوایه کوشردن کفرق ایدن سدی ائماکه نیل اه
بری بقیسی لشکر لیه دوش نیل مقدار ی بری که نالدرن بیوردی آندت اوز لعلیه اول بری بقیسی لشکر
ایله کوشردیکه اوشروب کج و کی سلاک خلقنک اوشنه آرجه طیران طاش دوزکلندی و کسیه ضرر
مهرب سنک طوزن رهودی اعصابی سوزلیدی و بر عجب دمی بوزکه بقیسی رملونیدی اشجرا باغی کلا
باشن یوزوز لردی قرفان اکلوت برینته دوزکلندی و خوروشلر اوشورودی بقیسی بکلن با سبالن چاغز
وییل کوشردی اوزر دوز کوشردی و انلر سهیل اوزر نایر لرا اهر سوزدی و چا و زک قورلشیدی و او
دکونلک لریز اوزر لیش ایدی بقیسی دمی نختن باوزودی و بیک برینته ملک زاده قزلسی اباغین طوزن خذ
خدیشر ادا ایدر لردی بو حالات اچیدن بلیسک لشکر لری بری یوز لعلیه باد مینا کوشردی و موزر طوزن
کیدی کورن ناز اویجه اچوت قولا عوز لیق انیدی محصل کلا سوزن دران قلیکوم نصف ساعت کج
بقیسی اویقودن اوسوب حاب غنلندن کوزن اچدین ائی وقت اچیدن برله کورک آراسن نیل او
دکرو اوزن بر حسی ^{نسله} حسیله طبل و علیله کورب مقدر شهر لره یوزدی شرتدن یاجرم ان سنان قلعه
شدن ناییل کاریندن یجا اندوزدی اوج بقیسی نیل مجری اچیدن دوشن اده اولدی و بر طیران قوریه کلاوه

قوشی و لیکن شیل اول ری بقیست چاییکه ایله آنا بیله کوریدی کوریدی که هیچ زطایفه اول لشکر دن بیوست
 بیجوردی ایلا که بر بان نظر لو اهل الله و اوردی بجه که صحت اومردی کورن لر مهابت غفلت کلدنجه بسول
 انبوت نفسین بره زراحت اولغه نومردی اول کی تکل ایدی کوردی که بو بریندن آزلون فالقوب کونک بوزینه کیدی
 وایلدن لر یقین واردی ولیکن شوله آهسته بیله شیل کوردی که دکنه جان کوزی کورن کیدون قرین ایدن بریندن
 بری لموردن نور نظر بر هوادن فالقوب کیدی همنان شهر مشیر کالون شیدی مسکن
 چون کاردی نیله اوردی بوزین شیل کارنک معین اولدی هین بر طرفه بوزینه دوشدی مسکن
 اوج بی اولدی نیله ای مسکن شوله آنا بیله کلدی آدن سیر اوچریدن طوبیدی بر او سیر
 لیکن اول کوزی اچون یکنی غیر بر دایف اولدی ایشوچالنه آدن بر لیکن هر ک کتیبه سول کدی
 سیر کوزی ایدی عیان ایلامدی دکنه ایدی بوحکایت اولیسن در صلوة اتمن آنا بالیسن
 سن حکما قولنجه جنکم اول کجه نیل بری بلنیش لشکر لیه کورن بر مشیر شهرته بوزن نیل کارنه که
 اندوردی اوج طرفین صوبه دین طرفین بوزینه بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن
 اول دخی کلون سلیمان حضرتین علیه السلام خلوتیه کردی کوردی که قلیه رشید تجاره سن دوشخت
 نعلالی ایه طاعت ایدر اول قدر صبر ایدر که سلیمان نماز دن بیکازدن بازع اولدی ملک دلجه ارق کلون
 سلام ووردی و ایدی که یانی الله اکاه اول که خدیجی بره کوردنم سنا شهرتیدات بر قونق برده بلنیش
 لشکر لیه بوزن اوزرکن دوت فرسخ اوزطوسی توندیغی بریله بوزطیله بار صنا به نصف اللیل اچیدن
 کورند بر بوشهری قونق هرمان نسران قلعه سندن دوت فرسخ ایراندن شیل کارنه ایدر بوز اول
 برن اوج طرفین نیل بجزیره دوشب آده اولدی و بر طرفین بوزینه اولوب بول اولدی خدات تمام اولدی
 بلنیش لشکر لیه جیبی اوزطوسی حلیله معیر قریه کلدی باله فرمان سیر کورن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن
 بجه که سلیمان حضرت معشوقتی بلنیش که کلدون ایشدی عاتق حضا اودت روح کب ایدی بوزن بوزن
 میرت قلوب خیر دماغلوت کورن کدی آنا که سلیمان حضرت قریه کلدون کلدون کلدون کلدون کلدون
 دعوت ایدی خدیجه کلدی آدن سلیمان علیه السلام بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن

اول پسر وارث كوره را محقق حجاب بر لب صباغه طوب كوتن سبز و زرد را بر سبز كند آبي دهن دهنی طش حقیقت
رفی الی بغیر جاوشیرله و خاجیرله عربی آنرا بیوت کند از این وقت اینک بلیش نگر کلد که کانی بحری سید
بزرگ بر نیا بر و فرقه هموز آران حایت بلیسه کلدی سینه اول کجه کوس با مبلکند بز کج کوجب لیکن بخار کادین
سینه رادو نرغ و از حسن و یاسمن آراشین او نافر قوز و روت که کنگر بله قوزدی دل کج آنه که کنگر قوشه که تا
اولک یا ندر نیل یا ندر قری بری کوز کندن بر نکلده مصر شهری قوشه کوز کندن نیل کادیه سوز کندن جمله
غافل چونکه نفس اللیل کجدی طان بیدری که طوغدی کنگر کوجب وقت که اولدی ساربان باغی دوه کوشی کابه
دوه که قانر کسر لری اولوب قولا ندری بکلدی جا کوی دایک چکلای کنگر حلقی سیر کندن قلوب چادر
چادری اندر که بر نکلور کین بر نکلور کنگر با نکلور و نکلور دهنی بلیش او تاغی دوه که یو کلد حرت کین
اول بر دهنی قانر کوه اولوب اولد قانر کوجب اول دوز نول کندن بر کیدر قانرچی باشکری نرغ لری تا بر حیل
کوزدب طوغدی قولا ندر لری و کجه صارت شعل دار ک مسعله ک یاب ایلیک ایند کوس حرت چالارت د
ر قانر کوجب بر نکلور کیدر کلد لری سنا نکلور کین بر نکلور سنا نکلور مصر شهری ایلین بولد دویون کوزد قوش کجه
کوجب نکلور کین اولد کوه کادیه قانرچی باشکری اولک قولا ندر که کیدر ناکا نیل بولر ک قوزدی بر بله که کوزد
کوز سیدی نیل بحری کادیه که اذخ طرفین باور ندر اوی دایک بولک قانر لری قولا ندر اوی نیل بحری اچیه
بر دگر اوی کوی دایغ اولش اوی و سنا شهری مصر ک جنوب طرفه دایغ اولش اوی و بلیش کنگر کوجب کجه
سیر دت کاشکال طرفه کوز کدی بس قانرچی باشکری قولا ندر لری او کجه قانر بلیش اکره بیوت بر طوغدی
نیسال طرفین کوزد و ب کدز کن ایه قانر سوب قانر بر نکلور و ان لومر قانر لری بولر اکره کنگر ناکا نیل
بر د کوجب نیل بحری ججه کلد کوزد کوه کوزد کوه کوزد کوه کوزد کوه کوزد کوه کوزد کوه کوزد کوه کوزد
ایندر نو ملک س ملک دوه کجه کور عتانه کوزد دویون و از بولر کنگر خود نکلور ک صر بر غدی بولر قبان
کرا قوزدی کاشقه ارض انقلاب کنگر دایغ اولوب قوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد
قوزت آنقدر ناسعه ایندر صونیدن طاندر کوزد که آبی دکل طنلو ارنان صرینه کوزد اکره قانر لری سوب
کنگر حلق بولر کوزد کیدر کوجب بر نکلور کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد کوزد

كَيْدًا غَاتٍ مَكْلُوبٍ أَوْلَ قَوْمِهِ أَوْلَىٰ نَبِيٍّ كَيْدًا أَوْلَىٰ سُلَيْمَانَ بِنِعَاسِهِمْ كَيْدًا زَيْدِي
فَأَبُو جَعْفَرٍ كَعْدًا سِيٍّ كَعْدًا بِأَرْجُلِهِ لَوْثٍ كَعْدًا بَوْلُوثٍ مَرْجَا لَتَوْنٍ أَوْلَىٰ لَيْسِيكَ فَأَبُو بَاشَلَرِي سَلْمَةَ لَشَعْلَةَ يَكْ
فَرَسُهُ نَظَرُ قَلْبِي كَوْرِدِي كَوْرِنَاجِ الْكَلْبُ كَوْرِنَ الْإِلَهِ كَعْرَبِي سَلْمَانَ عَزَمَ طَلْمَةَ كَوْرِنَ وَأَمَانَةَ لَسَارِ بَوْلُوثٍ لَمَّا وَرَدْتِ
لَمَّا نَفَرِي سُلَيْمَانَ خَلْفِي بَكَرًا سَوَالِ الْبَدَلِ كَيْدِي سَهْ نَهْ طَلْمَةَ سِيْزَمِي خَسْرِي كَيْدِي كَيْدِي أَدَقُ سَلْمَانَ مَرْجُوْنٍ أَوْلَىٰ
بَلْمَةَ كَيْدِي حَالِ تَدْرِي سُلَيْمَانَ خَلْفِي كَيْدِي كَيْدِي كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ
بَوْلُوثٍ لَمَّا وَرَدْتِ وَأَمَانَةَ وَقَلْمَةَ تَوْرَعُونَ قَالَدْتِ كَوْرِنَ خَالِدِي قَدِ كَيْدِي مَرْجُوْنٍ خَسْرِي مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ
نَعْبِيَّادِي وَبِأَيْدِي بَوْلُوثٍ سَوْرَدِي كَيْدِي سَوْرَدِي كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ كَوْرِنَ
قَوْلُوثٍ خَيْمَةَ رَحْمَةً هَلْ قَوْرَبَا أَوْلَىٰ تَوْنٍ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ فَصَدُّ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
مَطْبَعِ أَوْلَىٰ أَلَمَةَ أَوْلَىٰ رُبَّ سَلْمَانَ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ
سَوْرَدِي وَبَوْلُوثٍ قَوْلُوثٍ أَوْلَىٰ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
كَعْدًا بِأَرْجُلِي أَيْدِي أَي بَلْمَةَ فَأَبُو جَعْفَرِي كَعْدًا كَوْرِنَ أَوْلَىٰ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ أَوْلَىٰ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ
تَفْرَحُ قَلْبُكَ أَيْدِي صَكْرًا وَارْوَبِي كَوْرِنَ بَلْمَةَ خَسْرِي مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
أَوْلَىٰ كَيْدِي أَمَّا كَيْدِي كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ
دَعِي بَوْلُوثٍ سُلَيْمَانَ فَأَبُو جَعْفَرِي كَعْدًا بِأَرْجُلِي بَلْمَةَ فَأَبُو جَعْفَرِي كَعْدًا بِأَرْجُلِي بَلْمَةَ فَأَبُو جَعْفَرِي
أَمَّا كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ
بَوْلُوثٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
خَيْلٍ وَحَيْبِي كَيْدِي كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
اللَّهُ أَكْبَرُ دِي وَبَوْلُوثٍ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
الْبَدَلِ طَوَارِكِي فَأَمَّا كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ
وَقَبْلَهُ دَكْ بَلْمَةَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ كَوْرِنَ مَرْجُوْنٍ

هز نه امرا و زنه انا کورمه غايل اولاسيند ديوب حبت بيرجک قابوحي باشلري دحي فقيسه سملع اولب تحينو
يلد لري که سليمان نبي دم بلقيسه قوندلري بري يوز طيله کوروش خيل و خيله طيل و غلبه له بولجه ايجنه
مير نه نه کوروش ايدن قطار و مهار لري ايدن قطار و مهار لري دوندرب او زطيله کلدار آلر لردن اوز
بلقيس سزاييه و اردن قابو غايس خواجه سزاييه بولندلر فقيسه دن حبر و زدر لاله دحي دايه بولش
بلقيس خلوت اوناچه و اردن اجازت اولب اجر و کدر اولن فقيسه دن بلقيسه خبر و زدر ل بلقيس و
اول کجه بجايد سز کوروش دي دوشدن بلکليوب فالقوب او سز نيدى شمسى بان که پري زاده يدي
کدريله بولوشدي انا ايندي که بولجه بربعت دايقه کوروش مريدن کورکه زردبان اولوش و قور زنه
کروپ کلوت اولر الوب من اسد برجه چيردي و کوش کلوب قويمه کروي نکلر اندر کوروش که جسي نما
خلقي اياغنه ليدن لور لور بولش ايله دوشدن اويانور کله مراندن اوتاق قابوسن اهرت کيجه لطر خند
کوروش که کلر ليد و زنه يقين و بولور دوشون بير دحي المنورده تاد اوروش قوش کي و جردن
اشفا بقدر اطراف مالجه کوروش که بزي غايت لطفه اتا بولش کوروش اوتاق غوروش قوندلر غايت بولش
يلد لري برابره غايت قور قلدر اهرت کوروش قابوي بهلدر بونه حال اولاد يوسنى يقيند سنى دحي اکلده
کلدک کوروش اوتاق غايت غلک و آرميشن مابنت که سن کلدک اويار دون بکادوشنى تا اوليات
ختمه بانرا يدي جردن کورکه زردبان اولد دحي سن دولتک بوجلد که دلالت ايدن و اسد برجه چيد و
ارسلان جسد بادشا اهدر سکيان تحنه جتاسن و کوش قوش کوروش بود که سليمان سنى الوب و
ايدم اتا که اوتاق قابوسن لطر چيد و من اطراف عالمه بقدر و غلک قوندلر بولدر لدر اهرت يقيناد
دوش کي اوجدي بحر و بر کجه و کي محب در که سليمان نبي حضرت دم قوندلر بري يوز طيله و لشکر و کي
اونظر طيله کوروش و بر نه نه کوروش مديسه نه کوروش ايدن اسبق مهران اکبري دقلعه قطرايه بادش
کوروش کي بولجه ايجنه عرب داييه کوروش کي لطر سنى بانه بولده ديسوب اول
ساکن اولدي خوش ابله بيگان دکلده ايندي لور لدر انجام کاز در صلوة احدن اتا ياديه
سنه حکما قولجه بلقيسه سنى بانه بولدر ده پکن انا کوروش خواجه سزاييه لاله دحي اهرت و ک

فأبوحى بأبنة كجبروت دحي وزدرا بلقيس حقيق بلذكه سليمان بي حيرت فوندي بري بونيله والكر جليبي ودرنيل جبي
حل وحيله بلبل وعليله يله كوزن من مفر شير مفرته كوزن من امد بلقيس حكم الهيا اول كوج كيك حفر نهر مبر مكرت فونيك
بركوزيون اندركز جادولوا درين لوندرا اولوا با آري لوندرا بوا والذك سلاح ذي ندي ك شغله بي ماله تمدن فاملوندي اندك
بلقيس دحي ماله خادان بلقوب حكم اندي جميع بخر ودرين كمر قلما او ناعن انا كفة بلوب ديوانه طوزدر رزين طوزدر بل ربي
ملاك كز الون كمن كوزنيه كجرب او زدر لونا بيلري فانسكه امان طوزدر وبلقيس دحي زهر زمان وهورجان كبي
لونه نوب رزين نجه كجرب او زهر امدك ودر لونا دحي جوهر ي مندك را از زهره فرشته زير كجرب لوزدر بل بلقيس خادان
رحمت و زشت سوز سليمان ايكه طرد و كوكه نيل بحري كازين كوزيله بغير اولدغكه نكر مران اولد كوزيله ماز لرا امدك رزبو
خلية نيل بحر نيك صوكوزوب موندك و مبر نهر ي او زدر قلبي زدن ممانا ايدك كوزدر كه نيك كازينه بر عظيم شهر و زهر
دوت نوح نرا دلا كه شهر انا لله بلوب يا منيش آدر علو نديت زهره كجرك اولد اولد او بوج جادو طالع بري ادر نيل بلقيس
محبوبه سله كردن كوكس اجرب مابن جادو با قوزر ك الين نيركي غا نغكر كوت آه و وا ادر و ب كوكرا قوزدر و بعير
محبوبه دحي كل و كسان مان و كسان بوزين جابر و جمن نهر نير و سن آرا ايند جبي خيله صحت بلوب بي ادران
اجوسوزر كل رغير دور كاد خوش كجوسوزدر و بعين محبوبه محبوبه دحي كتيله نوب نيل بحري كازينه فاقيلر طوزدر و ب
سيران اولدو دكيه لار باريد و رت انا و بار دايح ايتوزدر و نجر نيل دحي خشدن جقان آب كوزر كبي ردان اولد شهر
آرا ايند انا و نير نرا انا علوي محله محله روان اولد جيلار و نير نير بار اذ ليري طوزدر من شير بلر جمع اولد بيج و نير ادر
و جابو علو ده مؤد بلر سنا و نير جفوت الله اكبر بلوب اذان او فر ل اول لرا ليه او اركه داود الهانله ليل كوزا كبي
ساقير كوز دحي سليمان ادر طوزدر كوزدر كوزر كوزر نيش مرسخ بري نيا طين ليل انا طه انش ديون بري و جبي و عشاريت
بكي طوزدر و بكم نيش مرسخ بري دحي بوزر كوزر مودت و زلو صفتي مخلوقات ديتيل اكو و زلو ملت انا طه انش و بكم
نيش مرسخ بري دحي بجز دره موجود اولن لك بر دلا انا و زس انا طه ادر و ب طوزدر و بكم نيل مرسخ بري دحي
شاه مازان كسكزي نيل قنادلوا ادر نرا ناره طلاع قاسلوا اذ دهال طوزدر و اباي و عشاريت و جميع حشرات فونيله
الوب انا طه انش و بكم نيش مرسخ ننداري بري دحي سليمان نجي الة الوب طوزدر بري طه تحت سليمان نير لوزدر
انا طه انش و بكم نيش مرسخ بري دحي سنا و اجرب او جوي و بري دانه طريجي نوشه لوندرا و مغلوسون اذ دهال نير

قبل و کذا آن نعره شنیدن امر مسلمین در بستان و ارسالن حیرت مندند و غیره در آنجا که اولوز نظر
 شد سلیمان تحت جبهت او سرزد این صفت صف ملوات کاوردند یاد شد که کبیر که کبیر منسکان
 لموتن آیین تعداده کماز تحت اعطاه آلمین بلک برآمد بنشین ای کونک اند پیش و کما
 حکمته نریمان اولک دیو بری صفتون اینش اعطاه بو بری برنجی و غلاد که تیغ ناکف
 بر اجوت ملکه هوا اذره مصاف شاه ماران برله کلمش اذرها حمله شنیدن بولوبت مریخ دهک
 و کون بوزیک اول مبریکه که اذرنیدن کن بوری اولش سیاه اولو اوینه جیفون خلقی معین
 قور شایه کوره دراز اول عیصر ستر حکما قویجه لبتیس زمانه چونکه اول مسجد مر اول درین تخت اذره
 جیوت بغیر شکره باقوب سلیمان بی از طویسی دخی که بر حکم جیوت بلدی که سلیمان بی زهر اولو باذینا هیش که دنیا به
 سالی کلمش و هیچ بر جانلو کلمش که امر زمانه برله سلیمان مینع و تعداد اولامین و دخی جیوت کلا که سلیمان حق تعالی
 جیوت بیغایره دراز کجوت بلک تراست اذین زمانه الکت جا کرد و ذیل جیوت بلک که کور در دلد که به پتور زنده که کندی دخی
 قور دخی اولو برله بوزیکه طبل و علمیه خیل و خسیله نصبت اللیل اجین بیله کور ددی کینه طو با دین بخور شاعت کجوت
 با سکر کوزی اذ عقودن اجدین سائیکیدن بیور فرینه که اوج المین اولدز برینشد کور ددی نظر
 ایندی نوری المیون اول نیکان بلدی کیدز اول سلیمان سهر بان حکمته جا که اولک دردی بوین
 قور شنیدن همدی جهن اوین لشکری تا حکم کور دجه کور دین بلدی مایه اعطاه اینش ملکین
 کور دنگ اوشدی تاج و خجینی قور ددی بیدر کین دوت ججینی پس برینان اول اولک بار جیان
 لموتی ایدن اول خدایه بی کمان ستر حکما قویجه لبتیس بوزن نفرین جیوت اوز دندن اوز دوی معین
 شهره و سلیمان اوز طویسی اوز دخی بوزن قاشا اذ کله اول دخی حکمته شوبه بیصاع ایلدی که هیچ برآمد اولدن و نور کور د
 و اولد اوز خلقت قدسیه و اوسیه بغیر شهره کور سه و سلیمان اولوسیه قور شایه همان اوز دقاری جزیره دن جبهه
 تا کور د که سلیمان بی جیوت نیدن سحر کلور اکا کور عمل ایلن کور بولر بولن اقا که زور قهرور ازان حایب سلیمان
 حشر تیه کله کیم لبتیس قور دخی بری بوزیکه و اولوسیه بیله کور ددب بغیر فرینه کور ددب موکل باد نغمه قابل
 ملک و سلیمان حشر تیه کلوب حواب و رحک سلیمان دخی فابو حله کما بی کلما دیار جلی لبتیس جائید کور ددب ددی

کارت فدا لعین بلوط بر لوبت خبر و ره تا بوجله کنده ای و می بلیسک تا بوی بلیسکه اولشست لقیان کله و کب خندا
بلوط اندک دوت سلیمان حشر بنه کلوب کوز ذکر دن بلد و کندن بلیسک کله و کندن خبر و زیدی سلیمان می ایتد
شاد اولک ترازی که انیس دین ملخاری دیویری بر مکت لری نیک برانت سر نکر لری برنجی طاری می جانور کبر ستر لری
بر هر حاج اولک کله لر دیوان عطیه فلا که تا که بلیسک کایین دیوانه کله سلیمان نو کله حکم او یکن صباح قاری دمی
شیدی جامع ماسرین مودن خجوب تجید او دوی و حشر فر جعفر لری دله کلوب شاییدی سلیمان می دمی دم جامع مایه
تلفوز ناره مودن ایدت اولک خاصه لکه مبع نمازین ندری ندرت زبور او و اذ اوقوت و مالک لوب ال نور و کله
اندن بر نون طو زدی ایماه خلیلی باشه او دوی نیت عابین کوبت آدم صبی مابین بینه کمر قوشدی دمی حشر
لری چکینه مالدی عمای موسی آله الیدی نوت حای الید و کرسجان دله ادرین بیجا کبر بلیان آمانه
کوب خلوتدن مشرق جفیدی می ابرایک دان که سطرین اودن که بک بیجا مبر لری بیخیزات طاهر ایلدی ایبا می
و کرا مشرا می اولک ای حکما و دوز دایله عقللا و ایبا به فر شو کلوب عترتله نوت تحت حقا و در ایشید الله درون
سند کجوب او دوی اندن کا دینا سر دمان بیجا مبر و ایا تر بیجا مبر و اودن که بک بیخیزات طاهر ایلدی بیجا لری
ایبا می ال یمنوت ایبا می خیر المبر اندن او دوز در نوت و در بور اوقوت مبع تر خیدله شالین بوین طو در و اذ
مولک مرفدن دوت بک دوت یوز زلیس حکا حکمت یاکون اللریه اوبت علمه آه ماندن تحت اندک و اودن دوت ملت
دینا بادنا هلری رنج سکون شعینا هلری زین بین شه نشین لره کجوب سلیمان نظیره فر شو و در لره هر تر
ایبر کیرک تحت قفاسید یوزی مش ای می میا می شبل زمین کمر قوشدی و بزه مبر و کانه اللریه او در و
بکون اوقوت بیغ زن صفی سکن بهلو انر مرمه اندر بو لا دگر بلیسکه و دوز کوب مفر مان قابل کی طو در و اذ مریج فلک
کی مودن انور لره اوبت المراف عالمه کوز او دوز و سر مکت شیدا کی طبعه سید برنجی طاری می جانور طو در و اذ
لری مین نیا طله اوبت اغز اوبت قولن فر و ب نوسر فلرین حشر بلوت دیوان سلیمانیه کوز او دوز و اذ مریج سلیمانیه
کی برین طو زدی سرینو حشر کرب رستم کی الی حشره سن او دوی بر مکر دن شیکو انجان طو زدی مشرق صیت اولک هت
الما کوزو مجوبه یوز لو قش و لفلو قش طو نفلو موشن او جا لو دوه طو طعلو آری شید بلو او کوز لیکلو اولک کوز کوز مراه
اکلو انر طو در و کله هر سرینه یجه کوه عاز لری غراب چون سوار اولک بنش شایله نه حایر حشردن و العاد ایات شکر سوزی

ایمن و آنسرت صف بصلان دوه قهر یابن اهن دخی باهدیوت دلیغه الله ذکر ادوب کوز لر ز سر نه امعیانی چکوب سیر
سلیانی اوزنه دوز چکوب مورز باقی اوزنه بد بجاوه موسی کوسون شاخ کلال سرتیه طور ز دورت دخی قران قهر ادوب بجه رت
بر ادوب کوس کوز کوزی کوزی اشیموت کوزنه بران دروب نوشله قران اوشوب و آهویه یا هورب قدین باش
قریب سلیان ترشوتن چوکه دوت بد ز کیش کاهنت اوز دوزلوت مویج رلوزن و ادیجی لمبدا دخی دباب ز نور دخی
جین چسکه بلد بر اجوب او چیدل سیر سلیان بر پیران کچدر و ابلدن بو سکی دخی مدت شغه نین بال و بر اجوب لمعا ایدلر
دبر و انه انک بیایینه فرشور قامر دش بقصه کراب سماع اوزدی و سیکل دخی قاده جوبلن اجوب او چیدل بر و بلنگه
شیرد نمکه جومات کوسر و کوز لر نه کوز قانلرن اجینین سیر بر مساجید ک کاه ارسلا ملک تقاینه ادوب کاه اذها لک
ایمر لبر کوزت کوز لورم قزدر و سیری سکل دخی ربل هنت دوت ایا غلک اوزر نه طور دیر فانه فانه حصد فانی اچکه خنلور
شستر لرن اوزدی و حیوانه اوزدر و دوز ک دخی سدش سن خانه لو تصویر بونی قصیر عالی سوب ملهان حصدی چورن شله
فایق دوزیدلر انواع اذها غوات شکوفه تا ناندن جاشنی لموت اغزا اجوب ال اوزیدلر دینه سیر سلیان اوزندن هوای
قاده فوق العاده قاده کابوب باش بانک چوب سلیان و رب شهران بران ادوب بر وانه طور دوزنه جندک
جیق ملاوس دخی ریخ دخی کیم سح ذرات قاده لرن سوب جولا نه طور دوزلا جوری دذبات جین چکته سلوات
بات باج سرتی اوزدی و شاهین دخی ذرکش انکرن باشه سلب نان دیوکی جشگر لرن قبایه الیدی و سقا فوشی دخی
سلیح عینا دت سکل سن بندن جوب و کاه سلیانیه و بارکاه خاقانیه سولاشدی و مراب خادی خدی اوزدی دخی
نموت صفا مالک طور بوز قرا لیدن پوست انجمن دیردی و طراج دخی شهر لرن ترین ادوب مرغ خرمه سچکینه
سالوب بار خردن کجیر کاب ادوب سرعه نرسد طور عمده دوزدن لطق دوزدی و بلبل سرت غصه لب کل رخ فراق
همه نین مقام ناده مر با دقلوب سرا غار اوزدی و هزار دستان دخی هزار دستان لرا اوقوب سرکلن شین شرح اینکه
فصحه ایندا سلب لعل مدب مکانه سن بی اوزدی و خروس دخی جوقه مویدن چکته سلیدی و باج اوزدی باینه الیدی
مقام عرافان اوزن اوزن خیر و خیر بی کلیه دینه دخی عدل سلیان و سیات خاقانیه خرفیدن شفا که شنگلی
خردندن بدیل کوزنه پروا سیر دوزب سیر سیر کوز ققدلر و طوطی سکر نکل سیرین زبان بلج سخن دخی نسوی خارسین
اکیه سلب جاورله نسا حله مدج سلیانیه کرب موت تخنک تر کربن بوزر نه سورت دوا مرد کوشه دعا ایام رفعتیه

سازد امان کلدی محشر برینه من و این طوری کشاد و بی برینه که تسلیمان حضرت اول دو لک لال
بجه اول خان ابق اولین کی خیال من شرا حکا قولی که سلیمان بیانا نزه بر بلو مال حضرت رجی ل
سعد لرب و بر عتاربت کوفه لرین و جان قوی رین لرین نظریه کوزرت دیوان عظیمه و ریخی اندک سلیمان بی بریار
بلکی هسارون شاهه ایندی هیچ سزک ایچکوزده بری جینی بولکه یکی سبامت کلدن لمین خریه تنک اجندن بدی
قابو بی بوز سزک منقری متاع لر برین یکی بلنیک جینی اول بدی دوزن قاپور حریه دن جبارت کوسرا کوزوم
ساعت بکورت خیری که سبامت در فلوق دقین بدین تحت لمین نظر که کوزده که سلیمان بی ایله دیکون بریلو شانی هسارون شاه
والسنان دما لسان بری باغ ادرنه فلوق دما بولسا ایدر باغی الله بر لمینک جینی کورت طود و ز غایت عظیمه لوجه
تحد رسای قرال الموندن ایشلند و اوان کچی آری ایمن کوزده و سبامت کچی بوندن اوچ ایقن بولدر و از منی کلمسی التي
ایقن بول اولو کس نه قدر که سجد اوت اوجوسق بر ایقن بولر بر ساعدن اولو بوزن ایله اولیا جینی لمین التي ساعدن کوزوم
لوروز غایت دوجه نه قدر جهنم ادرسک دوت ساعدن ایمن کوزوم بوزن دیوب سلیمان کوزوم دما بولدر و نظرس
ایسرت عذرتی ساعدن ایدر اولو دما دوتی انا سبک ایدر اولو بی عذرتا نذ فلک دوران اوز بولدر سیران هر ملک
دولتله باید اول دینک لوروز با س شرا حکا قولی بریلو تلخیری اوله و دوت تجر کوزوم سلیمان بی
ایندی بجاد بی نیز اولسا که لمینیکون دیوانه کوزوم سیات ایش کوزوم دحین اگا کوزوم عین ایمان قلسو کوزوم
عاقله تدر مخمره مدد بلیم کوزوم دیوب سلیمان حضرت بریلون ایدرین قطع اوزوم بوزنی جینی کوزوم فلک لوروزی
داسری کوزوم و قط ایقن دستندوس جینی و کلمین جینی و بلیس جینی عوت بولوب بولسا دمی لمین جینی کوزوم که
امرا بدی باغ ادرنه فالقوب پای تحت بوز سورب باش قلدرت دما فلوق ایشلر که یاغی الله جیتک بریلورن دمی
کدر دیها که بریلر ملک هسدر دما دس قوچی قنای خدی بر لری واردر دقین که عتاب ملک کی خا دلین اچوب اوزول
معارب و سید دقیر کوزوم کچر لور بوزر جینی طایفه بی خود اوچ بولکدر بر طایفه بی شاپین سیدلر بر بوزول
بیل کی بوزولر و اینام شکله کوزولر آدمی زاده مسرت از کوزولر و کاه بکوزوم کی بر برنک از قاسیه بوز بران
کوزوم حقیق دلر که ملا که کوزوم شوز اوغر لوب کلوب کاهسار مسکبر و سز لر اما کوزوم بر لچی قات کوزوم فرشته لر
لموین بر لری سبامتله اوت حرف ادر لر ملک دوز بکوزوم اده بی بولدر ایلا که بیل کی بیل سی و اوزولر و ایچ سنینی

نوحس من ايجون نرايشه هسو اشكوز اقمعل ههوا نهد بكت لور شاهان ايه خلد متوك
 يوز سوزالو اولسونده يتوك هر كشي الدن كلدو كن ايدر كوز كيشي لدر وكي دولا كيدر بكونر
 دينه كو شتر ميه جاهل هتر هنده لك ايشر كوز اوزاق ستر سر سكا و نجه كوين لرا
 دحي بصف ساعت كوزن تخي بلقيسي كوز نكه دينا و بر سوب سخن كوز سريكل سليمان نبي جسدته غايت كوچ كلوب
 بولر بورشا طين نيكه و بر يكر اصلي و جليل نسلي بلقيسي لبايقن ايشر كوز روت كوز روت عاقله مي ايجون ميه ايجان
 قلدو عن دله منزله اصيل بوز كيه بولره بنت انيوت بولره ميت نظر بيه بدي بولره بجزوي سطله موي بوز مزين
 ديوت قاندي سليمان پيغامبر غايت هيلد بدي الله تعالى الك كوز ريدن بر جسد هيت توشدي كه حق كه نيا
 نيكه جسدله كوز دكوب نظر ايشه طرد دمي بزه هلاك اولب جان و بر زدي بجه سليمان پيغامبر بولره هم بوقدر
 خذتم بوز مزين و بلقيسي الدو عن ايشر مزين ديوت كه خسدله بولره نظر بدي بجه توي اولر مزين موز موي
 اولدي سليمان و رقتد الامان الامان يا سليمان الرمان ديوت انان استدر اكه سليمان پيغامبر نيارك
 كو نكي نيا دني بولره كوز مرحمت ادي و الا كه خطان يعرب و مالحيان برقي و سدر و سخي و اكا ان دوسليان و دوز
 ديواندن سطر جندلر شياطين نيليه بيزه جمع اديوب نيل كاديه و ادب اعلد كراهه بوسليان بن داودك ايدن ديوت
 اعلد كوز رايان دوك فقر اوزنه لودكلام اعلد كوز ابي كوز ديكه و حبي القين عليه اللغه ختانه و سركه بوز
 و بيكه ذليله اهدنا بيكه كخ بركه كس بركه حميم ذريايه بركه كوز اكر ذلته سبخ ما ديجي اغوا بركه ايتوب ذايه
 عفرته بولند دوت بلك ايد و روك و سواس كلوب خبر بويكه نه طور رسن كه سليمان پيغامبر نيل تخي كوز ميه سوز
 سوزنه و اوزدي نيك بر ايتي نيا اكي بلقي بوز بركه مردوت در لوميني مخلوقان جمع اديوب كوز توي عظيم ديوان طوئدي
 و معير سلفه دحي سليمانه تابع اولدك و اذن غير بوشكلد كه سليمان بلقيس جبل و عليه حيل و حيله بولدي جاريان
 جسدله موكل ماده حكم ايد و بيكه كوز نيش صبح اولده دن نصف الليل اخيه مغير شهر نيكه نيل كاهنه كوز نيش سهد
 بوز ديكه بلقيسي الرب سليمان خالون ادينه بلقيس خوجن سلد اكر سليمان اذن بر اويجه وجوده كوز سه ايله حبي
 دوز مزين اولر سليمان حكره اوله دحي شياطين هكلر اديوب سلطان اولدكوز دوزو حاله بيزه جبر ابلر ديوب اولر
 ملعون خلدت داحت اولمادي بيزه كه حوروك خلد ايشه و احسي اولمسته كرايدر كار اخر جسدله نظر

۱۰۰

چو بگو آقا زیدی نو کا چکاری
 خا بیله طو ندی بیلکی مآلین
 امیرنه شاه موز اولدو پیش و کر
 دیو چیتی حکنه فریان تن
 دانی اگر خد شتن بولا اول قسور
 عشر موز الحق اولور انه کسور
 عدل رود ایدی یار بو بدز آدنه
 لیکه دیو چینه لیلی پیری
 چون حصار او دین و کده سود یوز
 حدیست بر جوق تو سیده یوز
 بزه کوره ناحت اولدی هر اشک
 کوندز اینک ابد ریکه خدیجی
 کل تری کور کجه کوندز اینکلون
 اتلور موز دیورن دیشلورون
 اشدور لکدن سیر کبدر اولور
 بویه دیوبن ایلکوز عفری و دیو
 بونلرک سورن که سلطان دکلدی
 ایندی افغان زاری زاری اکلدی
 و رسله اهنه اول اندن آیتن
 ستر حکما فریغه دیو پیری ملحدی بیفریت و خبی جان داری
 سلیمان بنی اللذک تم دیمه بنجاب بالرن حکایت ایدنک نیلکان اللعین ایندی ای هم دریا نره غریکوز که تلك
 دایما راسته دو مزر سلیمان نه ندر دمی سلطنت بولدی که چرمی ملحدی البته تلك بر کون علیه دولت کون سلیمانک
 کوش کی که که اغن دولتی بر یوزر نه شهاب ایلدیدی کچی دولت انبه کونک و طایفه سدر نخوسته از که کونک در خاکه
 حالیه کوی قناده دایما کردیش اغیلا بده در کاه کینه نهر ادر کاه همر تلك ساقی کاه شرعی شکر صور کاه همر
 سته کمر دیشلور در بی کل جوهر شکره دمع کل اکل غیسه ریز که دنیا بر پر دین محزون و ذکولیا س مرا بین دخترانه
 کور نوز و بر جراب ابار دیوانه دز که نطهر اباد اندک کور نوز امزک دوق و سناسی فعای زمان دار انسیان کوی با ایداره
 و غصه دجایه اوران اشجار و ایداره مال کچی بی شیا دزه کوبه کوی طوعوز دین که بر ملک کوی تملق ایندن ایدور کجور کل
 عهد ایندی که بته بوز مدی و کبیر کله عقدا تلو که جوز مدی کبیر که دوز کارک رو اچین بی کاه و ملاحی بی قناده اولدی
 و قنای بوسیله دور اندنکه رنجای کرمان د آمین هاک اینه من اول و قنای سلیمان د ماند که دیو چیان اینه طوبت هلاک
 اینه مرش اوله بیجه جم کلدی که الکت کیم او شندی د کینه دولت و نلدی که ملدی د و کلدی دار امداد اسیله دوزا و طو ندی
 و دیو د آینه جیسای سبط ایندی د آرد کینک زده لری اجل نیر بی مومندی و موشای کلرک عباس مرک آرد هایش

بصا مری شب علیله الوبی نع ایدامدی و نوح غیره ایله دفع بکن لیمان دخی ذمومر آدر صبی کی بجه زیائسه
آخر اوله کک ملکک زآخره نقل فلیه کک ایدلی ایله اولک اهیج شک و شبهه لونا کوز که سرن دخی جکله کوز بجه کوز
آهری دکنه مبدل اولسا کک ببد غیر نیرا موخینه غصه کوز آهرینا دیه مبدل اولسا کک کوز مزینزه که ملکن نوملاکن
بدر تابان اولور و بدر تابا یکی هلال بید اولور و کس که قبلا ملک جرمیدن سجد زود دخی قات کوز کدن که ملوم بوی
انوار یی دخی عالی کاینات اوزنه رحمت یغور کی بیار دخی که آخرا ازیسه زیار ملا یی کی مغرب لور کوز کک بکن
یزالت کوزب نفس و دالذ بولور و دخی اوله که در ایا کوز مزین که حرکت کلون که جیش ادر کاه بونهار و رب باز سوزیت
کوزب کاه بیز بوزین کوز و کاه ریش ادر و کاه کوز نوز بودی پرو زور و کاه کجه بحر ملات قیلر بس ایله اوله سلیمان
دری بجه بر سلطان معیم اوله ذکر کله که اولب سه کروت اعصابی جویب دینم اوله ویر دخی بن ملک مفر کی مرش
عطیه که نظر اندرا و ج نسه مطلع اولغان بیسیر انجیدی بکچون آدمه حجن انا دز اول بید قدره کوهه یوز ایلین که
کوز عالی خلق انور در اوله که حبیب محمد عشقه خلق اندر که ایلک روحه صلوات جوق کوزب تکلمات تکبیر ایلن که
بن خود جسمتک دینک اسفل انسا بلین ده خلق اولدر انا که کجه کوزند ریاضت جکوبت نماز قیامه نسه یازوب قات
اویب نسیح اویوب زیار قیامه بیدخی قات ملاوردن ریزه جعدن انا که بیی قات سرن هر برین بکوزیل
لماعت ایتکه روی دینه که جعد روی بوی بخی قات کوز که با قدر دله دویکی مرش عطیه و ادر ملایکه سفینه ادر امدن
مکن جیش کوزین بک یلر بر یوزین دخی لماعت ایدر هیچ بریز قیامه کی اذن بن حجن یلوب یوز سوزد رعایت ملات
نویله بر بخی قات کوز کجه قید تر و هر کوزن پیش بک نیل لماعت ایتکه مرش عظیم انا غ الیه و ادر مزین اولر ذکر کلمات ایتکه
ریاضت قیامه حق تعالی ک د کاهدن قابت مفرت حضرت اوله سندن سولور قوی اولیا بوز کوز در کوز حق تعالی ک
یوسولور قیامه و ادرین آدی محمد که آیز زمان پیغامبر اوله کک نیشه وفات منزل اولب حقیقه اولاک لما خلقت الاملاک
دینه کک اگر چی مسومر بوحضرمه انجیدی ولیکن سید بن بکا بیصحت و رب ایتدر که نولان نعالی یومالیه حبیب احمد
عقیقه خلق ایدیه ایدر وار که حق تعالی بولیکه بکا امر که دعوت ایدر دیولن ادر کوز مرش عطیلن بیا ایل خط
کوز ذکر کی بیی قدره باریش اولدر که الله تعالی دین که بین زمان طبر امدن بر خلیفه حکن ایدر و ملایکه امر ادر
انما صحاح ایدن ان ایتکه لغت قله جهان بلکن انا امر لیر و حبیب محمد دخی ایلک سئلند ظهور کله جویکه بوجعی

باید که حق تعالی بفرماید که ای محمد زنی عاتق اینقدر زنی که بهم جانشینم ناری پاکدند که هرگز در سبلی معال
انتر و آنک جلیقی حاد و عا شکندند که علوی بول افتریه که برودن اندامه صبح طباحن ملائکه سخن ایملک سخن
آیندی که بخون سخن انباده که جوابت برود که من اندک بهتر ز که منی آسند بازند که آنه بگدان دورند که به کرد و حضور
ایچون سخن من و حل کایت فحیدین و خطاب بخندیده که نور ز که جلیقی منی ناری و خلقته بر طبع و خبر که بود که و ای نریمان
ایچند رعایت که کلمه تسلا یلوب کند که دوره آید که حق تعالی اجل و ملا نوله که آدر صبی همرا اند بر آفته بلکه اما
ایچند رسد انبی خرا از رنه جان قومی علیه حاکم اید ملک و کلوز ایچند و آره که جان قومی جین قومی که انصر که نوله من
حکمه اید زدی که کولور انکر یکی ناکاه عربین عطیه نظر ایچند ز قاج سطره بی که در زدی که نید و نوله لوح مطهر اوسته
باشل بودن یا بلش او قدر که در که الله تسلا اید که آدی صبی سلیمان خلیل الرحمن امینت داود نبیا امیر لیدن
سلیمان نامر زینا نبیره و جوره که در ملک و ایچنی پیش ای بلش و بوز یکی بر دوت و دلو صبی مخلد قار خلیفه فرمان بر ایدم
و جان قومی و حق تعالی ذریه ای اول سلیمان بگشاید و لید ایچند که بی خدمتک ز ایستاد و کن نمقیه قومی
ذکره الله و سبل نلاکن محبتی که ترا علیه فاندن قنار که دورن و لید که بره بیوره و اول خنای که سلیمان نیکه و جان
قومی امینت اید آدم صبی نیک ایستایان آنرا که آله و بر و خبر که بر اید و ایچند جمله سدن عاتق کوح کلید خدیجی خدمت
بوز جورت بیقدر و کند و کند و مراند ز معلوم اید که حق تعالی نوالیه آدیچون یا در حق که سلیمان جینی احمد ملک
که کت خصوصاً که داود او غی سلیمان انیس و حینه حکم قلعه کرک آله اولتا با طاعت اید که کدان نه ناید و یکی اومه کرک
آدی صبی نکر و سلطنته سلیمان کرد و مالیه جینی محمد عقیقه یاره بلش اول زدی نلی آدی سید بس کرامت و لایک
هدایت سلطنت ملک بری جنت سخن رحمت آدی چون ایچون با طاعتک نه ناید اولوز دیوب مراعت اید در دیوب
عجب اید لرت دخی و نیا بلکدن نهرای خجستاری و اید در دیوب کوره بدیوره بدیوره و بچک نوبل لومه انوار میل جستر
و آدر ز سوره مرا نیدی لوح اعظمه بدید ز که مسطور اید که آدی صبی الله نیکالی تر ایدن سخن اید و نلا که کت
سخن بیوره بر حق سخن اید که چون حق تعالی اجل و ملا این مردود اید و ب کت قلعه و مقبول جستر کت دو کا هدایت
سوره بر حجه لوز نیک بلش طاعتی اول نولک هبای مشور اوله اما که آدی صبی دخی محمد جیم صیوب حانویب
حقا سوزنه اید ایچون جسدن نولک خقیقه کرک موت اید و نیه عاتق جسد و جان نیکه کرک جوی که آوسته جسد

اخراج الطمان دار الفساده موت ايرت اولجا كرت بلك قلموه شاد ليق بوردني روح كك اندر اندن سلیمانك دهی
سلطنته در آل پتوروی دیو نکره وار در اول ما بیل حطك انك یا سته بری ساه عشرین خط کو در ما بیلش که اگر چه داره
اول سلیمان فوت تخت کجوت او ما حیل و خسیله طبل و علیله درت در لو بیل نجی نك بوزن کوزه جیح ملت ایزه
ماه موز او که آتا که سلطنتی مد تداب یکیم برنجی نیل کجوتک بر سا حرت مزی الوت جعیله در قوق کون سلیمانك
اوتن برت طایله اول سدن ان الله تعالی سلیمان خسته اده سلطنتن الیدن اله دیر برنجی کجوت سکو و حکومات نیکه
وسلیمانك خالی اما پتیه که را لجه شاکر اول خدست نیکه نفس کفایت اله کوزه کجوت بجه منیلله میت نیکه
وینش نیکه اول عشرین خطه بومعناي که او قدر غایتن شاد مان اولک بللی کونا کجی شاد مر انا که جیحی محبت
حقن سولیه یاز لیس که غیر یاجن در خه خطا آینه لیرین حقدن غیره قدر نیمی که جهما نك فیضی جیح انبیا لک
سوروی جیح انبیا نك فیضی حسیب رب العالمین اوله ویر لجه اجیل جبرئیل حضرتی او خادقت بر او جبارت
کوزه اول ای که جهما نك فیضی بران کوزه جبرئیل او لجه قناده اهرت او چه طرفه قرادیرت بی بی قات کو نکره قان
کوت کجه تاب قرین ارسنک ضرب حقد ارسنک ایدی ای هم در ایا قدر بومقدیر بسط اروت نیر بر قلد غدرت
مراد بر که محسن بلور در که بوسلیمانك سلطنتی آخر عمره مدلل اول جقدن بین زمانن کجوت بر جیحی جقوت بک بر
امت حکم فلاحقدر فوت شاعین سلیمان الیدن لاجقدن بل که کورب در ای عتانه مالحقدن به کور شادی
بوسلیمان حضرتی شیا طین سلیمه نه و ججه که انتقام ادرسه اول بنور دیر ایزه سوروی سلیمانان فلان جیحی
عدوی سیتی اولوت انبیا امبیا بل که ججه انبیا انتقام فلاحقدر نیکه محنت کوز اول رفیق راخته سید
اولا مره دلت که کمال بولک الله ذوالی یقین در سلیمانك دهی سلطنتی ملکی مظهره رختله کمال بولشدن
محبت کوز یقین زمانن تاج و تخت الیدن کیمر سده بر بر بر جیحی کجوت این وجه حکم ایزه ایدی هیچ بوز محبت
نیکه کوز چون عزیمت که سوزی راخت لیدن در که هر عسرتک نیر وار و نیرتک دهی عشر وار نیکه ایدی خاکدک
بیل شاهین آتدت خلق ایدن خالق کونین کتاب و جیدین بوز در که فاش مع العسر یسر ان مع العسر
سرا بومعلوم اولد که سلیمانك سلطنتی کماله در زواله ایزه کرتک آتا که نیلی کوه البرز قلعه سن دا ایزه بول
سرخ با دجیحی حکت بر بر نه اغوا لیه اولشد و رب آهنگ اید و دزدکن نا کسان شولیه خبر کلد بک سلیمان حضرتی

اصنف بن برخیا آل کورث و ما قلوب آندی که دعای سیر اظفر ایک اللهم ناسیغ النیم و اذاع العیبه و اواج
 العیبه و یا کاف و یا اعدل بن حکم ذیا حس من بلده و یا وای من یلم و یا اولی بلا بدایه و یا ابعین بلا غیبه و یا اکره
 اشر یلا کینه سبحان الله ما خیر المرین المظیر الحمد لله رب العالمین و تقبل دعائهم برحمتک یا ارحم الراحمین فقیر
 طبرستان کوز که بچیکه اصنف بن برخیا بوا سیر اظفر که اویدی دفع تحت بقیش اول ساعت اجین طهرین اولیدی که
 خدای یسالی عز و جل کند و نک کا بنه بر مرد که فلما راه مستقر عین قال هذا من سئل ربه یعنی لیکن حضرت علی
 السلام صحن کورث شاد اولدی بیدی که بواقه نفا لیک منکند نوز که واقع اولدی تحت بقیش طبری دیکه سلیمان سن آل
 اند لکه یا نبی الله بخت بقیش جهنم کوزندک بحراب و زدی که بقیش مجبور و زدی بر مرزا بذر عالمه می کنی و بواسطه
 اینک درم تا که در یک سخن حقیقی ندرید بر بند کور و خصوصاً در حق کتاب و حیدرین حیلان بخندید سخن تعالی بر مرد که
 نکو و اهل اعترافها نظر استدی و نگو کور بخای اولیا اول اصنف بن برخیا سبحان الله ما سزا اول کور و اول خدا
 سن و سخا بچیلین ایلا در یک صلح عمل حق تبار اوله سبوا لیکت حمله دعا لکه خدی بقیش اجین کوزند و طبرستان
 لکه و اعد و بن سالی اهل خندان بود لا خلفدن آن بچیکه کتبه از مر خفته بیل ذمه ترک ادرنجه حق بر لمر ای کسا
 کند و منک بلیجه پیلترین اولدی حق حقیقی بیل خندان ابر و اولم اول کوزد که
 اصنف بن برخیا بوا سیر اظفر که اویدی الله تعالی که ما ناله اسم اظفر خواتی بر کابله بقیش تحت آله و قیام سلیمان
 کوز سب اول کوز غایت کلوب حایر اول طو زدی سوزله که آیمان ملک و اذکان سلطت جیفی طاهره لکن کوزد کوز
 دند لکه الله بکب کوزد اول اول ادر آخر محمد جمیع کلش و کلک بیغیر که اذ لجه سلوات و زور اویدی را دینلی شاد و
 خندان و سالیکن ذریانه کوز و خجیل اولد لک نظر **س** چون و لایله کرات کوزند اول اصنف
 بل شیطان بچیل ایدی و در بیان شوقه و بر غیره سبحان الله ایدی اول زبان **س** کجا آمان اوون سب کوز اولد و حود
 اما که کتب بر کوزده و بشیر کور سلیمان بن بقیش کوزدی کوزدن اول کوزد کوز اید و که وجه بوا اول کوز تا که بقیش
 و لیل اوله اللهم کال قدرته و سلیمان حق بیغامر لید نه کور مکتوبی مذهب الکر و لیل اولدی بوا و کسا
 بوا اول کوز خجینی کوزد کوز دوزد و زب و صورته دخی فویر دیکه کوزه کوز تمام نمازله مدد خجینی مر فاده بوا بر بوق کوز
 احسن و سینه دوز بلیجه و بعضی کوزده بوا بیان انبیل کوز کوز بقیش سخن حجاب شرف طویقینی اید کوز کوز ایدی

ما بعدك كودتيد و باور زرينه قبل ولمان عيب دزد بچك سليمان بن عبد الكلام ملك اولك لغتان جيمه سلال ايريه
 اوسيه قل زباده اولمن سته دلاک اذ جوات و دوت ايندي يا ابي الله ليك ل كوا اوسيك زبيله ننه بلدت ادي بريني
 يوقد زاماجن تقالي فلان بجه دالوجك موشدور كه انك عيبك جمللي زباده اولوز فلان ادي عالوي كير بگذر اكر
 دوكلورسه كوز كوز اولوز و اكر بريني اينجه دوسره كوزك حد قسي هلاك اوز و اكر بريني دوسره حينو حيك
 و دوز سه برنه فوميزلا و اكي كوزك اوسينه اكي قان برشيدور سوله كه اكر خط معومتي عيكلتدور قاره ذرو صو كوز
 وقت و دوز و اكر ات اولسه كوزك نوري افسر اولوز اما كه حواين طارقه سنه قبل اولسه دمع انك كرك سانه اوكا بريني
 سليمان ديكه يلكه دمع اولوز حكيم ايندي قارمن خار ذو سليمان ديكه دسوز دكسه زكيله اولنا حكيم ديري كه
 اكا دحي درسان بولبور اول كوزك بوزلك بلبقن حقيقت و ديكه و افع يندد دكله دوشايد اولاك بوزلك سوزين كوزك
 بولك اينچكان اينك اولي دوز بچك سليمان دحي جيمك سوزن بولا دوت اينچكان اينك دلا دي نظر ك
 جوكه لغتان سوزن ايندي كينار اولنا ايندي بقبني كوزه ايلكه انكر اينچكان اكو كه دوز بچك اولنا اولنا جهات
 اكه كوزه بزم عسل الابه اولنا جهات دوزيان تميلات داتان مائني اوفصالحنا بق كا قبل نقل دا
 منع روايت بوليكه ايدد نقل دن زبني دنيا دوز بقبني اي كيا شعريه انت دز انك كوكلا
 نه المثل جيمك دوز دنياي ملك بيه علال دوحى سليمان كه ايد ملك ايقه غضبان طومنه كير اوله ذه
 بيقه بيزان اجتر جيمك كيمه دوت طوت سليمان اولدك اوزك دولته اعني اي مان بلكه اولوز دبولت
 ملك خاقان اولدك باحيان دت نفع نه اي جان بكن اولسه جاويدت عمل نقلدن كير كوز لاو چوت
 بل ملك باجليله نو اكله حق بيه علال كوكل و بيزان ايدد حه
 سليل بلبني او حسلي شمر حوز بغير البني اولدي باهي مابل خوز اوسياك حلق مخلوق بيمك
 بوزوانك ما ببي محيي بيمك نين كا برنيل سراسا آرد دوز كير اخي نفس امارة آرد
 بعبن شهوت شهريه و كير كيم بعبن عبت كيرن جزم ايدد كير اكه تايع نشه نفسك ايسن
 كه اهل شافع صه شيعن اينداز شه سليمان كه اول ايرى ايسن و جان هجرت اي كان خيمك اينك جا
 طيله صالح عمل كير البكر حليله جا اكلد زنا و لك بسك نيل عفتك صحيف قران ديه

مقل نفلک و آرسه نرسکله زنجی
فل بیکر نعلجه مسال عسل
نلینا بلینا نینورک باس اکند
ذکر له لا حول او قین وار جوف
کی عجب دوجا که آکا عارف هوا
بول ای تیله ذرات انجه مثل قیل
دین براین حق جواری اینجی یات
دار ریاضت آینه اول جا کس سوزان
منک دنیا دن کو کل کس اوله کج
تن نیرانه دوز و صالحی جان و دل
دهن آری یاک اولن حقی بلور
جا هلان اول کو هر ی ایلادی کو
بس عجبی اولک کر جاهل اولو
عالله اولدر طایعه حقی اید
بس عیانت قیله رب العالمین
غیر بانه ایترینک دا ذ قیل
حدیث حد اول خدایه هر نفس
تظنن ذل احسن حدیث اسلم کلانم
بزم مشرب نفس کر نقاش حین
چون تطایر و زم مشرب نکلہ تطلم
بوسلیمان نارنجی ای کامیاب

حق بیکر دوز سلیمان شاه ساج
اولکه خار جزیره طوبته عک
اهل نلینا اکله جو قدر صند آذ
سکر له انشانه اغوا و زدی جز
حق و اینی نینا کیدن طکایفه
طلیق ظننه بود نکر ذکر قیل
کی صلاح شرعه اینه کال و قیل
نفس غارت آله چون سکار سواد
حق چنانکه هیدای نوری اید
و کله نایه اینقا نانی ایکه ذک
عاقل افضل آدر اول کو هر ی
عاقلان نریجی بودن ایلاد کسه
جاهل و بل نم اصل حیوان کس
عالله اولدر طایعه حقی اید
عدل و داد ایت شاهه دین تم آذ
کوزله حقی فوره باطل نینه قیل
ذوت بود ایکی مجلس آخر اولدی کبر
روح نوری مثل او دوز سوز دتم
کودنه محبت نرله ایدن آمرین
خبر و اینین سوزک شجیه
شاهه لایق سولیب اولدی کلان

محب آجیر فایده بدوز سنج ساج
نفس بلینا اهل ایمان اول کور
که المیش ایدو کن آسله آذ
چون محب دوز حرم و شیطان دوما
مکه نذیمی کوز مسکه اهلایفه
بول بر این ایله کولک حقه یاف
حوش صلاح علیله سن دا ذ قیل
نفس رسا آذ و شن سبله کج
ناکادنت اوله جرمک اید ایز
عقل و اذ ایکی اولن حقی بلور
بس محبت بلور اول کو هر ی
خک ک کورن دوز جاهل اولو
عاقل و نادان ما جز تم کس
حقیه کات ایدرینک عالی آمین
کو کل شاد ایت صوم طوبت قیل سار
دربستان این مجلس آخر
لؤلؤ مسوز اولو دوز نوری سار
لبلی بخت بکی قلدر نغمه
سورده طوطی و ش بد نکر یار
کودنه محبت اید سوز شکی همه
شاه سلیمان نارنجی بدی قیل

۵

که درین مدت کذب بی نیجه اهل ذل
دو لکنه سوزلری بره و بی دین
اویله تخمین دوشن خامر و عمار
یا دشاهت نیک نامی برله ای یاز
یا دشاهت اولریسه همتی
ای جهانه لفظ کندن و آرا دت
سوزده شکر پیچی سینه اقل
قلی سائت آخر اوله بورکاب
و برک احمد روحه شرد سلامت
ای گرات سغله سوز ایندن
هرجهت دن فریق ایدن نقص اول
مع سلیمان یقینه سوز قیسن
آب حیوان سوز لوم خیر الاموز
پچه شاخرا او کوب کدکین کرب
هجر کوزم خوش ادر غایت طشا
آل عثمان اولنه جانند جا هله
اور سلامی و برینکل الدن سلام
کوزدیک عتی کیوز کجه کلینه
شتری یوق برور ایکی مند عشه
اویطایه انوری شیخی دخی
که اینه ند ایس اول کبک سوله دی

نورکه همتا بولدی هنج برکات
بارشاه اولوزسه آکا دستیکر
شول امین سوزلدر بود فتری
قاله عالمه اچون باغی یادگار
داز ایدر آخر اوله بو کتاب
نظمه دن محبوب خوش دیدار ادن
ایکه عالمه فخر احمد حرمی
قل دمایه احمد کچچون نتجاک
سلیمان نامه نك دوت بوز
وی ولایت نوز که کوز ایندن
جواهل نهران جلیع و هر کوشک
ناره دستان آنچه یوق مع قیسن
بجر ندر طبعه و نظمده دوز
شرم اده اچون مقصی که سوز کره
جا هله آتا دخی سونا غایه کان
اهل نهران تابع اولسز جا هله
جواهل حکمت نظمده بر سوز کرمه
سوز دینه موسی سخن دان کلینه
بلد جلیع سوز دیم سعادی دم
حمد جلیع اجدی شیخی دخی
موسی دواته دیم نهران سوزین

چون سلیمان نامه نوا اوله کایات
همتک که نغمه قیله نسا
دسته اچون فوشده یاد بکری
کراجلدن بولریسه مهنکی
سوز نثار و الله اعلمه بالصواب
خاکدن و زو پی کوز نایک
دوری قل میره دینه اول جتی
ای جماعت لطف ادر سوزده نسا
ز او حنی مجلین ذکر نوا
معر تندن خط ایدن مایج کمال
راستی دستان سوله ازه هر کوشه
شه سلیمان بند سی نره دوسی سوز
خطه سوزم حاتنک عربت درت
وزم سوزم ازنه زن اهن طشا
زیر که که اولدی حسد طغیله کاه
یوق کلایه جا هلت ورنه سلام
و برین لکت کویر سینه رکرمه
جو مرم جوق کویر بر دزدان عشه
دوشدی طالع محسه یوق سعادی یه
تا قرچینس اهن کوز سوزلری
پسی و ش سوزله دریلد نهران سوزین